

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANA BİLİM DALI**

**UZLAŞTIRMA KURUMU VE KOVUŞTURMA EVRESİNDE UYGULAMAYA
İLİŞKİN SORUNLAR**

Çağrı Burak TÜRK

**Tez Danışmanı : Prof. Dr. Mustafa Tevfik ODMAN
Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Tarık Polat İŞOĞLU
Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ŞİMŞEK (Toros Üniversitesi)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERSİN / ARALIK 2021

ONAY**T.C****ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ****SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE;**

20192029 numaralı öğrencimiz olan **Çağrı Burak Türk** tarafından hazırlanan **“Uzlaştırma Kurumu ve Kovuşturma Evresinde Uygulamaya İlişkin Sorunlar”** başlıklı bu tez çalışması jüri üyelerimiz tarafından **oybirliği** ile **Kamu Hukuku** Anabilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

“Enstitü Müdürlüğünde kalan asıl sureti imzalıdır.”

Üniv. İçi asıl üye - Tez Danışmanı - Jüri Başkanı: Prof. Dr. Mustafa Tefvîk ODMAN

“Enstitü Müdürlüğünde kalan asıl sureti imzalıdır.”

Üniv. İçi – Jüri asıl Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Tarık Polat İŞOĞLU

“Enstitü Müdürlüğünde kalan asıl sureti imzalıdır.”

Üniv. Dışı – Jüri asıl Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ŞİMŞEK

(Toros Üniversitesi)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylıyorum.

“Enstitü Müdürlüğünde kalan asıl sureti imzalıdır.”

22/12/2021

Doç. Dr. Murat KOÇ

Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’ndaki hükümlere tabidir.

İTHAF

Kıymetli annem, babam ve eşime...

ETİK BEYANI

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

22/12/2021

Çağrı Burak TÜRK

ÖZET

UZLAŞTIRMA KURUMU VE KOVUŞTURMA EVRESİNDE UYGULAMAYA İLİŞKİN SORUNLAR

Çağrı Burak TÜRK

Yüksek Lisans Tezi, Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mustafa Tefvik ODMAN

Aralık 2021, 221 sayfa

Türk toplumunda, görsel ve sosyal medyaya yansıyan şekliyle, her geçen gün daha fazla olarak travma, adaletsizlik ve eşitsizlik şeklinde şiddet eylemleri işlenmektedir. Cezai adaletin yetersizliği, Türkiye'deki mevcut hukuki ve sosyal tartışmaların içerisindeki temel sorunlardan biridir. Bunun yanı sıra, “Onarıcı adalet” terimi oldukça yeni bir kavramdır. Mağdur ve fail arabuluculuğu ise onarıcı adaletin bir sonucu olarak toplumsal barışı sağlamak için adalet ve eğitim sistemleri arasında uyum gerektirir. Bu çalışmanın amacı, fail-mağdur uzlaştırmasına ilişkin uygulamada yaşanan sorunları ele alarak, özellikle kovuşturma evresinde incelemelerde bulunmaktır. Bu tez, mağdur ve fail arabuluculuk hizmetlerini şu şekilde ele almaktadır: uzlaştırma kurumunun işleyişi ve kovuşturma evresindeki sorunlar. Uyuşmazlıkların alternatif çözüm yolları ile giderilmeye çalışılması klasik ceza yargılaması yerine alternatif olarak günümüz hukuk sistemlerinde her geçen gün daha da önem kazanan bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. Mağdur haklarının korunmasına ilişkin hassasiyetlerin artması da uzlaştırma benzeri alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına duyulan ihtiyacı artırmaktadır. Günümüz teknoloji dünyasında hızla artan nüfus ve suç çeşitlerinin kısa zamanlarda birden bire fazlalaşabilmesi, devletleri yargılama öncesi başkaca çözümler bulmaya iten önemli etkenleri bünyesinde barındırmaktadır. Bu etkenlerin başında da mahkemelerin üzerindeki iş yükü gelmektedir. Çalışmamızda birinci bölümde onarıcı adalet anlayışı çerçevesinde uzlaştırma kurumunun tarihi gelişimi ve hukuki niteliği, uzlaştırma kurumuna ilişkin temel ilkeler ve kavramlar üzerinde durulmaya çalışılacaktır. İkinci bölümde ise genel hatları ile Türk hukukunda uzlaştırma kurumu, mukayeseli hukukta ve uluslararası hukuk bağlamında uzlaştırma kurumunun farklı yönleri, işleyiş ve yapısı noktasında incelemelerde ve değerlendirmelerde bulunulacaktır. Üçüncü bölümde ceza

muhakemesi hukukunda uzlaşma kapsamına giren suçlara değinilecek ve soruşturma evresinde uzlaşma kurumu genel hatları ile ele alınacaktır. Son olarak dördüncü bölümde uzlaşma kurumunun kovuşturma evresindeki görünümü ve uygulamada yaşanan sorunlar ele alınarak öğretilerdeki tartışmalar ile uygulamadaki farklılıklar karşılaştırılacak, çözüm yollarına ilişkin yeni görüşler dile getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Uzlaşma, uzlaştırma, alternatif uyuşmazlık çözüm yolları, kovuşturma evresinde mağdur-fail uzlaştırması.

ABSTRACT**THE CONCILIATION AGENCY AND IMPLEMENTATION PROBLEMS IN
THE PROSECUTION PROCESS****Çağrı Burak TÜRK****Master Thesis, Department of Public Law****Thesis Supervisor: Prof. Dr. Mustafa Tefvik ODMAN****December 2021, 221 page**

More and more every day in Turkish society, acts of violence are committed in the form of trauma, injustice and inequality, as reflected in the visual and social media. The inadequacy of criminal justice is one of the main problems of the current legal and social debates in Turkey. Besides, the term “restorative justice” is a fairly new concept. The victim and offender mediation, on the other hand, requires coherence among justice and educational systems to ensure social peace as a result of restorative justice. The aim of this study is to examine the problems experienced in victim and offender mediation practice, especially during the prosecution phase. This thesis deals with victim and offender mediation services as follows: the functioning of the conciliation institution and the problems in the prosecution phase. Trying to resolve disputes with alternative solutions appears as an approach that gains more and more importance in today's legal systems as an alternative to classical criminal proceedings. Increasing sensitivity regarding the protection of victims' rights also increases the need for alternative dispute resolution methods such as reconciliation. In today's technology world, the rapidly increasing population and the sudden increase in crime types in a short time also contain important factors that push the states to find other solutions before the trial. One of these factors is the workload of the courts. In the first part of our study, within the framework of restorative justice understanding, the historical development and legal nature of the reconciliation institution, the basic principles and concepts related to the reconciliation institution will be tried to be emphasized. In the second part, examinations and evaluations will be made about the institution of reconciliation in Turkish law, the different aspects, functioning and structure of the institution of reconciliation in the context of comparative law and international law. In the third part,

crimes that fall under the scope of reconciliation in criminal procedure law will be discussed and reconciliation institution will be discussed in general terms during the investigation phase. Finally, in the fourth chapter, the appearance of the reconciliation institution in the prosecution phase and the problems experienced in practice will be discussed, the discussions in the doctrine and the differences in practice will be compared, and new views on the solution ways have been expressed.

Keywords: Conciliation, mediation, alternative dispute resolution methods, victim and offender mediation at the prosecution stage.

İÇİNDEKİLER

KAPAK	i
ONAY	ii
İTHAF	iii
ETİK BEYANI	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xiv
EKLER	xvi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ONARICI ADALET ANLAYIŞI ÇERÇEVESİNDE UZLAŞMA KURUMUNUN TARİHİ GELİŞİMİ VE HUKUKİ NİTELİĞİ, TEMEL İLKELER VE KAVRAMLAR

1.1. Genel Olarak Onarıcı Adalet Anlayışı.....	5
1.2. Uzlaşma Kurumunun Gerekliliği.....	8
1.3. Uzlaşma Kurumunun Tarihsel Gelişimi	12
1.4. Uzlaşmaya İlişkin Temel Kavramlar	17
1.4.1. Adalet Kavramı	18
1.4.2. Ceza Adaleti Kavramı	20
1.4.3. Onarıcı Adalet Kavramı	22
1.4.4. Uzlaşma Kavramı.....	24
1.4.5. Uzlaştırma Kavramı	26
1.4.6. Uzlaştırmacı Kavramı	28
1.4.7. Uzlaştırma raporu.....	29
1.4.8. Edim Kavramı	30
1.4.9. Şüpheli ve Sanık Kavramları	32
1.5. Uzlaştırma Kurumunun Hukuki Niteliği	33
1.6. Uzlaşma Kurumuna Hâkim Olan İlkeler	38

1.6.1. Gönüllülük İlkesi.....	39
1.6.2. Gizlilik İlkesi.....	40
1.6.3. Suçun İkrarının Gerekmemesi İlkesi.....	42
1.6.4. Öncelikli Olma ilkesi	43
1.6.5. Tarafsızlık ilkesi.....	43
1.6.6. Aydınlatma İlkesi	44
1.6.7. Uzlaştırmanın Şahsiliği İlkesi	44
1.6.8. Uzlaştırmanın Sirayet Etmezliği İlkesi	45
1.6.9. Menfaatlerin Korunması İlkesi	45
1.6.10. Delil Olamama İlkesi	46
1.6.11. Uzlaştırmanın Özen Yükümlülüğü ilkesi.....	46
1.6.12. Uzlaştırmanın Saygılı Davranma Yükümlülüğü İlkesi	47

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK HUKUKU VE MUKAYESELİ HUKUKTA UZLAŞTIRMA KURUMU

2.1. Türk Hukukunda Uzlaşma Kurumunun Tarihçesi.....	49
2.1.1. Osmanlı Dönemi	49
2.1.2. Cumhuriyet Dönemi.....	51
2.2. Yabancı Hukuk Sistemlerinde Uzlaşma Kurumu	55
2.2.1. Genel Olarak Kıta Avrupası Hukukunda Uzlaşma Kurumu.....	55
2.2.1.1. İtalyan Hukukunda Uzlaşma Kurumu	56
2.2.1.2. Alman Hukukunda Uzlaşma Kurumu	59
2.2.1.3. Fransız Hukukunda Uzlaşma Kurumu	63
2.2.1.4. İspanya Hukukunda Uzlaşma Kurumu	65
2.2.1.5. Hollanda Hukukunda Uzlaşma Kurumu	67
2.2.1.6. Belçika Hukukunda Uzlaşma Kurumu.....	68
2.2.1.7. Polonya Hukukunda Uzlaşma Kurumu.....	70
2.2.2. Anglo-Sakson Hukukunda Uzlaşma Kurumu.....	71
2.2.2.1. İngiliz Hukukunda Uzlaşma Kurumu	71
2.2.2.2. Amerikan Hukuku'nda Uzlaşma Kurumu.....	74
2.2.2.3. Kanada Hukuku'nda Uzlaşma Kurumu	78
2.2.2.4. Avusturya Hukukunda Uzlaşma Kurumu	80

2.3. Uzlaşma Kurumuna İlişkin Uluslararası Belgeler	81
2.3.1. Avrupa Birliği Müktesebatında Uzlaşma.....	82
2.3.2. Avrupa Konseyi Tavsiye Kararlarında Uzlaşma	83
2.3.2.1. 27 Sayılı Tavsiye Kararı.....	83
2.3.2.2. 116 Sayılı Şiddet Suçu Mağdurlarının Zaralarının Giderilmesine Yönelik Avrupa Sözleşmesi.....	85
2.3.2.3. 11 Sayılı Tavsiye Kararı.....	86
2.3.2.4. 18 Sayılı Tavsiye Kararı.....	87
2.3.2.5. 19 Sayılı Tavsiye Kararı.....	90
2.3.2.6. 21 Sayılı Tavsiye Kararı.....	92
2.3.3. Birleşmiş Milletler Belgelerinde Uzlaşma	93

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GENEL OLARAK SORUŞTURMA VE KOVUŞTURMA EVRESİNDE UZLAŞMA VE CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA UZLAŞMA KAPSAMINA GİREN SUÇLAR

3.1. Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma Kurumuna İlişkin Genel Şartlar.....	95
3.1.1. Suçun Uzlaşma Kapsamında Bulunması Şartı.....	95
3.1.2. Uzlaştırmanın Taraflarına İlişkin Şartları	99
3.1.3. Muhakeme Şartlarının Gerçekleşmesi	102
3.1.4. Yeterli Şüphenin Bulunması Şartı.....	105
3.1.5. Uzlaşmanın Yetkili Kimse Tarafından Yapılması	106
3.2. Genel Olarak Soruşturma Evresinde Uzlaştırma	107
3.2.1. Dosyanın Uzlaştırma Bürosuna Gönderilmesi Kararı	107
3.2.2. Kamu Davasının Açılması İçin Gerekli Olan Yeterli Şüphenin Varlığı.....	110
3.2.3. Uzlaştırmacı Görevlendirilmesi	111
3.2.4. Uzlaştırma Teklifi	112
3.2.5. Uzlaştırma Müzakereleri.....	115
3.2.6. Uzlaştırmada Edimin Belirlenmesi	117
3.2.7. Uzlaştırma Raporu	119
3.2.8. Soruşturma Aşamasında Uzlaşmanın Hukuki Sonuçları	120
3.3. Son Düzenlemeler İle Uzlaştırma Kurumunun Kapsamı	121

3.3.1. Uzlaştırmaya Tabi Olan Suçlar	122
3.3.1.1. Soruşturulması ve Kovuşturulması Şikâyete Bağlı Suçlar.....	123
3.3.1.2. Şikâyete Bağlı Olup Olmadığına Bakılmaksızın Ceza Muhakemesi Kanununda Yer Alan Uzlaşmaya Tabi Suçlar	125
3.3.1.3. Özel Kanunlarda Uzlaşmaya Tabi Suçlar	127
3.3.2. Uzlaştırmaya Tabi Olmayan Suçlar	127
3.3.3. Çocuklar Bakımından Uzlaştırma Kapsamı.....	128

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

UZLAŞMA KURUMUNUN KOVUŞTURMA EVRESİNDEKİ GÖRÜNÜMÜ VE UYGULAMADA YAŞANILAN SORUNLAR

4.1. Kovuşturma Evresinde Uzlaşma Teklifinde Bulunulması Gereken Haller	131
4.1.1. Suçun Niteliğinin Değişmesi Durumu	133
4.1.2. Suçun Uzlaşmaya Tabi Olduğunun Sonradan Anlaşılması	135
4.1.3. İddianame Yerine Geçen Belge İle Doğrudan Doğruya Mahkemeye Dosyanın İntikali	137
4.1.4. Kanun Değişikliği Nedeniyle Fiilin Sonradan Uzlaşma Kapsamına Alınması	137
4.2. Kovuşturma Evresinde Uzlaşma Usulü	139
4.2.1. Mahkeme Tarafından Gönderme Ara Kararı Verilmesi, Taraflara Uzlaşma Teklifi Yapılması.....	139
4.2.2. Uzlaştırmacı Görevlendirilmesi	141
4.2.3. Uzlaşma Raporu	143
4.2.4. Hâkim ya da Heyet Tarafından Raporun İncelenmesi	144
4.3. Kovuşturma Evresinde Uzlaşma Sağlanması Durumunun Hukuki Sonuçları.....	145
4.4. Öğretide Kovuşturma Evresinde Uzlaştırma Kurumuna Yöneltilen Eleştiriler ve Uygulamadaki Tartışmalı Durumlar	145
4.4.1. Kovuşturma Evresinde Uzlaşma Sonucu Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararı Verilebilmesinin Hukuken Mümkün Olup Olmaması Sorunu.....	146
4.4.2. İddianamenin İadesi Gerekliği Durumlarda Yaşanan Uygulamaya Dair Sorunlar	154

4.4.3. Uzlaştırma Kurumu ile İlgili Kanuni Değişikliklerde Zaman Olarak Uygulanması Sorunu	160
4.4.4. Asıl Yerine Kanuni Temsilci, Vekil ve Müdafiyeye Uzlaştırma Teklifi Yapılması	164
4.4.5. Kovuşturma Evresinde Uzlaşma Kurumunun Ceza Hâkimi Tarafından Uygulanmaması Eğilimi.....	166
4.4.6. Uzlaştırma Kapsamında Olan ve Olmayan Suçların Birlikte İşlenmesi	170
4.4.7. Tek Olayda Birden Fazla Mağdur veya Suçtan Zarar Görenin veya Birden Fazla Sanığın Bulunması.....	174
4.4.8. Mirasçılar İle Uzlaşma	175
4.4.9. Tarafların Haricen Uzlaşma Belgesi Düzenlemesi	176
SONUÇ	177
KAYNAKÇA	181
EKLER	195

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AHİM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AYM	: Anayasa Mahkemesi
b.	: Bent
BAM	: Bölge Adliye Mahkemesi
Bkz.	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
C.	: Cilt
C.D.	: Ceza Dairesi
CGK	: Ceza Genel Kurulu
CMK	: 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu
CMUK	: 1412 Sayılı Ceza Muhakemesi Usulü Kanunu
CMUY	: Ceza Muhakemesi Uzlaştırma Yönetmeliği
ÇKK	: Çocuk Koruma Kanunu
E.	: Esas
e.t.	: Erişim Tarihi
ERÜHFD	: Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HAGB	: Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması
K.	: Karar
KYOK	: Kovuşturmaya Yer Olmadığı Kararı-Takipsizlik Kararı
m.	: Madde
M.Ö.	: Milattan Önce
RG.	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
SEGBİS	: Sesli Görüntülü Bili İşlem Sistemi
SSÇ	: Suça Sürüklenen Çocuk
SYOK	: Soruşturmaya Yer Olmadığı Kararı

T.	: Tarih
TAAD	: Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBK	: 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu
TMK	: 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu
UYAP	: Ulusal Yargı Ağı Projesi
vb.	: ve benzeri
VOM	: Victim-Offender Mediation (Fail-mağdur uzlaşması)
Y.	: Yıl
y.a.g.m.	: Yukarıda adı geçen makale
y.a.g.t.	: Yukarıda adı geçen tez
Yönetmelik	: Ceza Muhakemesi Uzlaştırma Yönetmeliği
Yrg. C. Dai'nin	: Yargıtay Ceza Dairesi'nin
Yrg. C. Gnl. Krl.	: Yargıtay Ceza Genel Kurulu

EKLER

EK- A:	Tez Etik Kurulu İzini Talep Formu	195
EK- B:	Tez Etik Kurul İzın İstek Yazısı.....	198
EK- C:	Çağ Üniversitesi Tez Etik İzın Onay Yazısı	199
EK- D:	Uzlaştırma Bürosuna Gönderme Kararı	200
EK- E:	Soruştırma Bürosuna İade Kararı	201
EK- F:	Uzlaştırma Raporu Örneği	202
EK- H:	Uzlaştırma Teklif Formu	204

GİRİŞ

Türk Ceza Hukuku'nda uzlaştırma kurumu, 5271 Sayılı Ceza Muhakemeleri Kânunu'nda Özel Yargılama Usulleri başlıklı Beşinci Kitap'ının İkinci Kısmı'nda Birinci Bölüm olan Uzlaşma bölümü altında 253, 254 ve 255. maddelerinde düzenleme alanı bulmuştur. Ceza usul hukukumuzda çok eski bir kurum olmayan uzlaştırma kurumu, kânun koyucu tarafından özellikle soruşturma evresine yönelik olarak "Uzlaştırma" başlığı altında 5271 Sayılı CMK'nın 253. maddesinde 25 ayrı fıkra ile detaylı bir şekilde ele alınmıştır. 5271 Sayılı CMK'nın 254. maddesinde ise uzlaştırma kurumuna ilişkin kısa bir düzenleme ile kovuşturma evresine değinilmiştir. Anılan kânunun 255. maddesinde de birden çok fail bulunması hâlinde uzlaştırma kurumunun kapsamı ifade edilmiştir.

Uzlaştırma kurumu, onarıcı adalet anlayışı çerçevesinde en etkin uygulama alanı bulabilecek olan tarafların rızasına dayalı olarak uyuşmazlıkların çözümü yoludur. Ancak her ne kadar son zamanlarda daha çok değer kazansa ve geçerli olsa da diğer uzlaştırma uygulanan ülkelere nazaran, ceza muhakemesi sistemimize girdiği günden bu güne değin yeterli ve tatmin edici bir uygulama alanı bulabildiğini söylemek mümkün olamamaktadır. Çalışmamın ilerleyen aşamalarında yer verileceği şekilde, mukayeseli hukukta uzlaşma kurumunun *niceliksel* olarak başarılı bir şekilde uygulama sıklıklarına bakıldığında, ülkemizde diğer ülkelere nazaran aynı başarının uzunca yıllardır sağlanamadığı görülecektir. Bunun yanı sıra öğretilerde asıl eleştiri oklarına hedef olan uzlaşma kurumunu *niteliksel* uygulanması ise daha da ikinci plana atılmış bir durumdadır. Uzlaşma kurumu, birçok ceza muhakemesi kurumu gibi gününbirlik çok sayıda mevzuat değişiklikleri ile gittikçe sadeliğini yitirse de, kurumun işlevselliği de tam olarak sağlanabilmiş değildir. Özellikle kovuşturma evresinde yanlış uygulamaların neticesi olarak yargı yolu bağlamında tekrar ilk derece mahkemelerine dönen dosyalar sonucu, yargılama mercilerinin iş yükünü azaltma amacı güden uzlaşma kurumunun, gereksiz olarak dosyaların daha da sürüncemede bırakılmasına yol açtığı gözlemlenmektedir. Bu sorun, başta uygulama yanlışlıklarından ileri gelmiş olsa da aynı zamanda çok sık mevzuat değişiklikleri sonucunda ortaya çıkan bir sorun olduğu ayrı bir gerçektir. Özellikle kovuşturma evresinde uzlaşma kurumu sonucu verilecek kararların veya hükmün açıklanmasının geri bırakılması sonucu ihbarın ve hükmün açıklanmasının gerektiği durumlarda yaşanan kanunî eksikliklere ilişkin yerleşik içtihatların, uygulamaya yol göstermesi dahi henüz söz konusu değildir. Belirli bir süre

önce Türk Ceza Hukuku sistematığıne dâhil olan uzlaşma kurumunun uygulanması bağlamında, daha ilk günlerdeki aşamaların uzunca bir süre geçilememesi, beraberinde aynı amaca hizmet etmesi için oluşturulan farklı kurumlara ihtiyaç duyulmasına sebebiyet vermiştir. Ancak basit yargılama ya da seri muhakeme benzeri kurumların uygulanmasında ve hazırlanmasında da benzer hatalara düşüldüğü görülmektedir. Her ne kadar yargı mensuplarının tahammül edilemeyecek derecelere varan ve adalete olan güveni zedeleyebilecek kararların çıkmasına sebep olan oldukça ağır iş yükünü hafifletmeyi amaçlayan ve iyi niyetli olarak benzer kurumların, getirilmeye çalışılması, iş yükünü azaltması gerekirken yapılan hatalar nedeniyle maksadın aksi ile sonuç doğurmasına neden olmuş ve bu durum iş yükünü artırıcı nitelikte şekillenmiştir.

Uzlaşma kurumu; öz itibarıyla özellikle mukayeseli hukukta zamanla şekillenmiş ve mağdur haklarının korunması düşüncesinin bir sonucu olarak, ülkemizde de giderek haklı bir gündem oluşturmuştur. Uzlaşma kurumunun geliştirilmesi ve uygulama bağlamında hukuka uygun olarak daha sağlıklı ve verimli sonuçların alınabilmesi için hem öğretilerde hem de pratikte daha da ayrıntılı incelemelerin, görüşme ve danışma toplantılarının yapılmasının uygun olduğu düşünülmektedir.

Uzlaşma kurumunun tarafların özgür iradelerine bırakılan kırılğan ve hassas yapısı gereği doğru uygulanmaması durumunda, taraflara cezai ve hukuki yönden zarar verebilecek bir bünyeyi de her zaman muhafaza ettiği unutulmamalıdır. Oysa onarıcı adalet anlayışı; gerek toplumsal gerekse hukuki açıdan hoşgörü ve affedicilik anlayışıyla geleneksel kodlarımızla oldukça uyuşan bir düşünce şeklidir. Onarıcı adalet anlayışı gereği, alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına başvuru iyi tanıtıldığı ve iyi uygulandığı takdirde halk nezdinde rağbet edileceği, daha profesyonelleşmiş bir uygulama sonucu uzlaşma kurumunun toplumda hak ettiği karşılığı bulacağından kuşku duyulmaması gerekmektedir. Toplumun; faili cezalandırmak yerine, hakkın teslimi olarak gördüğü mağdurun zararının giderilmesi veya mağdurun isteği doğrultusunda fiil sonucu oluşan mağduriyete ilişkin vicdanları rahatlatıcı edimler ile tatmin edilmesi hususunda, kânun koyucudan daha talepkâr ve arzulu olduğu ortadadır.

Çalışmamın ilerleyen aşamalarında da değineceğim üzere, uygulamaya yansıyan onarıcı adalet anlayışı doğrultusunda verilmiş kararların toplum üzerindeki olumlu etkileri ya da bu bağlamda yapılan çeşitli anket çalışmalarında, bireylerin basit suçlarda alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına rağbet gösterdiği görülmektedir. Esas itibarıyla uygulamada onarıcı adalet anlayışının her alanda yerleştirilmesi gerekmektedir. Taraflar arası sulh olmaya teşvik edici ve failin fiilinin sonuçlarını algılamasına yardımcı olan

onarıcı adalet anlayışına uygun kararlar uygulamada daha sık verilmesi gereken kararlardır. Örneğin Adana 2. Sulh Ceza Hâkimi olarak tesis etmiş olduğum onarıcı adalet anlayışına uygun olan bir tahliye kararı ve tutukluluk hali yerine, adli kontrol kararı uygulanmasına ilişkin kararın kamuoyu nezdinde oldukça olumlu etkileri tarafımdan gözlemlenmiştir¹. Anılan karar sonrası failin yapmış olduğu fiilin anlam ve sonuçlarını idrak etmesi, mağdurun yaşadığı elim üzüntü ve ruh halini anlaması sonucu, mağdur ile uygun bir şekilde iletişime geçtiği görülmüştür. Onarıcı adalet anlayışının olumlu etkisi olarak da mağdurun kendisi ile iletişime geçen failin mevcut pişmanlık halini, fail ve ailesinin ve çocuklarının şimdiki ve muhtemel gelecekteki yaşayabileceği olumsuzlukları, vicdani muhasebe ile mukayese ederek bir buket çiçek ile el öpüp özür dilemesi karşılığında, mağdur faili affetmiş ve şikâyet hakkından vazgeçmiştir². Fail ile mağdurun suç teşkil eden ve mağdura zarar veren fiil sonrası tekrar eski toplum düzeninde olduğu gibi, bir araya getirilebilmesi yani ilişkilerin onarılması, çalışma konum olan uzlaşma kurumunun temelini oluşturmaktadır. Ancak buradaki en önemli görev; uygulamaya yabancı olmayan öğretilerdeki yaklaşımlar ile onarıcı adalet anlayışını kavramış ve özümsemiş uygulamacıların varlığı ve desteklenmesidir.

Uygulamadan tamamen kopuk olarak salt öğreti temelli oluşturulan mevzuat ve uygulamacı eğitimleri, kadük kalmaya mahkûmdur. Uzlaşma ve benzeri kurumların ülkemizde, diğer ülkelere nazaran başarısız addedilebilecek seviyelere mahkûm olmasının asıl nedeni de teori ve pratik olarak uygulamadan kopuk olan yaklaşımlar ile konunun ele alınmasıdır. Her ne kadar son zamanlarda, niceliksel bir ivme yakalanmış olsa da onbeş yıllık süre boyunca, özellikle niteliksel bağlamda uzlaşma kurumu hak ettiği yargılama öncesi alternatif uyuşmazlık çözümü rolünü topluma kabul ettirememiştir.

Açıklanan kapsamda dört bölümden oluşan çalışmanın Birinci Bölümünde; onarıcı adalet anlayışı çerçevesinde uzlaşma kurumunun tarihi gelişimi, hukuki niteliği, konu ile ilgili olarak önem arz eden temel ilkeler ve kavramlar incelenecektir. İkinci Bölümde; genel olarak Türk hukukunda uzlaşma kurumu, mukayeseli hukukta uzlaşma kurumu ve uluslararası belgeler ışığında uzlaşma kurumu ayrı ayrı incelenecektir. Üçüncü Bölümde ise Ceza Muhakemesi Hukuku'nda uzlaşma kapsamına giren suçlar

¹ Adana 2. Sulh Ceza Hakimliği'nin 26.02.2018 tarihli 2018/1719 D.ış numaralı kararı. UYAP, e.t. 28.10.2021.

² Onarıcı adalet anlayışı gereği uygulanan kanun hükümlerinin toplum tarafından benimsenmesi ve uyuşmazlıkların giderilmesine yapılan katkıya örnek olarak bkz.; <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/sehit-annesi-kendisine-hakaret-eden-otobus-soforunu-affetti/1108211> , e.t. 29.08.2021.

ve soruşturma evresinde uzlaşma kurumunun genel olarak ele alınmasına ilişkin olacaktır. Çalışmanın Dördüncü ve son Bölümünde; uzlaşma kurumunun kovuşturma evresindeki görünümü ve uygulamada yaşanılan sorunlar emsal yargı kararları ile öğreti ışığında açıklanacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ONARICI ADALET ANLAYIŞI ÇERÇEVESİNDE UZLAŞMA KURUMUNUN TARİHİ GELİŞİMİ VE HUKUKİ NİTELİĞİ, TEMEL İLKELER VE KAVRAMLAR

1.1. Genel Olarak Onarıcı Adalet Anlayışı

Adalet kavramı, tarihsel süreçte bireylerin ve toplumların varlıklarını sürdürebilmeleri için muhtaç oldukları temel ihtiyaçlarının başında gelmektedir. Özellikle, insanlığın yadsınmaz sosyal bir varlık olduğu gerçeği, günümüzde yaşanan küresel pandemi krizi ile birlikte, daha açık bir şekilde ortaya çıkmıştır. Hukuk sistemlerinin temelinde yer alan insan unsurunun sosyal bir varlık olmasındaki zorunluluk, aynı şekilde insanların adalet kavramına da aynı ve hatta daha üstün bir bağ ile bağlı olduğunu gözler önüne sermektedir.

Günümüzde yaşanmaya devam eden pandemi sürecinde kapatılmak zorunda kalınan bir kısım küçük esnafın durumu irdelendiğinde, bireylerin çeşitli zorluklar yaşadıkları, bunun sonucu çok sayıda şikâyete tabi suçları işledikleri, sosyal medya veya haber bültenlerine konu olmaktadır. Zira sosyal yönü oldukça kuvvetli olan günümüz bireylerinin yaşamlarını daha da konforlu olarak devam ettirebilmeleri için çeşitli hizmetleri aralarında mübadele etmeleri gerekmektedir. Ancak bu hizmet, işleyiş ve mübadele ve değişimde çeşitli sorunların da kendiliğinden gündeme gelmesi kaçınılmaz olmaktadır. Örneğin, her şeyin daha iyi olanını arzulayan ve bu arzusu gereği aklını, duygularını sınırlandırma zorunluluğu hissetmeyen, bilgisel olarak olgunluğa ulaşmamış bireylerin eylemleri sonucu, kolay kazanma hırsları ya da başkaca bir çok etken nedeniyle sosyal düzenin aksine çeşitli cezai ya da hukuki bir çok ihtilaflarla tüm bireylerin karşılaşılabilmesi, adalet kavramına olan insanlığın ihtiyacını ortaya koymaktadır. Bu adalet kavramının tesisi amacıyla toplumlar çeşitli yöntemler geliştirmiş, yazılı veya yazısız kurallar ile sosyal hayatı ve düzeni devam ettirmeyi amaçlamışlardır. Onarıcı adalet kavramına tüm bu süreçleri birlikte ele alarak yaklaşmak gerekmektedir.

Modern ceza muhakemesinin oluşumu ve süjeleri bu bağlamda irdelendiğinde ise; yüzelli yıllık gelişime dayanan modern ceza muhakemesi hukukunun, tarihsel süreçte onarıcı adalet kavramının gelişimi ile paralellik arz ettiği görülmektedir. İlkel

toplumlarda adalet anlayışına yön veren halk meclisleri, daha sonrasında belirli kişilere görevini bırakmıştır. Hâkimler gibi belirli kişilere bırakılan muhakeme yapma yetkisi, zarar görenin getirdiği uyuşmazlıkların sınırlı olduğu ve toplum vicdanını tatminde yetersiz kaldığı gerekçesi ile daha sonraları davaların re'sen açılması ve görülmesine sebebiyet vermiştir. Batıl inançlar ile cezaların uygulanmaya çalışılması işkencelerin artmasına, soruşturmaları hâkimlerin yapmaları ve engizisyon usulü benzeri uygulamalar sonucu hâkimlerin tarafsızlığının zedelemesi, Fransız Devrimi sonrası savcılık kurumunun doğmasına sebebiyet vermiştir³.

Muhakeme sùjelerinin zamanla oluşması, adaletin tesisinde önemli bir yere sahip olduğu gibi onarıcı adalet anlayışı bağlamında da oldukça önemli bir yer edinmesine neden olmuştur. Yukarıda açıklandığı üzere, cezalandırma yetkisinin ceza adaleti bağlamında, hatta re'sen devlet tarafından yerine getirilmesi nedeniyle suçtan zarar gören veya mağdur ve fail arasındaki suç ile oluşan ilişkinin hakkaniyetle çözüme kavuşturulması kamuoyunu da tatmin etmektedir. Ancak fail ile suçtan zarar gören veya mağdur arasında tarihsel süreçte, hakkaniyet ilkesinin, zaman zaman suçtan zarar gören veya mağdur bazen de fail tarafına fazla meylettiği görülmektedir⁴. Adil yargılanma ilkesi ve suçtan zarar gören veya mağdur hakları ile sanık hakları açısından yaşanan sıkıntılar, zamanla ceza muhakemesi sùjeleri olan suçtan zarar gören veya mağdur ve şüpheli-sanıklar hakkında, onarıcı adalet kavramının öneminin her geçen gün daha da arttığını göstermektedir.

Cezalandırıcı adalet kavramı, her ne kadar onarıcı adalet kavramının aksi gibi algılanabilse de durum oldukça farklıdır. Failin, suçtan zarar gören veya mağdura karşı eylemini ifade eden suça ilişkin takınılacak tavır üç başlıkta ele alınabilmektedir. İlk olarak, ilkel dönemlerden günümüze değin süregelen fail, fiil ve suç arasındaki bağlantının doğal sonucu olarak görülen cezalandırma tavrı, cezalandırıcı adalet anlayışı olarak ifade edilebilmektedir. İkinci olarak dağıtıcı adalet anlamında adlandırabilecek suç oluşturan fiil karşısında takınılacak tavrın, failin ıslah edilmesi ve topluma kazandırılması anlayışı olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. Son olarak ise onarıcı adalet veya *denkleştirici adalet*⁵ anlayışı olarak adlandırabilecek suça konu fiile karşı

³Friedrich Schroeder - Christian Schroeder/Torsten Verrel; (Çeviren: Salih OKTAR), **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Yetkin Yayınları, Ankara 2019, s. 43.

⁴ Yağmur Temiz Gül, **Ceza Hukukunda Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları**, Adalet Yayınevi, Ankara 2021, s.27.

⁵ Ahmet Sezer, **Öğreti ve Uygulamada Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma**, Adalet Yayınevi, Ankara 2010, s. 25.

takınılacak tavrın, suçtan zarar gören veya mağdurda suç fiili nedeniyle oluşan zararın giderilmesi düşüncesi olduğu görülmektedir⁶.

Onarıcı adalet anlayışının üzerinde önemle durmaya çalıştığı konu; adından da anlaşılacağı üzere, doğrudan doğruya suçtan zarar gören veya mağdurun hakları ile ilgili konudur. Zira burada ön plana çıkan konu, failin suça konu eylemi ile suçtan zarar gören veya mağdurun bozulan durumudur ve onarılarak sosyal hayatın düzeninin tekrar tesis edilmesidir. Bu bağlamda, onarıcı adalet anlayışının gelişmesinin temel nedeninin, özellikle suçtan zarar gören veya mağdur haklarında yaşanan farkındalıklar olduğu söylenebilir. Suçtan zarar gören veya mağdurun hayatına etki eden failin, fiili sonrasında sözü geçen etkilerin zincirleme bir reaksiyon şeklinde devam etmesi, mağdur haklarını doğrudan zedeler. Özellikle, mağdurun soruşturma ve kovuşturma evrelerinde devletin çeşitli erklerinin arasında sıkıştırılması ve tekrar tekrar mağduriyetinin katlanması, toplumsal adalet inancını da zamanla ortadan kaldırmaktadır. Suçtan zarar gören veya mağdurun kaderine terk edilmesi, modern ceza muhakemesinde re'sen araştırma ve devlet adına soruşturma ve kovuşturma ilkelerinin gereği olmamalıdır. Bu bağlamda, modern ceza hukuku suçtan zarar gören veya mağdurun tatminini ve mağduriyetin vicdanlarda temiz bir sayfa açabilecek şekilde lekesiz olarak giderilmesini sağlamak zorundadır⁷.

Günümüzde mağdur hakları doğuşunun temel nedenlerinin başında, suç sonrası mağduriyetlerin giderilme yöntemlerindeki katı usuller sonucunda mağdurların, adalet sistemi dışında kalmayı tercih edebilecek kadar muhakeme evrelerinden soğutulmasının geldiği görülmektedir. Özellikle, kanımca bu bağlamda ulusal ve uluslararası temel sorun, genellikle ceza muhakemesi ilkelerinin modern anlayışlar çerçevesinde etkin bir şekilde uygulanamama sorunudur. Uygulamaya yansıtılmayan en mükemmel kurumların işlevselliğinden söz edilemeyeceği gibi uygulamaya yanlış yansıtılan usullerin de doğru sonuçlar alması, elbette ki beklenemeyecektir.

Onarıcı adalet anlayışı, bir yaklaşım olarak suçtan zarar gören taraf ile ilgilenirken aynı zamanda failin ve fiilinin sonuçlarının onarılmasını da amaçlamaktadır. Bu nedenle, artık uyuşmazlık konusu fail ve suçtan zarar gören veya mağdurdan daha çok taraflar arasında çözüme kavuşturulacak bir uyuşmazlığın çözümü sorunu ile onarıcı

⁶ Mustafa Serdar Özbek/Erdal Yerdelen/Burak Boz/Berna Ayşe Yılmaz/Şeyda Altuntaş/Dilek Özge Erdem, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma**, Adalet Yayınevi, Ankara 2018, s. 11.

⁷ Nuri Berkay Özgenç, **Türk Hukukunda ve Mukayeseli Hukukta Uzlaşma**, Legal Yayınları, İstanbul 2015, s. 29.

adalete dair terminoloji de bu doğrultuda cezalandırıcı adalet terimlerinden ayrılmaktadır⁸.

Adalet türlerinin karşılaştırılmasında, birbirinden oldukça farklı bakış açılarına haiz oldukları görülmektedir. Suçun işleniş şekli ve niteliği, adaletin tesisinde temel alınacak dayanak noktası olan zaman dilimi, süreç boyunca izlenecek usul ve yöntem çeşitleri, sonuç olarak adaletin gereğini ifa farklılıkları, devletin ve bireyin konumlanmaları ve failin sorumluluğuna ilişkin farklı bakış açıları adalet türlerini ortaya çıkarmaktadır. Örneğin, failin sorumlu tutulmasına karşılık, ceza almasını savunan yaklaşım, cezalandırıcı adalet anlayışını ifade ederken, aynı zamanda suçtan zarar gören veya mağdurun zararının failin cezalandırılması ile birlikte ya da ikame olarak giderilmesi anlayışı, tazmin edici adalet yaklaşımını ifade etmektedir. Onarıcı adalet anlayışında ise; sorumluluk kavramından anlaşılması gereken; failin yapmış olduğu fiilin hukuki ve cezai sonuçlarını, suçtan zarar gören veya mağdur üzerindeki ve toplumsal olarak olumsuz etkilerini kavrayarak uzlaşmaya ve anlaşmaya açık hale gelmesini ifade etmektedir⁹.

1.2. Uzlaşma Kurumunun Gerekliliği

Uzlaşma kurumunun ortaya çıkmasında etkili olan nedenlerin başında ilk akla gelen nedenin, *mahkemelerin ağır iş yükünü azaltma düşüncesi* olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Ancak, sadece mahkemelerin ağır iş yükünü azaltma düşüncesi ile uzlaşma kurumunun vücut bulduğunu öne sürmek de doğru olmayacaktır. Her ne kadar yargının iş yükünün azaltılması ile yargı sürecinin hızlandırılması ve davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması bağlamında, uzlaştırma kurumunun göz ardı edilemeyecek kadar etkin sonuçları olabilirse de hukuki bir kurumun doğumunda ve gelişiminde toplumsal ihtiyaçların, sosyo-kültürel ve ekonomik gereksinimlerin ve suç politikası anlayışında yaşanan zamansal değişimlerin etkilerinin de bulunduğunu kabul etmek gerekmektedir.

Uzlaşma kavramının ceza adaleti sürecine dâhil olmadan, ceza odaklı düşünülmezsizin uyuşmazlığın çözülmeye çalışılması olarak irdelendiği düşünceye göre, toplumsal, kültürel, sosyo-politik belirli çerçeveleri taşmayacak şekilde ceza muhakemesi sistematüğinden sapılması olarak düşünülebilir. Ceza muhakemesi yolunda,

⁸ Olgun Değirmenci, “Ceza Adaleti, Ceza Adaleti Türleri, Onarıcı Adalet Kavramı, Tarihsel Gelişim ve Onarıcı Adalet Uygulamaları”, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kitabı**, 1. Baskı, Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara 2021, s. 17.

⁹ Değirmenci, **Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Kitabı**, s. 28.

tarafların katılımı ile “katılnalı çıkarma” olarak adlandırılabilcek olan uzlaşma kurumunda, tarafların aktif olarak yer almaları ve sürece katılmaları söz konusu olmaktadır¹⁰.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin tavsiye kararlarında, ceza adaletinin basitleştirilmesi bağlamında, basit suçlar olarak tabir edilen ve daha az ceza tayini yoluna gidilebilen suçlarda, mahkeme dışı çözüm yollarının teşvik edildiği görülmektedir¹¹.

Dünya savaşları sonrasında ülke nüfuslarının her geçen gün artması ve gelişen teknolojik keşifler ile küreselleşen dünyanın oldukça karmaşıklaşması ve basit suçların sayı itibariyle oldukça fazlaşmış olması sonucu, devletlerin bu bağlamda basit suçların yargılanmasına ilişkin basitleştirici ve yargılama sürecini çabuklaştırıcı önlemler alması, aksi düşünölemeyecek bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır¹². Aynı düşünce gereği getirilen özellikle “basit suç” kategorisinde değerlendirilen suçlar için öngörölen basit muhakeme usulü veya seri muhakeme usulü gibi ya da daha önce var olan kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumu gibi kurumlarında özellikle belirli suç tipleri için yargılama sürecini hızlandırarak adalet sistemine olumlu katkı sunması amaçlandığı görölmektedir. Ancak, suç kategorilerinde ve tiplerinde meydana gelen hızlı gelişmeler dolayısıyla, suç tipolojisindeki niteliksel ve niceliksel olarak artış oluşturmaktadır. Durum böyle olunca, özellikle basit suçlar ve şikâyete tabi olan suçlarda şikâyetin taraflardan suçtan zarar gören yetkili kişinin rızasına bırakılmış olan suç tiplerinde, ceza adaleti sistemine alternatif düşönceler oluşmuştur. Klasik suçlardan başka, yeni suç tiplerinin gün ve gün daha fazla ortaya çıkması hususu da onarıcı adalet anlayışının toplum nezdinde tanınırlığına ve önemine hizmet eden bir olgu olmuştur¹³.

Asıl itibariyle ceza muhakemesi hukuku bağlamında, sanık haklarının¹⁴ ortaya çıkması nedeniyle öncelikle sanıkların korunmaya, buna karşılık suçtan zarar görenler ve dolayısıyla mağdur haklarının geri plana itilmeye çalışıldığı gözlemlenmektedir. Oysa sanık ve mağdur haklarının ceza hukuku karşısında dengeli bir biçimde ele alınması gerekmektedir. Aksi takdirde, bir tarafa karşı diğere tarafa üstönlük tanındığına

¹⁰ Feridun Yenisey/Ayşe Nuhoglu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 8. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020, s. 821.

¹¹ aşığıda bkz. s. 98.

¹² Yenisey/Nuhoglu, s. 822.

¹³ Özgenç, s. 31.

¹⁴ İnsan Hakları Mahkemesi, İnsan Hakaları Avrupa Sözleşmesi bağlamında, sanıklık kavramını genişleterek şüpheliyi de kapsayacak şekilde, sanıklığın soruşturma evresinden itibaren başladığını ve sanık haklarının söz konusu olduğunu yorumlamıştır. Bkz. Nur Centel, Hamide Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş 16. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 2019, s. 166.

dair bir algı oluşabilecektir. Bu nedenle failer açısından, şüpheli/sanık haklarının saldırgan bir şekilde öncelenmesi, mağdurlara ilişkin yeni mağduriyetlere sebebiyet verecektir. Sözü edilen hak dengesinin sağlanabilmesi bağlamında, günümüzde mağdur haklarının giderek önem arz ettiği görülmektedir¹⁵.

Hakkında suç isnat edilen failin fiilin doğrudan doğruya etkisine maruz kaldığı değerlendirilen kişiyi muhtemel mağdur ya da muhtemel suçtan zarar göreni, fiilin olumsuz etkilerinden koruma düşüncesinin de uzlaşma kurumunun ortaya çıkmasında etkili olan sebepler arasında sayıldığı görülmektedir. Hakkında suç isnadı olan failin haklarının korunması ve topluma kazandırılması düşüncelerinin karşısında, zamanla güç kazanan mağdur haklarının gözetilmesi, mağduriyetin giderilmesi ve fiile maruz kalan kişinin fiil sonucu oluşan olumsuz etkilerden kurtarılması düşüncesinin giderek yer bulması, uzlaşma kurumunun gerekliliğini giderek güçlendirmiştir¹⁶.

Suç politikasında zamanla oluşan değişimler de belirli kurumların işlerlik kazanması sonucunu doğurmuştur. Mağdur kavramının yeniden ele alınması ve mağdur olan kişinin yalnızlığa terk edilmemesi anlayışı, ceza hukukunun artık bir zorunluluğu haline gelmiştir¹⁷. Bu kurumların başında da uzlaşma kurumu gelmektedir. Klasik ceza adaleti sistemine eleştirel bir bakış ile doğmuş olan onarıcı adalet anlayışı¹⁸, cezalandırma hakkından vaz geçmeyi ifade eden bir suç politikası değişimidir. Mağdur ve suçtan zarar gören ile suç isnadının asıl sebebi olan fiili gerçekleştiren fail, bir terazinin kefeleri olarak düşünüldüğünde, faile ve fiile ağırlık veren suç politikalarının zamanla buna tepkisel olarak mağdura ve mağduriyet durumuna ağırlık vermesi ile aradaki orantısızlaşmayı bertaraf etmeye çalışması, suç politikasındaki değişimi ifade etmektedir. Bu değişen görüş farklılığı onarıcı adalet anlayışının da etkinliğini doğru orantılı olarak artırmıştır¹⁹.

Basit suçlar olarak tabir edilen ve daha kısa süreli cezalar öngören suçlar bağlamında uygulanacak olan kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımların; fail, mağdur, suçtan zarar gören ve toplum üzerindeki etkisinin alınacak fayda oranlamasına göre oldukça düşük kalması, hatta mağdurun, failin ve toplumun zararına olarak şekillenebilmesi kanun koyucuları farklı arayışlara itmiştir. Mağdur ve suçtan zarar görenin de mağduriyetini artıracığı için rıza göstermeyeceği fiil ve sonuçları ile orantısız olan uzun

¹⁵ Özgenç, s. 34.

¹⁶ Sezer, s. 18.

¹⁷ Özgenç, s. 29.

¹⁸ Temiz Gül, s. 59.

¹⁹ Sezer, s. 20.

yargılama, gereksiz yere mağdurun tekrar rahatsız edilmesi ve işlerinin aksaması ile daha da mağduriyetinin artması karşısında, eğer ceza yargılaması yerine başka bir alternatif vicdani tatmin yolu kendisine sunulmuş olsa idi kabul edileceği var sayılan durumlar, alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının ve dolayısıyla uyuşmazlık kurumunun ortaya çıkma sebeplerindedir. Tüm bu hususlardan başka, çocuk mahkemelerinde ilk olarak denenen uzlaşma kurumunun zamanla yüksek oranda başarı sağlaması ve uzlaşma kurumunun toplum nezdinde sempati ile karşılanması sonucu, kurumun gelişmesi ve genişletilmesi yoluna gidilmiştir²⁰.

Uygulamacılar kadar olmasa da uygulamalara yön veren siyasi irade yöneticisi olan bakanlıkların, uzlaşma kurumunun tanıtılması, modellenmesi²¹ ve halka anketler ile anlatılan uygulamanın toplumsal karşılığına ilişkin geri bildirimler alınması hususları da uzlaştırma kurumunun gelişmesine hizmet eden uygulamalardır²².

Mağdur haklarında modern hukuk biliminin son zamanlardaki kat ettiği yadsınamaz ivmeye eş değer olarak uzlaşma kurumu başta olmak üzere, alternatif uyuşmazlık çözüm yolları önem arz etmektedir²³. Zira mağdur haklarına gösterilen hassasiyet her ne kadar artırılmaya çalışılsa da özellikle adli kolluk mekanizmasının kurulmadığı ülkemizde, yetkin olmayan kolluk birimlerinden kaynaklı birçok aksaklık söz konusu olmaktadır. Bu aksaklıklar zamanla mağdurlar üzerinde ceza adaleti sisteminden kaçılması veya alternatif arayışlara meyledilmesi sonucunu doğurmaktadır. Uygulamada mahkemelerde duruşmalara ilk defa katılan müştekilerin dahi yıllarca sürüncemede kalan işlemlerden dolayı daha büyük mağdur olduklarını ifade ederek şikâyetten vaz geçtiklerini, birçok defa uzun süre boyunca çeşitli aşamalarda rahatsız edildikleri ve hatta korktukları dillendirilmektedir. Özellikle mağdur ve suçtan zarar gören hakkında şikâyetçi olmasa idi hafızasında yer etmeyecek olan basit tabir edilen bir suça ilişkin şikâyet sonrası devam edilen süreçte yaşanan aksaklıklar sonucu, mağdurların psikolojik olarak oldukça yıprandıkları gözlemlenmektedir. Tüm bu durumların yaşanmaması amacıyla da alternatif uyuşmazlık çözüm yolları içerisinde uzlaştırma kurumunun, özellikle şikâyete tabi ve basit suç olarak tabir edilen az ceza

---

²⁰ Sezer, s. 21.

²¹ Özgenç, s. 33.

²² Sezer, s. 22.

²³ Serkan Köse, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma Kurumu", **Yüksek Lisans Tezi**, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2012, s. 17.

tayini ön görülen suçlar bağlamında uygulanması kararlaştırılmış ve bu kapsamda her yeni düzenleme ile daha da genişletilmiştir²⁴.

Mağdur haklarından söz edildiğinde, özellikle üzerinde durulması gereken konu, tazminat hukukudur. Zira mağdurun ve suçtan zarar görenin maddi ve manevi zararları giderilmediği ve tazmin edilmediği sürece, adalet sistemine olan güvenin toplum nezdinde tesisinden söz edilmesi mümkün değildir. Ancak özellikle ceza mahkemeleri yerine, hukuk mahkemelerinin mağdurun hakkını tazmin bağlamında süreci ve mağduriyeti uzatacak hatta çözüme kavuşturulamaz duruma sokacak hale getirmesi de mağdur ve suçtan zarar gören ve dolayısı ile toplum üzerinde ayrı bir baskı unsuru olmaktadır. Mağdur olan ve suçtan zarar gören kişinin toplumun suça meyli olmayan ve mağdur olabilecek olan çok büyük bir kesimini temsil ettiği kabul edilecek olursa mağdurlar üzerinde yaşatılan olumlu ya da olumsuz duyguların tüm toplumu doğrudan etkilediği daha iyi anlaşılabilir. Bu durum, tazminat hukuku başlığı altında çıkan aksaklıkların, uzlaşma kurumunu cazip hale getirdiği inkâr edilemez bir gerçektir. Aynı zamanda tazminat hukukunun oluşturduğu boşluğu doldurmaya çalışan tazminat fonları niteliğindeki özel sigorta fonları ve benzeri uygulamalar da gelişmiş ülkeler dışında, aksamalar olmadan ceza adaleti sistemlerine yeterli verimlilikte katkı sunmamaktadır. Sözü edilen fonlama şeklindeki tazmin sistemine yapılan onarıcı katkı yeterli olmadığından, uzlaşma kurumu benzeri alternatif uyuşmazlık kurumlarında tıkanma ve aksaklıklar söz konusu olmaktadır²⁵.

1.3. Uzlaşma Kurumunun Tarihsel Gelişimi

Onarıcı adalet anlayışı çerçevesinde uzlaştırma kurumunun, uyuşmazlık ve uzlaşma kavramları kadar eski olarak köklerinin tarihin en eski uygarlıklarına kadar gittiği ve günümüzde gelişerek modern bir anlayışla ele alınıp düzenlediği görülmektedir. Tarafların anlaşması ile uyuşmazlıkların rızaya dayalı olarak ortadan kaldırılmasını ifade eden uzlaşma; benzer olarak sulh kelimesi ile de paralel bir anlam taşımaktadır. Devletlerin uzlaşma işlemlerinde müdahil olmasından çok öncelerinde, onarıcı adalet anlayışının var olduğu bilinmektedir. Kayıtlarda ilk arabuluculardan olarak bahsedilen Hz. Süleyman'ın aynı zamanda yöntem olarak da günümüz ile benzer uygulamalarda bulunduğu belirtilmektedir²⁶. Eski çağlarda M.Ö. sine ait olarak birçok kayıta; Mısır,

²⁴ Özgenç, s. 27.

²⁵ Özgenç, s. 31.

²⁶ Özbek/Yerdelen/Boz/Yılmaz/Altuntaş/Erdem, s. 22.

Babil ve Asur'da uzlaşma ve uzlaşma benzeri düzeni tesis ve idame ettirecek ihtilaf giderici kurumların var olduğu bilinmektedir²⁷.

Bedr Gazvesi'nde Hz. Muhammed'in savaş esirlerinden fidye ödeme gücüne haiz olmayanların, on adet çocuğa okuma yazma öğretme şartı ile serbest bırakılmasına dair anlayışı, yeni bir din olarak İslamiyet mücadelesinin cehalete karşı olduğuna vurgu yapılmasının yanı sıra, topluma egemen olan dönemin adalet anlayışının esirlere dahi onarıcı bir yapı ile davranma eğiliminde olduğunu göstermektedir²⁸. Osmanlı ceza hukukunda da genel itibariyle altı suç tipine ayrılan cezai yaptırımlar, İslam Hukuk kurallarına uygun olarak devlete, topluma ve kişilere yönelik olması bakımından şikâyete bağlı olup olmaması ve uzlaşma kurumunun uygulanabilirliği yönünden farklılık göstermektedir²⁹.

İslam Hukuku'nda diyet, öldürülen kişinin yakınlarına fail tarafından verilmesi gereken, nitelik ve sayısı belirli olan hayvan ya da aynı değere karşılık gelen mal ve para olarak karşımıza çıkmaktadır. Diyet kelimesi, Kuran-ı Kerim'in Nisa Suresi'nin (4/92) sayılı ayetinde geçen taksirle öldürme suçunun karşılığı olarak yer alan yaptırım çeşididir. Bir nevi tazminat ve kan bedeli olan diyet, miktar ve ödenme şekli olarak süregelen uygulamaları esas almıştır³⁰.

İslam Hukuku'nda kısas ise, kasten insan öldürme ya da kasten insan yaralama fiillerini gerçekleştiren failin, öldürdüğü kişiye karşılık öldürülmesi veya yaraladığı kişiye karşılık verdiği zararın benzeri ile cezalandırılması anlamına gelmektedir. Kuran-ı Kerim'in Bakara Suresi'nin (2/178-179) sayılı ayetlerinde kasten insan öldürme cezası olarak kısas uygulanmasından bahsedilmektedir. Ancak kısas, genel bir şekilde misli ile mukabele anlamı taşımamaktadır. İslam Hukuku, taksir ve ağır tahrik gibi hususlar karşısında kısas uygulanmasına izin vermediği gibi aynı şekilde işkence ile öldürülen bir maktulün öldürülmesine karşılık olarak faile işkence ile öldürülme cezası verilemeyecektir³¹.

Roma Hukukunda iki gruba ayrılan suçlara ilişkin özellikle kısas gerektiren suçlar bakımından "*uzlaşma bedeli*" karşılığında kısas yerine diyet ile mağdurun tatmini sağlanmaya çalışılmaktaydı. Justinian Kanunlarında benimsenen uzlaşma kurumuna

²⁷ Ebru Gümüsel, "Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma Kurumu", **Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi SBE, İstanbul 2007, s.20.

²⁸ Ayrıca bkz. (<https://islamansiklopedisi.org.tr/esir>), e.t. 29.08.2021.

²⁹ Mustafa Avcı, "Osmanlı Ceza Muhakemesinde Sulh (Uzlaşma)", **SÜHFD**, C. 25, S.1, 2017, s.11.

³⁰ Mustafa Avcı, **Osmanlı Ceza Hukuku II Özel Hükümler**, 3. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2018, s. 149-150.

³¹ Avcı, **Osmanlı Ceza Hukuku II Özel Hükümler**, s. 116.

ilişkin uzlaştırmacılara Internuncius, Medium, Intercessor, Philantropus, Interpolator, Conciliator, Interlocutor, Interpres ve Mediator gibi birbirinden farklı adlar verildiği görülmektedir. Bu farklılığın özellikle arabuluculuk, uzlaşma şekilleri ve edim sınıflandırılması ile ilgili olduğu kanaati yaygındır³².

Orta Çağ'da onarıcı adalet anlayışının gelişmesi önündeki en önemli engel, devlet ve egemen güç kavramlarının çok katı olmasıdır. Bunun nedeni, suçun kişi değil de devlete karşı işlendiği algısının, otoritenin katı refleksi ile karşılık bulmasıdır. Bu anlayış farklılığı gereği olarak, mağdurun zararının tazmininde de otorite sahibi pay hakkını dile getirmiştir³³. Modern Çağ öncesi eski toplumlarda öç alma odaklı olarak var olan düzen tesis etme düşüncesi de farklı düzensizliklere sebebiyet vermiştir. Hal böyle olunca, ceza olarak öç alma düşüncesi yerine başkaca ikame uygulamaların geliştiği görülmektedir. Suç işleyenleri; klan dışına itme, kısas ya da diyet ödemek suretiyle uzlaşma şeklindeki uygulamalar ile alternatif şekilde toplumsal düzenin yeniden tesisi amaçlanmıştır³⁴.

1974 yılında Kanada'nın Ontario Eyaleti'nin Elmira Kasabası'nda iki gencin fiillerine karşılık olaya bakan Hâkim, Mennonite Kilisesi ve bir gözetmenin insiyatif alması ile ilk modern uzlaştırma projesi hayata geçirilmiştir. Bu olay ilk olarak Kuzey Amerika'da daha sonrasında ise Avrupa, Avusturya, Yeni Zellanda ve Güney Afrika'da gelişen uzlaştırma projelerinin başlangıcı olmuştur³⁵. Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) 1940'lı yıllarda iş hukuku ile alakalı olarak alternatif uyuşmazlık çözüm yolu bağlamında uyuşmazlıkların çözümüne gidildiği, ancak bugünkü anlamda ilk kez 1974 yılında Kanada'da fail ile mağdur arası uzlaşma durumunun ortaya çıktığı görülmektedir. 1974 yılında meydana gelen olayda, daha öncesinde açılan yirmi iki ayrı mala zarar verme suçundan cezalandırılmayan suça sürüklenen iki çocuğun, son açılan davada suçlarını ikrar etmeleri sonucu dava aşamasındaki kontrol memuru tavsiyesi ile failer ve mağdurların bir araya getirilmesi ve fiillerinin sonuçlarının faillere gösterilmesi ayrıca terapiye dayanan bir yol izlenmesi önerisi üzerine, tespit edilen zararların suça sürüklenen çocuklar tarafından tazmin edilmesi, hâkim tarafından kararlaştırılmıştır³⁶.

³² Gümüsel, s.20.

³³ Olgun Degirmenci, **Onarıcı Adalet Uygulaması Olarak Ceza Muhakemesinde Uzlaşma**, 2. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2021, s. 61.

³⁴ Özbek/Yerdelen/Boz/Yılmaz/Altuntaş/Erdem, s. 22.

³⁵ Andrejs Berzins/Mac Lindsay, **Sunum; V.O.M (Victim and Offender Mediation) Semineri**, Ankara 2008, <https://uzlasma.adalet.gov.tr/doc/ihityac/uzmansnm/vomank.pdf>, e.t. 12.09.2021.

³⁶ Özbek/Yerdelen/Boz/Yılmaz/Altuntaş/Erdem, s. 25.

Günümüzdeki anlamı ile uzlaşma uygulamaları ilk olarak 1970’li yıllarda Kuzey Amerika’da görülmesi sonrası 1980’li yıllarda ise Batı Avrupa’da gelişmiştir. Kara Avrupası’nda 1980’li yıllarda yeterli ilgiyi görememiş olan uzlaştırma kurumu, 1990’lı yıllarda daha hızlı bir şekilde varlığını kabul ettirmiştir³⁷.

Mağdur-fail uzlaşmalarında ABD’de, özellikle gönüllülük esasını üzerinde durulduğu görülmektedir. Doğal olarak belirli suç tiplerinde hiçbir şekilde fail ile mağdurun kendiliğinden görüşmek istemesi beklenemez. Ancak bazı suç tiplerinde ise mağdurlara fail ile yüzleşme imkânının mahkeme haricinde tanınması durumunda, mağdurların büyük bir çoğunluğunun bu imkânı kullanmak istedikleri anket çalışmalarına da yansımıştır³⁸.

Avrupa’da ise 1980’li yıllarda yoğunluk kazanan ilk uygulamalar Avrupa Konseyi’nin de olumlu katkıları ile özellikle çocuk suçlular başta olmak üzere, gittikçe ivme kazanmıştır. İlerleyen yıllarda uzlaşma kurumunun gittikçe hızlı bir şekilde Kara Avrupası hukukunda yer bulmasını sağlayacak olan önemli kararlar bu zaman diliminde alınmaya başlanmıştır. Bu kararların başında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nin 1977 Tarihli “*Suç Mağdurlarına Tazminat Ödenmesi Hakkında 27 Sayılı Tazminat Kararı*” başlıklı tavsiye kararı³⁹ gelmektedir. Bu karara göre suçtan zarar gören kişinin tazminat alamaması halinde yaralanan kişinin kendisine ya da ölen kişinin bakmakla yükümlü olduğu kişilere Devlet tarafından destek sağlanması gerekmektedir. Bu temel ilkeleri bünyesinde barındıran tavsiye kararı, daha sonra çıkacak olan kararlara yol gösterici olmuştur⁴⁰.

Tüm bu çalışma ve gelişmeler sonucu; 1983 Tarihli “*Şiddet Mağdurlarının Zararlarının Tazmin Edilmesine İlişkin Avrupa Sözleşmesi*” başlıklı 116 sayılı tavsiye kararı ortaya çıkmıştır. Bu sözleşme Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 24 Kasım 1983 tarihinde kabul edilmiş ve 1 Şubat 1988 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Şiddet Mağdurlarının Zararlarının Tazmin Edilmesine İlişkin Avrupa Sözleşmesi, kasten insan yaralanma veya kasten insan öldürme suçlarının mağdurlarına (suç sonucu ölen kişinin bakmakla yükümlü oldukları yakınlarına) devletler tarafından tazminat ödenmesi koşullarını düzenlemektedir. Burada üzerinde durulan husus mağdurun

³⁷ Uğur Aşkın/Veysel Topuz/Burak Bilge, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma**, 3. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2021, s. 60.

³⁸ Özbek/Yerdelen/Boz/Yılmaz/Altuntaş/Erdem, s. 25-26.

³⁹ Sözleşme metni için bkz., https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016804f3e59, e.t. 13.09.2021.

⁴⁰ Ali İhsan İpek/Engin Parlak, **Mevzuatta Yapılan En Son Değişiklikler ile Ceza Muhakemesinde Uzlaşma**, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2011, s. 10.

uyruğu değil suçun işlendiği üye devletin ülkesinde suçun işlenmiş olmasıdır⁴¹. Türkiye 1983 Tarihli Şiddet Mağdurlarının Zararlarının Tazmin Edilmesine İlişkin Avrupa Sözleşmesi'ni 24.04.1985 tarihinde imzalamış da henüz onaylamamıştır⁴².

1985 Tarihli “*Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdurun Hukuki Durumunun İyileştirilmesi*” başlıklı 11 sayılı tavsiye kararı⁴³ ile üye devletlere mağdur hakları bakımından iyileştirmeye yönelik bir takım düzenlemelerin yapılması tavsiye olunmuştur. Kararda özellikle mağdur veya suçtan zarar görenlerin zararlarının tazmininin amaçlandığı görülmektedir. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi bu tavsiye kararında öncelikle, kolluk uygulamaları üzerinde durmuştur. Karara göre kolluk personeli, suç sonucu zarar gören mağdurun başvurusu sırasında mağdurun mağduriyetini artıracak şekildeki olumsuz davranışlardan kaçınmalıdır. Kolluk çalışanlarının mağdurlara iyi davranması hukuki imkânlardan yararlanması doğrultusunda yol gösterici bir tutum sergilemeleri gerekmektedir. Savcılık makamı, mağdurun zararının tazminine ayrıca önem vermeli ve bu duruma göre dava açmalıdır. Aynı şekilde tavsiye kararına göre açılan davadan da mağdur savcılıkça bilgilendirilmelidir. Buradaki temel amacın mağdurun soruşturma ve kovuşturma evrelerinde etkin bir şekilde rol alabilmesinin önünün açılması düşüncesi olduğu görülmektedir⁴⁴.

Avrupa Konseyi, 1987 yılında “*Ceza Adaletinin Sadeleştirilmesi*” başlıklı 18 sayılı tavsiye kararında⁴⁵ ceza yargılamalarının basitleştirilmesi ve hızlandırılması bakımından Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 5. ve 6. maddeleri üzerinde durmaktadır. Tavsiye kararında, mahkemelerin iş yükünün her geçen gün artmasına karşılık basit yani daha az ceza gerektiren suçlara ilişkin yargılamalar üzerinde durulmuştur. Suç fiiline gösterilen adalet refleksinin gecikmesinin olumsuz etkilerinden bahsedilmiştir. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tavsiye kararında hafif ceza gerektiren basit suçlar hakkında ceza kararname, yargı mercilerine alternatif olarak mahkeme harici uyuşmaların öngörülmesi ve yargılama usullerinin basitleştirilmesi gibi tedbirlerin alınması konularında kararlar almıştır⁴⁶.

⁴¹ Fatma Karakaş Doğan, “Uluslararası Düzenlemeler Işığında Mağdur Haklarının ve Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısının Değerlendirilmesi”, Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, C. 19, S.2, 2013, s. 1014.

⁴² Özbek/Yerdelen/Boz/Yılmaz/Altuntaş/Erdem, s. 45.

⁴³ Sözleşme metni için bkz.,

https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016804dcca, e.t. 14.09.2021.

⁴⁴ Sezer, s. 30.

⁴⁵ Sözleşme metni için

bkz., https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016804e19f8, e.t. 14.09.2021.

⁴⁶ Özbek/Yerdelen/Boz/Yılmaz/Altuntaş/Erdem, s. 46.

1999 tarihinde 19 sayılı tavsiye kararı⁴⁷ ile de gerçekleşen uzlaşmanın faydalarına değinilmiştir. Ceza adaletinin amaçlarını gerçekleştirme bakımından uzlaşma kurumunun oldukça faydalı bir işlevselliğe sahip olduğu üzerinde durulmuştur⁴⁸. Fail ve mağdurun yüzleştirilerek failin topluma kazandırılması sağlanabilmektedir. Aynı zamanda mağdurun da pasif ve edilgen bir yapıdan çıkartılarak etken bir duruma getirilmesi, mağdur üzerindeki suç sonrası oluşan olumsuz etkilerin dağılmasına yardımcı olmakta ve failin özür dileme iradesinin doğrudan muhatabı olabilmektedir⁴⁹.

Yukarıda yer verildiği üzere, özellikle suça sürüklenen çocuk failer üzerinde sistemlere uyum sağlayan alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri, daha sonra ceza adaleti sistemlerinde daha geniş yer bulabilmiştir. Bu insanın yaratılışının da gereği olarak cezalandırma düşüncesinin bir *keyfi* uygulama olmayıp, bir *zorunluluk* olmasından kaynaklanması durumu ile ifade edilebilecek bir olgudur. Zira suça sürüklenen çocuk suçluların yaşları, deneyimleri ve hayata başlamalarında yaşlarının tamamı ile aynı şanslara sahip olamamaları gibi çeşitli etkenler ile yapılan fiillere karşılık, ceza yerine başkaca arayışlara gidilmesi ya da daha az ceza tayini veya cezasızlık gibi pozitif ayrımcılıklara maruz kalmaları noktasında, suça sürüklenen çocuklara karşı toplumların genel eğilimleri olduğu görülmektedir. Hukuk sistemlerinin ceza hukuku bağlamında, yumuşak karnını oluşturan suça sürüklenen çocuk (SSÇ) kavramı, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri ve yollarının, farklı hukuk sistemlerinde kabulünü ve gelişmesini daha da kolaylaştırdığı bir gerçektir.

1.4. Uzlaşmaya İlişkin Temel Kavramlar

Uzlaşma kavramı, anlaşmazlık ve çatışma kavramları kadar uygarlık tarihinde oldukça eski bir kavramdır. İnsanların; klan, kabile, aşiret gibi birlikte yaşamak zorunda kaldıkları küçük topluluklarda bile birçok anlaşmazlıklar tarih boyunca devam etmiştir. Sosyal bir varlık olan insanın, birey olarak tek başına hayatını kaliteli bir şekilde sürdürmesi ise pek mümkün değildir. Kendisinden başka birçok kişinin emek dağılımına muhtaç olan bireyler, bu ihtiyaçlarını karşılamak için sosyalleşmeye de aynı oranda muhtaçtırlar. Uzlaşma kavramının Latince karşılığı; “fikilde birleşme” anlamına

⁴⁷ Sözleşme metni için bkz.,

https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=090000168062e02b, e.t. 14.09.2021.

⁴⁸ Mustafa Serdar Özbek, “Ceza Muhakemesi Kanununda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usûl Ve Esasları”, *AÜHFD*, C. 56, S. 4, 2007, s. 127.

⁴⁹ Özbek/Yerdelen/Boz/Yılmaz/Altuntaş/Erdem, s. 29.

gelen “*conciliation*” kelimesidir. Bu kelime de “bir araya getirme”, “buluşturma” anlamlarına gelen “*conciliare*” kelimesinden türetilmiştir⁵⁰.

XXI. yüzyıl ceza adaleti anlayışına göre failin sadece cezalandırılması yeterli görülmemektedir. Özellikle failin topluma kazandırılmaya çalışılmasının yanı sıra mağdurun da zararlarının tazminine önem verilmektedir. Toplumsal barışın yeniden kurulmaya çalışılması burada göze çarpan en önde gelen etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda yargılama öncesi tarafların “sulh” olmaları ve bir bakıma “barıştırılmaları” ile bozulan toplum düzeninin yeniden kurulması ise alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının yerindeliğini gündeme getirmektedir⁵¹.

1.4.1. Adalet Kavramı

Adalet kavramı; suç ve suçluluk olgusuna yazılı tarih öncesinde dahi rastlanıldığı düşünüldüğünde, toplum olarak yaşamak zorunda olan insan için insanlık tarihi kadar eski bir kavramdır⁵². Adalet kavramı; oldukça tanımlanması zor soyut bir kavram olduğundan, tarihsel süreçte özellikle adil davranılma olgusu, ilahi kudret, tabiata uygunluk, akla yatkınlık gibi bir dayanak noktası ile birlikte tanımlanmaya çalışılmıştır. Tez konusu olarak ise adalet kavramı uzlaşma eylemi etrafında bulanan her iki tarafı oluşturan mağdur ve suçtan zarar gören ve failin tatmin edilmişliği ve mutluluğu olarak ifade edilebilmektedir⁵³. Adalet kavramı ile uzlaşma kurumunun birbirinden çok farklı kategoride ele alınması gerektiği ortadadır. Uzlaşma kurumunun adalet kavramına aykırı olduğu ve adaletin tesisini sekteye uğrattığı düşünülebilir. Ancak, adalet kavramının geniş anlamı içerisinde, uzlaşma kurumuna da yer olduğu kanaati hâkimdir. Mağdur ve failin etken rol oynadığı uzlaşma sürecinde, onarıcı adalet anlayışı gereği cezalandırma isteğinin ikamesi olarak mağdurun ve suçtan zarar görenin önemi ve arzuları dikkate alınarak, toplumsal düzenin yeniden tesisi sağlanmaya çalışılmaktadır⁵⁴. Hal böyle olunca mağdurun ve suçtan zarar gören, failin cezalandırılmasını isteme hakkından bir şekilde feragati ile adil davranılmış sayılma söz konusu olmaktadır. Gerçekte, toplumsal düzenin tesisinde uyuşmazlıkların çıkmasından önce konulmuş

⁵⁰ Temiz Gül, s. 65.

⁵¹ Gümüşel, s.9.

⁵² Sami Selçuk, “Eski Çağlarda Suç Hukuku”, **Ankara Üniversitesi Yayınları : Prof. Dr. Nevzat Toroslu'ya Armağan**, Ankara Üniversitesi Yayınları, C. 459, S. 2, 2015, s. 1013.

http://repository.bilkent.edu.tr/bitstream/handle/11693/48906/Eski_%C3%A7a%C4%9Flarda_su%C3%A7_hukuku.pdf, e.t. 10.09.2021.

⁵³ Değirmenci, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kitabı**, s. 2.

⁵⁴ Aşkın/Topuz/Bilge, s. 21.

kurallara tarafların uymak zorunda olma iradesine aykırı hareket eden failin, bu eyleminin sonucunu kabullenmesi ile hakkında cezai yaptırım uygulanması adil bir davranış olacaktır. Ancak, bu mağdur ve failin fiil öncesi var sayılan kabullenmelerinin yerine, fiil sonrası kanunun tanıdığı şartlar altında yeni kabullenmeler göstermelerine, kanunun üstünlük tanınması ve bu tanımın da adil olarak nitelendirilmesi söz konusudur. Bu bağlamda, adaletin tesisinde her zamanki gibi uygulamacılara büyük görev düşmektedir. Adalet kavramını cezalandırma hakkı ile birlikte tanımlamayı seçen ünlü ceza hukuku bilim insanı Cesare Beccaria, adaleti; toplumu oluşturan bireylerin şahsi menfaatlerini birbiri ile bağlayan zorunlu bir bağ olarak görmektedir. Kamusal alana özgürlüğünün belirli bir parçasını feda eden bireyler, bu fedakârlıkları neticesinde ceza verme hakkını otoriteye devretmiş olmaktadır⁵⁵. Uzlaşma sürecinde onarıcı adalet çatısı altında tesis edilen adalet kavramı; kanunlara uyma bağlamında toplumsal anlaşmanın kısmi olarak fail ve mağdur ve suçtan zarar gören nezdinde bireyler arasında yeniden güncellenmesi olarak değerlendirilebilir. Örneğin, bir suç fiili için kanunda öngörülen hapis cezası yerine “*huzur evi sakinlerine gül ve karanfil dağıtılması*” yaptırımı-edimi⁵⁶ gibi, taraflar arasındaki uzlaşmalar vicdanları tatmin edebildiği ölçüde, sonraki anlaşmalar ile gerçekleştirilen adaletin tesisi olarak görülebilecektir.

Adalet kavramı, çeşitli yaklaşımlar ile anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Değerlerin göreceli olduğunu kabul eden hukuki pozitivizm yaklaşımı; adalet kavramını, metafizik bir kavram olarak nitelendirir ve bilimin alanında kabul etmez⁵⁷. Adalet, hukukun esas amacı olarak sadece adaleti gören düşünceye göre; kendiliğinden var olan ve başkaca bir değer sonucunu olmayan bir kavramdır⁵⁸. Adalet kelimesi, kelime kökeni itibarıyla Arapça “*adl*” kelimesinden türeyen ve dilimize geçen bir kelimedir. Hak ve hukuk kavramları ile oldukça bağlılık arz eden adalet kavramı, hukuka yani kanunlara uygun olan her davranışın ayrıca adil olacağı anlamına gelmez. Bu bağlamda kanuni adalet, kanun üstü adalet, tabii adalet ve pozitivist adalet yaklaşımları karşımıza çıkmaktadır⁵⁹.

⁵⁵ Cesare Beccaria, **Suçlar ve Cezalar Hakkında**; (Çev. Sami Selçuk), Ankara 2016, s. 29.

⁵⁶ Hapis cezası yerine, yaptırım-edim https://www.ntv.com.tr/turkiye/boyle-ceza-gorulmedi.PTad_eg04kCqY5nCW6CjFA, e.t. 03/06/2021.

⁵⁷ Kemal Gözler, "Tabii Hukuk ve Hukukî Pozitivizme Göre Adalet Kavramı", **Muhafazakar Düşünce Dergisi**, Y. 4, S. 15, 2008, s.98. <https://www.anayasa.gen.tr/adalet.htm>, e.t. 03.06.2021.

⁵⁸ Gustav Radbruch, “Hukuk Kavramı”; (Çev. Melike Belkis Aydın), **Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, , C. 1, S.2, 2015, s. 145. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/andhd/issue/56710/791782>, e.t. 10.10.2021.

⁵⁹ Adnan Küçük, “Adalet Kavramı ve Adaletle İlişkin Bazı Teoriler”, **Muhafazakar Düşünce Dergisi**, Y. 4, S. 15, 2008, s.92-93. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/muhafazakar/issue/55767/763087>, e.t. 10.10.2021.

Yunan felsefesinde adalet kavramı adaletsizlik olgusu üzerine inşa edilmiştir. Bu anlayışa göre; var olan bir adaletsizlik, adalete olan ihtiyacı gün yüzüne çıkaracaktır. Adalet kavramı, hukuk ve ahlak kavramları gibi iyilik sevgisi şeklinde ifade edilmiştir. Adalet kavramını, Roma dönemi hukukçusu Ulpian; “*herkese kendi payına düşeni vermenin sonsuz uğraşısı*”, Hollandalı hukukçu Grotius; “*söze bağlılık*”, İngiliz hukukçu Hobbes “*sözleşmeye uymamayı adaletsizlik*” olarak nitelendirerek olumsuz bir tanımlama yapmış, Alman düşünür Kant ise “*herkese payına düşeni verme ilkesi*” olarak tanımlamışlardır⁶⁰.

1.4.2. Ceza Adaleti Kavramı

Ceza adaleti; toplumun huzur ve barışını temin ve tesis amacı güden bir anlayıştır. Bir sistem olarak ceza adaleti, gerçekleştirilen fiil öncesinde, ceza kanunları ile ceza hükmü taşıyan kanunlarda yer verilen fiile karşılık gelen cezaların, gerekli failere verilmesini temine çalışan organizasyonun bütününe verilen kavram olarak da tanımlanabilir⁶¹. Tez konusu olarak ise; uzlaştırma kurumunun, onarıcı adalet anlayışı çerçevesinde ele alındığı ve cezalandırıcı adalet anlayışına alternatif olarak uygulandığı görülmektedir⁶².

Bir suç karşısında adalet mekanizmasının tutumunu ifade eden ceza sistemleri genel olarak, “*cezalandırıcı adalet*”, “*dağıtıcı adalet*” ve “*onarıcı adalet*” olarak sınıflandırılabilir⁶³. Burada sözü edilen cezalandırıcı sistemin diğerlerinden asıl farkı, öncelikli olarak failin fiili nedeniyle, fiiline karşılık olarak daha önceden belirlenmiş ceza ile karşı karşıya tutulmasıdır. Modern ceza hukuku bağlamında, failerin sorumluluğu, hukuka aykırı, fakat kanuna uygun fiillerinden kaynaklanmaktadır. Burada asıl bakış açısı, devletin tesis etmeye çalıştığı düzenin bozulmaya çalışılmasını, bizzat devletin kendine karşı bir hareket olarak algılaması ve bir tepki olarak⁶⁴ ceza adaleti sistemini işletmesi düşüncesidir. Cezalandırıcı adalet anlayışına yapılan önde gelen eleştirilerin başında, her geçen gün artan ve çeşitlenen suç tipleri ve sayıları ile bu sistemin baş edebilmesinin olanaksız görülmesidir⁶⁵. Kanımca, oldukça eski bir anlayışa

⁶⁰ Adnan Güriz, “Adalet Kavramı”, **Anayasa Yargısı Dergisi**, C.7, AYM Yayınları, 1990 Ankara, s. 13-14. <https://ayam.anayasa.gov.tr/media/6375/adnan.pdf>, e.t. 20.09.2021.

⁶¹ Değirmenci, **Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Kitabı**, s. 2.

⁶² Özge Tuçe Gökalp, “Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma”, **Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi**, C. 5, S.1, 2013, s.28. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hiad/issue/7653/100181> , e.t. 10.10.2021.

⁶³ Özbek/Yerdelen/Boz/Yılmaz/Altuntaş/Erdem, s. 11.

⁶⁴ Değirmenci, s.31.

⁶⁵ Özbek/Yerdelen/Boz/Yılmaz/Altuntaş/Erdem, s. 12.

sahip olan ceza adaleti sisteminin, temel türü olarak cezalandırıcı adalet anlayışı, gelişen ve değişen küresel dünyada sınırsız dijital ve sanal ortamlarda çeşitlenme kabiliyetine haiz suç terminolojisi ile tek başına mücadele etme yeterliliğinden uzaktır. Ceza yargılaması hukukunun yenilenme ihtiyacı daima gündemde olmuştur. Ancak reform adı altında yapılmaya çalışılan faaliyetler değişse de amaçlar aynı kalmıştır. Özellikle; hantal yürüyen yargılamaların hızlandırılması, gittikçe karmaşık hal alan mevzuat ve uygulamanın basitleştirilmesi ve oldukça ağır olan yargının iş yükünün hafifletilmesi konuları, reform takvimlerinin vazgeçilmez hedefleri olmuştur⁶⁶.

Onarıcı adalet ile ceza adaletinin daha somut bir şekilde ele alınabilmesi için kendi aralarında karşılaştırma yapılması gerekir. Şöyle ki; *cezalandırıcı adalet anlayışında* suç devlete karşı gerçekleştirilir ve suça karşı yanıt da yukarıdan aşağıya doğru verilir⁶⁷.

Suçun kontrol edilmesi düşüncesi, ceza adalet sistemi içerisinde bir kurallar bütünü halinde işlemektedir. Failin sorumluluğu fiilinden önce var olan ve tespit edilen ceza ile karşılanmaktadır. Failin fiili yalnız kendisini etkilemekle kişisel sorumluluk doğurmaktadır. Cezanın caydırıcı etkisi ile toplum barışının tesis edilmeye çalışıldığı gözlemlenmektedir. Mağdur, odak noktası olmadığı hissettirilerek yargılama sürecinde daha çok edilgen bir görünüm arz eder. Tüm bu hususlara karşılık olarak *onarıcı adalet anlayışında* ise; suç devlete karşı değil bireye ve dolayısıyla topluma karşı gerçekleştirildiği düşünülmektedir. Suç kontrolü özdenetim olarak toplum tarafından yapılmaktadır. Failin sorumluluğu suçtan dolayı oluşan zararın giderilmesi ile ilişkilidir. Suça konu fiil sonrası sadece kişisel değil toplumsal da sorumluluklar doğmaktadır. Ceza, suç işlenmesini önlemede yetersiz kalmakla toplumsal düzeni de bozabilecek ve yeni aksamalara sebebiyet verebilecek kabiliyete sahiptir. Son olarak ise onarıcı adalet sisteminde mağdur ve suçtan zarar gören kişiler yargılama sürecinin merkezinde yerleştirilmektedir⁶⁸.

Türk Ceza Kanunu'nun "Adalet ve kanun önünde eşitlik ilkesi" başlıklı 3. maddesi şu şekildedir:

"Adalet ve kanun önünde eşitlik ilkesi"

Madde 3- (1) *Suç işleyen kişi hakkında işlenen fiilin ağırlığıyla orantılı ceza ve güvenlik tedbirine hükmolunur.*

⁶⁶ Yener Ünver/Gunnar Duttge, **Ceza Muhakemesi Hukukunun Güncel Sorunları**, Seçkin Yayınları, Ankara 2021, s. 37.

⁶⁷ İpek/Parlak, s. 20.

⁶⁸ Özbek/Yerdelen/Boz/Yılmaz/Altuntaş/Erdem, s. 16.

(2) *Ceza Kanununun uygulamasında kişiler arasında ırk, dil, din, mezhep, milliyet, renk, cinsiyet, siyasal veya diğer fikir yahut düşünceleri, felsefi inanç, milli veya sosyal köken, doğum, ekonomik ve diğer toplumsal konuları yönünden ayırım yapılamaz ve hiçbir kimseye ayrıcalık tanınamaz.*” denilmektedir⁶⁹. Madde gerekçesinde⁷⁰ de ifade bulduğu şekli ile bozulan toplum düzeninin yeniden kurulabilmesi için ceza hukuku bağlamında önceden belirlenmiş olan yaptırımların haklı olduğu kadar orantılı da olması gerekmektedir. Cezada adalet ilkesi anlamına gelen bu orantılılık düşüncesi, bozulan toplum düzeninin bozulmaya devam etmemesi ve onarılması için oldukça önemlidir. Zira suç işlenmesi ile kanunlara aykırı davranılmış ve toplum düzeni sarsılmıştır. Bu fiili gerçekleştiren failerin yakalanarak cezalandırılmasının temel amacı bozulan toplum düzeninin yeniden kurulmaya çalışılmasıdır. Ayrıca failin de toplum içinde yaşadığı ve toplumun bir parçası olduğu düşünüldüğünde hükmedilecek yaptırımın, faili uzaklaştırıcı değil kazandırıcı nitelikte haklı ve orantılı olması gerekmektedir. Orantılı ceza verilmesi failin fiiline karşılık olan yaptırımın olması gerekenden az ya da çok olmamasını ifade etmektedir⁷¹.

1.4.3. Onarıcı Adalet Kavramı

Cezalandırıcı adalet sistemine karşı geliştirilen onarıcı adalet anlayışı; mağdurun ve suçtan zarar görenin önemli olduğunu hissettirerek fiil sonrası oluşan zararın giderilmesi bağlamında, tarafları gayrete getiren ve hep birlikte vicdanlarının tatminini sağlamayı hedefleyen ve bu hedeflere ulaşırken de failin ıslahı düşüncesi ile toplumun suç algısını olumlu yönde değiştirerek esas itibariyle uyuşmazlıkların oldukça hızlı bir şekilde çözülmesini amaçlayan anlayıştır⁷². Ceza ve suç terimlerinin Anglo-Sakson kökenli “*geldan*” kelimesinin İngilizce suç anlamına gelen “*guilt*” kelimesi ile anlatıldığı ve Yunanca karşılıklarında “*pune*” kökeni ile İngilizce karşılığında “*punishment*” kelimesi kullanıldığı; böylelikle ceza için para değişimi anlamına gelen, suç için ise ödeme anlamını barındıran kelimelerden türetildiği görülmektedir.

⁶⁹ Madde metni için bkz. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf>, e.t. 21.09.2021.

⁷⁰ Madde gerekçesinde belirtildiği gibi özetle; suç işlenmesi ile toplum düzeni bozulmaktadır. Bozulan toplum düzenini yeniden tesis edecek olan ise adalet kavramıdır. Suç sonucu adalet kavramının gereği olarak da yaptırım söz konusu olacaktır. Ancak bu yaptırım hem haklı hem de orantılı olmak zorundadır. Ceza hukukunun temel ilkelerinden olan orantılılık ilkesi hem hukuka güveni hem de cezai caydırıcılığı bünyesinde barındırmaktadır. Madde gerekçesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: Osman Yaşar/Hasan Tahsin Gökcan/Mustafa Artuç, **Yorumlu ve Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**, C.1, Adalet Yayınları, Ankara 2010, s. 53.

⁷¹ Yaşar/Gökcan/Artuç, s. 54.

⁷² Aşkın/Topuz/Bilge, s. 22.

Kelimeler fiillere toplumların yükledikleri anlamları ifade eden özel araçlar olması nedeniyle, günümüzde suç ve ceza kelimelerinin daha dar anlamlara indirgendikleri anlaşılmaktadır⁷³.

Onarıcı adalet, bir anlayış olmasının yanı sıra, felsefik bir teori sonucu doğan bir kurum olmayıp, bilakis uygulamaların şekillendirdiği bir kavramdır. Mağdur haklarına verilen önemin bir ifadesi olan onarıcı adalet anlayışı, devletten ziyade kişiyi temel alan, kişiler arasındaki ilişkilerin korunması esasına dayalı ve bu ilişkileri onarmayı amaçlayan bir anlayıştır. Onarıcı adalet anlayışı çerçevesinde şekillenen alternatif uyuşmazlık çözüm yolları, daima değişen ve kendini geliştiren, yeni kurallar ve uygulamalara daima açık olan ve uygulandığı farklı kültürler ile etkileşime en kolay girebilen bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır⁷⁴.

Cezalandırıcı adalet anlayışının eksik yönlerinin ifade edilmeye çalışılması ile vücut bulmuş olan onarıcı adalet anlayışı, mağdurun zararının karşılanması yanı sıra ayrıca failin de tekrar suç işlemesini önleyecek kabiliyete sahiptir. Suç fiiline karşı yalnızca cezalandırma öngören cezalandırıcı adalet anlayışı, onarıcı adalet düşüncesini esas alanlar tarafından eleştirilmektedir. Suç işleyen kişinin hapse atılmasının özellikle mağdurun zararını gidermediği gibi failin de topluma kazandırılmasına hizmet etmeyecektir. Ceza adaleti sisteminin yetersizliğini araştırmalarına konu alan Howard Zehr⁷⁵, onarıcı adalet anlayışını modern manada ilk olarak ifade eden kişi olarak kabul edilmektedir⁷⁶. Onarıcı adalet anlayışı çerçevesinde suç ve suç konusu olan kişiler ele alındığında zihne bir takım sorular kendiliğinden gelmektedir; bir toplum olarak yanlışa nasıl tepki vermeliyiz? Bir suç meydana geldiğinde veya bir haksızlık yapıldığında, ne gerçekleşmesi gerekiyor? Adalet neyi gerektirir? Adaletin gereği olan en iyi davranış şekli ne olmalıdır? Özellikle 11 Eylül terör saldırıları sonrası Anglo-Sakson hukuk sistemleri başta olmak üzere Batı hukuku derinden yeniden şekillenmiştir. Batı hukuk veya ceza adaleti sisteminin adalete yaklaşımının bazı önemli güçlü yönleri olsa da aynı zamanda bu sistemin sınırlarının ve başarısızlıklarının da giderek artan bir tablo oluşturduğu söylenebilecektir. Cezalandırıcı adalet anlayışı toplumsal yaraları

⁷³ Değirmenci, s.31.

⁷⁴ Değirmenci, s.53-54.

⁷⁵ Fikirleri özellikle Anlo-Sakson hukuk sistemi içerisinde etkili olan **Howard Zehr** (Akademisyen, Yazar, 1944 doğumlu), mağdurların mağduriyetlerinin giderilmesi ve ihtiyaçlarının görmezden gelinmemesi düşüncesini onarıcı adalet anlayışının odak noktası halinde ele almıştır. Günümüzde, Doğu Menonite Üniversitesinde Adalet ve Barış İnşası Merkezi isimli Bölümde Adalet Profesörü olarak çalışmakta olan ve “onarıcı adaletin atası” olarak tanınan Zehr, dünya çapında onarıcı adalet ile alakalı çalışma ve etkinliklere öncülük yapmaktadır. <https://emu.edu/faculty-staff/?show=zehrh>, e.t. 21.09.2021.

⁷⁶ Tezmiz Gül, s. 21.

derinleştirdiğini hissettirdiği ve bozulan toplumsal barışın iyileşmesine katkıda bulunmak yerine, yeni çatışmalara yol açabileceği noktalarında eleştirilmektedir⁷⁷.

Onarıcı adalet anlayışı esas itibariyle Anglo-Sakson hukuk sistemi kaynaklı bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda onarıcı adalet anlayışı çerçevesinde özellikle; ABD, Kanada, İngiltere, Yeni Zelanda ve Avustralya’da başarılı bir uygulama alanı gözlemlenmektedir⁷⁸.

1.4.4. Uzlaşma Kavramı

Günümüz Türkçesi ile bir durumu ifade eden uzlaşma kavramı; uyuşma, uzlaş, uzlaşım, mutabakat, konsensüs anlamlarında kullanılmaktadır⁷⁹. Hukuki olarak ise uzlaşma, kanunda aranan şartlar dâhilinde, tarafların özgür iradelerine sonuç bağlanarak gerçekleştirilmesi sonucu kovuşturma veya soruşturma evrelerinin nihayete erdirilmesidir⁸⁰. Her ne kadar uzlaşma kurumu Ceza Muhakemesi Kanununda (CMK) düzenlemiş ise de, tanım olarak hatalı bir şekilde kanun dışına itilmiş ve Ceza Muhakemesi Uzlaştırma Yönetmeliğinin 4/1-j maddesinde; “*Uzlaşma: Uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin Kanun ve bu Yönetmelikteki usul ve esaslara uygun olarak anlaşmış olmalarını*”⁸¹ ifade edecek şekilde belirtilmiştir. Burada görüldüğü gibi, uzlaşma kavramı anlaşma kavramı ile karşılanmaya çalışılmıştır. Yönetmeliğin adının da uzlaştırma olarak adlandırılması, uzlaşma kavramının geniş anlamını ve ufkunu daraltır niteliktedir. Uyuşmazlıkların büyük bir kısmını çözmesi kendisinden beklenen bir kuruma, daha fazla ihtimam gösterilerek kanunen tanımlanması, yapılacak tanımlamaların çok değişken, esnek ve karmaşık olmaması ve anılan kurumu daraltmaması gerekmektedir. Uzlaşma kavramı farklı bir olgu olmasına karşın, başka bir durum ve hal ifade eden anlaşma kelimesi ile ikame edilerek ifade edilmeye çalışılmasının uygun olmadığını düşünmekteyim. Ancak CMK m. 253’ün madde başlığının “uzlaşma” yerine “uzlaştırma” şeklinde düzenlenmesinin daha isabetli olduğuna dair görüşler de vardır. Bu görüşlere göre; uzlaşma hali, süreç sonucunda

⁷⁷ Howard Zehr, **The Little Book of Restorative Justice**, Good Books yayınları, 2002, s. 3.

⁷⁸ Aşkın/Topuz/Bilge, s. 18.

⁷⁹ Uzlaşma terimi için bkz. <https://sozluk.gov.tr/>, e.t. 25.06.2021.

⁸⁰ Özbek/Yerdelen/Boz/Yılmaz/Altuntaş/Erdem, s. 111.

⁸¹ Ceza Muhakemesi Uzlaştırma Yönetmeliği, **Resmi Gazete**, 5 Ağustos 2017, Sayı: 30145. Ayrıca bkz. <https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/Mevzuat/312020115054uzla%C5%9Ft%C4%B1rma%20y%C3%B6netmeli%C4%9Fi.pdf>, e.t. 25.06.2021.

oluşan olumlu durumu ifade etmekle uzlaşılammaması durumunu karşılayamamaktadır⁸². Uzlaşma kavramını soruşturma evresi bağlamında Cumhuriyet savcısına tanınan ceza muhakemesi sürecinin işleyişi ile alakalı olarak yeterli delil olsa bile soruşturmayı sonlandırma yetkisine sahip olduğu hallerden biri olarak tanımlayan görüşe göre uzlaştırma kurumu, esas olarak soruşturma evresinde uygulanması öngörölmüş bir kurumdur⁸³.

Uzlaştırma, mağdur veya suçtan zarar gören kişinin mağduriyetinin giderilmesini amaç edinen, toplum vicdanını bu bakımdan kısmen de olsa tatmin edebilir özelliği olan insancıl bir kurum olarak öngörölmüştür⁸⁴.

Uzlaştırma, ceza davasının konusunu oluşturma kabiliyeti olan bir takım anlaşmazlıkların mahkemeye başvurmadan ancak adalet sistemi içerisinde kalarak ve bir bakıma *ceza yargılaması yolundan çıkartılarak* önceden kabul edilen alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri ile çözüme kavuşturulma imkânlarından biridir. Uyuşmazlıkların alternatif yöntemlere başvurularak halledilmesi sadece ceza muhakemesi bağlamında değil hukuk muhakemesi, Vergi Usul Kanunu, Avukatlık Kanunu, Futbolda Tahkim Kanunu ve Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun bakımından da uygulanan benzer kurumları bünyesinde barındırmaktadır⁸⁵. Uzlaşma kavramını; ana ilkeler nazara alınarak kısaca bir uyuşmazlığın var olması, uyuşmazlığın bağımsız üçüncü başka kişi tarafından çözümüne ilişkin tedbir alınabilmesi ve uyuşmazlığı bu üçüncü kişinin doğrudan doğruya karar almakla çözememesi olarak ifade edebiliriz⁸⁶.

Uzlaştırma kurumunu, bir süreç olarak da tanımlamak mümkündür. Uzlaştırma, uzlaştırmacının ihtilafli taraflara farklılıklarının müzakere edilerek çözülmesine yardımcı olduğu yapılandırılmış bir süreçtir. Uzlaşma, genellikle sözleşmeyi tanımlayan imzalanmış bir anlaşmayla sonuçlanan gönüllü bir süreçtir. Uzlaştırmacı, tarafların bir anlaşmaya varmalarına yardımcı olmak için çeşitli beceri ve teknikler kullanır, ancak

⁸² Meral Ekici Şahin/Kürşat Yemenici, “6763 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler Işığında Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma”, *ERÜHFD*, C. 13, S.1, 2018, s.448, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/eruhfd/issue/37046/425593>, e.t. 10.11.2021.

⁸³ Adem Sözüer, *Ceza Muhakemesi Ve İnfaz Hukuku*, İstanbul Üniversitesi Açık Ve Uzaktan Eğitim Fakültesi yayınları, s. 10, http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/adalet_ao/cezamuhakemesivih.pdf, e.t. 10.09.2021.

⁸⁴ Fatma Karakaş Doğan, “Suçtan Doğan Mağduriyetin Devlet Tarafından Giderilmesi Ve Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısı”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 95, 2011, s. 201, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2011-95-724>, e.t. 10.09.2021.

⁸⁵ Yenisey/Nuhoğlu, s. 821.

⁸⁶ Değirmenci, s. 141.

bir anlaşma yapma yetkisine sahip değildir⁸⁷. Uzlaştırma kurumu, esas itibariyle soruşturma evresi için ikincil olarak da kovuşturma evresi için öngörölmüş bir kurumdur⁸⁸. Öğretideki bazı görüşeler; uzlaşma ve uzlaştırma kavramını bir bütün olarak soruşturma evresinde dava engeli kovuşturma evresinde ise davayı düşüren neden olarak tanımlarken, uzlaşma⁸⁹ ve uzlaştırma kavramlarının arasındaki farka mevzuattaki ayrıkısı düzenlemeye atıf yapmakla yetinmişlerdir⁹⁰. Burada üzerinde durulan görüş, uzlaştırmadan farklı olarak tarafların uzlaştırmacının uzlaştırma teklifi sonrasında reddedilen teklife rağmen tarafların sonradan aralarındaki uzlaşma haline belirli bir süreye kadar geçerlilik tanınması durumu, uzlaşma kelimesi ile ifade edilmektedir.

Uzlaşma kelimesi başka bir tanımında, uyumlu hale gelme ve ustalık kazanma kavramları ile ifade edilmeye çalışılmıştır. Toplumun yapı taşları olan bireyler arasındaki uyum ve ahengin sağlanması adına ihtilafların giderilmesi ve tarafların barıştırılması sağlanırken toplumunda bu konuda ustalık kazanması amaçlanmaktadır. Esasında barışma fiilinin, ceza muhakemesi bağlamında uzlaşma kurumunun temelinde var olan düşünce olduğu dile getirilmiştir⁹¹.

1.4.5. Uzlaştırma Kavramı

Türk Dil Kurumu Sözlüğü'ne göre uzlaştırma kavramı; *“Uyuşmazlığın çözümlenebilmesi amacıyla yapılan yasal çalışmaların tümü”* ya da *“İki yanın birbirine uymayan isteklerinde karşılıklı yararları birbirine yakınlaştırma yoluyla karşıtları arasında bir anlaşma sağlama”* şeklinde tanımlanmıştır⁹². Ceza muhakemesi bağlamında dava şartı olarak ele alınabilecek olan uzlaştırma kavramı, şayet uzlaşma sağlanamaz ise dava şartı yokluğunun sonuçlarını doğuracaktır⁹³. 05.08.2017 Tarih ve 30145 Sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren Ceza Muhakemesi

⁸⁷ Mark S. Umbreit, “Mediation of Victim Offender Conflict”, **Journal Of Dispute Resolution**, C. 1988, S. 5, s. 101. ["Umbreit: Mediation of Victim Offender Conflict " by Mark S. Umbreit \(missouri.edu\)](https://www.missouri.edu/~umbreit/) , e.t. 28.09.2021

⁸⁸ Cumhur Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku I**, 3. Baskı, Seçkin Yayınları, Eylül 2012, s. 70.

⁸⁹ CMK 253/16: *“Uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören uzlaştıklarını gösteren belgeyle birlikte en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler.”*

⁹⁰ Bahri Öztürk/Durmuş Tezcan/Mustafa Ruhan Erdem/Özge Sırma Gezer/Yasemin F. Saygılar Kırıt/Esra Alan Akçan/Özdem Özyaydın/Efser Erden Tütüncü/Derya Altınok Vilemin/Mehmet Can Tok, **Nazari Ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**,14. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2020, s. 60.

⁹¹ Özbek/Yerdelen/Boz/Yılmaz/Altuntaş/Erdem, s. 67.

⁹² Uzlaştırma terimi için bkz. <https://sozluk.gov.tr/>, e.t. 25.06.2021.

⁹³ Öztürk/Tezcan/Erdem/S. Gezer/S. Kırıt/A. Akçan/Özyaydın/E. Tütüncü/A. Vilemin/Tok, s. 59.

Uzlaştırma Yönetmeliğinin 4/1-k maddesinde; “*Uzlaştırma: Uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle şüpheli veya sanık ile mağdur, suçtan zarar gören veya kanuni temsilcisinin, Kanun ve bu Yönetmelikteki usul ve esaslara uygun olarak uzlaştırmacı tarafından anlaşılmaları ile uyuşmazlığın giderilmesi sürecini*” ifade eder şeklinde tanımlanmıştır⁹⁴.

Her ne kadar Yönetmeliğin adı uzlaştırma olsa da öğretide, uzlaşma kavramının ön plana çıktığı görülmektedir⁹⁵. Uzlaşma ve uzlaştırma kavramlarının birbirinden oldukça farklı kavramlar olduğunda şüphe yoktur⁹⁶. Özellikle, uzlaşma daha da geniş bir kavram olarak bir olguyu ve durumu ifade ederken, uzlaştırma ise bir süreci ve kanuni silsileyi ifade etmektedir⁹⁷. Uzlaştırma kavramı, uzlaşma kavramı ile birlikte aynı anlamda kullanılsa da bu kavram ile daha çok uzlaştırma sürecine vurgu yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, yapılan tanımlarda uzlaştırmacının, tarafların aralarında vardıkları mutabakat sonucu soruşturma ya da kovuşturmayı sonlandırdıkları; klasik ceza adaletinin katı ve sert yönlerini tamamlayan ve daha yumuşak kurallar ile kendisini gösteren bir çözüm yolu olduğu savunulmaktadır⁹⁸. CMK’nın 253. maddesinde düzenleme alanı bulan uzlaştırma kurumunun madde başlığının aynı şekilde “*Uzlaştırma*” olması; kanun koyucunun da uzlaştırma sürecine verdiği önemin bir göstergesi niteliğindedir. Ancak kanun sistematüğinde “*kısım*” ve altında “*bölüm*” başlıkları olarak “*uzlaşma*” kavramının tek başına tercih edilmesi, kanun koyucunun uzlaşma kurumunu sınırlandırmak yerine, alternatif uyuşmazlık çözüm yolu olarak daha da kapsayıcı ve genişleyici bir bakış açısı ile konuya yaklaştığını göstermektedir.

Uzlaştırma kavramının tanımlanabilmesi için öncelikle uzlaştırma kapsamına giren bir suç dolayısıyla bir soruşturma ya da kovuşturmanın yürütülüyor olması gerekir. Daha sonra muhakeme aşamasına göre şüpheli ya da sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören kişinin, kanunun aradığı şartlar ile tarafsız bir üçüncü kişi olan uzlaştırmacı aracılığı ile belirli bir anlaşmaya varmaları ve ihtilaflarını sonlandırmaları anlamına gelmektedir⁹⁹.

⁹⁴ Ceza Muhakemesi Uzlaştırma Yönetmeliği, **Resmi Gazete**, 5 Ağustos 2017, Sayı: 30145. Ayrıca bkz. <https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/Mevzuat/312020115054uzla%C5%9Ft%C4%B1rma%20y%C3%B6netmeli%C4%9Fi.pdf>, e.t. 25.06.2021.

⁹⁵ Özbek/Yerdelen/Boz/Yılmaz/Altuntaş/Erdem, s. 111.

⁹⁶ Terimler bakımından ortaya atılan tartışmalar bağlamında görüşler ve özellikle esas ceza muhakemesi bakımından kullanılması gereken doğru kelimenin “uzlaştırma” değil, “uzlaşma” olduğu, uzlaşmanın uzlaştırmayı kapsayan bir kavram olduğu görüşü için bkz. Nuri Berkay Özgenç, **Türk Hukukunda ve Mukayeseli Hukukta Uzlaşma**, İstanbul 2016, s. 11- 12.

⁹⁷ Özbek/Yerdelen/Boz/Yılmaz/Altuntaş/Erdem, s. 112.

⁹⁸ Hülya Tan, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma**, Seçkin Yayınları, Ankara 2020, s.17.

⁹⁹ E. Şahin/Yemenici, s. 451.

1.4.6. Uzlaştırmacı Kavramı

Ceza Muhakemesi Uzlaştırma Yönetmeliğinin 4/1-1 maddesinde uzlaştırmacı; “*şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören arasındaki uzlaştırma müzakerelerini yöneten, Cumhuriyet savcısının onayıyla görevlendirilen avukat veya hukuk öğrenimi görmüş kişiyi*” ifade eder şeklinde tanımlanmıştır. Uzlaştırmacının, uzlaştırma işlemlerini yerine getirdiğı dönemde, kamu görevlisi sayılacağında kuşku bulunmamaktadır. TCK’nın 6/1-c maddesinde tanımlanan kamu görevlisi, kamusal faaliyetin getirdiğı bir durumdur. Uzlaştırma işlemlerinin de kamusal faaliyet dâhilinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu durumda, kamusal faaliyet icra eden uzlaştırmacıların uymakla yükümlü ve özenli davranarak dikkate almak zorunda oldukları yasal zorunluluklar olduğı gibi, kamusal faaliyet icra etmelerinden kaynaklı ayrıcalıklı koruyucu yasal hakları da mevcuttur¹⁰⁰.

Yönetmeliğın Uzlaştırmacı Görevlendirilmesi başlıklı 12. maddesi; “*Uzlaştırma bürosuna gönderilen dosyanın uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından incelenmesi sonucunda, gönderme kararına esas suçun uzlaştırma kapsamında kaldığının anlaşılması hâlinde uzlaştırmacı görevlendirmesi, Daire Başkanlığı tarafından belirlenen listeye göre ilgili Cumhuriyet savcısının onayıyla yapılır. (2) Ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı yargı çevresinde yeteri kadar uzlaştırmacı bulunmaması hâlinde, en yakın ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı listesinden görevlendirme yapılabilir. (3) Dosya uzlaştırmacıya tevdi edildikten sonra taraflara bu husus telefon, SMS veya diğerk elektronik araçlarla bildirilir. (4) Uzlaştırma evrakı uzlaştırmacıya tutanakla teslim edilir ve alındı belgesi dosyasına eklenir. (5) Uzlaşma teklifi suçun işlendiğı tarihten itibaren bir aylık süre geçmeden yapılamaz.*” şeklindedir.

CMK’nın 253. maddesinde uzlaştırmacı ve uzlaştırma bürosu ile ilgili düzenleme ele alındığında ise: “*Madde (24) (Değişik: 24/11/2016-6763/34 md.) Her Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde uzlaştırma bürosu kurulur ve yeteri kadar Cumhuriyet savcısı ile personel görevlendirilir. Uzlaştırmacılar, avukatların veya hukuk öğrenimi görmüş kişilerin yer aldığı, Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen uzlaştırmacı listelerinden görevlendirilir. Uzlaştırmacı, hazırladığı raporu, tutanakları ve varsa yazılı anlaşmayı büroya gönderir. Uzlaştırma süreci sonunda soruşturma dosyaları, uzlaştırma bürosunda görevli Cumhuriyet savcıları tarafından sonuçlandırılır. (25) (Ek:*

¹⁰⁰Ařkın/Topuz/Bilge, s. 55.

24/11/2016-6763/34 md.)Uzlaştırmacıların nitelikleri, eğitimi, sınavı, görev ve sorumlulukları, denetimi, eğitim verecek kişi, kurum ve kuruluşların nitelikleri ve denetimleri ile uzlaştırmacı sicili, uzlaştırmacılar ve eğitim kurumlarının listelerinin düzenlenmesi, Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde kurulan uzlaştırma bürolarının çalışma usul ve esasları, uzlaştırma teklifi ile müzakere usulü, uzlaştırma anlaşması ve raporda yer alacak konular ile uygulamaya dair diğer hususlara ilişkin usul ve esaslar, Adalet Bakanlığınca çıkarılan yönetmelikle düzenlenir.” şeklinde olduğu görölmektedir.

Bu düzenlemelerde uzlaştırmacı ve uzlaştırma büroları arasındaki işleyiş ele alınmış, uzlaştırmacıların nitelikleri üzerinde durulmuştur. Mevcut düzenlemelere göre, uzlaştırmacıların oldukça yetkin olmaları bir zorunluluktur. Çünkü uzlaştırma sürecine göz gezdirildiğinde, taraflar ile birebir temas kuran kişilerin uzlaştırmacılar olduğu görölmektedir. Uzlaştırmacıların yetkinliği nispetinde uzlaştırma kurumunun sağlıklı ve verimli işleyebileceğinde kuşku yoktur.

1.4.7. Uzlaştırma raporu

Uzlaştırma raporunun, CMK'nın tanımlar başlıklı 4/1-m maddesine göre uzlaştırma işlemleri sonuçlandırıldığında, uzlaştırma işlemleri sonuçlandırıldığında uzlaştırmacı tarafından düzenlenen raporu, ifade ettiği belirtilmektedir. Burada açıkça düzenlenmemiş olsa da raporun yazılı olması gerekmektedir. Ancak, CMK'nın 253/15. maddesinde uzlaştırmacının hazırladığı raporun, uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde, tarafların imzalamalarını da içermesi, raporun yazılı olması gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır. Kaldı ki, rapora bağlanan sonuçların ilerideki aşamalarda denetime olanak sağlayacak şekilde kayıt altına alınması da Kanunun aradığı şartlardandır. Kanımca raporun uzlaştırmacının yetkinliği ile doğru orantılı olarak sade, anlaşılır ve ayrıntıya nüfuz edebilen, ancak gereksiz bilgi ve tekrarlar ile şişirilmemiş bir mahiyet arz etmesi lazımdır. Bunun yanı sıra, özellikle edimin taraflar arasında yeni uyuşmazlıklara sebebiyet vermeyecek şekilde açık ve anlaşılır olarak raporda tespit edilmesi gerekmektedir. Uzlaşma raporunda muğlak bırakılan bir edimin yerine getirilmemesinde, taraflara kusur atfedilemeyeceğinden, usulüne uygun bir uzlaştırma süreci gerçekleştirildiğinden söz etmenin mümkün olmayacağını düşünmekteyim.

Uzlaşma raporu, taraf sayısından bir fazla olarak düzenlenir. Düzenlenen rapor ve örnekleri, yetkili merci tarafından onaylanmakla 2004 Sayılı İcra İflas Kanununun 38. maddesinde yazılı ilam mahiyetini haiz belge niteliği kazanacağından taraflarca ıslak

imza ile imzalanarak güvence altına alınmalıdır¹⁰¹. (CMK m. 253/19) Uzlaştırmacının da imzalamak zorunda olduğu uzlaşma raporunda anlaşma durumu kapsamlı bir şekilde anlatılmalı, yapılan işlemler sayılmalı, olumlu ya da olumsuz girişimler tarif edilmeli¹⁰² ve edinilen belgeler eklenerek eksiksiz bir şekilde Cumhuriyet Savcısına süresinde sunulmalıdır¹⁰³.

Uzlaşma raporunda suçun işleniş biçimi, suçun özel görünüş biçimleri gibi yapılan açıklamalara yer verilmesinin doğru olmadığı düşünülmektedir. Uzlaştırmacının Kanun hükümlerine uygun olarak düzenlediği raporu uzlaştırma bürosuna vermesi, büronun da ilgili Uzlaştırma Cumhuriyet Savcısına raporu göndermesi sonucu, Cumhuriyet Savcısı uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlemesi halinde, raporu mühürleyip imza altına alarak soruşturma dosyasında muhafaza eder¹⁰⁴. Uzlaştırmacının raporun düzenlenmesinde dikkat etmesi gereken bir husus da tarafların olaya ilişkin tüm açıklamalarının rapora aktarılmasıdır. Burada özellikle detaylandırılması gereken konu edim ve edimin yerine getirilmesine ilişkin hususlardır. Gizlilik ilkesine uymayan ve delil yasaklarına ilişkin olaya dair ayrıntılar raporda yer almamalıdır¹⁰⁵. Uygulamada her ne kadar uzlaşmaya konu olaylar gerektiğinden fazla ayrıntı ile raporlansa da bunun tam aksine uzlaştırma kurumunun ruhuna aykırı olarak belirtilmesi gereken detaylardan kaçınılması da hatalıdır. Örnek verecek olursak; suça ilişkin özel görünüş biçimlerine dair önemli ayrıntıların uzlaşma raporunda yer bulması gerektiği düşüncesindeyim. Zira, teşebbüs aşamasında kalan bir suçla tamamlanmış bir suç arasındaki uzlaşma uygulaması, uzlaşmaya konu edimin seçimi ve ifası farklı olacaktır.

1.4.8. Edim Kavramı

Edim kavramı; eda etme fiili ile türetilen bir sözcük olarak, yapmak ve yerine getirmek anlamlarını ifade etmektedir. Söz konusu olan yapma ve yerine getirme fiili; suç sonucu oluşan olumsuzluğa karşılık, bu olumsuz durumun üzerinde en esaslı etki bıraktığı mağdur ya da suçtan zarar görenin, şüpheli ya da sanıktan talep edeceği fiziksel veya sözlü davranışları, hareketleri ifade etmektedir. CMK'nın 253/17

¹⁰¹ E. Şahin/Yemenici, s.498.

¹⁰² Halûk Çolak, "Yeni Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Cezai Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolu Olarak; Uzlaşma (Mediation)", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 63, 2006, s. 144.

¹⁰³ Yenisey/Nuhoğlu Ceza Muhakemesi Hukuku §41-VI-8 s. 1159

¹⁰⁴ Aşkın/Topuz/Bilge, s. 57.

¹⁰⁵ Temiz Gül, s. 130.

maddesine göre, edimin hukuka uygun olduğunun belirlenmesinden, Yönetmelikte de bu hareketin sınırlarının hukuka ve ahlaka uygun olmak şeklinde düzenlenmesinden anlaşılacağı gibi edimin sınırlarının geniş bir çerçeve ile çizilmiştir¹⁰⁶. Hukuka uygun olmak, Türk Borçlar Kanununun (TBK) 27. maddesinde yer verildiği şekilde, kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı olmamayı veya konusu imkânsız olmamayı ifade etmektedir. TBK'nın 49. maddesini dayanak olarak alan edim kavramı, borç ilişkisinin sonucudur. Haksız fiiller sonucu oluşan olumsuz durumun giderilmesi ifa çeşitliliğini ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda edimler olumlu ya da olumsuz edimler; ani, sürekli ya da dönemsel edimler; şahsi ya da maddi edimler; verme, yapma ya da yapmama edimleri gibi çeşitli türlerde tasnif edilebilir¹⁰⁷. Bu sınıflandırmaların önemi, uzlaştırma kurumunun uygulanması sırasında, uzlaştırma kapsamına giren zararların saptanması ve dolayısıyla bu zararlara karşılık uygulanabilecek edim türlerinin belirlenmesi hususunda kendini göstermektedir. Suç sonucu oluşan zararın maddi veya manevi bir zarar olması arasında uzlaşma müessesesi bağlamında bir farklılık olmadığı gibi uygulanacak edim hakkında da özel sınırlayıcı bir düzenleme söz konusu değildir. Uygulanacak edimin zarar ile orantılı olması durumunda, maddi olan bir zararın manevi yönü ağır basan bir edim, örneğin özür dileme ya da belirli bir muayenede çalışan doktorlara bir tek gül taktim etme gibi, davranışları da edim kavramına dâhil olabilecektir¹⁰⁸.

Edimin konusu ilgili olarak kanuni bir düzenleme ayrıntılı olarak mevcut olmasa da Ceza Muhakemesi Uzlaştırma Yönetmeliğinin 33. maddesi¹⁰⁹ şu şekildedir:

“Edimin konusu

MADDE 33 – (1) Taraflar uzlaştırma sonunda belli bir edimin yerine getirilmesi hususunda anlaşmaya vardıkları takdirde aşağıdaki edimlerden bir ya da birkaçını veya bunların dışında belirlenen hukuka ve ahlaka uygun başka bir edimi kararlaştırabilirler:

a) Fiilden kaynaklanan maddî veya manevî zararın tamamen ya da kısmen tazmin edilmesi veya eski hâle getirilmesi,

¹⁰⁶ Temiz Gül, s. 123.

¹⁰⁷ Özbek/Yerdelen/Boz/Yılmaz/Altuntaş/Erdem, s. 235.

¹⁰⁸ Çetin Arslan, “Uzlaştırma Süreci”, Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü, **Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Kitabı**, 1. Baskı, Ankara İşyurdu Müdürlüğü Matbaa Atölyesi, Ankara 2021, s. 101.

¹⁰⁹ Ceza Muhakemesi Uzlaştırma Yönetmeliği, **Resmi Gazete**, 5 Ağustos 2017, Sayı: 30145. Ayrıca bkz. <https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/Mevzuat/312020115054uzla%C5%9Ft%C4%B1rma%20y%C3%B6netmeli%C4%9Fi.pdf>, e.t. 25.06.2021.

b) Mağdurun veya suçtan zarar görenin haklarına halef olan üçüncü kişi ya da kişilerin maddî veya manevî zararlarının tamamen ya da kısmen tazmin edilmesi veya eski hâle getirilmesi,

c) Bir kamu kurumu veya kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluş ile yardıma muhtaç kişi ya da kişilere bağış yapmak gibi edimlerde bulunulması,

ç) Mağdur, suçtan zarar gören, bunların gösterecekleri üçüncü şahıs veya bir kamu kurumu ya da kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluşun belirli hizmetlerinin geçici süreyle yerine getirilmesi,

d) Topluma faydalı birey olmayı sağlayacak bir programa katılımın sağlanması,

e) Mağdurdan veya suçtan zarar görenden özür dilenmesi.

(2) Taraflar uzlaştırma süreci sonunda edimsiz olarak da uzlaşabilirler.”

Görüldüğü üzere, hukuka ve ahlaka aykırı olmamak bağlamında genel bir çerçeve çizilen edimin konusu hakkında genel hükümlere başvurulması gerekmektedir. TBK'nın Kesin Hükümsüzlük başlığı altında 27. maddesinde düzenlendiği şekliyle; “Kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya konusu imkânsız olan sözleşmeler kesin olarak hükümsüzdür. Sözleşmenin içerdiği hükümlerden bir kısmının hükümsüz olması, diğerlerinin geçerliliğini etkilemez. Ancak, bu hükümler olmaksızın sözleşmenin yapılmayacağı açıkça anlaşılırsa, sözleşmenin tamamı kesin olarak hükümsüz olur.” Böylece, hem hukuka aykırılığın sınırları çizilmiş hem de taraflar arasında yapılan sözleşmenin kesin olarak hükümsüz sayılması şartları ele alınmıştır¹¹⁰. Yukarıda ayrıntısı ile değinildiği gibi uzlaşma anlaşmasına konu edimler belirli şartlar altında kararlaştırılmaktadır. Bu edimler genellikle nakdi¹¹¹ ya da aynı olarak yapılan toplum vicdanını tatmin edici olumlu davranışlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.4.9. Şüpheli ve Sanık Kavramları

Şüpheli ve sanık kavramları, CMK'nın “Tanımlar” başlıklı 2/1-a-b maddesinde düzenlenmiştir. Bu her iki kavramın da, farklı oluşu suç şüphesi altında olan aynı

¹¹⁰ Arslan, s. 104.

¹¹¹ Uzlaşma anlaşmalarına konu olan nakdi ve aynı yardıma örnek olarak; Bursa ilinde İşyeri Dokunulmazlığını ihlal suçundan görülmekte olan bir kovuşturma dosyasında sanık ile müşteki, sanığın Uludağ Onkoloji Dayanışma Derneği'ne 5.000 TL bağış yapması karşılığında ve Van ilinde ise tehdit ve hakaret suçundan görülmekte olan bir kovuşturma dosyasında sanık ile mağdur, sanığın ihtiyaç sahibi 10 aileye ramazan kolisi dağıtması edimi karşılığında uzlaşmalarına ilişkin olarak Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'nün çalışması için bkz.;

<https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/7122018114706uzlastirma-ve-uzlasma-edimleri.pdf>

kişinin soruşturma ve kovuşturma evreleri olmak üzere, farklı evrelerde farklı adlar altında adlandırılmasından kaynaklanmaktadır. Bu kavramlar, soyut olarak yalın bir adlandırılmadan çok suç şüphesi altındaki şahsın ceza muhakemesi evrelerindeki farklı usuller karşısında hak ve yükümlülüklerinin kanun nezdinde, ayrıca ortaya koyulması gerekliliğinin bir sonucudur. Uzlaşma kurumunda da, uzlaştırma usulüne ilişkin evreler iki ayrı şekilde düzenlemeye tabi tutulduğundan; soruşturma ya da kovuşturma evresindeki usullerin ayrı ayrı irdelenmesi gerekmektedir. 5271 Sayılı CMK m. 2 uyarınca tanımlanan şüpheli; soruşturma evresinde, suç şüphesi altında bulunan kişiyi ifade etmektedir. Soruşturma ise kanunun lafzen ele aldığı gibi başlangıcı ve bitişi belirli olan bir süreçtir. Soruşturma evresi bu bağlamda kanuna göre yetkili mercilerce, suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evreyi ifade etmektedir. Aynı şekilde sanık da anılan maddede tanımlanmakla; kovuşturmanın başlamasından itibaren hükmün kesinleşmesine kadar suç şüphesi altında bulunan kişidir. Burada da başlangıcı ve bitişi belirli olan bir süreç söz konusudur ki bu süreç kovuşturma evresidir. Kovuşturma evresi, İddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreyi kapsamaktadır.

1.5. Uzlaştırma Kurumunun Hukuki Niteliği

Uzlaştırma kurumu, ülkeler arasında farklılıklar gösterse de 1990 yılı sonrası oldukça ivme kazanmış bir hukuki kurumdur. Ülkemizde ise 2005 yılı sonrası ilk olarak TCK'nın 73. maddesi ile ceza hukuku mevzuatına dâhil olmuştur. Ancak daha sonra 19.12.2006 Tarihli ve 5560 Sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanunun 2. maddesiyle yapılan değişiklik sonucu madde metninden çıkarılarak, 24. maddesi ile CMK'nın 253, 254 ve 255. maddelerinde yeniden düzenleme yapılmıştır.

Öncelikle, yargılama benzeri bir kurum olan uzlaşmanın onarıcı adalet anlayışı ile yargılama öncesinde alternatif olarak uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulmasını amaçladığı bilinmelidir¹¹². Uzlaştırma kurumunu kabul eden ve gelişmesinde büyük katkılar sunan tüm ülkelerin bu çabaları, yargılama öncesi uyuşmazlıkların çözüme kavuşması ile yargı üzerindeki ağır iş yükünün hafifletilmesi içindir. Yargılama benzeri bir kurum olarak uzlaşma kurumunu nitelendirmemizin nedeni; her ne kadar uyuşmazlığın esasına girilip bir yargılama yapıldığı söylenemezse de yargılama öncesi

---

¹¹² Değirmenci, s. 91.

uyuşmazlık şartları kanunda belirlenmiş bir edim karşılığı uyuşmazlığın karşılıklı anlaşma ile sonlandırılması söz konusu olmalıdır¹¹³.

Suçtan kaynaklanan mağduriyetin giderilmesi, klasik ceza muhakemesi usulü ile ya da muhakeme dışı bir usul olan alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olan uzlaşma kurumunun uygulanması ile söz konusu olabilmektedir¹¹⁴. Uzlaşma kurumunun CMK'da düzenlenmesi ise başlı başına bu kurumu ceza muhakemesi kurumu haline getirmemektedir. Ceza hukukunun düzenlendiği suç ve cezalara ilişkin hükümlere TCK'da yer verilmesine karşılık ceza muhakemesi ile ilgili hükümlere ise CMK'da yer verilmiştir. Buradan da anlaşılacağı üzere, gerçekleşen fiillerin oluşturduğu suçlar ve bu suçlar hakkındaki ceza veya güvenlik tedbirleri şeklindeki yaptırımlar, ceza hukukunun konusunu oluşturmaktadır. Ceza muhakemesi hukuku ise toplanan ve farkına varılan maddi gerçekler ile kişiler arasında akli olarak muhakeme yapma; suçlunun belirlenmesi ya da yargılama evre ve şekillerindeki kurum ve kuralları koymaktadır. Bu bağlamda, uzlaşma kurumunun ceza hukukunun alanına mı girdiği yoksa ceza muhakemesi hukukunun konusunu mu oluşturduğu öğretilerde tartışılmıştır. Uzlaştırma kurumunun karma nitelikli bir kurum olduğu görüşünü savunanlar olduğu gibi, ceza muhakemesini kesen ve muhakemenin ilerlemesi için gerçekleşmesi gereken bir muhakeme şartı olarak da değerlendirilenler bulunmaktadır¹¹⁵. Negatif muhakeme şartlarından biri olan uzlaştırma kurumunda, eğer tarafların uzlaşmaya gitmeleri söz konusu ise bu durumda muhakeme yapılamaması durumu ile karşılaşılabacaktır.

Uzlaştırma kurumunu hem maddi ceza hukuku kurumu hem de ceza muhakemesi hukuku kurumu olarak değerlendiren görüşler, uzlaşmanın sağlanması sonucu fail ile devlet arasındaki ilişkinin sonlandırılması ve bir bakıma yaptırım uygulanmasını, uzlaşma kurumunun maddi ceza hukuku kurumu olması yönünün bir yansıması olarak görmektedirler. Diğer taraftan CMK'da yapılan uzlaşma kurumuna ilişkin düzenlemeler, muhakeme şartı olması ve uzlaşma kurumunun uygulanış biçimi ele alındığında ise ceza muhakemesi kurumu olma özelliği gösterdiği ifade edilmektedir¹¹⁶.

Uzlaşma kurumunun, devlet ile fail arasındaki ilişkiyi sonlandıran etkiye sahip olması nedeniyle maddi ceza hukuku kurumu olduğu ileri sürülmektedir¹¹⁷. Diğer bir görüşe göre ise; ceza muhakemesi hükümlerinin derhal uygulanması ilkesi nazara

¹¹³ Temiz Gül, s. 67.

¹¹⁴ Özgenç, s. 239.

¹¹⁵ Aşkın/Topuz/Bilge, s.67.

¹¹⁶ Sezer, s. 58.

¹¹⁷ Yenisey/Nuhoglu, s. 457.

alındığında, uzlaştırma kurumunun ceza muhakemesi hukuku kurumu olma yönünün daha ağır bastığı dile getirilmektedir. Bu görüşe göre, 06.12.2006 Tarihli 5560 Sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun ile yapılan değişikliklerin kanunun yürürlük tarihi olan 19.12.2006 tarihi sonrasında uygulanabilecek olmasıdır. Oysaki, 5560 Sayılı Kanun'un geçici birinci maddesinde “*Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla hükme bağlanmış olmakla beraber henüz kesinleşmemiş olan dosyalarda, uzlaşma kapsamının genişlediğinden bahisle bozma kararı verilemez.*” şeklinde kabul edilmekle, sanık lehine olması şartı ile kanunun yürürlük tarihi olan 19.12.2006 tarihi öncesinde işlenen henüz kesinleşmemiş suçlar açısından uygulanması öngörülmüştür¹¹⁸.

Konuya ilişkin olarak detaylı bir şekilde ele alınan Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 08.12.2020 Tarihli, 2017/15-592 Esas ve 2020/505 Karar Sayılı İlamında, Ceza Adaletinin Sadeleştirilmesi Hakkında Üye Devletlere Yönelik 18 Sayılı Tavsiye Kararına atıf yapılmıştır. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin 17.09.1987 Tarihli 410. toplantısında alınan bu tavsiye kararında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin özellikle 5. ve 6. maddelerinde öngörülen şartların dikkate alınması gerektiği vurgulanmıştır. Anılan maddeler bağlamında Ceza adaletinin işleyişini hızlandırma ve sadeleştirme işlemi söz konusu olabileceği vurgulanarak mahkemelerdeki ceza davalarının fazlalığı özellikle *hafif cezaları gerektirenler ile ceza yargılamasındaki uzunluğun neden olduğu sıkıntılara değinildiği* görülmektedir. Anılan tavsiye kararında *yetkili makamlarca ceza işlerinde savcılık ve mahkeme dışı anlaşmalar sağlanması, bu tür ihtilafların uzlaşma yolu ile halledilmesinin tavsiye edilmesi hususuna* Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nca dikkat edildiği görülmektedir.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 08.12.2020 Tarihli yukarıda zikredilen kararının devamında, 6763 Sayılı Kanun'un 34. maddesiyle yapılan değişikliğe kadar "uzlaşma" başlığı altında düzenlenen uzlaştırma kurumu, uyuşmazlığın yargı dışı yolla ve fakat adli makamlar denetiminde çözümlenmesini amaçlayan bir alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olduğu kabul edilmiştir.

Kararda özellikle uzlaştırma kurumu hakkındaki değişikliklerden bahisle; 19.12.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5560 Sayılı Kanun'un 2. maddesiyle, TCK'nın 73. maddesinin başlığında yer alan "uzlaşma" ibaresi metinden çıkarılmıştır. 5560 Sayılı Kanun'un 45. maddesiyle de aynı maddenin 8. fıkrası yürürlükten kaldırılmış, yine 24 ve 25.

---

¹¹⁸ İpek/Parlak, s. 51.

maddeleri ile CMK'nın 253 ve 254. maddeleri değiştirilmesi üzerinde durulmuştur. Ayrıca, 02.12.2016 Tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 6763 Sayılı Kanun'un 34. maddesi ile yapılan değişiklikle madde başlığı "Uzlaştırma" olarak değiştirilmiştir.

Bahsi geçen düzenlemeler sonucu, Yargıtay uzlaştırmanın bir ceza muhakemesi kurumu olduğu açık ise de birey ile devlet arasındaki ceza ilişkisini sona erdirmesi nedeniyle maddi ceza hukukunu da ilgilendirdiğini kabul etmiştir.

Görüldüğü gibi, Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 08.12.2020 Tarihli yukarıda zikredilen kararının devamında, 6763 Sayılı Kanun ile uzlaştırma kapsamındaki suçların sayıları artırılmasının vurgulandığı görülmektedir. Ayrıca, uzlaştırma kurumunun kapsamının artırılmasının TCK'nın 106. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen tehdit, aynı Kanun'un 141. maddesinde düzenlenen hırsızlık ve 157. maddesinde düzenlenen dolandırıcılık suçları uzlaştırma kapsamına alınmasının yanı sıra etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlara ilişkin sınırlama kaldırılmasıyla sağlandığı söylenmektedir. Tüm bunlardan başka SSC'ler hakkında, üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlar da uzlaştırma kapsamına dâhil edildiği belirtilmiştir. Burada kanunen aranan koşul, mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olmasıdır.

Son olarak, uzlaştırma gerek 5560 Sayılı Kanun'la yapılan değişiklikten önce, gerekse 5560 ve 6763 Sayılı Kanunlarla yapılan değişiklikler sonrası asıl olarak soruşturma evresinde yapılması gereken bir işlem olarak Genel Kurul kararında zikredilmiştir. Ancak, her ne suretle olursa olsun uzlaştırma usulü uygulanmaksızın dava açılması veya suçun uzlaştırma kapsamında olduğunun ilk defa duruşmada anlaşılması hâlinde kovuşturma aşamasında da uzlaştırmanın mümkün olduğu kabul edilmektedir. Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 08.12.2020 Tarihli yukarıda zikredilen kararına göre; Uzlaştırma usulü uygulanmaksızın dava açılması veya suçun uzlaştırma kapsamında olduğunun ilk defa duruşmada anlaşılması hâlinde uzlaştırma işlemlerinin yapılması gerekmektedir. Eğer bu evrede uzlaştırma başarılı bir şekilde sonuçlanırsa ve edim bir defada yerine getirilirse kamu davasının düşmesine karar verilecektir.

Öğretideki diğer bir görüşe göre ise; uzlaşma kurumunun, maddi ceza hukuku kurumu olma özelliğinin yanı sıra aynı zamanda ceza muhakemesi hukukuna ait bir kurum olma özelliğini de birlikte bünyesinde barındırdığına ilişkin karma görüş

savunulmuştur¹¹⁹. Uzlaşma kurumu, fail ile devlet arasındaki ilişkinin sonlandırılması bakımından maddi ceza hukukuna ait bir kurum olarak görülmektedir. Ancak muhakeme şartı olması bakımından ise ceza muhakemesi hukuku kurumu olarak değerlendirilmelidir. Yargıtay'ın da istikrarlı kararları, uzlaşmanın karma bir kurum olma özelliğini vurgular niteliktedir¹²⁰. Uzlaşma kurumunun bir ceza muhakemesi kurumu olduğunu savunan görüşe göre; sadece fail ile devlet arasındaki ceza ilişkisinin sona erdirmesi ile uzlaşma kurumunun bir maddi hukuk kurumu haline dönüştürülmesi mümkün değildir.

Uzlaşma kurumunun hukuki durumunun tespitinin öğretilerde neden çokça tartışma konusu olduğu hususunda, bu görüş farklılıklarından kaynaklanmaktadır. İlk olarak kanun koyucunun farklı mevzuatlarda düzenlemelerde bulunması ve öğretilerdeki eleştirileri görmezden gelmeyecek ilerleyen değişikliklerde tartışmaları nazara alarak düzenlemeler yapması, konunun önemini gözler önüne sermektedir. İkinci olarak da başkaca ülkelerin mevzuatlarına bakıldığında, aynı tereddütlerden söz konusu olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla uzlaşma kurumunun hukuki durumunu ortaya koymak başlı başına önem arz etmektedir.

Uzlaşma kurumunun hukuki niteliği irdelendiğinde karşımıza bir takım sorular çıkmaktadır. Öncelikle uzlaşma kurumunun ceza hukuku alanında kalmasının önemi nedir? İkinci husus; uzlaşma kurumunun hukuki niteliği tam olarak nasıl vasıflandırılmalıdır? Öncelikle, uzlaşma kurumunun ceza hukuku ya da ceza muhakemesi hukuku alanında kalmasının önemine değinecek olursak, ilk akla gelen husus ceza kanunlarının zaman bakımından uygulanma sorunu olacaktır. Uzlaşma kurumunun ceza hukuku kurumu olduğu kabul edilirse, bu durumda failin lehine olan kanunun uygulanması ilkesi, ceza muhakemesi hukuku kurumu olduğu kabul edilirse de derhal uygulanma ilkesi devreye girecektir. Görüldüğü üzere, çok farklı iki uygulamanın birbiriyle çatışması söz konusu olacaktır¹²¹. Diğer bir konu ise; kıyas yasağına ilişkin olan durumdur. Ceza muhakemesi hukukunda sınırlı şekilde kıyas var iken, ceza hukukunda kıyas yasaktır¹²². Bu bağlamda, uzlaşma kurumunun hukuki niteliğinin önemi kendini daha da belli etmektedir.

Uzlaşma kurumunun hukuki niteliği tam olarak vasıflandırılma sorunu ise de karma bir hukuki niteliğe haiz olduğuna ilişkin görüşlerin sayısı yadsınamayacak kadar çoktur.

¹¹⁹ Özgenç, s. 247; Değirmenci, s. 96; Sezer, s. 57; Aşkın/Topuz/Bilge, s.68.

¹²⁰ Değirmenci, s. 95.

¹²¹ Aşkın/Topuz/Bilge, s. 68.

¹²² Özbek/Yerdelen/Boz/Yılmaz/Altuntaş/Erdem, s. 71.

Karma görüşe sahip olanların genel düşünceleri; uzlaşma kurumunun yargılama öncesi de olsa ceza ilişkisini sona erdirme yeteneğinden dolayı, ceza hukuku, ancak düzenleniş biçimi itibariyle düzenlendiği mevzuat gereği de ceza muhakemesi hukukuna ilişkin bir kurum olduğu savunulmaktadır¹²³. Benzer görüşlerde karma hukuki niteliğine vurgu yapılarak muhakeme engeli olma özelliğinde tartışma olmayan uzlaşma kurumunun 2006 yılında CMK içerisine alınması ile ceza muhakemesi hukuku yönünün ağırlık kazandığı da savunulmaktadır¹²⁴. Uzlaşma kurumu suçtan kaynaklanan zararın tazminini amaçlamakta ve tazmin şekli klasik ceza hukuku bağlamında ya da yargı dışı alternatif çözüm yöntemleri ile sağlanabileceğinden, uzlaşma kurumu bu ikinci kategoriye girmektedir¹²⁵.

Uzlaştırma kurumu her şeyden önce onarıcı adalet anlayışı çerçevesinde yargılama dışında bir alternatif uyuşmazlık çözüm yoludur. Uzlaşma halinin sağlanması ile soruşturma evresinde kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilerek ya da kovuşturma evresinde dava şartı yokluğundan, düşme kararı verilerek yargılama sonlandırılmaktadır. Her iki durumda da muhakeme sonucu bir yargı kararı ile klasik yargılama faaliyeti içerisinde kalınarak karar verilmiş olmamaktadır¹²⁶. Alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının özellikle idare ve medeni hukuk dallarında uzun yıllardır kullanılıyor olması ve ayrıca uzlaşma kurumunun temelinde tarafların üzerinde anlaştıkları ve bir anlaşma tutanağı oluşturdukları sözleşme benzeri bir kurum olması, bu kurumun özel hukuktan yansıyan bir kurum olduğu görüşünün savunulması sonucunu doğurmuştur. Örneğin, tahkim müessesesi de ayrıca alternatif uyuşmazlık çözüm yolarından birisidir. Ancak özellikle hâkim ve savcı gözetiminde ve ceza muhakemesi kurallarına uygun bir şekilde yapılan tüm aşamalardaki işlemlerin özel hukuk ile doğrudan doğruya ilişkilendirilmesi yanlış olacaktır¹²⁷.

1.6. Uzlaşma Kurumuna Hâkim Olan İlkeler

CMK'nın 253/17 maddesinde yer verilen uzlaşma kurumunun tarafların özgür iradelerine dayanması ilkesi, Yönetmelikte de ayrıca düzenlenmiştir. Uzlaştırma Yönetmeliğinin İkinci Bölüm başlığı "*Uzlaştırmaya İlişkin İlkeler*" olarak düzenlenmiştir. Burada ikili bir ayrıma gidildiği görülmektedir. Yönetmeliğin 5.

¹²³ Temiz Gül, s. 69.

¹²⁴ Özbek/Yerdelen/Boz/Yılmaz/Altuntaş/Erdem, s. 70-71.

¹²⁵ Özgenç s. 239.

¹²⁶ Değirmenci s. 91.

¹²⁷ İpek/Parlak, s. 4.

maddesinde temel ilkeler 6. maddesinde ise etik ilkeler ele alınmıştır. Etik ilkelere bakıldığında ise daha çok uzlaştırmacı hakkında yapılan düzenlemeler olduğu görülmektedir.

1.6.1. Gönüllülük İlkesi

Uzlaştırma, tarafların özgür iradeleri ile yapılan müzakereleri ve sonuçlarını kabul etmeleri ve özgür iradeleri ile karar vermeleri hâlinde hüküm doğuracaktır. CMK'nın 253/17 ve Yönetmeliğin 5. maddesine göre tarafların uzlaşma anlaşmasından vazgeçmeleri; anlaşma yapılana kadar mümkündür. Uzlaşma kurumuna hâkim olan ilkeler arasında kuşkusuz en önemli yer tutan ilke ihtiyarlık yani gönüllülük ilkesidir. Uzlaşma kurumuna karakteristik özelliklerini kazandıran ilke de zaten aynı ilkedir. Burada ilk olarak Cumhuriyet savcısının uzlaşma raporunu iradilik yönünden denetlemesi kanuni bir zorunluluktur. Aynı zamanda mahkemenin de her aşamada, benzer denetimi yapması gerekmektedir. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi 19 Sayılı Tavsiye Kararı bağlamında; CMK'nın 253/17 maddesi uyarınca uzlaşmanın, tarafların özgür iradelerine dayanıp dayanmadığı ya da edimin hukuka uygun olup olmadığı hâkim ya da Cumhuriyet savcısı tarafından denetlenmelidir. Burada belirtilmesi gereken bir diğer husus Anayasanın 40. maddesi bağlamında “*aydınlatılmış bir irade*” söz konusu olmadığı takdirde, özgür bir iradeden de bahsedilemeyecek olmasıdır¹²⁸. Bilgilendirmeye dayanmayan bir iradenin özgür bir irade sayılamayacağı gerçeği karşısında¹²⁹; uzlaştırma işlemleri ve kuralları, uzlaştırma kurumunun temel ilkeleri, uzlaşma ya da uzlaşmama durumlarının olası sonuçları; taraf iradelerini sakatlamadan tarafsız bir biçimde aktarılmalıdır¹³⁰.(CMK 253/5) Tarafların yeterli düzeyde ve anlayabilecekleri şekilde aydınlatılmaları hem yasal hem de kişisel haklarıdır. Gerçek manada aydınlatılmamış bir tarafın uzlaşmaktan kaçınması kimi durumlarda ise zaten hayatın olağan akışımın gereğidir. Örneğin gizlilik ilkesinden haberdar edilemeyen bir mağdur, uzlaşma anlaşması yapmaya yanaşmayabilecektir. Ya da failin suçunu ikrar etmek istememesine karşılık, ikrar etmeme hakkının olduğu hakkında bilgilendirilmeyen failin uzlaşma kurumuna sıcak bakmayacağı aşikârdır.

¹²⁸ Özbek/Yerdelen/Boz/Yılmaz/Altuntaş/Erdem, s. 120-121.

¹²⁹ Değirmenci, s. 146.

¹³⁰ Uğur Eriş, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma ve Uzlaştırma Eğitimi”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 137, 2018, s. 248. ; Aşkın/Topuz/Bilge, s. 78.

Tarafların özgür iradelerine dayanma ilkesinin özüne dikkat edildiğinde, diğer birçok ilkenin kapsayıcısı ve varlık sebebi olduğu görülecektir. Failin suçunu ikrar etmesi beklenen bir sistemde, iradilikten söz edilemeyecektir. Aynı şekilde gizlilik ilkesinin şartları yerine getirilmeyen bir uzlaşma kurumunda özgür iradeler yerine çekingen ve baskı altında bırakılmış iradelerden söz edilecektir. Aydınlatma ve tarafsızlık yükümlülüklerinin her biri tarafların özgür iradelerini koruma amacı taşımaktadır.

Toplum içerisinde çoğu zaman birbirinden habersiz olarak yaşayan iki veya ikiden fazla insanın bir suça konu fiil nedeniyle aralarındaki toplumsal bağın zedelenmesi ve böylece negatif etkileşime girmeleriyle uzlaşma safhası başlamaktadır. Uzlaşma kavramının içerisinde anlaşma ve sözleşme kavramlarının özelliklerine kendiliğinden haiz olduğu düşünüldüğünde, CMK'nın 253/19 ve TBK'nın 19 ve devamı maddelerindeki sözleşmesel iradeye ilişkin butlan ve gabin hükümlerini de dikkate almak gerekmektedir¹³¹.

1.6.2. Gizlilik İlkesi

Müzakerelerin gizliliği, uzlaştırma kurumunun iradiliğinin en temel esası olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira güvende hissetmeyen hiçbir kimse, hür iradesi ile hareket etmiş olmayacaktır. Korkunun ve çekincelerin pençesinde hareket etmek ile özgürlük ters orantılı kavramlardır. Taraflar arasındaki müzakere sürecinde fail ile mağdur suçtan zarar gören ve uzlaştırmacı arasındaki müzakerelerde failin ve mağdur ve suçtan zarar görenin gizli kalmasını istedikleri müzakere konuları doğaldır ki olabilmektedir. Başka yargılamalarda kullanılabileceği endişesi altında yapılan müzakereler, uzlaşma kurumu ile sağlanmaya çalışılan faydadan uzaktır.

Uzlaştırma müzakereleri sonucunda beklenen asıl fayda, mağdur ya da suçtan zarar görenin eylemin kendi üzerindeki etkilerini faile anlatması, failin ise yapmış olduğu eylemin sonuçlarını bizzat görerek sorumluluk bilinci yüklenmesidir¹³². Bahsi geçen müzakereler esnasında suça konu bilgi ve belgelerin ortaya konulması olağan olmakla, bu bilgi ve belgelerin tarafların rızaları hilafına başkaca kimse ile paylaşılmaması da kanunen korunan gizlilik ilkesinin gereğidir¹³³. Gizlilik, uzlaşma kurumunun yani mağdur fail arabuluculuğu¹³⁴ olarak ifade edilen VOM (Victim Offender Mediation)'un

¹³¹ İpek/Parlak, s. 87.

¹³² Değirmenci, s. 147.

¹³³ Tan, s. 60.

¹³⁴ Esra Alan Akcan, "Ceza Hukukunda Mağdurun Korunmasına Yönelik Düzenlemeler", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 16, S. 2014, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan (Basım Yılı: 2015), s. 3953.

kritik bir bileşenidir. Bu koruma olmadan, suçlu ve mağdur arasında anlamlı bir tartışmanın gerçekleşmesi olası değildir¹³⁵. Gizliliğin korunamaması bu bilgi ve belgelerin başkaca muhakemelerde ileri sürülmesi sonucunu doğurabileceğinden uzlaşma kurumu hakkında gizlilik ilkesi oldukça hayati bir öneme sahiptir¹³⁶.

CMK'nın 253/13 ile Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğinin 32. maddesinde uzlaştırma müzakerelerinin gizliliği düzenlenmiştir. Uzlaştırma müzakerelerinin gizli olarak yürütülmesi genel bir kuraldır. Bu bağlamda, uzlaştırmacı ve taraflar gizliliğe ilişkin tedbirleri almalıdırlar. Özellikle uzlaştırmacı üzerinde yasal bir yükümlülük olan uzlaştırmacının gizliliğinin korunması olgusu aynı zamanda soruşturma, kovuşturma ya da davada delil olarak kullanılma veya tanık olarak dinlenilme gibi usul kurallarına ayrıksı bir durum arz etmektedir. Bu bağlamda, Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğinin 5/7 maddesinde, uzlaştırmacının üzerindeki gizliliğin korunması yükümlülüğüne vurgu yapılmıştır. Burada ayrıca taraflar arasında da gizliliğin korunması hükümleri getirilmiş ve uzlaştırmacının gizliliği koruma yükümlülüğünün görev süresi ile sınırlı olmadığı belirtilmiştir. Gizliliğin korunması denetimi Cumhuriyet savcısı ve hâkim tarafından yapılmakla birlikte, ayrıca CMK 253/11 maddesine göre, gizlilik ilkesine uygun davranılması uyarılarının da aynı mercilerce gerektiğinde tekrarlanması gerekmektedir. Öğretideki bir takım görüşlere göre; tarafların ise aralarında anlaşarak gizliliğe ilişkin aksi yönde karar almaları her zaman mümkündür¹³⁷. Ancak öğretideki farklı bir görüşe göre Uzlaşma Yönetmeliği'nin 32. maddesinin 2. fıkrasında yer bulan¹³⁸ taraflarca aksi kararlaştırılmaması ifadesi ile tarafların aralarında anlaşarak müzakerelerin gizliliğini kaldırabilecekleri anlamı çıkarılamayacaktır. Zira soruşturmanın gizliliği kuralı müzakerelerin de gizliliğini kendiliğinden gerektirmektedir¹³⁹. Uzlaşma kurumunun özellikle soruşturma evresinde uygulanması nazara alındığında, tarafların soruşturmanın gizliliğini ihlal edebilecek tarzda gizlilik kuralının aksini kararlaştırmalarının mümkün olmadığını düşünmekteyim.

¹³⁵ Mary Ellen Reimund, "Confidentiality in Victim Offender Mediation: A False Promise", **Journal of Dispute Resolution**, C. 2, 2004, s. 406.

¹³⁶ Değirmenci, s. 147.

¹³⁷ Tan, s. 60.

¹³⁸ Uzlaştırma müzakerelerinin gizliliği başlığı altında düzenlenen Yönetmeliğin 32. maddesi şu şekildedir: "MADDE 32 – (1) Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırmacı, uzlaştırma sürecinde yapılan açıklamaları, kendisine aktarılan veya diğer bir şekilde öğrendiği olguları gizli tutmakla yükümlüdür. (2) Aksi kararlaştırılmıyorsa, taraflar, müdafî ve vekiller de birinci fıkrada belirtilen gizlilik kuralına uymakla yükümlüdür..."

¹³⁹ Değirmenci, s. 157.

Uzlaştırmacı görevi nedeniyle kendisine verilen bilgi ve belgelerin gizliliğini korur. Taraflardan birinin verdiği gizli bilgi ve belgeleri verenin iznini almadan veya kanunen zorunlu olmadıkça diğer tarafa açıklayamaz. Yönetmeliğin 5/7 maddesine göre, gizliliği koruma yükümlülüğü uzlaştırmacının görevi sona erdikten sonra da devam eder. Uzlaştırmanın gizliliği ilkesi birçok yönüyle tartışmaya açık bir alanı bünyesinde barındırmaktadır. Uzlaştırmanın gizliliği ile soruşturmanın gizliliği bir bütün olarak değerlendirilebilse de uygulamada bu durumlara ne kadar riayet edilebileceğine kuşku ile yaklaşılmaktadır¹⁴⁰.

CMK 253. maddesinin on birinci fıkrasında uzlaştırmacının gizliliği ihlal etmeme yükümlülüğünden bahsedilmiştir. Anılan maddeye göre uzlaştırmacıya Cumhuriyet savcısınca uygun görülen soruşturma dosyasındaki bir kısım belgelerin birer örneği verilir. Uzlaştırmacıya soruşturmanın gizliliği ilkesine uygun davranmakla yükümlü olduğunun hatırlatılması ödevi ise 24/11/2016 Tarihli ve 6763 Sayılı Kanununun 34 üncü maddesiyle, bu fıkarda yer alan “Cumhuriyet savcısı” ibaresi “Uzlaştırma bürosu” şeklinde değiştirilmekle Uzlaştırma bürosunun görevindedir. Bu bağlamda TCK’da 285. maddesinde düzenlenen Gizliliğin İhlali suçu¹⁴¹ ile alakalı olarak da konuyu ayrıca ele almak gerekmektedir. Anılan madde soruşturmanın gizliliğinin ihlalini suç olarak düzenlemiş ve bu fiil karşısında yaptırım ön görmüştür. Soruşturma evresinde uzlaştırmanın doğrudan görev alması bir takım soruşturma zafiyetlerinin doğmasına sebebiyet verebilecektir. Soruşturma kural olarak gizlidir. Soruşturmada görev alan uzlaştırmacı bu soruşturmanın gizliliği kuralına riayet etmezse TCK’da 285. maddesinde düzenlenen gizliliğin ihlali suçunun faili olabilecektir. Tarafların uzlaşmaması durumunda soruşturmaya devam edilerek sonucuna göre karar verileceği ve soruşturmanın bu bağlamda gizliliği ihlal edilerek tehlikeye düşürülmemesi kanuni bir zorunluluktur ve sorumlular hakkında yaptırım gerektirecektir¹⁴².

1.6.3. Suçun İkrarının Gerekmemesi İlkesi

5 Eylül 1999 tarihinde Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilen 19 Sayılı “*Ceza Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Tavsiye Kararında*”¹⁴³ da değinildiği

¹⁴⁰ Temiz Gül, s. 75.

¹⁴¹ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, **Resmi Gazete**, 12 Ekim 2004, Sayı: 25611. Ayrıca bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/10/20041012.htm>, e.t. 08.10.2021.

¹⁴² Kerim Çakır, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Gizliliğin İhlali Suçu Ve Ceza Muhakemesi Hukuku İle İlişkisi”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, 2012, C: 18, S. 1, s. 248.

¹⁴³ Sözleşme metni için bkz., https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=090000168062e02b, e.t. 29.09.2021.

gibi uzlaştırma görüşmelerine katılmak ikrar olarak değerlendirilemez. Anılan Tavsiye Kararına göre tarafların uzlaşma hakkında tam olarak bilgilendirilmesi, sonuçları bağlamında şeffaf bir şekilde aydınlatılması gerekir. Böylelikle ikrarı şart koşulduğunu zanneden failin uzlaşmak uğruna iradesi sakatlanmamalıdır. Taraflar baskıcı ya da yanıltıcı bir şekilde uzlaşma anlaşması yapmaya ikna edilmemelidir. Tarafların dava konusu olayın konusunu oluşturan esaslı fiillerin varlığını inkâr etmemeleri, uzlaşma için gerekli ve yeterlidir. Ayrıca uzlaşmanın gerçekleşmesi için suçun ikrarı zorunluluğu bulunmamaktadır.

1.6.4. Öncelikli Olma ilkesi

Uzlaşma kurumu ceza muhakemesi şartı olduğundan, öncelikle göz önüne alınması gereken bir olgudur. *CMK'nın 174/1-c. maddesine göre önödeme veya uzlaştırmaya ya da seri muhakeme usulüne tâbi olan olaylara ilişkin dosyalar, hakkındaki önödeme veya uzlaştırma ya da seri muhakeme usulü uygulanmaksızın düzenlenen iddianameler iade edilmek zorundadır. Muhakemeyi durduran bir işlem olarak eğer iddianamenin kabulü sonrasında, kovuşturma evresinde konu olayın uzlaşma kapsamında kaldığı anlaşılır ise bu durumda mahkeme dosyayı uzlaştırma bürosuna gönderecek ve muhakeme işlemlerini durduracaktır. Burada uygulamada durma kararı vermek yerine, uzlaşma aşamasının sonucu CMK'nın 218. maddesine göre bekletici sorun yapılmaktadır*¹⁴⁴.

1.6.5. Tarafsızlık ilkesi

Uzlaşma kurumuna ilişkin tarafsızlık ilkesi; gönüllülük esası, aydınlatma görevi, menfaatlerin korunması ilkesi ve uzlaşma için gerekli tedbirlerin gözetilmesi ilkeleri ile yakın temas içerisinde olan bir ilkedir. Uzlaştırıcı, Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği hükümleri uyarınca tarafları aydınlatma görevini öncelikle ifa etmelidir. Bu bağlamda, tarafların bilmeleri gereken her konu, şeffaf bir şekilde taraflara iletilmelidir. Tarafların bilmeleri gereken bilgilerin taraflardan saklanması, uzlaştırmacının tarafsızlığına gölge düşüreceği gibi, uzlaşmanın sonuçsuz kalmasına da neden olabilecektir. Yönetmeliği 5/8 maddesine göre, süreci tam olarak anlayan tarafların, uzlaşma konusunda özgür iradeleri ile aralarında başkaca bir husus kalmaması gerekmektedir.

¹⁴⁴ Özbek/Yerdelen/Boz/Yılmaz/Altuntaş/Erdem, s. 126.

CMK'nın 253/10 maddesi incelendiğinde; uzlaştırmacının tarafsızlığının, hâkimin tarafsızlığı ile mukayese edildiği ve benzer hükümlerin uygulanılmasını istenildiği görülmektedir. Bu durum uzlaştırmacının tarafsızlığı ilkesine, kanun koyucunun verdiği önemi göstermektedir. Ceza Muhakemesi Uzlaştırma Yönetmeliği¹⁴⁵ 6/1-a maddesinde, tarafsızlık konusunu etik ilkeler başlığı altında ilk sıraya yerleştirmiştir.

1.6.6. Aydınlatma İlkesi

Uzlaşma teklifinden hemen sonra yapılacak olan ilk iş, aydınlatma yükümlülüğünün gereğinin yerine getirilmesidir. Bir diğer anlatımla, CMK'nın 253/5 ve Yönetmeliğin 5/5 maddesinde açıklandığı şekli ile taraflara uzlaşma kurumunun ne olduğu ve uzlaşma ve uzlaşmama durumlarında ne olacağı genel hatları ile izah edilir. Aydınlatılmış olmayan bir iradenin de özgürlüğünden söz edilemeyeceğinden, tarafların özgür iradesine dayanma ilkesinin aydınlatma ilkesine ne kadar bitişik olduğu izahattan varestedir¹⁴⁶.

1.6.7. Uzlaştırmannın Şahsiliği İlkesi

Yönetmeliğin 5/7 maddesine göre, tarafların kişisel özelliklerinin ayrı ayrı değerlendirilerek dikkate alınması yaşı, olgunluğu, eğitimi, sosyal ve ekonomik durumu gibi doğrudan doğruya anlaşılabilir farklı özelliklerin uzlaştırma süreci içerisinde görmezden gelinmemesi uzlaştırmannın şahsiliği ilkesine vücut vermektedir. Uzlaştırmannın şahsiliği ilkesi, uzlaştırma kurumunun karakteristik özelliğinin bir gereğidir. Alternatif uyuşmazlık çözüm yollarından olan uzlaştırma, öncelikle mağdurun haklarının korunması ve zararlarının tazminini, ikinci olarak onarıcı adalet anlayışı gereği failin fiili sonrası oluşan ve oluşacak olan karşılıklı ve toplumsal yaraların tedavisini amaçlar. Bu bağlamda, vurgulanması gereken tarafların kişisel durumlarıdır. Zaten uygulamada karşılaşılan edim farklılıklarının da mağdurların farklılaşmasından kaynaklandığı aşikârdır. Aynı suç nev'ine farklı bir edim üzere uzlaşmanın mağdur tarafından kabul edilerek uyuşmazlığın yargı önüne taşınmadan çözümlenmesi, uzlaşma kurumunun doğası gereğidir. Bu konu üzerinde gerek öğretilerde gerekse özellikle uygulamada nitelikli olarak durulmadığı düşüncesindeyim. Oysaki

¹⁴⁵ Ceza Muhakemesi Uzlaştırma Yönetmeliği, **Resmi Gazete**, 5 Ağustos 2017, Sayı: 30145. Ayrıca bkz. <https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/Mevzuat/312020115054uzla%C5%9Ft%C4%B1rma%20y%C3%B6netmeli%C4%9Fi.pdf>, e.t. 25.06.2021.

¹⁴⁶ Tan, s. 53.

ülkelerin sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyleri ile de yakından ilgili olan alternatif uyuşmazlık çözüm yolları hakkında, bireylerin şahsi durumlarının değerlendirme dışı tutulması oldukça hatalıdır. Öncelikle uzlaşmaya konu olacak uyuşmazlığın, tarafları insanlardır. İnsanlar toplumda duygu ve düşünceleri ile varlıklarını sürdüren canlılar olduklarından, her mağdur hakkında mutlaka zararının tazmini, sadece maddi olarak gelir kaybının iadesi anlamına gelmemektedir.

1.6.8. Uzlaştırmanın Sirayet Etmezliği İlkesi

Bir suçun birden fazla faili bulunması durumunda, CMK'nın 255. maddesine göre, sadece mağdur ile uzlaşan fail uzlaşma hükümlerinden yararlanacaktır. Failler arasında iştirak iradesinin olup olmamasının bir önemi söz konusu değildir. Birçok ilkenin iç içe geçmesi nedeniyle burada da özellikle gönüllülük ve şahsilik ilkeleri ile birlikte uzlaştırmanın sirayet etmezliği ilkesi de birlikte düşünülebilecektir. Zira uzlaştırma müessesesinin genel özellikleri gereği, failerin her biri uzlaşmaya zorlanamayacağı gibi, her bir fail bir bütün olarak aynı kalıba sokulmaya ve aynı durumları kabul etmeye de zorlanamayacaktır¹⁴⁷.

Örneğin, üç kişi bir kişiye karşı kasten yaralama suçunu işlemiş olması durumunda, faillerden hangisi, mağdur ile uzlaşır ise, uzlaşan kişi ile sınırlı olarak uzlaşma hükümlerinden yararlanabilecektir. Nitekim Yargıtay 4 Ceza Dairesi bir kararında, mağdur ve sanık hakkında uzlaştırma işleminin olumlu sonuçlanması durumunda, sanık hakkında mağdura yönelik tehdit suçundan TCK'nın 43/2. maddesinin uygulanamayacağının gözetilmesi zorunluluğu kabul edilmiştir¹⁴⁸.

1.6.9. Menfaatlerin Korunması İlkesi

Uzlaştırma, tarafların hak ve menfaatlerine halel getirmeyecek şekilde iyi niyet esaslarına göre sürdürülmesi gereken bir kurumdur. Bu bağlamda, tarafların temel hak ve hürriyetleri öncelikle gözetilecektir. Yönetmeliğin 5/2 maddesine göre, uzlaşma konusu fiile muhatap olan fail ile mağdur veya suçtan zarar görenin karşılıklı menfaatlerinin korunmaya çalışılması uzlaştırmacının en önemli görevlerinden biridir. Örneğin, mağdurun mağduriyetini artıran bir uzlaşma müzakeresinin, Kanunun aradığı uzlaşma şartlarını karşılamayacağı açıktır.

¹⁴⁷ Tan, s. 54.

¹⁴⁸ Yrg. 4. C.D.'nin 05.10.2021Tarihli, 2019/3457 Esas ve 2021/23428 Karar Sayılı İlamı. UYAP, e.t. 28.10.2021.

1.6.10. Delil Olamama İlkesi

CMK'nın 253/20 maddesine göre, uzlaştırma sürecinde gerçekleşen tüm konuşmalar, belgeler gizlilik kuralı gereği açıklanamayacağı gibi, daha sonra başkaca veya mevcut olan soruşturma veya kovuşturmada da delil olarak kullanılamayacaktır¹⁴⁹. 15 Eylül 1999 Tarihinde Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilen 19 Sayılı “*Ceza Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Tavsiye Kararı*”nda¹⁵⁰ da değinildiği gibi, uzlaştırma görüşmelerine katılmak ikrar olarak değerlendirilemez. Bu bağlamda, başkaca yargılamalarda da uzlaştırma müzakerelerinde açıklanan beyan ve bilgiler de ikrar olarak delil mahiyetinde değerlendirilemeyecektir¹⁵¹.

1.6.11. Uzlaştırmacının Özen Yükümlülüğü İlkesi

Etik ilkeler dâhilinde sayılan uzlaştırmacının özen yükümlülüğü, uzlaştırmacının kamu görevlisi olmasının doğal bir sonucudur. Adalet hizmetinin yerine getirilmesinde kilit rol oynayan uzlaştırmacının bu önemli görevine paralel olarak hak ve yükümlülükleri de söz konusudur. Özellikle Kanunda hâkimlerin yasaklılık ve ret nedenlerine atıf yapılması kanun koyucunun uzlaştırmacıya verdiği önemi ortaya koymaktadır.

Uygulamada genellikle ikinci bir iş olarak yerine getirilen uzlaştırmacılık faaliyetlerine ilişkin özenli davranma yükümlülüğü, oldukça önem arz eden bir ilke olarak karşımıza çıkmaktadır.

Uzlaştırmacının uzlaştırma görevi gibi oldukça hassas bir konu hakkında, ikincil derecede önem verilerek profesyonel bir yaklaşım sergilemeden hareket ediyor olması, uzlaştırma kurumunu kadük bırakabilecek derecede vahim bir durumdur. Uzlaştırmacının tarafların iradelerine doğrudan doğruya baskı ile etki etmesi söz konusu olmadığından, tarafları bilgilendirme ve ikna çalışmalarında özensiz davranması ve görevini baştan savması da mümkün değildir.

¹⁴⁹ Soner H. Çetin, “Ceza Muhakemesi Kanunda Uzlaşma (CMK m. 253, 254, 255)”, **TBB Dergisi**, S. 82, 2009, s.28.

¹⁵⁰ Sözleşme metni için bkz.,

https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=090000168062e02b ,e.t. 29.09.2021.

¹⁵¹ Tan, s. 55.

1.6.12. Uzlaştırmacının Saygılı Davranma Yüklümlülüğü İlkesi

Uzlaştırmacının, nezaket kurallarına riayet ederek tarafların birbirlerine karşı saygılı davranacakları ortamı hazır etme zorunluluğu mevcuttur. Suça konu bir fiilin faili olduğu iddia edilen bir kişi ile aynı fiilin mağduru veya suçtan zarar göreni olduğu iddia olunan bir kişi arasında cereyan edecek olan uzlaşma kurumunda uzlaştırmacı olan kişinin, konunun öneminden ve hassasiyetinden öncelikle kendisinin farkında olması ve gerekli tedbirleri alması gerekmektedir.

Uzlaştırmacının, tarafların birbirlerine olan tavırlarında nezaketli ve saygılı olması için onlara öncelikle örnek teşkil etmesi, sabırlı davranabilmesi, hatta kanımca, davranışları ile ilgili yapıcı kişisel gelişim eğitimleri olarak sertifika sahibi olması gerekmektedir¹⁵².

---

¹⁵² Özbek/Yerdelen/Boz/Yılmaz/Altuntaş/Erdem, s. 137.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK HUKUKU VE MUKAYESELİ HUKUKTA UZLAŞTIRMA KURUMU

Avrupa Birliği (AB) uyum süreci, Birleşmiş Milletler (BM) tavsiye kararları ve Avrupa Konseyi tavsiye kararları gibi uluslararası aktörlerin özellikle ceza hukuku bağlamında, reformist yaklaşımlarının sonucu olarak Türk Hukukunda uzlaşma kurumunun da zamanla küresel ölçekteki gelişen görüş ve akımlara göre şekillendiği görülmektedir. Bunların başında, mağdurun konumunun güçlendirilmesi anlayışı sonucu, mağdur haklarına daha da yer verilen uygulamaların ihdas edilmesi ya da geliştirilmesi gelmektedir. Tez konusu olan uzlaşma kurumunun günden güne Türk Hukuk siteminde yer bulması ve giderek işlerlik kazanmasının da altında benzer eğilimler yatmaktadır¹⁵³.

Mağdurun korunması düşüncesi ile alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri ile uyuşmazlıkların giderilmeye çalışması eğilimleri, uluslararası toplumlarda zamanla kaçınılmaz bir ivme kazanmıştır. Zamanla artan nüfus sayıları gibi teknolojik gelişmeler sonucu oldukça artan suç çeşitliliği, kanun koyucuları farklı alternatif çözüm mekanizmaları arama yoluna itmiştir. Sözü edilen olumsuzluklar sonucu, ceza muhakemesinde aksaklıklar oluşmaya başlamış ve sistemsiz tıkanmalar baş göstermiştir. Özellikle bu uygulama hataları ve sistemsiz zorluklar; mağdurların mağduriyet boyutlarını artırmış ve çeşitlendirmiştir. Bu bağlamda, ceza kanunları mağdurları korumaya yönelik tedbirler öngörmüş, ancak bu durum da tam anlamıyla yeterli olmamıştır. Örneğin, yürürlükten kaldırılan 765 Sayılı TCK'da, kamu davası, şahsi dava, kamu davasına müdahale etme yetkisi ya da hâkimin re'sen zararın giderilmesine hükmetme takdiri gibi, mağdurun korunmasına yönelik birçok düzenleme mevcuttu¹⁵⁴. Ancak kanun koyucu tarafından yeterli kabul edilmeyen mağdur haklarının korunması olgusu, uluslararası hukuk eğilimlerine paralel olarak yeni yürürlüğe giren kanun metinlerinde ayrıntılı ve farklı düzenlemelerde kendisini göstermiştir. Özellikle 2005 yılında yapılan köklü değişiklikler ile de mağdur haklarına ve mağdurun korunmasına yönelik daha ayrıntılı düzenlemeler getirilmiştir. Dolayısıyla, mağdur haklarının korunması yönünden öncü alternatif çözüm yolu olan uzlaştırma kurumu bağlamında da oldukça köklü değişiklikler söz konusu olmuştur.

¹⁵³ Değirmenci, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kitabı*, s. 29.

¹⁵⁴ Özgenç, s. 205.

2.1. Türk Hukukunda Uzlaşma Kurumunun Tarihçesi

Türk hukukunda uzlaşma kurumu giderek gelişen ve zamanla uygulamaya yayılma eğilimi gösteren bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Kanaatimce, ülkemizde şikâyet kültürünün gelişmişliği nedeniyle de oldukça artan iş yükünün azaltılması için getirilen yargılama öncesi alternatif uyuşmazlık yöntemlerinin toplum olarak benimsenmesi de bir takım güçlükler ile karşılaşacaktır. Mahkemelerde süründürme düşüncesi ile tarafların birbirlerini şikâyet etme iradesi sergilemeleri, uzlaşma kurumunun temel düşüncesi olan ihtilafların en kısa sürede çözümlenmesi mantığı ile tamamen zıt olgulardır. Ancak uzlaşma kurumunun günümüz uygulamalarının hızla güzel bir ivme yakaladığı ve 2020 yılına ilişkin uzlaşma nedeniyle 62.213 adet davanın düşmesine karar verildiği görülmektedir¹⁵⁵.

2.1.1. Osmanlı Dönemi

Osmanlı Hukuk Sisteminde uzlaşma kurumu, sulh kelimesi ile birlikte değerlendirilmektedir ve İslam Hukukunun kaynakları olan Kuran-ı Kerim ve Sünnet eksenini çerçevesinde ele alınmaktadır. Sulh anlaşması ya da uzlaşma, İslam Hukukunda tarafların aralarındaki uyuşmazlıkları ortadan kaldırmaya yönelik yaptıkları uzlaşma, yani anlaşma olarak anlaşılmıştır. Ancak, uzlaşma mutlak olarak her suç için öngörülmemiştir. Ayrıca, uzlaşma belirli şartlar ile geçerlilik kazanabilmektedir. Hukuka ve ahlaka uygun olmayan sulh anlaşmaları, yani uzlaşmalar İslam Hukuku bağlamında geçersiz sayılmıştır¹⁵⁶.

İslam Hukukunda olduğu gibi Osmanlı Hukuk Sisteminde de sulh kavramının övüldüğü ve teşvik edildiği, tarafların öncelikle uzlaştırılmaya çalışıldığı görülmektedir. İslam Hukukunun temel kaynakları olan Kuran-ı Kerim ve hadisler arasında sözü geçen sulh yapılmasına teşvikler ile ilgili bir çok vurgulamalar görülmektedir. Bu bağlamda, İslam Hukuku uygulamalarında “*Esas ve maslahat sulhtur ve sulh hükümlerin en üstünüdür*” şeklinde yerleşik teşvik edici kaideler vaz edilmiştir¹⁵⁷. Diyet, İslam Hukukuna göre bir insanın kasten yaralanması ya da öldürülmesine karşılık olarak, mağduru ızdırabını hafifletmek amacıyla ödenen tazminat olarak Arapçada ödemek ve

¹⁵⁵ Yıllara göre artarak değişen uzlaşma kurumuna dair adli istatistik bilgileri için bkz.; Adli Sicil Ve İstatistik Genel Müdürlüğü, **Adalet İstatistikleri Judicial Statistics 2020**, Adli İstatistikler Yayın Arşivi, Eylül 2021, s. 100, <https://adlisicil.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/adl-istatistikler-yayin-arsivi>, e.t. 28.10.2021.

¹⁵⁶ Değirmenci, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kitabı**, s. 30.

¹⁵⁷ İpek/Parlak, s. 21.

vermek anlamlarında kullanılan bir kelimedir. Diyet bedelinin sadece para ya da değerli maden olması zorunlu da değildir¹⁵⁸.

Hayata karşı suçlar başlığı altında kasten insan öldürülmesi fiilinin, İslam Hukukundaki dayanağı olarak Bakara Suresinin 178. Ayetinde, kısastan vazgeçilmesi durumunda, uygun bir tazminat-diyet ödenmesi hususuna işaret edilmektedir. Ancak, İslam Hukukunda uzlaşma mağdurun haklarından vazgeçmesi sonucunu doğursa da devletin belirli ölçüde cezalandırma hakkı devam etmektedir. Uzlaşma sağlansa da adli para cezası gibi tazir cezası uygulanabilecektir. İki taraflı olan uzlaşma anlaşması kasten, öldürme ve yaralama fiilleri meydana geldikten sonra, mağdurun uzlaşma amacıyla diyet tutarı ile bağlı olmayan belirli bir miktar tutar talebi ile sağlanabilir. Ancak, taksirli suçlarda ise kısas söz konusu değildir. Dolayısıyla da diyet bedeli ile bağlılık söz konusudur. Taksirle insan öldürme suçunda, mağdurun uzlaşmak için öne sürdüğü meblağ, diyet bedelinden az olabilirse de bu bedeli aşamayacaktır¹⁵⁹.

Uzlaştırmacı olacak kişilerin Kuran-ı Kerim'in ifadesi ile "*muslih*" terimi ile tanımlanması; Osmanlı Hukukunda Kadı'ya yardımcı olarak "*muslihun*" adlı resmi olmayan uzlaştırmacılar eliyle birçok uyuşmazlıkların sona erdirilmesinin sağlandığı, kayıtlardan anlaşılmaktadır. Muslihunların özelliklerine bakıldığında, hukuk eğitimi almış olmaları gerekmediği gibi, toplum arasından seçilen, özellikle kötü şöhret sahibi olmayan, kıvrak zekâ sahibi olarak arabulucu olabilecek meziyetlere haiz kişiler arasından seçildiği görülmektedir¹⁶⁰.

Osmanlı Hukuk Sisteminde üç farklı uzlaşma şekli öngörülmüştür. Kadı'nın inisiyatifi ile gerçekleşen muhakeme esnasındaki uzlaşma sözü edilen uzlaştırma çeşitlerinin başında gelmektedir. Burada Kadı tarafları sulh etmek için bir uzlaştırmacı gibi davranarak hüküm kurmak yerine tarafları bir araya getirip uzlaşmalarına gayret etmektedir. İkinci olarak ise mahkeme huzurunda ya da tarafların mabeyninde gerçekleştirilen ancak mahkeme kayıtlarına yansıtılan uzlaşmalardır. Buradaki uzlaşma işlemlerinde taraflar mahkeme huzurunda ya da kendi aralarında ihtilaflarını çözmektedirler. Burada çözülen ihtilafların mahkeme kayıtlarına geçirilmesi ya mahkeme huzurunda gerçekleşmesi sonucu ya da daha sonra tarafların Kadı'ya durumu bildirmeleri ile mümkündür. En son rastlanılan uzlaşma çeşidi ise vaki olan uzlaşma durumunun mahkeme kayıtlarına yansıtılmayan uzlaşma şeklidir. Burada uzlaşması

¹⁵⁸ Sezer, s. 25.

¹⁵⁹ Avcı, s. 131-132.

¹⁶⁰ Değirmenci, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kitabı*, s. 31.

hali tarafların aralarında sulh olmalarına karşılık, giderilen ihtilafın mahkeme kayıtlarına geçirilmemesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır¹⁶¹.

2.1.2. Cumhuriyet Dönemi

Türk Ceza Hukuku sistematığına bakıldığında, özellikle 765 Sayılı TCK ile yürürlükten kaldırılan 1412 Sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Hakkında Kanun (CMUK) hükümleri kapsamında, mağdurun korunmasına ilişkin düzenlemeler dağınık da olsa mevcuttu¹⁶². Ancak, 765 Sayılı TCK ile 1412 Sayılı CMUK'da uzlaşma kurumu ayrı olarak düzenlenmemiştir¹⁶³. 01.06.2005 tarihinde yürürlükten kaldırılan 765 Sayılı TCK dönemini bir milat olarak ele aldığımızda, 2005 yılı sonrası düzenlemelerin, daha sistematik, toplu bir biçimde ve mağdur veya zarar görenin haklarının korunması ve alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına ilişkin uluslararası eğilimlere daha yakın bir yol izlendiği görülmektedir. 765 Sayılı TCK'nın 37, 38, 39, 99 110, 111, 120 ve 124. maddelerin mağdur haklarının korunmasına ilişkin hususi düzenlemeler olduğu ifade edilebilmektedir. Mahkeme masraflarının mahkûm tarafından karşılanmasına ilişkin olarak 765 Sayılı TCK'nın 39. maddesi düzenlemesi ile memnu-yasak hakların iadesinin şahsi hakların ödenmesi koşuluna bağlanmasını düzenleyen 124. madde örnek olarak sayılabilecektir. Tüm bunların dışında, mağdurun veya suçtan zarar görenin dolaylı olarak korumaya tabi tutulduğu ya da hâkimin re'sen zararın tazminine hükmedebildiği, ikincil derecede mağduru koruyucu düzenlemeler de mevcut idi. 1412 Sayılı CMUK'nın 344. maddesinde yer alan şahsi dava olanağı da mağdurun korunması anlayışının bir göstergesiydi¹⁶⁴.

Sanık haklarının iyileştirilmesi ve savunma hakkının kutsallığı üzerinde yapılan ısrarlı vurgulama ve düzenlemeler, mağdur haklarının zamanla neredeyse görmezden gelinmesi sonucunu doğurmuştur. Katı bir şekilde mağdur haklarına yönelik ezici bir üstünlük sağlama uğraşına dönüşen düzenlemeler karşısında, şahsi dava ya da kamu davasına müdahil olma gibi kurumlar uygulamalardaki yeknesaklık altında oldukça cılız kalmaktadır. Mağduriyetlerin ise farklı ve çok vahim boyutlara ulaşması karşısında, mağdur haklarının gözetilmesi gereği olarak belirli suç tiplerinde, yeni düzenlemeler yapılması zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Cinsel istismar suçu mağduru olan

¹⁶¹ Değirmenci, s. 125.

¹⁶² Özgenç, s. 205.

¹⁶³ Değirmenci, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kitabı**, s. 31.

¹⁶⁴ Özgenç, s. 206.

küçüklerin, özel usuller ile duruşmada dinlenilmeleri, açıklanan hususlara başlıca verilebilecek örneklerdendir. Ayrıca, uygulamada özellikle kolluğun inisiyatifi ile ilerleyen soruşturma işlemlerinde, ağır iş yükü ister istemez ağır hak kayıplarına sebebiyet vermektedir.

Mağdur haklarının zararına olarak çeşitli düzenleme ve uygulamalardan da söz edilebileceği, örnek olarak 1412 Sayılı CMUK'nın 373 ve devam eden maddelerinde düzenlen gizli duruşma usulü gerektiği gibi uygulanabilirlikten uzak olduğu gibi, özellikle basın ve yayın organlarının aleni duruşmayı görüntüleyebilmesi ve yayımlayabilmesi, mağdur haklarını telafisi mümkün olmayacak şekilde zedeleyebilecek mahiyet arz etmekteydi¹⁶⁵. Bu tür mağdur veya suçtan zarara görene zarar verebilecek uygulamalardan vaz geçilmesi mağdur hakları bağlamında oldukça olumlu gelişmelerdir.

İlk olarak 2001 yılı TCK Tasarısında Türk Ceza Hukuku Sistemine girmeye hazırlık yapılan uzlaştırma kurumu, esas itibariyle pek farklı olmayan 2003 yılı TCK Tasarısında da 39. maddenin 2. fıkrasında değişiklik düşünülmeden aynı şekilde, ilk halinde olduğu şekliyle yer bulmuştur¹⁶⁶. Tasarıdaki gerekçede de değinildiği gibi, uzlaşma kurumunun CMK'da düzenlenmesi gereken bir kurum olması düşüncesi dile getirilmekle birlikte maddi ceza hukuku bağlamında, Ceza Kanununda esas hükmün yer alması ve uygulamaya ilişkin hükümlerin de Usul Kanununda ayrıca düzenlenmesi ifade edilmiştir. 2000 ve 2003 Tarihli TCK ve CMK tasarıları incelendiğinde, uzlaşma kurumuna mevzuat ve maddeler içerisinde yer bulunamaması durumu, kendisini açık bir şekilde göstermektedir. İlk olarak tasarıda “*etkin pişmanlık*” kurumu ile birlikte 39. maddenin 2. fıkrasında düzenlenen uzlaşma kurumu, daha sonra Adalet Komisyonunda 73. maddenin 8. fıkrasında düzenlenmiş, 2003 CMK Tasarısında ise 265 ve devam eden maddelerinde düzenlenmiş, en son haliyle de 2006 yılında 253, 254 ve 255 maddeler olmak üzere kabul edilmiştir¹⁶⁷. Sözü edilen iki başlı düzenlemenin getireceği sorunlar ve kanun koyucunun uzlaştırma kurumu hakkında kafasında soru işaretleri olduğu izlenimi veren çift kanunda yapılan düzenlemeler, öğretilerde oldukça eleştirilere maruz kalmıştır. Uzlaştırma kurumunun, maddi ceza hukuku kurumu mu yoksa usul hukukuna ait bir kurum mu olduğu tartışmalarına yol açılmıştır¹⁶⁸.

¹⁶⁵ Özgenç, s. 209.

¹⁶⁶ Değirmenci, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kitabı**, s. 32-33.

¹⁶⁷ 2003 yılı TCK Tasarısı için bkz. <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss664m.htm>, e.t. 25.06.2021.

¹⁶⁸ Değirmenci, s. 130.

01.06.2005 Tarihinde yürürlüğe giren 5237 Sayılı TCK'nın ilk halinde 73. maddenin 8. fıkrasında düzenlen uzlaşma kurumu; çocuklar açısından 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun¹⁶⁹ 24. maddesinin 15.07.2005 tarihinde yürürlüğe girmesiyle birlikte, bir buçuk aylık dönem hariç olarak, ayrı düzenlemeye tabi tutulmuştur. 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 24. maddesi suça sürüklenen çocuklar hakkında hangi durumlarda uzlaşma kurumunun uygulanacağını düzenlemektedir. Buna göre öncelikle soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçların ele alındığı görülmektedir. İkinci olarak SSÇ'ler hakkında; ayırım olmaksızın taksirli suçlar ya da kasten işlenmiş olsa da onbeş yaşını doldurmuş olanlar için alt sınırı iki yılı aşmayan, on beş yaşını doldurmamayan SSÇ'ler bakımından alt sınırı üç yılı aşmayan suçlar veya adli para cezası gerektiren suçlar hakkında uygulanacağı düzenlenmişti. Ancak uzlaşma kurumunda oldukça kapsamlı değişiklikler öngören 5560 Sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun¹⁷⁰ ile 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanununun 24. maddesinde de köklü değişikliğe gidilmiş ve suça sürüklenen çocuklar hakkında da CMK'ya atıf yapmakla yetinilmiştir¹⁷¹.

5560 Sayılı Kanun ile yapılan esaslı bir diğer değişiklik; uzlaştırma kurumunun TCK ile bağının kesilmesine benzetebileceğimiz 73. maddesinde yapılan değişikliktir. Madde başlığının sonunda yer alan “uzlaşma” ifadesi çıkartılırken, uzlaşmayı düzenleyen 8. fıkra da yürürlükten kaldırılmıştır. Dolayısıyla, uzlaşma kurumu bu değişiklik ile çok tartışmalı bir konuda CMK'da yeknesak olarak düzenlemeye kavuşturulmuştur. Bu düzenlemeye yer verilmesinin, kanun koyucunun öğretilerdeki tartışmalara kulak vererek açıklanan karmaşaları ortadan kaldırmak amacıyla yaptığı oldukça yerinde bir düzenleme olduğu kanısındayım. 5560 Sayılı Kanun ile yapılan değişiklik ile devamında istisna suç tiplerinin yanı sıra, uzlaşma kurumunun uygulanma alanını genişletici yeni suç tiplerinin de eklendiği görülmektedir¹⁷². Burada belirtmem gereken husus, uluslararası eğilimlere paralel olarak alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının başında yer alan uzlaşma kurumunun kapsamının genişletilme çabası oldukça yerindedir. Ancak, madde düzenlemesi her ne kadar bir kanun altında kurumun toplanması ile olumlu bir ivme kazanmış gibi gözükse de uzlaşma kurumunun birkaç

¹⁶⁹ 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, **Resmi Gazete**, 15 Temmuz 2005, Sayı:25876. Ayrıca bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050715-1.htm>, e.t. 30.09.2021.

¹⁷⁰ 5560 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun, **Resmi Gazete**, 19 Aralık 2006, Sayı: 26381. Ayrıca bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/12/20061219-1.htm>, e.t. 30.09.2021.

¹⁷¹ Değirmenci, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kitabı**, s. 35.

¹⁷² Değirmenci, s. 134.

maddeye sıkıştırılması ve çok sayıda fıkralar ile düzenlenmeye çalışılması, ayrıca Yönetmeliğe yönetmeliğin kabiliyetinden fazla yük yüklenmesi, uzlaştırma kurumuna gerekli önem ve değerin verilemediğinin bir göstergesidir.

5918 Sayılı Türk Ceza Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun¹⁷³ ile yapılan değişiklik ise sınırlıdır. 5918 Sayılı Kanunun 8. maddesi ile CMK'nın 253. maddesine yapılan eklemede, uzlaşma kurumunun uygulanamayacağı yeni bir hal belirtilmiştir. Özellikle, uygulamada ortaya çıkan sorunlara karşılık olarak anılan düzenlemenin yapıldığını düşünmekteyim. Uzlaştırma kapsamına giren bir suç şayet, uzlaştırma kapsamına girmeyen başka bir suç ile birlikte işlenmiş ise bu durumda, uzlaştırma kurumunun uygulanıp uygulanmayacağı hususuna ilişkin tartışmalara son verilmiştir.

6763 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun¹⁷⁴ ile yapılan değişiklikler özellikle uygulamaya yönelik ve uygulamacıları doğrudan ilgilendiren sistemsal düzenlemelerdir. Kanun madde başlığının "Uzlaştırma" olarak değiştirilmesi her ne kadar uzlaşma kurumunun, kurumsallaştırılması amacıyla yapılsa da eleştiriye açık bir düzenlemedir. Zira uzlaşma kurumun yumuşak karnı olarak nitelendirilecek özelliği iradi olma özelliğidir. Uzlaştırma kavramı ise uzlaşma kavramına nazaran taraflardan başka üçüncü etken bir kişinin varlığını ortaya koymaktadır. Kaldı ki, yapılan yeni düzenlemede özellikle, uzlaştırma faaliyetinin işleyişi ve yönetimine ilişkin olarak uzlaştırma büroları ve uzlaştırmacılar üzerinde durulmuştur. Burada yapılan kayda değer diğer düzenleme, çocuklar bakımından kapsamın yeniden genişletilmesi ve üst sınır olarak üç yıl şeklinde düzenleme yapılmasıdır. Ayrıca, TCK'nın 106/1, 141/1 ve 157. maddelerinde yer alan farklı suç tiplerinde uzlaştırma kurumunun kapsamının genişletilmesi düşüncesine uygun olarak bu düzenleme ile uzlaştırma kapsamına alınmıştır¹⁷⁵.

7188 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun¹⁷⁶ ile yapılan değişiklikler de sınırlı olmakla birlikte, özellikle yeni suç

¹⁷³ 5918 sayılı Türk Ceza Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, **Resmi Gazete**, 9 Temmuz 2009, Sayı: 27283. Ayrıca bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/20090709-2.htm> e.t. 30.09.2021.

¹⁷⁴ 6763 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, **Resmi Gazete**, 2 Aralık 2016, Sayı: 29906. Ayrıca bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/12/20161202-1.htm>, e.t. 30.09.2021.

¹⁷⁵ Değirmenci, s. 136.

¹⁷⁶ 7188 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, **Resmi Gazete**, 24 Ekim 2019, Sayı: 30928. Ayrıca bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/10/20191024-25.htm>, e.t. 30.09.2021.

tipleri kapsama eklenmeye devam edilmiş ve uzlaşma kapsamına giren bir suçun, uzlaşma kapsamına girmeyen başka bir suç ile birlikte işlenmesi istisnai durumuna, aynı mağdura karşı işlendiği takdirde denilmekle sınırlama getirilmiştir.

2.2. Yabancı Hukuk Sistemlerinde Uzlaşma Kurumu

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, uluslararası anlaşmalar ile insan hak ve özgürlüklerine ilişkin çok taraflı sözleşmeler imzalanmış, demokratikleşme çabaları gösterilmiş; savaşın yıkımları sonucu benzer çatışmaların tekrarlanmaması adına demokratikleşme amacıyla bu süreç, özellikle birçok Avrupa ülkelerinde mevzuat değişiklikleri yaşanmasına sebep olmuştur. Ceza muhakemesi kanunları da bu değişimlerden etkilenmiştir. Adil yargılanma hakkının uygulanması bağlamında, 1960 yılı ve sonrasında özellikle Kıta Avrupası hukuk sistemlerinde, örneğin; Almanya, Fransa, Belçika, İtalya ve İspanya’da geniş çaplı mevzuat reformları gerçekleştirilmiştir¹⁷⁷.

2.2.1. Genel Olarak Kıta Avrupası Hukukunda Uzlaşma Kurumu

Kıta Avrupası ceza hukuku yargılamasında kamu davasının mecbûriliği ilkesi mevcuttur. Bu bağlamda kamu davasını mahkeme huzuruna taşımakla görevli merci, dava açmak için kanunda aranan şartlar gerçekleştiği takdirde elindeki soruşturma dosyasını ceza davasına dönüştürme teşebbüsünde bulunmak zorundadır¹⁷⁸. Kamu davasının bir istisnasını teşkil eden uzlaştırma kurumu, bu özelliğinin de gereği olarak Kıta Avrupası’nda oldukça geç bir şekilde 1960’lı yıllarda uygulanmaya başlanmıştır. Kamu davasının mecbûriliği ilkesinin katı bir şekilde uygulanması uzlaşma ve benzeri kurumların sistemlere olan uyumunu geciktirmiştir. Ancak bunun aksine Anglo-Sakson ceza hukuku sistemlerinde uzlaştırma kurumunun uygulanması bu bağlamda daha kolaydır. Dolayısıyla uzlaşma kurumunun günümüzdeki şekli ile Kıta Avrupası’nda uygulanması 1980’li yıllara kadar yavaş bir ilerleme kaydetmiştir¹⁷⁹.

¹⁷⁷ Gümüsel, s. 46.

¹⁷⁸ Özgenç, s. 159.

¹⁷⁹ Ivo Aertsen/Jolien Willemsens, “The European Forum For Victim–Offender Mediation And Restorative Justice”, **European Journal on Criminal Policy and Research**, Kluwer Academic Publishers, Netherlands 2001, S. 9, s. 291.

2.2.1.1. İtalyan Hukukunda Uzlaşma Kurumu

İtalya’da uzlaşma kurumunun gelişimi özellikle ayrı yargılamaya tabi olan çocuk yargılamalarına paralel olarak ilerlemiştir¹⁸⁰. 1990’larda, Mağdur ve Suçlu Uzlaşması anlamına gelen Anglo-Sakson ceza hukuku sistemlerindeki; “Victim-Offender Mediation” (VOM) uygulamaları İtalyan çocuk ceza adalet sisteminde genç suçlular hakkında ortaya çıkmıştır¹⁸¹. İtalya’da ilk uzlaşma uygulamaları yakın tarihlerde söz konusu olmaya başlamıştır.

1999 yılında barış-uzlaşma hâkimliğinin kurulması, İtalyan Ceza Hukukunda alternatif çözüm yollarına ilişkin milat niteliğinde bir gelişmedir. Yeni kurulan *uzlaştırma hâkimliğinin*, uzlaşma kültürünün topluma adaptasyonu bağlamında mihenk taşı rolünü oynadığı söylenebilir. Özellikle zararı gideren hareketler sonucu suçun ortadan kaldırılabilmesi yetkisi ile donatılan ihtisas hâkimliklerinin toplum nezdinde adaletin tesisine daha faydalı ve verimli hizmet ettiği düşüncesi, zamanla bireyler üzerinde etkisini göstermiştir¹⁸². Aynı zamanda Almanya başta olmak üzere, denetimli serbestlik ve uzlaştırma alt yapısı güçlü olan ülkeler nezdinde çocuk yargılamalarına karşılık uzlaştırma kurumunun yadsınamaz faydası görülmüş ve bu uygulama tecrübelerinden İtalya Ceza Hukuku da yararlanma yolunu seçmiştir.

İtalya uzlaşma uygulamalarında iradilik hususu esas olduğundan, taraflar anlaşarak duruşma safhasını dahi kısaltılabilmekte ya da tamamen hâkim tarafından duruşmaya gerek görülmeyebilmektedir¹⁸³.

İtalya Ceza Usul Kanununda düzenlenen uzlaşma kurumunda üç yıla kadar olan hapis cezalarına ilişkin şüpheli ya da sanık ile iddia makamının anlaşması söz konusu olabilmekteydi. 2000’li yılların başında gerçekleştirilen yargı reformu hareketi sonucu, bu yetki hâkimin tasarruf alanına bırakılmıştır¹⁸⁴.

İtalya ceza hukuku uzlaştırma uygulamalarında, duruşma başlamadan önce taraflar her aşamada aralarında uzlaşma sağlayabilmektedirler. Hâkimin uzlaşma iradesini gerekçesiz olarak reddetme olanağı yoktur. Uzlaşma anlaşmasında hapis cezası yerine ikame edilecek başka bir ceza talep edilebilmektedir. Para cezası ya da ertelenmek üzere

¹⁸⁰ Çolak, s. 132.

¹⁸¹ Anna Mestitz/Simona Ghetti, “Victim-Offender Mediation And Youth Offenders: The Italian Experience”, **Victim-Offender Mediation with Youth Offenders in Europe, An Overview and Comparison of 15 Countries**, Springer, The Netherlands, 2005, s. 321-322.

¹⁸² Özgenç, s. 173.

¹⁸³ Nazım Tunç, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma”, **Yüksek Lisans Tezi**, Bilecik Üniversitesi SBE, Bilecik 2010, s.52.

¹⁸⁴ Çolak, s. 133.

iki yılı aşmayacak şekilde hapis cezası, ikame ceza olarak uzlaşma kapsamında talep edilebilecektir¹⁸⁵. Hâkimin beraat kararı vermesi gerektiğini düşündüğü bir davada, tarafların uzlaşmalarının hâkimin kararına etkisi söz konusu değildir¹⁸⁶. Uzlaşmaya ilişkin kararlar kural olarak kesindir¹⁸⁷.

Mağdur ve Suçlu Uzlaşması, güncel olarak İtalya'da yaygın olarak uygulanmamaktadır ve bölgesel uygulamalarda da eşit bir dağılımdan söz edilemez. Mağdur ve Suçlu Uzlaşması arabulucularının çoğunluğunu temsil edenler, genç meslekten olmayan hâkimler ve sosyal hizmet uzmanlarıdır. Tarafların iradesi bir uzlaşma müzakerelerinin başlaması için zorunluluk olmakla beraber: tüm “*Mağdur ve Suçlu Uzlaşması*” hizmetleri, mağdurlar ve çocuk suçlular arasında yüz yüze uzlaşma sağlayacak şekilde düzenlenmiştir¹⁸⁸.

Özellikle şikâyete tabi suçlar başta olmak üzere hakaret, iftira, mala zarar verme gibi daha az cezayı gerektiren suçlarda, mağdur “*uzlaşma hâkimine*” başvurma hakkına sahiptir. Hâkim hukuka ve ahlaka uygun, soyut olmayan talepleri değerlendirir. Uzlaşma hâkiminin tarafları çağırması ve dinlemesindeki amaç, tarafların uzlaşmasını ve zararın etkilerinin giderilmesine karşılık olarak suçun ortadan kaldırılmasına hükmetmektir. Burada üzerinde durulması gereken diğer bir husus, zararın sonuçlarının etkin bir şekilde giderilmeye çalışılması çabasıdır. Örneğin, mağdurun zararının duruşma öncesinde giderilmesinden başka, duruşma esnasında sanık, mağdurun zararını gidermeyi taahhüt edebilir. Bu durumda verilecek üç aylık süre içerisinde tazminin gerçekleşmesi hususu, hâkimce görevlendirilen adli kolluk ya da yetkili görevliler tarafından takip ve mahkemece kontrol edilir. Yeniden tayin edilecek duruşma gününde, taraflar dinlendikten sonra eğer zararın tazmini konusunda vicdani kanaat hâsıl olursa suçun ortadan kaldırılması gerekçeleri ile birlikte açıklanır. Tarafların uzlaştırma talebinin havada bırakılarak uyuşmazlığın sürüncemede kalmasını önleme, hâkimin görevidir. Böyle bir durumda kendisine uzlaşma talebi yöneltilen tarafa hâkim, makul bir cevap süresi verecektir. Duruşma günü beklenmeksizin de yeni bir görüşme ve uzlaşma tesis edilebilecektir. Zaten uzlaşma kurumunun da temel amacı uyuşmazlığı en kısa sürede ve usul ekonomisine uygun şekli ile bertaraf etmektir. İtalya Çocuk Ceza Hukuku bağlamında ise 448 Sayılı Çocuk Sanıkların Yargılanma Usulüne İlişkin

¹⁸⁵ İpek/Parlak, s. 28.

¹⁸⁶ Sezer, s. 47.

¹⁸⁷ Özgenç, s. 177.

¹⁸⁸ Giuliana Romualdi, “Problem-Solving Justice and Alternative Dispute Resolution in the Italian Legal Context”, *Utrecht Law Review*, C. 14, S. 3, 2018, s. 60. [Problem-Solving Justice and Alternative Dispute Resolution in the Italian Legal Context \(utrechtlawreview.org\)](https://www.utrechtlawreview.org/), e.t. 30.09.2021.

Kanununun 28. maddesine göre belirli şartlarla hükmedilebilecek olan erteleme kararı ile hâkimin aynı zamanda suça sürüklenen çocuk lehine, suçtan zarar gören ile uzlaştırma konusunda gerekli tedbirleri alabileceği düzenlenmiştir. 1988 yılında yürürlüğe giren İtalyan Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 444 ve devam eden maddelerinde düzenlenen yeniliklerden biri de yeni ve çarpıcı bir kurum olarak, tarafların talebi üzerine cezanın tayinini esas alan ve aynı başlık altında düzenlenen uzlaşma kurumudur¹⁸⁹. Anılan maddeler bağlamında, “*normal muhakeme*” tarafların iradelerini aşan, tarafların bir araya gelerek uyuşmazlıklarını çözebilecekleri, uyuşmazlıkların dışındaki daha karmaşık hal alabilen anlaşmazlıkları ifade etmektedir. Ancak uzlaşma muhakemesi ise tarafların iradesi ile sonuca varılabilecek ölçüdeki daha basit uyuşmazlıkları ele almaktadır¹⁹⁰. Yukarıda ifade edilen başlık altında yapılan düzenlemede güdülen amacın toplum nezdinde yeni olan bir uygulamayı cazip kılma ve kabul edilebilirliğini artırma olduğu açıktır.

Evrensel olarak hukuk sistemlerinin, genel hukuki eğilimlerden etkilenmeleri kaçınılmaz bir olgudur. Bu doğrultuda mağdur haklarının korunması düşüncesi, günümüzde hukuk sistemlerini oldukça ilgilendiren bir yaklaşım olarak kaşımıza çıkmaktadır. İtalya Ceza Hukuku bağlamında da terör suçları gibi belirli suçlar bakımından mağdurların yaralarının sarılması, süregelen bir yaklaşım olsa da esas itibariyle tüm suçlar bakımından mağdurun suç fiili sonucundan çekip kurtarılmaya çalışılması, daha kapsamlı olarak ele alınmaktadır. Mağdurun adalete olan yaklaşımının zararının giderilmesi ve haklarının zedelendiği ölçüde tatmin edilmesi olduğu düşünüldüğünde, hükümet ve hukuk sistemlerinin mağdur süjesinin içerisinde bulunduğu duruma karşı kayıtsız ve katı bir tutum sergilemesi düşünülemez. Örneğin, İtalya'nın farklı şehirlerinde suç fiili sonucu mağdur olan yaşlı bireylere yardım faaliyetlerinin kurumsallaştığı görülmektedir. İtalyan Ceza Hukuku anlamında uzlaşma kurumunda, mevzuat değişiklikleri ve reformlar kadar önemsendiği anlaşılan diğer bir husus da uygulamacıların konuya yaklaşımlarıdır. Dava öncesinde yapılacak hazırlıklara da ayrıca önem atfedildiği ve uzlaştırmacıların ya da uzlaştırma düşüncesini temellendirecek olan şikâyetin ilk iletildiği polis gücünün, gerekli teşkilatlanmaya ve organizasyon alt yapısına da ayrıca sahip olması aranmaktadır¹⁹¹.

¹⁸⁹ Özgenç, s. 174-176.

¹⁹⁰ İpek/Parlak, s. 27.

¹⁹¹ Çolak, s. 133-134.

2.2.1.2. Alman Hukukunda Uzlaşma Kurumu

Hem bir felsefe hem de bir uygulama stratejisi olarak onarıcı adalet, ceza adaletindeki; iyileştirme düşüncesi ve caydırıcılık teorisine olan güven kaybı, mağdurun gerekli bir taraf olarak görülmesi ve adalete olan toplum temelli ilginin artması gibi çeşitli eğilimlerin Alman ceza hukukunda bir araya getirilmesi ile geliştirilmiştir¹⁹². Uzlaştırma kurumuna karşılık olarak Almanca “Täter-Opfer-Ausgleich” kelimesi, mevzuatta (TOA) olarak kısaltılmakla fail mağdur uzlaşmasına¹⁹³ karşılık olarak kullanılmaktadır. Uzlaştırma kurumuna karşılık olarak kullanılan “Täter-Opfer-Ausgleich” (TOA), hem anlaşmazlığın çözümlenmesi, giderilmesi hem de tarafların aralarındaki ihtilafı ortadan kaldırarak tarafların uzlaşması anlamına gelmektedir¹⁹⁴.

Alman Hukuku da uluslararası alandaki hukuki eğilimlerden etkilenme potansiyeline oldukça yatkın hukuk sistemlerinin başında gelmektedir. Mağdur haklarının korunmasının her geçen gün daha da ön plana çıkması, özellikle mağdurların zararlarının tazmini konusunu devletlerin karşısına getirmektedir. Almanya’da da 1976 yılında Mağdurun Zararlarının Tazmini Hakkında Kanunun yürürlüğe konulması, bu düşüncenin bir sonucudur¹⁹⁵. Bu Kanunda özellikle eleştirilen iki husus bulunmakta olup, bunlardan birincisi tazminata karar veren merciin idare mahkemeleri olması, ikincisi ise mağdurun sadece ağır şiddet suçlarına maruz kalmasıdır. Bu durumların sakıncalı yanları gayet açıktır. Zira tazminata ilişkin kararların, ceza mahkemeleri yerine, hukuk ya da idare mahkemelerinde alınması, mağdurlar üzerinde yeni mağduriyetlerin oluşmasına sebebiyet verebilecek bir durumdur.

Yargılamaların, birbirlerini bekletici mesele yapması sonucu, oldukça uzaması, geç gelen adaletin adalete olan saygı ve inancı baltalayacağı şüphesizdir. İkinci olarak ise, mağdurun ceza yargılaması sırasında fazla muhatap alınmaması ve uygulamada sıklıkla karşılaşıldığı gibi, tazmin etme görevinin başkaca bir mercie ait olması, mahkemelerce üzerinde haddinden fazla vurgulamalar yapılarak mağdurların baskılanması, hatta azarlanması ve dolayısıyla mağdura yaşamış olduğu mağduriyetin önemsizliğinin hissettirilmesi, adalete olan güven ve saygının derinden derine zedelenmesine neden olan başka bir gerçek olduğu kanaatindeyim. Mahkemelerin aşırı iş yükü nedeniyle

¹⁹² Helmut Kury/Annette Kuhlmann, “Mediation in Germany and Other Western Countries”, **Kriminologijos Studijos**, C.4, 2016, s.10.

¹⁹³ Gümüsel, s. 8.

¹⁹⁴ Thomas Trenczek, “Victim-Offender Mediation in Germany – ADR Under the Shadow of the Criminal Law?”, **Bond Law Review**, C. 13, S. 2, 2001, s. 2.

¹⁹⁵ Özgenç, s. 161.

kendi konuları olmayan bir davada, zaman kaybına sebebiyet verilmemesi için mağdurlar üzerinde tahakküm kurarak duruşma yönetiminde bulunmaları ne yazık ki, kaçınılmaz gözükmektedir.

Alman Hukukunda devam eden yıllarda 1986 yılında yürürlüğe konulan Mağdurun Korunması Hakkında Kanun, özellikle ceza muhakemesi hükümlerine ilişkin olarak mağdurun korunması evrensel düşüncesine uygun bir şekilde düzenlenmiştir. 1985 yıllarından itibaren genel olarak çeşitli programlar dâhilinde uzlaştırma çalışmalarının resmi ve gayri resmi kuruluşlar eliyle yapılmaya çalışıldığı görülmektedir. Alman Ceza Hukukunda uzlaştırma uygulamaları, yetişkinler ve çocuklar bakımından farklı olarak ele alınmaktadır. Yetişkinler açısından bir yıldan beş yıla kadar olan hapis cezaları ve para cezasını gerektiren taksirli suçlar, uzlaştırma kapsamında iken suça sürüklenen çocuklarda bir yıldan on beş yıla kadar olan kasıtlı suçlar uzlaştırma kapsamında alınmıştır¹⁹⁶. Alman ceza hukukunda mağdur-suçlu uzlaşmasına yönelik hükümler irdelendiğinde 1991'den beri fail mağdur uzlaşması anlamında "Täter-Opfer-Ausgleich" (TOA) adli kontrol tedbiri olarak çocuk ceza kanununda açıkça belirtilmiştir¹⁹⁷.

Alman Ceza Hukuku bakımından uzlaşma kurumunun temelleri 1990'lı yıllara ilişkin olarak özellikle çocuk mahkemeleri nezdinde yapılan değişiklikler ile sistematik bir şekilde uygulamaya girdiği görülmektedir. Uzlaşma kurumu hakkında 1990 yılında yapılan Alman Çocuk Adalet Kanununun 10, 15, 45 ve 47. maddelerindeki, Alman Ceza Kanununun 46/a ve Alman Ceza Usul Kanununun 153 ve devam eden maddelerindeki değişiklikler ile uzlaştırma kurumu uygulanmaya başlanmıştır¹⁹⁸.

Yaklaşık on yıl içerisinde daha da kapsamı genişletilen fail-mağdur arabuluculuğunun, derinlemesine olarak da nitelik kazandığı görülmektedir. Onsekiz ila yirmibir yaş arasında söz konusu olan suça sürüklenen çocuklara ilişkin uzlaştırma faaliyetinin gerçekleşmesi sonucu Alman Ceza Usul Kanununun 153. maddesine göre kovuşturamama kararı ile nihayete erdirilebilmektedir. Burada kanun koyucunun üzerinde durduğu husus 153. maddeye göre şayet fail ile mağdur aralarında uzlaşmışlar ve yargılama yapılmasında kamusal yarar da mevcut değilse o zaman kanuni düzenleme, dava dosyasının kapatılmasına veya kovuşturamama kararı verilerek soruşturmaya nihayet verilmesine olanak tanınmaktadır¹⁹⁹. Mağdur-fail uzlaşmasında ilk uygulamalardan bu yana suça sürüklenen çocuklar için adli bir "eğitim" önlemi

¹⁹⁶ Özgenç, s. 167.

¹⁹⁷ Trenczek, s. 4.

¹⁹⁸ Değirmenci, s. 109.

¹⁹⁹ Sezer, s. 38.

olarak Almanya Federal Adalet Bakanlığı tarafından uzlaşma kurumunun yasal konumu ve önemini geliştirilerek iyileştirmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır²⁰⁰.

Alman Ceza Usul Kanunu ağırlık derecesine göre, basit olarak nitelediği suç tiplerinde uzlaşma sonucu kovuşturamama kararının, savcı tarafından verilmesine de imkân tanımıştır²⁰¹. Fail ile mağdur arasında uzlaşma durumunun iddia makamı ve mahkeme tarafından daima göz önünde tutulması da yasal bir zorunluluktur. Bu durum, iddia makamı ve mahkemenin re'sen ele alması gereken yasal bir zorunluluktur. Uzlaşma kurumunun uygulanması zorunluluğunun fark edilmesi durumunda, Alman Ceza Usul Kanununun 155/b maddesine göre, olayın devlet tarafından görevlendirilmiş kurum ve kuruluşlara ya da bu amaçla görev ifa eden özel kurumlara yönlendirilmesi gerekmektedir²⁰². Alman Ceza Hukukunda yer alan şahsi dava durumlarında, mağdur tarafından sürdürülebilen kovuşturma işlemleri esnasında da tarafların belirli şartlarla anlaşması ile uzlaşma gerçekleştirilebilmektedir. Alman Ceza Kanununun 46. maddesinde yer alan ikili ayırında failin ceza indiriminden yararlanması ya da hiç ceza almaması uzlaşma anlaşmasının içeriğinde yer alan zararın kısmen ya da tamamen tazmini, bu konuda gösterilen özveri ile doğru orantıdadır²⁰³.

12.01.1994 Tarihinde Alman Ceza Kanununa eklenen ve Alman Hukukunda yetişkinler bağlamında, uzlaşma kurumunun temelini oluşturan²⁰⁴; fail ve mağdur arasındaki arabuluculuk ve verilen zararların giderilmesi başlığı altında 46(a) maddesine göre; failin uzlaşmak amacıyla samimi olması ve ciddi olarak çaba harcaması vurgulanmıştır²⁰⁵.

Suç sonucu oluşan mağdur üzerindeki etkilerin kısmen ya da tamamen giderilmesi aynı zamanda bu doğrultuda gerekli ciddiyette gayret gösterilmesi halinde, mahkeme hapis cezasında indirim uygulayabileceği gibi aynı zamanda bir yıla kadar olan hapis cezası ile üçyüz altmış güne kadar olan para cezası da verme şeklinde; her olay ayrı değerlendirilerek karar verebilmektedir²⁰⁶.

Alman Ceza Hukuku'nda öğretilerdeki bir görüşe göre; geleneksel "*intikamcı paradigma*" olarak adlandırılan klasik ceza adaleti anlayışını, çatışmaya özel vurgu

²⁰⁰ Trenczek, s. 7.

²⁰¹ İpek/Parlak, s. 25.

²⁰² Değirmenci, s. 10.

²⁰³ Çolak, s. 129.

²⁰⁴ Özgenç, s. 162.

²⁰⁵ Değirmenci, s. 110.

²⁰⁶ İpek/Parlak, s. 24.

yapacak ve ortaklaşa çözüm odaklı, etik ilkelerle donatılmış yeni bir onarıcı adalet paradigması ile değiştirme düşüncesi hakimdir²⁰⁷.

Çocuk mahkemeleri uygulamalarında tarafların anlaşabilmesi için karşılıklı yüzleştirme amaçlanmıştır. Bu fail ile mağdur yüzleştirmeleri, “Handshake” programı gibi belirli programlar dâhilinde yapılmaktadır. “Handshake” (el sıkışma) programına sevk, çocuk mahkemesi servisinin sorumluluğundadır ve ya ceza verildikten sonra ya da bir suçlama tercih edilmeden önce gerçekleşir²⁰⁸.

Çocukların yargılanması hallerinde, özellikle soruşturma evresinde iddia makamının uzlaşma sonucu dava açılmasını gerekli görmese de Çocuk Mahkemesi Hâkiminin somut olaya katılımını zorunlu görmesi durumunda, mahkemesinden bir takım talepleri söz konusu olabilmektedir. Mahkemenin uzlaştırma için suça sürüklenen çocuk ile mağdur arasında gerekli özeni gösterecek tedbirleri almasını ya da bizzat mağdurdan özür diletilmesini talep edebilecektir. Bu durumlarda da kovuşturma evresine geçilmeden, savcı kararı ile dosya kapatılabilmektedir. Kovuşturma evresine geçilmesi durumunda da aynı usuller ile karar veren Çocuk Mahkemesi Hâkimi, Kanuna göre zararın tazmini ya da özür dilenilmekle yetinilmesine hükmedebilmektedir²⁰⁹. Burada ayrıksı olan bir durum, Alman Çocuk Adalet Kanununun 10. maddesine göre, hâkimin eğitim odaklı tedbir kararı ya da 15. maddedeki tazmin ya da özür diletilmesi kararlarının verilebilmesi için suça sürüklenen çocuğun, suçu işlediğine ilişkin ikrar şartı aranmamasıdır²¹⁰.

Alman Ceza Hukukunda uzlaşmaya tabi bir olay, ilk olarak uzlaştırma hizmetleri sunan kuruluşlara gönderilmekte, öncelikle faillerin, daha sonra ise faillerin olumlu yaklaşımı ile mağdurların kanuni düzenlemelere göre, bilgilendirilmesine çalışılmaktadır²¹¹. Uygulamada bilgilendirilen faillerin %90 oranında büyük bir kısmının, uzlaşma kurumuna teveccüh ettiği görülmekte, mağdurların da %80 oranında katılımı ile uzlaşma masasına oturanlardan yaklaşık %80’inin uzlaştıkları belirlenmektedir²¹².

Uygulamada uzlaşmanın uygulanabilmesi için gerekli koşullara bakıldığında, özellikle kovuşturmayla yer olmadığı kararı verilebilecek durumlarda, uzlaşmaya

²⁰⁷ Trenczek, s. 13.

²⁰⁸ Heinz Messmer, Victim-Offender Mediation In Germany, **Making Amends. Mediation and Reparation in Criminal Justice**, Routledge Pub.,1992, s. 179. [\(PDF\) Victim-offender mediation in Germany \(researchgate.net\)](#), e.t. 30.09.2021.

²⁰⁹ Çolak, s. 130

²¹⁰ Değirmenci, s. 109.

²¹¹ Çolak, s. 132.

²¹² Sezer, s. 39.

başvurulamayacaktır. Bu aşamayı geçen uyuşmazlıklarda, diğer bir uzlaştırma şartı da failin suçunu inkâr etmemesi olarak ortaya çıkmaktadır ki; faillerin suçunu ikrar ettikleri durumlarda, uzlaştırma kurumu işlerlik kazanabilmektedir²¹³.

Diğer bir uzlaşma şartı ihtiyarilik yani, tarafların uzlaşma kurumunun uygulanmasında hür iradeleri ile tercih yapıyor olmalarıdır. Tüm bu koşullardan başka, ayrıca arabulucu ve uzlaştırıcı şahsın tarafsız olması, tazmin noktasında etik kuralları gözetmesi mecburiyeti de söz konusudur²¹⁴.

2.2.1.3. Fransız Hukukunda Uzlaşma Kurumu

Fransa'nın da aralarında bulunduğu onarıcı adalet programlarının etkinleştirildiği ülkelerde (Avustralya, Belçika, Şili, Kolombiya, Finlandiya, Fransa, Gana, Hollanda, Filipinler, Rusya Federasyonu, Uganda), adalet personeli (çoğunlukla polis ve savcılar) takdir yetkisi kullanarak belirli suçluları, açıkça tanımlanmış belirli koşullar altında geleneksel adalet sisteminden onarıcı bir programa yönlendirme yetkisine sahiptirler²¹⁵. Fransa'da mağdur/fail uzlaştırmasında en yakın tarihli girişimler 1980'li yıllarda ortaya çıkmıştır²¹⁶. Ancak 1980'li yıllarda çok da kabul gördüğü söylenemeyen uzlaşma kurumu, özellikle Fransız uygulamacılar tarafından “*düşük kaliteli adalet*” vasıflandırmasıyla eleştirilere hedef olmuştur. Ancak ilerleyen zamanlarda, genel mağdur haklarına ilişkin hassasiyetlerin etkileriyle uzlaşma kurumu da görmesi gereken ilgiyi yakalamaya başlamıştır. Bunun sonucunda, 1993 yılında Fransız Ceza Usul Kanununun 41. maddesine uzlaşma kurumu eklenerek ihdas edilmiştir. Anılan madde, özellikle savcı odaklı bir uzlaştırma mekanizması ön görmektedir. Bu bağlamda, uyuşmazlığın çözümünde uzlaşma işlemlerinin yürütülmesi için mahkeme denetimi zorunlu olmadığı gibi, uzlaşma savcılık, kolluk, uzlaşma işlemleri için oluşturulmuş bağımsız bir kuruluş eliyle de yürütülebilmektedir²¹⁷. Fransa'da uygulanan uzlaşma kurumunda, fail ve mağdura belirli bir derecede kendilerini ifade edebilmek için temsilcilik verilir ve aksi takdirde uzlaşma talebi reddedilir. Uzlaşma kurumu

²¹³ Özgenç, s. 168.

²¹⁴ Sezer, s. 41.

²¹⁵ Yvon Dandurand/Curt T. Griffiths, **Handbook on Restorative Justice Programmes**, Criminal Justice Handbook Series, United Nations, New York 2006, United Nations Publication, s. 52. https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Handbook_on_Restorative_Justice_Programmes.pdf, e.t. 30.09.2021.

²¹⁶ Adam Crawford, “Justice De Proximité – The Growth Of ‘Houses Of Justice’ And Victim/Offender Mediation In France: A Very Unfrench Legal Response?”, **Social & Legal Studies**, SAGE Publications, C.9, S.1, London, 2000, s. 31.

²¹⁷ Özgenç, s. 169-170.

uygulanırken ortam daha az resmi, daha az ciddi, daha az aceleci, daha fazla tarafların ihtiyaçları için erişilebilir ve daha esnektir. Dahası, oluşabilecek yeni talep ve durumlara ilişkin olarak belirli bir derecede yaratıcılığa izin verilerek sürecin yanı sıra sonucun veya çözümün ele alınması sağlanır²¹⁸.

Çocuklar bakımından, 1945 yılında yapılan düzenlemeler ile uzlaşma kurumu daha da eski tarihlere dayalı olarak uygulanmaya gelmektedir. Ancak Fransız Ceza Usul Kanunu hükümlerinin de çocuklar hakkında uygulanabilirliği, iki başlı bir düzenleme ortaya koysa da teamüllerin ve içtihatların oturmuşluğu ile kargaşaya yer verilmediği anlaşılmaktadır. Suça sürüklenen çocuklar; savcı ve çocuk hâkimi tarafından uzlaşmaya gönderilmektedir. Mahkemece uzlaşmaya gönderilmesi, cezayı kaldıran ya da erteleyen bir eğitim tedbiri olarak ortaya çıkmaktadır²¹⁹. Görüldüğü gibi Anglo-Sakson Hukuku'nda doğan uzlaştırma kurumu zamanla Kıta Avrupası Hukuku'na girerek suç nedeniyle oluşan mağduriyetin giderilmesi, yargı üzerindeki iş yükünün azaltılması ve failin topluma kazandırılması amacıyla gelişmiştir²²⁰. Bir diğer önemli değişiklik, 1998 yılında kabul edilen Adli Başvuru ve Uyuşmazlıkların Dostça Çözümüne Dair Kanundur. Bu Kanunun asıl amacı, uzlaşma kurumunun verimliliğini ve etkinliğini artırmaktır. Bu doğrultuda hukuki olarak tarafların bilgilendirilmesi ve dolayısıyla uzlaşma kurumunun etkinliğinin artırılması sağlanmaktadır. Bu Kanun ile Bölgesel Adli Yardım ve Başvuru Konseyleri teşekkül ettirilmiş ve daha da önemli olarak bu Konseylere bağlı olan “Adalet ve Hukuk Evleri” kurulmuştur. Bu yapıların kurulmasında belediyeler ve Adalet Bakanlığı ortak rol üstlenmiştir. Hukuki danışmanlık hizmetlerini randevu ile veren “Adalet ve Hukuk Evleri”, ücretsiz olarak hukuki danışmanlık sunmakta ve ayrıca yargısal hiçbir yetkileri söz konusu olmamaktadır²²¹.

Uzlaşma günümüzde Fransa'daki üç geniş modelden biri aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Birincisi, ya uzman mağdur desteği ya da "adli kontrol" dernekleri aracılığıyla. Mağdur destek dernekleri bir federasyon olarak gelişmiştir. Yerel mağdur destek hizmetleri genellikle farklı isimler altında ve bazen biraz farklı amaçlarla faaliyet gösterse de, uzlaşmanın geliştirilmesinde etkili olmuştur. Mağdur destek derneklerinin yaklaşık yüzde 50 ila yüzde 60'ı bir şekilde uzlaşma faaliyeti

²¹⁸ Crawford, s. 41.

²¹⁹ Özgenç, s. 171.

²²⁰ Candide Şentürk, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma”, **Yüksek Lisans Tezi**, Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, İzmir 2009, s. 78.

²²¹ Özgenç, s. 172.

sunmaktadır. Derneklerin katılımı uzlaşma kurumuna önemli bir meşruiyet kazandırmıştır. Bu tür derneklerin arabuluculuk sunduğu durumlarda, mağdurların çıkarlarının birincil amaç olarak savunulduğu varsayılmıştır²²².

2.2.1.4. İspanya Hukukunda Uzlaşma Kurumu

İspanyol Ceza Hukuku bağlamında uzlaşma kurumunu, 1988 yılı değişiklikleri öncesi ve sonrası olarak iki ayrı başlık altında ele almak gerekmektedir. Zira 1988 yılında yapılan yasa değişikliği ile kısaltılmış, basitleştirilmiş bir bakıma seri muhakeme usulü benimsenmiştir. Dolayısıyla uzlaşma hükümlerinin, belirli suçlarda uygulama olarak atıl kaldığı söylenebilecektir. İlk olarak 1982 yılında düzenleme alanı bulan uzlaşma kurumu, İspanya Ceza Usul Kanununun 655. maddesinde soruşturma evresi olarak 689/2 maddesinde de kovuşturma evresi olarak ikili ayrıma tabi tutulmuştur. Kovuşturma evresinde yer alan uzlaşma hükümlerine göre altı yılı aşmayan hapis cezasına ilişkin suçlarda, sanığın duruşma başlamadan hemen önce isnadı kabul etmesi ile hâkimin, dosya üzerinden uzlaşma doğrultusunda karar verebileceği hüküm altına alınmıştır. Ancak seri muhakemeye ilişkin değişiklikler sonucu altı yıla kadar olan hapis cezalarında sanığın suçlamayı kabul etmesi ile hakkında istenilen en yüksek ceza üzerinde tarafların anlaşması halinde, dosya üzerinden karar verilebilmektedir. Böylelikle uygulamada altı yıla kadar olan hapis cezalarında, uzlaşma uygulamaları pratikteki değerini yitirmiştir. Altı yıl ile oniki yıl arasındaki hapis cezasını gerektiren suçlar bakımından ise hâkimin uzlaşma talebini değerlendirmesinde herhangi bir ayrıkısı durum söz konusu değildir²²³.

Uzlaşmanın bir türü olarak ortaya çıkan sınırlı uzlaşma, savunma makamına tanınmış ve tek taraflı olarak irade beyanı ile sonuç doğuran bir uzlaşma türüdür. Sanığın aleyhine açılan davalardan en ağırını tercih ettiğini kabul etmesi halinde, bu durum ikrar olarak değerlendirilemeyecek, ancak beyanı doğrultusunda dava sonuçlandırılacaktır. Uygulamada iddia makamının cezalandırma içgüdülerinin fazla gelişmesi ve üst sınırdan cezalandırma isteme alışkanlıklarının, şüphelileri bu bağlamda tedirgin etmesi kaçınılmazdır. Diğer bir uzlaşma türü ise tam uzlaşmadır. Bu uzlaşma türünde şüpheli, savcıya suçunu ikrar etmekte savcı da ikrarın samimiliği ve mağdur şahsın zararının giderilmesi hususlarını denetlemektedir. Tarafların tam olarak uzlaşması durumunda, şüpheli ve müdafî ayrıca uzlaşmayı uygun bulan savcı ve sorgu hâkiminin kanaatleri

²²² Crawford, s. 36.

²²³ Özgenç, s. 178.

sonucu kendisine dosya sevk edilen ceza hâkimi, tarafları davet ettiği duruşmada tarafların kanun yoluna başvurma haklarından feragat etmeleri karşılığında hükmünü açıklamaktadır²²⁴.

İspanya'da, çocukların cezai sorumluluğunu düzenleyen 5/2000 Sayılı Kanun (Ley Orgánica 5/2000, Reguladora de la Responsabilidad Penal de los Menores), açıkça mağdur-fail uzlaşmasını (VOM; Victim-Offender Mediation) düzenlemektedir. Bu mağdur-fail uzlaşması, suçlunun yeniden topluma kazandırılmasını ve mağdurun zararının tazminini amaçlamaktadır. İspanya'da küçükler için (14 ila 18 yaş arası) cezai yargı yetkisi, yetişkinlerden farklıdır. İlki, küçüklerin yeniden eğitiminin bir aracı olarak düşünülmektedir²²⁵.

VOM, esas olarak, kovuşturmadan sorumlu hizmeti destekleyen ekipler tarafından gerçekleştirilir. Bu hizmet topluluklar ve diğer dernekler tarafından da kendiliğinden gerçekleştirilebilir. Yetişkinler için, açık uzlaşma düzenlemelerinin veya başka herhangi bir onarıcı adalet hükümlerinin yararına olduğu müddetçe uygulanması ve cezanın indirilmesi mümkündür. Çocuk adalet sisteminde olumlu uygulamaya rağmen, toplumsal cinsiyet şiddetinde uzlaşma yasal olarak kapsam dışı tutulmuştur. Bu suçların ciddiyeti dikkate alındığında, uzlaşma sürecinin verimli bir seçenek olarak kabul edilemeyeceği açıktır²²⁶.

Uzlaşma faaliyetlerinin verimliliği yeterli ve çağdaş mevzuatın uygulamaya yansıtılabilmesi ile mümkündür. Uygulamacıların da bu bağlamda çeşitli eğitimler alması gerekmektedir. İspanya'da devam eden eğitimler ne yargı mensupları ne de yargı adayları için zorunlu değildir. İspanya'da, Yargı Genel Konseyi (İspanyolca: Consejo General del Poder Judicial, CGPJ) tüm yargıyı yöneten anayasal organdır. Uzlaşma, İspanyol Yargı Genel Konseyi himayesinde ve uzlaşma dernekleri ile mutabakata varılarak çeşitli adli eğitimler düzenlenmektedir²²⁷. Mağdurlar ve failer arasında uyuşmazlık çözümünde uygulanan ilk uzlaşma örnekleri İspanya'da 1980'lerin ortalarında ortaya çıkmıştır²²⁸.

²²⁴ Özgenç, s. 179-180.

²²⁵ Tzeni Varfi/Stephan Parmentier/Ivo Aertsen, **Developing judicial training for restorative justice: Towards a European approach**, Final Research Report, December 2014, s.21. https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/10/19/Developing-judicial-training-for-restorative-justice_Final-research-report_300115_.pdf, e.t. 30.09.2021.

²²⁶ Varfi/Parmentier/Aertsen, s. 21.

²²⁷ Varfi/Parmentier/Aertsen, s. 24.

²²⁸ Jaume Martín Barberan, "Juvenile Penal Mediation In Spain: The Experience In Catalonia", **Victim-Offender Mediation with Youth Offenders in Europe, An Overview and Comparison of 15 Countries**, Springer, The Netherlands, 2005, s. 347.

1948 tarihli eski çocuk mahkemeleri yasasında 1991 ve 1992 yıllarında önceki dönem yaygın olan yasal güvence eksikliğini gidermek amacıyla çeşitli reformlar yapılmıştır. Bu yasal reformlar, diğer değişikliklerin yanı sıra, mağdurların zararlarını tazmin etme olasılığına ilişkin ilk düzenlemeleri ortaya koymakla uzlaşma kurumunu uygulamada daha çok teşvik etmiştir²²⁹.

2005 ve 2008 yılları arasında, İspanya Yargı Genel Kurulu İspanya'nın çeşitli yerlerinde mahkemeler ve arabuluculuk dernekleri ile anlaşarak bir proje gerçekleştirmiştir. Bu projeye göre gündelik hayatın aşırı yargısallaştırılması, okul tartışmaları ve çocuklara ulaşan şiddet davalarının azaltılması için hem kişiler arası hem de ceza infaz kurumları tarafından uygulanan şiddeti azaltan bir kurum olup olmadığı araştırılmıştır. Sonuç olarak böyle bir sistemin arabuluculuk derneklerinin işbirliği ve davaların yargısal kontrolü altında yargı dışı bir modele bağlı olduğu anlaşılmıştır. İspanya'da onarıcı adalet ve cezai arabuluculuk deneyimleri irdelendiğinde, 1990 yılından bu yana yürütülen uygulamalar farklı özerklik gruplarına göre farklılık gösterdiğinden uzlaştırma kurumunun çoğu zaman suça sürüklenen çocuk suçlular için kullanıldığı görülmektedir²³⁰.

2.2.1.5. Hollanda Hukukunda Uzlaşma Kurumu

Hollanda'da, "Victim-Offender Mediation" yani ceza yargılamalarında mağdur fail arabuluculuğu; ceza savcısının, mahkeme davayı sonuçlandırmadan önce veya dosya mahkemeye gitmeden önce uygun bir davanın olup olmadığına karar verdiği anlamına gelmektedir. Mağdur ve fail uzlaşma aracılığıyla taraflar bir anlaşmaya vardığında ve ceza savcısı bu sonucu aynı fikirde olarak onayladığında, failin yapılan anlaşmaların gerekleri olan edimi yerine getirmesi ile fail hakkındaki dava ortadan kaldırılır. Ancak taraflardan biri bu fırsatı reddederse, uzlaştırma teşebbüsü başarısız olmakla uzlaşma anlaşması gerçekleşmemiş olur. Ceza davası normal ceza adaleti prosedürü çerçevesinde çözülür²³¹. Ancak savcı burada dava açmak zorunda değildir. Eğer

²²⁹ Mestitz/Ghetti, s. 348.

²³⁰ Mercedes Matás Castillo/ Inmaculada Méndez/ Cecilia Ruiz Esteban/ Gloria Soto, "Restorative Justice Education from Intrajudicial Criminal Mediation Associated Factors", **European Journal of Investigation in Health, Psychology and Education**, S. 11, 2021, s. 629.

²³¹ Jiska Jonas-van Dijk/Sven Zebel/Jacques Claessen/Hans Nelen, "Victim-Offender Mediation and Reduced Reoffending: Gauging the Self-Selection Bias", **Crime&Delinquency Journal**, C. 66, S. 6, 2020, s. 8.

elindeki deliller dava açması için yeterli değilse kovuşturmaya yer olmadığı kararı verecektir²³².

Hollanda Ceza Kanununda önödeme şeklinde bir uzlaşma modeli söz konusudur. On altı yaşını doldurmuş olan şüphelinin polisin belirlediği meblağı ödemesi ile soruşturma sona erdirilmektedir²³³. Özellikle soruşturma evresinde savcı ile şüphelinin pazarlıklarına sahne olan bu uygulamada, çeşitli seçimlik haklar mevcuttur. Hollanda Ceza Kanununun 74. maddesine göre altı yıla kadar hapis cezası ön görülen suçlara ilişkin olarak soruşturmanın sona erdirilmesi için şüphelinin belirli bir meblağı ödemesi ya da mağdurun zararını tazmin etmesi ya da suçtan elde ettiği değerlendirilen haksız kazançtan feragat etmesi gerekmektedir. Mağdurun bu bağlamda itiraz hakkı söz konusudur²³⁴.

2.2.1.6. Belçika Hukukunda Uzlaşma Kurumu

Uzlaşma kurumunun özelliklerinin Belçika hukuk sisteminde suça sürüklenen çocuklara ilişkin düzenlemelere olan yakınlığı, uzlaşma kurumunun Belçika hukuk sisteminde yer edinmesini kolaylaştırmıştır. Suça sürüklenen çocukların haklarına ilişkin yapılan düzenleme ve iyileştirmeler nedeniyle Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere uygulamaları sonrası İtalya ve Belçika gibi Kıta Avrupası ülkelerinde de uzlaşma kurumu ilk olarak suça sürüklenen çocuklar bakımından uygulanmaya başlanmıştır²³⁵.

Esas itibarıyla, Belçika federal bir devlet yapısına sahiptir. 1980 yılında başlayan Devlet reform süreci, mali özerklik de dâhil olmak üzere artan bir özgürlük anlayışına yol açmıştır. Federal Devlet ile ilgili topluluklar arasında Belçika “Toplulukları” ve “Bölgeleri” ile yetki paylaşımı hedeflenmiştir. Zamanla bu yetkinin toplum üzerinde dağıtılması özellikle mağdur-fail uzlaşması kurumuna da olumlu etki etmiştir. Belçika'da suça sürüklenen çocuklar ile büyüklerin yargılamaları ayrı olmaktadır. Gençlik adalet sistemi yetişkin ceza sisteminden ayrıdır. 1965'ten bu yana, iyileştirme ve topluma kazandırma sürecini yansıtan bir gençlik koruma yasası yürürlüğe girmiştir. Bu yaklaşım, 18 yaşına kadar olan gençler için geçerlidir. Suça sürüklenen çocuklar

²³² Özgenç, s. 181.

²³³ Sezer, s. 48.

²³⁴ Özgenç, s. 181.

²³⁵ Burcu Baytemir Kontacı, “Çocuklar Bakımından Uzlaştırma: Farklı Yararlar Arasında Bir Denge Arayışı”, *Ankara Üni. Hukuk Fak. Dergisi*, C. 69, S. 4, 2020, s. 1727. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1533192>, e.t. 12.09.2021.

tarafından işlenen suçlar, her şeyden önce kişisel veya sosyal problemleri bünyesinde barındıran hastalık belirtileri olarak kabul edilir. Bu kanuna göre tehlikede olan veya suç olarak adlandırılan bir eylemi işleyen suça sürüklenen çocuk davranışlarından sorumlu olsa da cezai işlem görmez. Yani reşit olmayan kişi cezalandırılmaz ancak koruma altına alınır²³⁶.

Belçika’da uzlaşma kurumu, çoğunlukla bir davayı yönlendirirken kovuşturma evresine geçilmeden kullanılır. Polis ve savcıların yanı sıra mahkeme uzlaşma kurumunun yönlendiricilerindedir. Uzlaşma, kurumun idari yapısı altında organize edilebilir. Cumhuriyet savcısının yetkisi altındaki belediyeler ve görünürde “adalet binaları” veya bağımsız STK'lar tarafından uzlaştırıcıların çalışma alanlarının profesyonelleştirilmesine büyük önem verilmektedir. Çoğu uzlaşma, STK çalışanları tarafından, çocuk veya ceza adaleti ile yakın işbirliği içinde sunulur²³⁷.

Belçika Hukukunda uzlaşma kurumunun tesisinin temel amacı küresel çapta diğer hukuk sistemlerinden çok da farklı değildir. Özellikle mahkemelerin iş yükünün azaltılması ve mağdur haklarının güvence altına alınması, yargı mekanizmalarına olan güvenin tesisi ve mağdurun katılımı ve savunmaya karşı duruşunun desteklenmesi amaçlarının hedef alındığı görülmektedir. İlk olarak 1994 yılında düzenleme alanı bulan uzlaşma kurumu, cezai uzlaşma olarak iddia makamının ağırlığının hissedildiği bir mekanizma öngörmektedir. Basit ve hafif olarak değerlendirilebilecek suçlara karşılık, belirli şartların karşılanması ile soruşturma evresinde uyuşmazlığın çözümü hedeflenmektedir. Belçika Ceza Yargılama Kanununa göre, uzlaşma için dört farklı yol kabul edilmektedir. Bunlardan ilki tarafların kendi aralarında uzlaşması, diğeri terapi, üçüncü yol olan kamu yararına çalıştırılma ve son olarak da eğitim seçenekleridir. Taraflar arasında uzlaşma yönteminde üçüncü bağımsız bir uzlaştırıcının huzurunda, tamamen iradi olarak uyuşmazlığın taraflar arasında anlaşma yapılarak giderilmesi hedeflenmektedir²³⁸.

²³⁶ Anne Lemonne/Inge Vanfraechem, “Victim-Offender Mediation for Juveniles in Belgium” in Anna Mestitz/Simona Ghetti (eds.), **Victim-Offender Mediation with Youth Offenders in Europe: An overview and comparison of 15 countries**, Springer, Dordrecht, 2005, s. 181-182. https://www.researchgate.net/publication/226415868_Victim-Offender_Mediation_for_Juveniles_in_Belgium, e.t. 30.09.2021.

²³⁷ Ivo Aertsen/Frieder Düinkel, “Belgium” in Adélaïde Vanhove/Giulia Melotti (eds.), **European Research on Restorative Juvenile Justice – Volume I: Research and Selection of the Most Effective Juvenile Restorative Justice Practices in Europe: Snapshots from 28 EU Member States**, International Juvenile Justice Observatory, Brussels, 2015, s. 26.

²³⁸ Özgenç, s. 185.

2.2.1.7. Polonya Hukukunda Uzlaşma Kurumu

Polonya ceza yargılamasında, sadece uzlaşma durumunda, mağdur ve fail arasında bir görüşme vardır. Uzlaşma, adalet sistemiyle ilgisi olmayan tarafsız bir üçüncü kişinin huzurunda gerçekleştirilir. Öte yandan, Polonya ceza hukuku sisteminde mağdur-fail uzlaştırması uygulanması ceza yargılamasının tüm aşamalarında; hem hazırlık, mahkeme ve icra davalarında, hem de yetişkinlere ve suça sürüklenen çocuklara karşı davalarda uygulanan evrensel bir önlemdir. Arabuluculuğun kullanımına ilişkin fiil veya cezanın türü hakkında kanun içinde herhangi bir kısıtlama yoktur. Genel olarak, belirli bir mağdur ve şüpheli veya sanık varsa, herhangi bir suç için her durumda uzlaştırma uygulanabilir²³⁹.

Taraflar şeffaf bir şekilde bilgilendirildikten sonra uzlaşma süreci 1 aydan daha fazla sürdürülmemektedir. Uzlaştırmacıya çeşitli görevler 2015 tarihli bakanlık kararnamesi ile verilmiştir. Buna göre; taraflar ile irtibata geçmek ve uzlaşma toplantısının yer ve zamanını belirlemek uzlaştırmacının görevidir. Bu toplantılarda uzlaştırma ve aşamalarına ilişkin tarafları bilgilendirir. Özellikle uzlaşma toplantısına fail ve mağdurun katılımını sağlamaya çalışır ve karşılıklı ödevlerin yerine getirilmesini denetlemektedir²⁴⁰.

Polonya Hukukunda uzlaşma kurumu, 1997 yılında yapılan Polonya Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile getirilmiş olup, kamu davasının mecbûriliği prensibinin istisnalarındandır. Savcı marifetiyle ön soruşturma evresinde uzlaştırmaya ilişkin tedbirler alınabilmekte ve olayın kurum ya da uzlaştırıcı kişilere sevk edilmesi sağlanabilmektedir. Kısaltılmış muhakeme usullerinin uygulanabildiği beş yıla kadar ya da sekiz yıla kadar hapis cezası öngören suçlara ilişkin olarak tarafların ceza üzerinde uzlaşmaları mümkündür. Sekiz yıla kadar olan hapis cezaları öngörülmuş suçlara ilişkin olarak, sanığın ilk duruşmada sorgu bitene kadar mahkûmiyeti, deliller toplanmadan kabul etmesi ve mağdurun da buna rıza göstermesi durumunda, özellikle mağdurun zararlarının tazmini ile sanık hakkında cezada indirim yapılabilir. Beş yıla kadar olan hapis cezaları öngörülmuş suçlara ilişkin olarak ise sanığın duruşmasız olarak mahkûmiyeti kabul etmesi halinde uzlaşma sağlanmış olmaktadır. Mağdurun talep

²³⁹ Cezary Kulesza/Dariusz Kuzelewski, "Victim-offender Mediation as an Alternative to the Criminal Justice System in Poland", **Temida**, 2018 C. 21, S. 1, s. 7. ; Değirmenci, s. 114.

²⁴⁰ Kulesza/Kuzelewski, s. 8-9.

etmesi üzerine ya da mahkemece re'sen tazmin kararı verilmesi durumunda, sanığın mağdurun zararlarını da karşılaması gerekmektedir²⁴¹.

2.2.2. Anglo-Sakson Hukukunda Uzlaşma Kurumu

Onarıcı adalet anlayışı daha çok Anglo-Sakson hukukunu kaynak alan bir kavramdır. Ancak Kıta Avrupası'na 1980'li yıllarda çeşitli yansımalarının olduğu gözlemlenmektedir. Doktrindeki bazı düşüncelere göre, onarıcı adalet anlayışı, “*Kanada ve Amerika Birleşik Devletleri’ndeki yerlilerden köklerini alan*” bir anlayıştır. Ancak günümüzdeki modern onarıcı adalet anlayışı ve özellikle uzlaşma kurumu sadece Anglo-Sakson devletlerin çabaları sonucu oluşmuş kurumlar değildir. Kıta Avrupası’nda da suç sonucu oluşan toplumsal ve sistemsal tıkanmaların giderilmeye çalışılması 1960’ların sonlarından itibaren hukuki tartışma ve ileri sürülen görüşlere yansımıştır²⁴². Kanada, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri’nde her geçen gün daha da büyüyen uzlaşma kurumu, Avrupa genelinde son 12 yılda mağdurlar ve failer bakımından uzlaşma sürecinden memnuniyet durumları ve olumlu sonuç alınabilme verileri artan oranda raporlara yansımıştır²⁴³.

2.2.2.1. İngiliz Hukukunda Uzlaşma Kurumu

İngiltere’de uzlaşma konusu ile ilgili olarak iki ayrı mahkemeli bir yapı bulunmaktadır. Basit davalara bakmakla yetkili ve tek fiil için altı ay, birden fazla suçun oluşmasında ise toplamda bir yıldan fazla olamayacak hapis cezasına hükmedilebilen “*Magistrate Court*” adlı mahkemeler ile daha ağır cezalara karar verebilen “*Crown Court*” adlı mahkemeler nezdinde davalar yürütülmektedir. Magistrate Courtlar’da jüri sistemi yoktur ve az ceza tayini şansı ile sanıklar bakımından daha elverişlidir²⁴⁴.

1990’ların ortalarından itibaren İngiltere’de çocuk adaleti alanındaki mevzuat, politika ve uygulama gelişmeleri, artan bir şekilde onarıcı adalet yaklaşımlarına odaklanmıştır, bu nedenle şu anda oldukça fazla çeşitli onarıcı adalet önlemleri hem

²⁴¹ Özgenç, s. 188.

²⁴² B. Kontacı, s. 1722.

²⁴³ Mark S. Umbreit/Jean Greenwood, **Guidelines for Victim-Sensitive Victim-Offender Mediation: Restorative Justice Through Dialogue**, Office for Victims of Crime Publications, April 2000, s. 5.

²⁴⁴ Özgenç, s. 154.

mahkeme öncesi (ceza yargılamasından saptırıcı mahiyette) düzeyde hem de kovuşturma evresinde mevcuttur²⁴⁵.

Magistrate Courtlar'da uyuşmazlıkların %93 oranında, Crown Courtlar'da ise %75 civarında uzlaşma ile sonuçlandırma yüzdeleri mevcuttur. İngiltere Ceza Hukukunda isnat uygulaması söz konusu değildir. Bu bağlamda, sanık ile de herhangi bir pazarlığa girilmez. Uzlaşmanın sağlanması durumunda mahkemeler cezada indirim yolunu genellikle tercih etmektedirler²⁴⁶.

Gerçekten de bazıları için özür, onarıcı sürecin merkezinde yer alır. Bu görüşün mağdurlar ve suçlular tarafından paylaşıldığı görülmektedir. Örneğin, mağdur-fail arabuluculuk programlarını değerlendiren bir dizi erken çalışmada Kanada, ABD ve İngiltere, mağdurların ve suçluların çoğunluğu (yani %70'in üzerinde) özür kabul edip dile getirmeyi değerlendirdiğini ifade etmeleri önemlidir²⁴⁷.

1999 yılında kurulmuş olan “*Mediation Ulusal Konseyi*”, uzlaşma uygulamalarının ve teşkilat yapısının, ayrıca eğitimsel olarak zihinsel alt yapının tesisinde büyük hizmetler ifa etmiştir. Bir diğer benzer müessese ise alkol, uyuşturucu ve kumar bağımlılığına karşı mücadele eden “*Sosyal Müesseseler İçin Ulusal Konsey*” dir. Özellikle bağımsız bir hayır kuruluşu olmasının yanı sıra, İngiltere Kilisesi ile yakın ilişkileri olan bir yapıya haizdir. Bu iki önde gelen müesseseden başka, alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına ilişkin onarıcı adalet destekçisi bir çok teşekkür de İngiltere’de faaliyetlerini sürdürmektedir²⁴⁸.

Birleşik Krallık'ta yapılan çalışma ve değerlendirmeler, denetimli serbestlik memurları tarafından kolaylaştırılan, suçlularıyla onarıcı konferanslar düzenleyen suç mağdurları aralarında yüksek düzeyde bir memnuniyet olduğunu göstermektedir²⁴⁹.

Birleşik Krallık'ta uzlaşma kurumunun kapsamı noktasında çeşitli tartışmalar da gündeme gelmektedir. Bir görüşe göre olumlu olarak nefret suçu işleyen failer ile mağdurların bir araya getirilerek yüzleştirilmesi ve onarıcı adalet anlayışı çerçevesinde uzlaştırılması uygulamaları artma eğilimindedir. Fail ve mağdurun bir araya getirilmesi, mağdurun ve suçtan zarar görenin mağduriyetinin tazmini ve failin de fiilinin

²⁴⁵ Jonathan Doak, “England and Wales” in Adélaïde Vanhove/Giulia Melotti (eds.), **European Research on Restorative Juvenile Justice – Volume I: Research and Selection of the Most Effective Juvenile Restorative Justice Practices in Europe: Snapshots from 28 EU Member States**, International Juvenile Justice Observatory, Brussels, 2015, s. 53.

²⁴⁶ Özgenç, s. 155.

²⁴⁷ Mandeep K. Dhani, “Offer and Acceptance of Apology in Victim Offender Mediation”, **Critical Criminology**, 2012, C. 20, S. 1, s. 46.

²⁴⁸ Özgenç, s. 157.

²⁴⁹ Dandurand/Griffiths, s. 88.

neticelerini gözlemleyebilme imkânı sunmaktadır. Faile özür dileme imkânı tanıyan uzlaşma kurumuna nefret suçları bağlamında çekinceli yaklaşımlar da mevcuttur. Özellikle nefret suçlarının doğası gereği çatışmaya yatkınlık yerine uzlaşma anlayışını taraflar arasında sağlayabilme oldukça güç olacaktır²⁵⁰.

Soruşturma evresinde uzlaşma kurumunun uygulanması, 1998 Tarihli Suç ve Düzensizlik Yasası, uzun süredir devam eden polis geleneğini yerleştirmiştir. Bu gelenek, suça sürüklenen çocukların (10-17 yaş arası) yasal bir temelde uyarılması geleneğidir. Başlangıçta kısıtlayıcı olarak uygulanmıştır. Mevzuat, polisin genç failleri küçük veya orta derecede ağır suçlar hakkında gayri resmi veya resmi olarak uyararak davaları başka yöne çevirmesine izin verir²⁵¹.

Uzlaştırma kurumu, İngiltere ve Galler'de, bazı onarıcı özellikleri olan yaygın olarak kullanılan bir yöntemdir. Kovuşturma evresinde uzlaşma kurumu 10-17 yaşlarındaki suça sürüklenen çocuklar hakkında ortaya çıkmıştır. Mahkeme suça sürüklenen çocukları çocuk suçlu panellerine yönlendirir. Paneller özel eğitim almış başkan ve üyelerden oluşan bir topluluktur. Bahsedilen panellere; suça sürüklenen çocuklardan başka veli, vasi, mağdur ya da suçtan zarar gören kişinin katılmasına izin verilebilir. Burada suça sürüklenen çocuklar üzerinde olumlu etki bırakılması amaçlanmaktadır. Panel, suça sürüklenen çocuğun sorunlarını ele alır ve onarım yapabileceği bir eylem planı hazırlanmasına karar verir. Paneller birbirini izleyen çeşitli toplantılardan oluşur. Bununla birlikte, mağdurların katılım düzeyi, sürecin kendilerine açıklanma şekline bağlıdır. Tekrar suç işleyen suça sürüklenen çocuklar hakkında tazminat kararı verilebilir²⁵².

Mahkeme cezalandırma düzeyine geçildiğinde; yani kovuşturma evresinde, çocuk mahkemelerinin birincil ceza seçeneği Sevk Kararı'dır. Sevk emrinin amacı, suça sürüklenen çocuklara onarım yapma fırsatı vermektir. Suça sürüklenen çocuklar (10 ila 17 yaşındaki), mağdura karşı, suçlarının sonuçlarının sorumluluğunu üstlenmeli ve topluma yeniden uyumu sağlamalıdır²⁵³.

²⁵⁰ Mehmet Zülfü Öner, "İngiltere Hukukunda Nefret Suçları", **TBB Dergisi**, s. 116, 2016, s. 104-105.

²⁵¹ Doak, s. 53; Dandurand/Griffiths, s. 27.

²⁵² Dandurand/Griffiths, s. 27.

²⁵³ Doak, s. 56.

2.2.2.2. Amerikan Hukuku'nda Uzlaşma Kurumu

Kuzey Amerika ve Avrupa'da giderek artan sayıda topluluk artık belirli suçların mağdurlarına ve suçlularına, suça ilişkin endişelerini ifade etmek ve bir iade planı hazırlamak amacıyla suçlar hakkında konuşmak için yüz yüze görüşme fırsatları sunmaktadırlar. 1970'lerin sonlarında, sadece bir avuç uzlaşma ve mutabakat programı mevcuttu. Bugün 1000'den fazla program Kuzey Amerika (315) ve Avrupa (707) genelinde faaliyet göstermektedir. Birçok uzlaşma programı özel, toplum temelli ajanslar tarafından yönetilmektedir. Artan sayıda denetimli serbestlik departmanları ile bu programları, genellikle bağlantılı olarak arabulucu şeklinde hizmet veren eğitimli toplum gönüllüleriyle geliştirmektedir. Mağdur hizmetleri kurumları da uzlaşma programlarına zamanla sponsor olmaya başlamaktadırlar²⁵⁴.

Amerika Hukukunda uzlaşma kurumuna ilişkin yaklaşımların belirginleşmesi, ilk olarak duruşma öncesi müzakere amacı taşıyan 1938 Tarihli Federal Hukuk Usulü Kanunu ile düzenlenmiştir²⁵⁵.

Amerikan Hukukunda 1940'lı yıllarda ise iş hukuku bağlamında, arabuluculuk faaliyetleri dolayısıyla alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına dair kurumlar ile karşılaşmaya başlanılmıştır. 1950 ve sonrası yıllarda mahkemelerin basit suçlara ilişkin uzlaştırma faaliyetine giriştikleri görülmektedir. Amerika Hukukunun da diğer hukuk sistemlerinde olduğu gibi, alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına rağbet göstermesinin esaslı sebepleri benzer niteliktedir. Özellikle gittikçe artan ve karmaşıklaşan hukuk ve ceza davalarının nitelik ve niceliksel olarak genişlemesi, artan iş yükü ile mahkemelerin başa çıkamaz hale gelmesi ve özellikle Amerikan sisteminin jürili yargılama ile oldukça hantal kalan yapısında meydana gelen tıkanıklıklar, alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının araştırılmasını ve kabul edilmesini mecburi hale getirmiştir²⁵⁶.

Eyaletler bazında, 1960 ve 1970'li yıllarda hukuk davalarında alternatif uyuşmazlık çözüm yollarından uzlaşma kurumuna rağbetin artmaya başladığı görülmektedir. Özellikle Amerika Yüksek Mahkemesinin 1970'li yılların başında verdiği Brady ve Santobello davalarında klasik olarak ceza yargılamasının yargısal sistematik gücünden ziyade, yargılamanın bir an önce sonlandırılabilmesi ve uzayan ve ağır işleyen hantal

²⁵⁴ Mark S. Umbreit/Jean Greenwood/Claudia Fercello/Jenni Umbreit, **National Survey of Victim-Offender Mediation Programs in the United States**, Office for Victims of Crime Publications, April 2000, s. 3.

²⁵⁵ İpek/Parlak, s. 21.

²⁵⁶ Özgenç, s. 142

yargılama safhaları yüzünden hürriyeti ihlal edilen sanıkların mağduriyetlerinin artırılmaması adına, kamusal ve bireysel menfaatleri gözeterek uzlaşma kurumunun gerekliliği vurgulanmıştır²⁵⁷.

Amerika Birleşik Devletleri genelinde topluluklarda gelişen uzlaşma programlarının sayısını belirlemek için Minnesota Üniversitesi Sosyal Hizmet Okulu'nda kapsamlı bir araştırma, Onarıcı Adalet Merkezi tarafından 1996 yılında başlatılmıştır. Bu anket Suç Mağdurları Ofisi tarafından bir hibe ile mümkün kılınmıştır. Suç Mağdurları Ofisi, mağdur-fail uzlaştırılmasının geliştirilmesi ve bunun, geniş bir yelpazedeki suç mağdurlarına hizmet etme potansiyeli ile ilgilenmektedir. Bu anket çalışmasında; ankete katılan katılımcıların tamamı (yüzde 100) mağdurların uzlaşma programına katılımının gönüllü olduğunu ve mağdurların yüzde 99'u uzlaşmadan herhangi bir zamanda vazgeçebileceğini belirtmiştir. Ancak, failin arabuluculuğa katılımı, tüm programlarda tamamen gönüllü olarak icra edilmiştir. Programların yüzde 79'u için failer gönüllü olarak uzlaşma sürecine mağdurla girerken, çalışmaların yüzde 21'inde mağdur kabul ederse, fail ile yüzleşmek için uzlaşmayı kabul ettiği görülmüştür²⁵⁸.

1976 yılında yapılan Pound Konferansında ele alınan yargısal sorunların kırılma noktalarına değinilmesi ve özellikle ekonomik kaygılar, yargılamaların çok uzun sürmesi ve aşırı maliyetli olması, dolayısıyla oluşan tahammül edilemez iş yükü gibi hususlarda mahkemelerin ikinci plana atılmadan, uyuşmazlıkların çözümünde de ayrıca koordinasyon ve yönetim faaliyetinin ana aktörü olması görüşleri hâkim olmuştur. Bu görüşlerin de etkisi ile 1980'li yıllarda ve sonrasında alternatif uyuşmazlık çözüm yolları hak ettiği rağbeti görmeye başlamıştır²⁵⁹.

Kanımcı buradaki en önemli konu, mahkeme sistematiğinde sunulan alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına dair hizmetlerdir. Pound Konferansında ele alınan ve çözüm önerisi olarak ileri sunulan mahkemelerin çözüm merkezi olma görüşünün de etkisi ile alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının toplum nezdinde de kabulü kolaylaştırılmıştır. Alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının en büyük çıkması elbette ki ihtiyarilik ve iradilik sorunudur. Tarafların özgür ve hür iradeleri ile katılımı esas alınan uzlaşma kurumunda, alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına dair kurumların, halk nezdinde bireylerin kabulüne arzı ve sunumu oldukça önemlidir. Toplumsal olarak gerekli değer verilemediği ve bireylere yeterli şekilde anlatılamayan ve tanıtım

²⁵⁷ İpek/Parlak, s. 22.

²⁵⁸ Umbreit/Greenwood/Fercello/Umbreit, s. 8.

²⁵⁹ Özgenç, s. 143.

mekanizmalarının yetersizliği ile anlaşılamamış bir kuruma dönüşecek alternatif uyuşmazlık çözüm yollunun, daha başlamadan l doğması ise kaçınılmazdır.

Avustralya'da ve Amerika Birleşik Devletleri'nde polis memurları genellikle birincil olarak olaylara ilk müdahale eden devlet görevlileridir, Güney Afrika'da ise bu hizmeti savcılar yerine getirirler²⁶⁰.

Uzlaştırmacıların ise en önemli üç görevi, önem sırasına göre, mağdur ve fail arasındaki diyalğu sağlamak, mağdurun zararının tazmininin amaçlanması, tarafları rahat ve güvenli hissettirmek ve taraflara karşılıklı olarak kabul edilebilir bir planın müzakere edilmesinde yardımcı olmak olarak sayılabilir²⁶¹.

Amerika Hukuk Sisteminde 1990'lı yıllarda alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının kanunlaşma süreci başlamış olmaktadır. Özellikle 1990 yılında İdari Uyuşmazlık zm Kanunu ve 1992 yılında Baroların alternatif uyuşmazlık çözüm yolları ile alakalı ayrı çalışmalar yapması ve 1994 yılında ise bir kısım bölgelerde arabuluculuk faaliyetlerinin çocuklar için eğitim müfredatlarına dâhil edilmesi önemli geliřmelerdir²⁶². Ancak asıl gelişme 1998 yılında yaşanmış ve Alternatif Uyuşmazlık zm Kanunu, Amerikan Kongresi tarafından kabul edilmiřtir²⁶³. Bu gelişme karşısında, federal alanda ve alt katmanlarda kurumsallaşması sağlanan alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının, eğitim alanında da yansımaları oldukça gelişmeye açık olmuştur. Alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının Amerika Hukuk Siteminde cazip olarak kabul edilmesinin temel nedeni, iş yükü fazlalığıdır. Ceza evlerindeki doluluk oranının da klasik muhakemeden taviz verilmesi düşüncesini gündeme getirdiği söylenebilir. Zamanla gelişen ilk alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına dair uygulamalara bakıldığında, ilk olarak polis ve savcıya bir takım soruşturmayı kapatmaya yönelik yetkiler verildiği, itiraf pazarlığı gibi olanaklar sağlandığı görülmektedir. Ancak uzlaşma uygulamalarının temelinde ise özellikle mağdurun zararının tazminine yönelik kaygılar olduğu sylenebilir²⁶⁴.

Amerika Birleşik Devletleri'nde, uzlaştırma (mağdur fail uzlaşması) programlarında ele alınan vakaların çoğu, uzlaşma kurumunun kabahatler açısından uygulandığı diğer ülkelerin aksine daha ciddi suçlar için kullanılır. Onarıcı adalet kabul görmeye

²⁶⁰ Dandurand/Griffiths, s. 21.

²⁶¹ Umbreit/Greenwood/Fercello/Umbreit, s. 10.

²⁶² zgen, s. 142

²⁶³ Sezer, s. 35.

²⁶⁴ zgen, s. 143-144.

başlandııkça, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki programlar da ciddi ve şiddet içeren suçları da ele alma sayısını artırmıştır²⁶⁵.

Amerikan Hukuku, Kıta Avrupası Hukuk Sisteminden ayrı olarak maddi gerçeğin ortaya çıkarılması ile yerine uyumsuzluğun bir şekilde çözüme kavuşması ile ilgilenen bir hukuk sistemine sahiptir²⁶⁶. Hal böyle olunca, alternatif uyumsuzluk çözüm yollarının anlayış olarak kabulü ve benimsenmesi de zor olmamıştır. İkinci olarak Kıta Avrupası Hukuk Sisteminin aksine, Amerikan Hukuk Sisteminde peşin isnat uygulaması yaygındır. Ancak bu isnat edilen olgu, kesinlik taşımayıp geçici bir niteliğe sahiptir. Bu durum ise taraflar arasındaki uzlaşmayı tetikleyebilecek bir alan bırakılması sonucunu kendiliğinden doğurmaktadır. Üçüncü olarak hâkimin, suç ile ilgili savcının vasıflandırması ile bağlı olması hususu da uzlaşmayı kolaylaştıran bir unsurdur. Sanık ve savcı arasında pazarlık yapılmasına olanak sağlayan *Plea Bargaining* müessesesi, suçlama pazarlığı ve hüküm pazarlığı olmak üzere ikiye ayrılmaktadır²⁶⁷. Görüldüğü üzere, savcının uzlaşma ve uzlaştırma safhalarında çok etkin bir rolü mevcuttur. Hatta kanuni hâkim güvencesi olmayan Amerika Hukuk Sisteminde yetkili hâkimi de savcının belirlemesi söz konusudur²⁶⁸. İddia makamının elinin bu kadar güçlendirilmesi uzlaşma noktasında, özellikle sanık ve müdafî cephesini uzlaştırmaya zorlayıcı etkisi yadsınamayacak derecededir. Belirtilen bu sistemsal farklılıklardan bir dördüncüsü olarak, Kıta Avrupası Hukuk sisteminin aksine, oldukça yüksek cezalar ön gören Amerika Ceza Hukuku Sisteminde savcının en üst haddeden cezalandırılmayı talep etme eğilimi yerine, daha makul ve mahkemeyi ikna edebileceği düzeyde gerçeklik ile bağdaşır ceza taleplerinin, uzlaşma safhalarında da olumlu etkilerinden söz edilebilmektedir. Makul olarak talep edilen cezalar hakkında, fail ve zararı tazmin edilen mağdurun anlaşmaya varmaları olasılık itibariyle beklenebilecek bir durumdur. Kıta Avrupası Hukuk Sisteminden farklılaşan ve dolaylı da olsa uzlaşma kurumuna hizmet eden diğer bir olgu da müdafilerin dosya inceleme hakkının bulunmaması savunma tarafını uzlaşmaya yaklaştıran ve iddia makamının elini güçlendiren başka bir husustur²⁶⁹.

Mağdur fail arabuluculuğu, eğitilmiş bir arabulucunun yönlendirmesi altında; failin mağdurla suçun hayatını nasıl etkilediğini tartışabileceği, endişelerini dile getirebileceği

²⁶⁵ Reimund, s. 405.

²⁶⁶ Sezer, s. 35.

²⁶⁷ Özgenc, s. 145-147.

²⁶⁸ Sezer, s. 36.

²⁶⁹ Özgenc, s. 148-149.

ve bir iade anlaşması yapabileceği görüşme fırsatı verir. Mağdurun suçluya her şeyi anlatabileceği güvenli bir ortam sağlayarak topluma kazandırma sürecini destekler. Uzlaşma sırasında fail, suçun mağduru nasıl etkilediğini öğrenir ve davranışlarının sorumluluğunu algılar²⁷⁰.

Amerika'da uygulamada sıkça başvuru alan "*fastrack*" olarak adlandırılan kısaltılmış yargılamada, yazılı olarak uzlaşma söz konusu olmaktadır. Buradaki en önemli husus, yargılamanın tutuklama tedbirinden sonra bir ay içerisinde hüküm kurularak sonuçlandırılmasıdır. Şüphelinin bu uygulamadaki kazancı, yüksek oranda ceza indirimidir. Bu program dâhilinde, 1995 yılında Sen Diego Bölgesinde ikibin beşyüz davadan ikbin dörtyüz civarındaki dava, bu yolla çözüme kavuşturulmuştur. Bu bağlamda, uzlaşma uygulamalarını cazip kılan en önemli etkenlerden biri olan tutuklu sayılarına ilişkin olarak aynı bölgeye ait tutuklama merkezi verilerine bakıldığında, beşyüzbin civarında şüpheli-tutuklu rakamlarına karşılık, altıyüzelli kişilik daha düşük kapasite yeterli gelmektedir²⁷¹.

Mağdur fail arabuluculuğunun en büyük yararı taraflara tartışma fırsatı sağlamaktır. Özel olarak, hikâyelerinin paylaşılması yoluyla bir yanlışın düzeltilmesi - böylece mağdurlar için içe kapanma ve iyileşme ve suçlular için ise hesap verebilirlik teşvik edilir. Uzlaşmanın zayıf yönü gizlilik özelliğidir. Uzlaşmadaki gizlilik bu çabaları engeller. Amerika Birleşik Devletleri'nde onarıcı programlama çalışan özel kuruluşlar da dâhil olmak üzere çeşitli forumlar aracılığıyla, topluluk anlaşmazlık çözüm merkezleri, devlet kurumları ve mahkemeler olarak 300'den fazla mağdur suçlu uzlaşması programı vardır²⁷².

2.2.2.3. Kanada Hukuku'nda Uzlaşma Kurumu

Kanada Hukukunda uzlaşma uygulamalarının temel nedeni, mahkemelerin iş yükünün azaltılması ve yargılamaların, daha hızlı bir biçimde nihayete erdirilme isteğidir. Tarafların uzlaşması hadisesinin temellendirildiği olaylardan biri de 1974 yılında Kanada'da gerçekleşmiştir. Bu ceza davasında, bir olayda bir çok defa mala zarar verme suçu işlemiş ama daha öncesinde sabıkası olmayan iki çocuk hakkında, çocuklar ile mağdurların görüştürülerek fiillerinin sonuçlarını yakından algılamaları

²⁷⁰ Reimund, s. 404.

²⁷¹ Özgenc, s. 151.

²⁷² Reimund, s. 426.

sağlanmış, mağdurların sigorta kapsamı dışında kalan zararlarının tespiti, mahkemece yerine getirilmiştir²⁷³.

İlk Mağdur Suçlu Uzlaştırma Projesi, 1974 yılında Kitchener, Ontario, Kanada'da küçük bir deney olarak kuruldu. Bu deneme fikrinin sahipleri arasında, Mennonite kilisesinin üyelerinin yanı sıra yerel bir yargıç ve bir şartlı tahliye memuru da vardı²⁷⁴. Dava konusu olayda Russ Kelly isimli bir suça sürüklenen çocuk kendisi gibi sarhoş yaşıtı ile birlikte 22 ayrı kasten mala zarar verme suçundan sorumlu tutulmuşlardı. Kanada'nın Ontario kentinin Elmira kasabasında yaşanan olayda Kelly ve suç ortağı 200 dolar para cezasına çarptırıldı ve 18 ay şartlı tahliyeye tabi tutuldu. Ancak Yargıç Gordon McConnell farklı bir karar vermeyi tercih edecekti. Suça sürüklenen çocuklar, mağdur ve suçtan zarar görenler ile yüzleşecek ve sigorta kapsamında olmayan hasarlar tespit edilecekti. Suça sürüklenen çocuklar mağdurların zararlarını kendileri karşılayacaklardı. Aslında bu fikir genç bir şartlı tahliye ve denetimli serbestlik memuru olan Mark Yantzi'den gelmişti. Memur Yantzi suça sürüklenen çocuklar ile birlikte mağdurları ziyaret ediyor ve notlar alıyordu. Bazı mağdurlar şiddetle tepki gösterme ve yatışmama eğilimi gösterirken örneğin yaşlı dul bir bayan ise suça sürüklenen çocuklar ve memuru çay içmeye evine davet etmiş ayrıca gece yarısı evinin camından koca bir taş parçasının camını kırarak evine girmesinden ne kadar etkilendiğini ve korktuğunu anlatmıştı. Suça sürüklenen çocuklar bir kişi hariç herkes ile görüşmüş ve zamanla da zararlarını tazmin etmişlerdi. Böylelikle geleneksel suç ve ceza sisteminin dışında kalan davalar için ilk önemli örnek yaşanmış oldu²⁷⁵.

ABD hukukundaki uzlaşma hükümlerine benzeyen Kanada Hukuku uzlaşma usulünde, uzlaşma görüşmeleri savcı ve müdafii arasında cereyan etmektedir. Ayrıca hâkimin uzlaşmaya katılımı söz konusu değildir. Uzlaşma anlaşmalarına sanığın ikrarı şart koşulmadığı gibi, başkaca soruşturma makamlarına yapılabilecek yardımlar; muhbirlik, gizli-açık tanıklık da uzlaşmaya dâhil edilebilmektedir²⁷⁶.

Avrupa'da daha da ender görülen bir onarıcı uygulama biçimi, sözde "barış çemberi" adı ile anlaşma sağlanmasıdır. Barış yapma çemberi, çatışmaya alternatif, kapsayıcı ve hiyerarşik olmayan bir yaklaşım sunmaktadır. Kökenleri eski kabile çatışmalarına

²⁷³ Sezer, s. 23.

²⁷⁴ Alyssa H. Shenk, "Victim-Offender Mediation: The Road to Repairing Hate Crime Injustice", **Ohio State Journal On Dispute Resolution**, C. 17, S. 1, 2001, s. 193.
https://kb.osu.edu/bitstream/handle/1811/87120/1/OSJDR_V17N1_185.pdf, e.t. 30.09.2021.

²⁷⁵ Zehr, s. 70-71.

²⁷⁶ Sezer, s. 37.

karşılık arabuluculuk ritüellerine dayanan bir çözümdür²⁷⁷. Kanada, birinci ulus toplulukları tarafından uzun süredir kullanıldıkları barışçıl çevrelerin alternatif uyuşmazlık çözüm yolu olarak görülmektedir²⁷⁸.

2.2.2.4. Avusturya Hukukunda Uzlaşma Kurumu

Avusturya Ceza Hukukunda isnat, genellikle kolluk tarafından yapılmaktadır. İddia makamı 1984 yılı sonrası ihdas edilerek soruşturmayı yürütecek ayrı bir merci bu tarihten sonra geliştirilmiştir. Yüksek Mahkeme kararları ile şekillenen uygulamaya göre, tarafsızlığını koruyamayacağı endişesi ile Hâkimin uzlaşma safhalarına katılımı kabul edilmemektedir²⁷⁹.

Şiddet doğurabilecek suçların içeriklerinde müdahaleler içeren bazı programlar mevcuttur. Örneğin Avusturya'da aile içi şiddet vakalarında arabuluculuğa sevk edildiğinde her zaman özel eğitim almış bir çift uzlaştırmacı bir erkek/kadının bulunmasını sağlamak için hüküm verilir²⁸⁰.

Avusturya'da, mağdur-fail arabuluculuğu 1988'den beri suça sürüklenen çocuklar için yetişkinler için 2000'den beri hâlihazırda yasal olarak sağlanmıştır. Yasal uygulamadan önce, mağdur-fail arabuluculuğu 1985 yılında suça sürüklenen çocuklara yönelik bir pilot proje olarak tanıtılmıştı. Bu projenin olumlu yanı olarak daha geniş halk kitlesi arasında büyük ilgi görmesi sonucu ceza adaleti uzmanlarını ki özellikle çocuk yargıçları, çocuk adaleti alanındaki savcılarla birlikte, Çocuk Adaleti Yasası'ndaki (1988) mağdur-fail uzlaşması ile ilgili hükümler hakkındaki reformlara yönlendirildi²⁸¹.

Avusturya'da, mağdur-fail uzlaşması konusunda çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bu noktada uzlaşma uygulamalarının Avusturya'da başarılı sonuçlar vermesinde eşlik eden araştırmaların en başından beri önemli bir rol oynadığı vurgulanmalıdır. Bu anket ve araştırmalar Avusturya'da mağdur-fail arabuluculuğunun başarılı bir şekilde

²⁷⁷ Frieder Dünkel/Joanna Grzywa-Holten/Philip Horsfield/Andrea Păroşanu, “Restorative Justice and Juvenile Offenders in Europe – Comparative Overview” in Adélaïde Vanhove/Giulia Melotti (eds.), **European Research on Restorative Juvenile Justice – Volume I: Research and Selection of the Most Effective Juvenile Restorative Justice Practices in Europe: Snapshots from 28 EU Member States**, International Juvenile Justice Observatory, Brussels, 2015, s. 199.

²⁷⁸ Zehr, s. 50.

²⁷⁹ Özgenç, s. 158.

²⁸⁰ Dandurand/Griffiths, s. 45.

²⁸¹ Roland Gombots/Christa Pelikan, “Austria” in Adélaïde Vanhove/Giulia Melotti (eds.), **European Research on Restorative Juvenile Justice – Volume I: Research and Selection of the Most Effective Juvenile Restorative Justice Practices in Europe: Snapshots from 28 EU Member States**, International Juvenile Justice Observatory, Brussels, 2015, s. 19.

kurulmasına hayati katkılarda bulunmuştur. Çocuk suçlulara yönelik ilk pilot projenin beraberindeki araştırmasının değerlendirilmesi, özellikle uzlaşmaya katılım oranları ve uzlaşmaya katılım oranlarının yüksek olması ile ilgili olumlu sonuçlar failin savcı tarafından serbest bırakılmasına yol açan anlaşmalara varıldı. Suça sürüklenen çocukların yaklaşık %90'ı ve hatta mağdurların %96'sı katılmayı kabul etti. Mağdur-fail arabuluculuğuna atıfta bulunulan davaların büyük çoğunluğu (%75) daha sonra yerine getirilen bir anlaşma ile sonuçlanmıştır²⁸².

2.3. Uzlaşma Kurumuna İlişkin Uluslararası Belgeler

Alternatif uyuşmazlık çözüm yolları, ihtiyaçtan hâsıl olan ve toplumların ceza davalarında karşılaştıkları zorlukları aşma çabasının bir tezahürüdür. Bu bağlamda, birçok hukuk sistemini kucaklayan ve birçok farklı hukuk sisteminin çabuk bir şekilde adapte olabildiği alternatif uyuşmazlık çözüm yolları çeşitleri, klasik ceza yargılamalarının modern hukukta çaresiz kaldığı alanlarda ortaya çıkmıştır. 1990 yılında Strasburg'da toplanan 19. Avrupa Konseyi Kriminoloji Kongresinin aldığı tavsiye kararlarından biri de ceza adalet sistemini zora sokan dava birikimini engellemek amacıyla, uyuşmazlıkları cezai olmayan yollarla çözen tedbirlere başvurulması gerekliliğidir. Avrupa Konseyine üye ülkelerin iç hukuk mevzuatlarına zamanla bu tavsiye kararının gereği olarak arabuluculuk ve uzlaşma gibi alternatif uyuşmazlık çözüm yolları dâhil edilmiştir²⁸³.

Alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının ceza hukuk sistemlerine yadsınamaz birçok yararı mevcuttur. Aynı şekilde alternatif uyuşmazlık çözüm yollarını, sadece mahkeme öncesi davaların çözüme kavuşturularak mahkemelerin iş yükünden kurtulmasını hizmet ediyor şeklinde de görmemek gerekmektedir. Alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının da adalete olan güvenin yeniden tesisinden sadece olumsuz haberler ile ilişkilendirilen adli vakalardan başka, toplumu da tatmin edici şekilde örneğin, huzur evindeki yaşlıları ziyaret ederek onlara çiçek takdimi karşılığı tarafların uzlaşılmasında olduğu gibi, güzel örnekler ile adalete ve adli mercilere toplumsal saygıyı artırıcı yönleri de bulunmaktadır. Bir çok yararları nedeniyle uluslararası belgelerde alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına önem verilerek ve geliştirilerek düzenlendiği görülmektedir.

²⁸² Gombots/ Pelikan, s. 21.

²⁸³ Sezer, s. 26.

2.3.1. Avrupa Birliği Müktesebatında Uzlaşma

Bölgesel bir uluslararası örgütlenme olan AB'nin üye ve aday devletler nezdinde, etkileşim kabiliyetini haiz olan baskılama gücü elbette yadsınamaz. Hal böyle olunca Ceza Hukuku bağlamında, onarıcı adalet anlayışı çerçevesinde Birlik tarafından 1999 ve sonrası mağdur-fail arabuluculuğu benzeri çalışmalar önem arz etmektedir. 2001 yılında Avrupa Birliği Konseyi tarafından alınan “*Mağdurların Cezai Takibatlardaki Durumu Hakkındaki Avrupa Birliği Konseyi Çerçeve Kararı*”²⁸⁴ ile mağdur haklarının korunmasına yönelik üye devletler nezdinde, iç hukuk kurallarının uyumlu hale gelmesi gereken önemli bir uluslararası belge kabul edilmiştir. Anılan Avrupa Birliği Konseyi Çerçeve Kararı maddelerine incelendiğinde, ceza davalarındaki uzlaşma kurumu tanımlanmış ve taraflar arasındaki uyuşmazlığın müzakere ile sonlandırılmaya çalışılması ifade edilmiştir. Ayrıca üye devletlerin yapması zorunlu olan uzlaşmaya özendirme faaliyetleri ve taraflar arasında vuku bulan uzlaşmanın uygulanmasının gözetimi ve denetiminin üye devletin sorumluluğunda olduğu vurgulanmıştır²⁸⁵.

Uzlaşma kurumunun ilerlemesinde coğrafi kapsamı daha dar kalıyor olsa da Avrupa Birliği tarafından çıkarılan düzenlemelerin de büyük bir katkısı göz ardı edilemez. Avrupa Birliği, onarıcı adalet başlığı altında özellikle uzlaştırma kurumuna ayrı bir önem verdiği görülmektedir. Avrupa Birliği, yasanın kabulünden bu yana cezai konularda arabuluculuk konularına ilgi duymaktadır²⁸⁶.

İlk ciddi adım olarak 1999 yılında Avrupa Birliği Avrupa Komisyonu, mağdur-fail arabuluculuğunda Suç Mağdurlarına İlişkin Tebliğ aracılığıyla ek araştırma ve deneyler için bir imkân tanındı. Bu gelişmeler sonrasında ise, Avrupa Birliği Konseyi bir adım daha atarak 15 Mart 2001 Tarihli Konsey Çerçeve Kararı'nın kabul etmesiyle cezai suç mağdurlarının durumu hakkında uygulama sürecine doğrudan doğruya katkı sağlamayı hedeflemiştir. Portekiz Cumhuriyeti'nin bir girişimi olan bu çerçeve kararı, Avrupa Birliği Üye Devletlerini ulusal yasalarını suç mağdurlarının suçtan kaynaklanan zararlarını karşılayacak şekilde uyarlamaya mecbur kılmaktadır. Bu çerçeve kararı ayrıca ceza davalarında arabuluculuğa ilişkin özel bir hüküm de içermektedir²⁸⁷. Bu

²⁸⁴ Karar aslı için bkz;

<https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/printficheglobal.pdf?id=19878&l=en>, e.t. 13.09.2021.

²⁸⁵ Özgenc, s. 191-192.

²⁸⁶ Varfi/Parmentier/Aertsen, s. 4.

²⁸⁷ Aertsen/ Willemsens, s. 293-294.

çerçeve karara göre üye devletler, ceza davalarında arabuluculuğu teşvik etmeli ve yasal araçlarını şu şekilde yürürlüğe koyması gerektiği tavsiye olunmuştur²⁸⁸.

2.3.2. Avrupa Konseyi Tavsiye Kararlarında Uzlaşma

Avrupa Konseyi'nin İkinci Dünya Savaşı sonrası oluşan yıkımın onarılması, yeni savaşa karşı kurulması ve yeni bir Avrupa kurulması amacıyla 5 Mayıs 1949 tarihinde kurulması ile organları; Bakanlar Komitesi, Parlamenter Meclisi ve Genel Sekreterlikten oluşturulmuştur²⁸⁹. Avrupa Konseyi'nin uzlaşma kurumuna ilişkin olan tavsiye kararlarının temelinde uluslararası alandaki genel hukuki eğilimin paralelinde mağdurun korunması düşüncesi yatmaktadır. Bakanlar Komitesi, Avrupa Konseyi'nin ana karar alma organı olarak, insan hakları, demokrasi veya hukukun üstünlüğü ile ilgili konularda Avrupa Konseyi üye devletlerine tavsiyelerde bulunmakla görevli ve yetkilidir. Bir tavsiye üye ülkeleri bağlamaz; ancak, hükümetlerin ulusal düzeyde uygulayabilecekleri bir politika çerçevesi ve öneriler sunar. Her ne kadar bu tavsiye kararlarının uluslararası düzeyde bağlayıcılığı olmasa da üye devletler üzerinde etkisi tartışılmazdır. Avrupa Konseyi bu tavsiye kararları ile uzlaşma kurumunun ilerlemesine katkı sunduğu gibi ayrıca eğitici konferans ve seminerler ile de uygulamaya dönük teşvik edici faaliyetler sunmaktadır²⁹⁰.

2.3.2.1. 27 Sayılı Tavsiye Kararı

1960'lı yıllarda Avrupa Konseyi üye devletler nezdinde suç mağdurlarının zararlarının tazminine ilişkin çeşitli çalışmalar yapılmış, fail tarafından karşılanmayan zararların tazmini için fonlar kurulmaya çalışılmıştır²⁹¹. Suç mağdurlarına tazminat ödenmesine ilişkin düşüncelerin 1970 yılında Avrupa Komitesinin programına dâhil etmesi sonrası, 1977 yılında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından “*Suç Mağdurlarına Tazminat Ödenmesi Hakkında (77) 27 Sayılı Tavsiye Kararı*”²⁹² alınmıştır²⁹³. Bu Tavsiye Kararı esas alınarak hazırlanan “*Şiddet Suçu Mağdurlarının Zararlarının Giderilmesine Yönelik Avrupa Sözleşmesi*” Türkiye tarafından 1985 yılında

²⁸⁸ Dandurand/Griffiths, s. 2.

²⁸⁹ Sezer, s. 26-27.

²⁹⁰ Özbek/Yerdelen/Boz/Yılmaz/Altuntaş/Erdem,s.47.; Avrupa Konseyi tavsiye kararları hakkında ayrıca bkz. <https://www.coe.int/en/web/enter/the-recommendation>, e.t. 13.09.2021.

²⁹¹ Sezer, s. 27.

²⁹² Sözleşme metni için bkz.,

https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016804f3e59, e.t. 13.09.2021.

²⁹³ Değirmenci, s. 99.

imzalanırsa da henüz onay kanunu çıkarılmamıştır. Sözleşmede, devlet tarafından karşılanacak olan suç mağdurlarının zararları, kanunun kimler hakkında uygulama alanı bulacağı, hangi zararların karşılanacağı gibi temel hususlar düzenlemeye konu edilmiřtir²⁹⁴. Ancak 10.06.2020 Tarihli “Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair 63 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi”nde, suç mağdurlarına sağlanan hizmet ve yardımlara ilişkin esasların kısmen düzenlendiği ve acil bir açığın kapanmasının sağlanmaya çalışıldığı görölmektedir²⁹⁵.

1977 yılında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından “Suç Mağdurlarına Tazminat Ödenmesi Hakkında (77) 27 Sayılı Tavsiye Kararı” alınmakla Avrupa Konseyi çatısı altında mağdurlar bağlamında ilk ayrıntılı düzenleme gerçekteştirilmiş olmaktadır. Anılan Karara göre, mağdur ya da suçtan zarar gören kişinin zararının tazmin edilmemiş olması durumunda üye devlet bu zararı karşılamaktadır. Ayrıca üye devletler, bir şiddet suçundan kaynaklı ciddi olarak yaralanan kişiye ve ya aynı fiil sonucu ölen kişinin bakmakla yükümlü olduğu kimselere tazminat ödenmesine katkıda bulunmalıdır. Sanık veya şüpheli hakkında kamu adına soruşturma ya da kovuşturma işlemi yapılmırsa bile, mağdurun veya suçtan zarar görenin zararlarının tazminat kapsamına değerlendirilmesi tavsiye olunmuřtur²⁹⁶.

27 Sayılı Tavsiye Kararına göre, Bakanlar Komitesi Avrupa Konseyi’nin amaçlarının başında üye devletler arasında daha fazla birlik sağlanması olduğunu hatırlatarak tavsiyelerine başlamıştır. Suçtan zarar gören kişi sigorta ya da fail gibi herhangi bir şekilde başka bir yerden tazminat alamadığı durumlarda üye devletler, suç sonucu ciddi olarak bedensel bir yaralanmaya maruz kalan kişi ya da ölmesi durumunda ise bakmakla yükümlü olduğu kişilere tazminat ödenmesine katkıda bulunması gerektiği vurgulanmıřtır²⁹⁷.

²⁹⁴ Karakaş Doğan, “Suçtan Doğan Mağduriyetin Devlet Tarafından Giderilmesi Ve Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısı”, s. 219.

²⁹⁵ Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Sayı: 63, **Resmi Gazete**, 10 Haziran 2020, Sayı:31151. Ayrıca bkz. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/19.5.63.pdf> , e.t.: 29/08/2021.

²⁹⁶ TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, **Mağdur Hakları İnceleme Raporu**, 24. Dönem 4. Yasama Yılı, 12.06.2014, s. 9.

²⁹⁷ İpek/Parlak, s. 10-11.

2.3.2.2. 116 Sayılı Şiddet Suçu Mağdurlarının Zararlarının Giderilmesine Yönelik Avrupa Sözleşmesi

1983 yılında Avrupa Konseyi üye ülkelerince imzalanan Şiddet Suçu Mağdurlarının Zararlarının Giderilmesine Yönelik Avrupa Sözleşmesi²⁹⁸, Türkiye tarafından 1985 yılında imzalanmış olsa da henüz onaylanmamıştır. Adalet Bakanlığı tarafından bu Sözleşme uyarınca hazırlanan “Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısı²⁹⁹”, tasarı aşamasında kalmış ve yasalaşamamıştır³⁰⁰.

Tasarının genel gerekçesi kısmında özellikle Şiddet Suçu Mağdurlarının Zararlarının Giderilmesine Yönelik Avrupa Sözleşmesi’ne atıf yapıldığı görülmektedir. 1983 Tarihli Şiddet Suçu Mağdurlarının Zararlarının Tazmin Edilmesine İlişkin Avrupa Sözleşmesinin iç hukuk metni haline getirilmesi amacı doğrudan gerekçede yer almıştır. Tasarının gerekçesinde; *“Tasarının kanunlaşması ile Şiddet Suçu Mağdurlarının Zararlarının Devlet Tarafından Giderilmesi İçin Avrupa Konseyi Sözleşmesine uygun bir yardım modeli ile mağdurlara yardım yapılmasına yönelik bir sistem getirilecektir. İstanbul Sözleşmesi olarak anılan Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesinin gereğinin adli süreçte etkin bir şekilde yerine getirilmesine imkân sağlanacaktır. Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu tarafından hazırlanan Mağdur Hakları İnceleme Raporunda yer alan öneriler karşılanmış olacaktır³⁰¹.”* anılan Sözleşmeye uygun mağdurlara ilişkin yeni bir yardım modeli ön görülmüştür.

Sözleşmenin amacı; şiddet mağduru kişinin yaralanması ya da ölmesi durumunda, failin ödeme gücü olmayan ve özellikle faili meçhul suçlara ilişkin olarak mağdurun ve mağdurun bakmakla yükümlü olduğu kişilerin zararlarının, devletler tarafından karşılanmasıdır. Sözleşmede ayrıca bu durumun şartları da belirtilmiştir. Failin durumunun, mağdurun zararını karşılamaya yeter mahiyette olmaması ya da failin meçhul olması gerekmektedir. Sözleşme belirli suçlar için öngörülmüştür. Bu suçlar kasten yaralama ya da kasten öldürme şeklindeki şiddet suçlarıdır. Taksirli suçlar bu Sözleşme kapsamında değerlendirilmemektedir. Ölen kişi ya da suçun mağdurunun Sözleşmeye üye olan devletin vatandaşı olması ya da üye devlette geçici olmayan

²⁹⁸ Sözleşme metni için, <https://rm.coe.int/1680079751> , e.t. 13.09.2021.

²⁹⁹ Tasarı metni için bkz. “Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısı”;“Mağdur Hakları Kanun Tasarısı”<https://mgm.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/12112019144700MA%C4%9EDUR%20HAKLARI%20KANUN%20TASARISI.pdf> , e.t. 13.09.2021.

³⁰⁰ Özbek/Yerdelen/Boz/Yılmaz/Altuntaş/Erdem, s. 45-46.

³⁰¹ Yukarıda bkz. Mağdur Hakları Kanun Tasarısı, s. 19.

şekilde ikamet ediyor olması ve suçun da aynı ülkede işlenmesi de bir şart olarak Sözleşmeye dâhil edilmiştir³⁰².

Şiddet Suçu Mağdurlarının Zararlarının Giderilmesine Yönelik Avrupa Sözleşmesi ile üye devletlerin arasındaki işbirliğinin artırılması, kasten işlenen şiddet suçlarında mağdur ya da suçtan zarar görenlerin zararlarının tazmini ile ilgilenilmiştir. Eğer şiddet eylemi sonucu mağdur ölmüş ise ölen mağdurun bakmakla yükümlü olduğu kişilerin durumlarının değerlendirilmesi tavsiye olunmuştur. Sözleşmede düzenlenen husus, failin mağdur zararlarını tazmini hususu değildir. Mağdur ya da suçtan zarar gören kişilerin zararlarının üye devletlerce karşılanması düzenlenmektedir³⁰³.

2.3.2.3. 11 Sayılı Tavsiye Kararı

1985 yılında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından R(85) 11 Sayılı “*Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdurun Hukuki Durumunun İyileştirilmesine İlişkin*” alınan tavsiye kararı³⁰⁴ uyarınca, mağdur haklarının korunmasına yönelik çok önemli bir adım atılmıştır. Mağdur haklarının korunması Tavsiye Kararının temel düşüncesini ortaya koymasının yanı sıra; mağdurların ihtiyaçlarının giderilmesini de ceza adalet sistemlerinin temel gayesi olarak ele almıştır. Bu bağlamda, arabuluculuk ve uzlaşma çalışmaları Tavsiye Kararında önemli yer tutmaktadır. Avrupa Konseyi, mağdurların pozitif olarak koruma altına alınması ve negatif olarak mağduriyetlerinin katlanmamasının sağlanması görevini üye devletlerin sorumluluğu altında gördüğünü vurgulamaktadır. Fail ile mağdur arasında yeniden tesis edilecek iletişim ve anlaşma halinin mağdurun zararlarını karşılama ve mağduriyet algısını tatmin etmeye yönelik adımların üye devletler tarafından hukuki düzenlemeler ile yerine getirilmesi tavsiye olunmaktadır³⁰⁵.

Ülkemizde de büyük bir eksiklik olan adli kolluğun olmayışı kanımca, mağdur haklarının zedelenmesinin temel nedenlerinden biri olarak kabul edilebilir. Zira, mağdurların mağduriyet psikolojisinde, olayın etkilerini üzerinde yaşadıkları ilk anlarda muhatap oldukları kolluk kuvvetlerinin, adli olaylara ilişkin eğitimden yoksun olmaları, mağdurların yanlış yönlendirilmeleri ve mağdurların daha da mağduriyetlerinin katlanarak artmasının sebeplerinden biri olarak gösterilebilecektir. Örneğin, ülkemizde

³⁰² Sezer, s. 29.

³⁰³ Değirmenci, s. 100.

³⁰⁴ Sözleşme metni için bkz.,

https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016804dccaee, e.t. 14.09.2021.

³⁰⁵ Özgenç, s. 194.

aile içi şiddet vakıalarında kolluk kuvvetlerine müracaat eden anne ya da baba olarak ebeveynlerin şüpheli olarak ifade ettikleri aile bireylerinden, çocuklarının fiilleri dolayısıyla şiddet mağduru olmalarına ilişkin kolluk personeline yanlış yönlendirildikleri gözlemlenmektedir. Nitelikli yağma suçlaması ile sanıklar hakkında düzenlenen iddianameler henüz değerlendirme aşamasındayken, mağdur ebeveynlerin mahkemelere dilekçe vererek yağma şikâyetlerinden vazgeçtikleri artık kanıksanmış bir olgudur. Dilekçe ya da mahkeme huzurundaki beyanlar incelendiğinde, mağdurların çocuklarının uyuşturucu bağımlısı olması nedeniyle uyuşturucu etkisi ile kendilerine sözlü ya da fiili saldırıda bulunduğunu, para almadıklarını, ancak zorla para alındığına dair beyanda bulunması sebebinin, kolluk tarafından kendisine yapılan yönlendirme olduğunu, şayet böyle ifade verirse çocuğunun üç-beş ay tutuklu kalacağından uyuşturucu kullanmayı bırakabileceği şeklindeki yönlendirmeleriyle iradeleri sakatlanarak beyanda bulduklarını ifade ettikleri görülmektedir.

Adli vakıalar hakkında eğitimsiz olan kolluk personelinin, adli olayların yapısı gereği oluşacak krize karşılık stres yönetimi ve psikolojik olarak mağduru rahatlatıcı ve sakinleştirici tutumlar takınması ve bu doğrultuda eğitimler alması gerekirken, tam aksi yönde yeterli eğitimleri almaması nedeniyle, hem baskı uygulanması hem de gerekli özeni gösterememesi söz konusu olabilmektedir.

Kolluk kuvvetleri ile ilk olarak karşılaşma durumunda olan mağdurların, suça konu olayın travmasında oldukları idrak edilerek, kolluk kuvvetlerince mevzuatın gerektirdiği ölçüde muameleye tabi tutulmaları, kendilerine karşı yol gösterici ve yardım edici bir tavrın izlenmesi gerektiği Tavsiye Kararında vurgulanmaktadır. İddia makamı da mağdurun zararının giderilip giderilmediğini gözeterek hukuki işlemlerini mağdurun zararlarının tazmini üzerine kurgulamalıdır. Mağdurun yargılama safhalarında etkin rol oynaması sağlanırken, etkinliğini veli, vasi ve temsilci marifetiyle artırma olanakları mağdura tanınmalı, mağdurun maddi ve manevi kişiliği her türlü zarar ve yeni mağduriyetlerden masum kılınmaya çalışılmalıdır³⁰⁶.

2.3.2.4. 18 Sayılı Tavsiye Kararı

17 Eylül 1987 Tarihinde Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi “18 Sayılı *Ceza Adaletinin Sadeleştirilmesi Tavsiye Kararı*”³⁰⁷ yayımlamıştır. Tavsiye Kararına göre,

³⁰⁶ Sezer, s. 30.

³⁰⁷ Sözleşme metni için bkz.

https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016804e19f8, e.t. 14.09.2021.

üye devletler AİHS’ni de nazara alarak iç hukuklarında yeni düzenlemelere gidilmesi, özellikle alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının yanı sıra, yargılamaların da basitleştirilmesi ve hızlandırılması tavsiye olunmuştur³⁰⁸. Ülkemizde bu doğrultuda uzlaşma kurumu olmak üzere, bir çok yenilik yapılmış ve seri muhakeme, basit yargılama usulü gibi uygulamalar da aynı düşünce ile ihdas edilmiştir.

17 Eylül 1987 Tarihinde Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi 18 Sayılı Ceza Adaletinin Sadeleştirilmesi Tavsiye Kararı incelendiğinde sistemlerde yaşanan gecikmelere ve dava sayılarının, iş yüklerinin, dolayısıyla yargısal maliyetlerin artmasından bahsedildiği³⁰⁹; özellikle Karar metninin gerekçelere yer verilen giriş kısmında;

“Mahkemelere intikal eden ceza davalarının kabarıklığı ve özellikle hafif cezaları gerektirenler ile ceza yargılamasındaki uzunluğun neden olduğu sıkıntılara bakarak; Suçlara karşı tepkideki gecikmelerin ceza hukukunu zayıflattığı ve uygun adalet idaresini menfi yönde etkilediğini göz önüne alarak; Ceza adaletindeki gecikmelerin, yalnızca özel kaynakların tahsis edilmesi ile bu kaynakların verimli kullanımı ile giderilemeyip suç siyasetinin yürütülmesinde önceliklerin biçim ve içerik yönünden açıkça belirlenmesine de gerek vardır ve bu şunlarla sağlanabilir: ithamda takdirilik ilkesini uygulayarak; hafif suçlar ile kitle suçları için şu tedbirlerin öngörülmesi: -ceza kararnamesi, -savcılığa alternatif olarak yetkili makamlarca ceza işlerinde mahkeme dışı anlaşmalar sağlanması, -sadeleştirilmiş usuller, normal adli usullerin basitleştirilmesi ile giderilebileceğini göz önüne alarak;...” savcılığa alternatif olarak yetkili makamlarca ceza işlerinde mahkeme dışı anlaşmalar sağlanması ifade edilerek uzlaşma kurumuna vurgu yapılmıştır³¹⁰. Tavsiye Kararında ilk olarak mahkemelerin iş yüküne vurgu yapıldığı görülmektedir. İkinci olarak ise suçların daha az cezayı gerektirenler ile daha ağır cezayı gerektiren suçlar olarak ayrıma tabi tutulduğu anlaşılmaktadır. Tüm bu sayılan hususların başlı başına ceza hukuku yargılamalarını sürüncemede bırakan temel nedenler olduğu vurgulanmaktadır. Yargılamaların sürüncemede kalması durumunun ise ceza hukuku ve adalet idaresi üzerinde olumsuz etkilerinin olacağına ise kuşku yoktur. Sonuç olarak bahsi geçen zincirleme aksaklıkların giderilmesi gerekmektedir. Tavsiye Kararı da bu aksaklıkların giderilmesi

³⁰⁸ Sezer, s. 31.

³⁰⁹ Özlem Ayata Özyiğit, “Türkiye’de Uzlaşma Kurumu’nun Yasal Çerçevesinin ve Uygulamasının Onarıcı Adalet Prensipleri İle Değerlendirilmesi”, **Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Bilgi Üniversitesi SBE, İstanbul 2009, s. 30.

³¹⁰ Tavsiye Kararı çevirisi için bkz.

<https://www.anayasa.gov.tr/media/3664/cmrec198718trcriminaljustice.pdf>, e.t. 14.09.2021.

için bir takım kurumların işlerlik kazanmasını uygun görmektedir ki kanaatimce o kurumların başında alternatif olarak yetkili makamlarca ceza işlerinde mahkeme dışı anlaşmalar sağlanması olarak ifade edebileceğimiz uzlaşma kurumu gelmektedir.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Tavsiye Kararı ışığında yapılması istenilen düzenlemeler, genel olarak sıralandığında; iradiliğe önemle vurgu yapılmış, sistematığın tam ve sağlam bir şekilde kurgulanabilmesi için suçların ve uygulayıcıların sınıflandırılması tavsiye edilmiş, tazminata ilişkin ya da bir kurum veya hayır amaçlı kuruluşa yardım ettirme gibi ödeme seçeneklerinin açık bir şekilde düzenlenmesi, sistemin işleyişine dair uygulayıcıların yıllık rapor tanzim etmesi, yargı harici çözüm yoluna başvurulması ve şartların sağlanması karşısında suçlanan kişi hakkında soruşturma yapmama hakkının korunması gibi öneriler sıralanmıştır³¹¹.

Karar metninin “Mahkeme Dışı Çözümler” başlıklı bölümünde daha az ceza tayinini mümkün kılan belirli suçlarda uygulanabilen ceza yargılamasından sapma yaratacak bir usulü tavsiye etmektedir:

“1. Anayasal gerekler ışığında üye devletler özellikle hafif suçlar için aşağıdaki ilkeler çerçevesinde yetkili makamların mahkeme dışı çözümlerine imkân verici şekilde yasaları gözden geçirmelidir:

2. Zanlıya önerilecek koşullar ve özellikle aşağıda sıralananlar yasalarca belirlenmelidir:

i. bir miktar paranın devlete veya bir kamu veya hayır kurumuna ödenmesi;

ii. suçla edinilen eşya veya menfaatin iadesi;

iii. çözüm öncesi veya onun bir kısmı olarak mağdura uygun bir tazminatın verilmesi.

3. Bu teklifi yapacak makamın yetkisi ile suç kategorileri yasaca belirlenmelidir. Yetkili makam, zanlının menfaatine olarak, yapılan teklife zanlıca vaki muhtemel itirazlara göre teklifi değiştirebilmelidir.

4. Makamlarca mahkeme dışı çözümlere özgü durumlar ile yasalar önünde eşitlik ilkesi gereğince mahkeme dışı çözümler için ödenecek miktarlar tablosu ve rehber kurallar belirlenmelidir. Bu amaçla anılan durumlar, rehber kurallar ve ödenecek miktarlar için tablolar yayınlanmalıdır.

5. Mahkeme dışı çözüm teklifi kabul etmek istemeyen zanlı, teklifi serbestçe göz ardı veya ret edebilmelidir.

---

³¹¹ Özgenç, s. 196.

6. *Mahkeme dışı çözüm teklifinin zanlıca kabul ve şartlarının ifası itham hakkını kesin olarak bertaraf eder.*

7. *Makamlarca mahkeme dışı çözüm yetkilerinin nasıl kullanıldığı zanlıların ismi belirtilmeksizin yıllık raporlarda yer almalıdır.*³¹², yukarıda ifade edildiği gibi bahsi geçen usullerin özellikle hafif suç olarak Kararda vasıflandırılan daha az ceza tayinini mümkün kılan suçlar için uygulanması tavsiye olunmaktadır³¹³. Bazı Avrupa ülkelerinde mağdur-fail arabuluculuğunun odak noktası hâlâ ağırlıklı olarak çocuklar olsa da, genel ceza hukukundaki uygulamalar da giderek daha fazla kabul görmektedir³¹⁴. Kanaatimce, özellikle Kıta Avrupası gibi kamu davasının mecbûriliği ilkesine bağlı olarak klasik ceza yargılamasının daha katı uygulanma geleneği olan hukuk sistemlerinde, daha ağır cezaların gerektiği suç tipleri bakımından ceza yargılamasından sapma anlamı taşıyan alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri tedirginlikle karşılanmaktadır. Dolayısıyla anılan Karar metninde de ilk olarak daha hafif suçlar bakımından uygulanabilirlik vurgusu yapıldığı görüşümdedir.

Tavsiye Kararında ikinci olarak vurgulanan hususun kanunilik şartı olduğu dikkati çekmektedir. Öyle ki, eğer ceza yargılamasından sapma durumunu kabul edecek olursanız bu durumun belirli şartları ve kuralları olmalıdır. Bu kuralların başında da gerekli yasal düzenlemelerin yapılması gelmektedir.

2.3.2.5. 19 Sayılı Tavsiye Kararı

15 Eylül 1999 Tarihinde Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından “*19 Sayılı Ceza Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Tavsiye Kararı*”³¹⁵ kabul edilmiştir. Bu tavsiye kararı, Avrupa Konseyi üye devletlerince iç mevzuatlarına uygun olduğu ölçüde kabul edilmesi gereken; suçun tüm aşamalarında gönüllü olarak kabul edilen ve gizlilik esasına dayalı alternatif uyuşmazlık çözüm sürecidir. Ayrıca üye devletlerce ceza adaleti sisteminin işleyişine ilişkin uzlaşma çalışma esasları ve bu bağlamda yapılan değerlendirme ve araştırmalar teşvik edilmelidir³¹⁶.

³¹² Tavsiye Kararı çevirisi için bkz.;

<https://www.anayasa.gov.tr/media/3664/cmrec198718trcriminaljustice.pdf>, e.t. 14.09.2021.

³¹³ Yrg. C. Gnl. Krl'nun 08.12.2020 Tarihli, 2017/15-592 Esas ve 2020/505 Karar Sayılı İlamı. UYAP, e.t. 28.10.2021.

³¹⁴ Aertsen/ Willemsens, s. 292.

³¹⁵ Sözleşme metni için bkz.

https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=090000168062e02b, e.t. 14.09.2021.

³¹⁶ Aertsen/ Willemsens, s. 293.

Uzlaşma kurumu bağlamında ayrıntılı düzenlemeleri barındırması ve ilkesel bakış açısı nedeniyle en önemli ayrıca üzerinde durulması en çok gereken Tavsiye Kararı niteliğine haizdir. Anılan tavsiye kararına göre; ceza işlerinde uzlaştırma, mağdur ve failin, suçtan doğan meselelerin tarafsız bir üçüncü kişi olan uzlaştırımcı aracılığıyla çözümüne gönüllü olarak aktif bir şekilde katılmalarının sağlandığı bir süreç olarak tanımlanmaktadır³¹⁷. Ayrıca diğer vasıflandırmalar da incelendiğinde uzlaşmanın; esnek bir yapıya sahip, kapsayıcı, çözüm odaklı ve tarafların aktif katılımını amaçlayan bir alternatif seçenek olarak özelliklerinin sayıldığı görülmektedir³¹⁸. Özellikle Tavsiye Kararları ekinde uzlaşma ilkeleri üzerinde ayrıca durmamız gerekmektedir³¹⁹.

R (99) 19 Sayılı Tavsiye Kararına Ek³²⁰ olarak belirtilen maddelerin başında, sözü geçen ilkelerin uygulama alanını tanımlamıştır. Tanımlamada tarafların özgür iradelerine ve üçüncü bir kişi olarak arabulucunun yardımının gerekliliğine atıf yapılmıştır. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin 19 Sayılı Tavsiye Kararı uzlaşmaya ilişkin üye devletlere, iç hukukları ile çok benzer düzenlemeler içermektedir. Ayrıca ceza davalarında uzlaşmayı kolaylaştırmak için üye devletler tarafından yasaların kabul edilmesini tavsiye etmektedir³²¹.

Genel İlkeler Başlığı altındaki ikinci düzenlemede; ilk sırada tarafların özgür iradelerine ve bu iradelerini kullanma özgürlüklerinin de hiçbir aşamada sınırlandırılmayacağına vurgu yapılmıştır. Tarafların rızaları haricinde uzlaştırma anındaki argümanlar gizli tutulmak zorundadır. Ceza hukuku bağlamında uzlaşmanın erişme kolaylığı sağlanan bir olanak olması ve kendine mahsus bir mekanizma içerisinde ilerlemesinin sağlanması tavsiye edilmiştir. Yasal Temel başlığı altında; üye ülkeye ait mevzuatın tarafların uzlaşmasını engelleyecek değil bilakis kolaylaştıracak nitelikte olmalı, yol gösterici rehberlik müesseseleri ve dokümantasyonları karşılanmalı, uzlaşma alanında ayrıca kanuni olarak tanınan adli yardım ve benzeri müesseselerden istifade imkânları sunulmalıdır. Ceza Adaletinin Arabuluculukla İlgili Çalışmaları başlığı altında ise; kovuşturma evresindeki uzlaştırma durumuna ilişkin olarak ceza davasının uzlaştırma bürosuna gönderilmesinden sonraki sürecin, dosya mahkemesine belirli makul bir süre içerisinde detaylı bir şekilde bildirilmesi gerekmektedir. Tarafların

³¹⁷ Marc Groenhuijsen, Victim-Offender Mediation : Legal and Procedural Safeguard : Experiments and Legislation in Some European Jurisdictions, **The European Forum for Victim-Offender Mediation and Restorative Justice (ed.)**, Victim-Offender Mediation in Europe, 2000, s. 70.

³¹⁸ B. Kontacı, s. 1709.

³¹⁹ Sezer, s. 31.

³²⁰ Karar metni için bkz. <https://cte.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/198201915521710.pdf> , e.t. 13.08.2021.

³²¹ Dandurand/Griffiths, s. 35.

uzlaşma hakkında tam olarak bilgilendirilmesi, sonuçları bağlamında şeffaf bir şekilde aydınlatılması gerekir.

Taraflar baskıcı ya da yanıltıcı bir şekilde uzlaşma anlaşması yapmaya ikna edilmemelidir. Tarafların küçük ya da hukuki temyiz kabiliyetleri yetersiz olması durumunda genel hükümlerdeki koruyucu önlemler uygulanmalıdır. Tarafların dava konusu olayın konusunu oluşturan esaslî fiillerin varlığını inkâr etmemeleri uzlaşma için gereklidir. Tarafların birbirleri arasında kişisel olarak var olan farklılıkları dosyanın uzlaştırıcıya devredilmesinden önce iyi irdelenmelidir. Uzlaşma sonrası verilen kararların önemsenmesi vurgulanmıştır. Devam eden maddelerde özellikle arabuluculuk-uzlaştırmacılık üzerinde durulmuş, görev, yetki ve nitelikleri belirtilmekle, alınan tavsiye kararına uzlaşma bağlamında önemli ek olarak ilkelere ilişkin maddeler eklenmiştir.

Arabulucuların vasıfları üzerinde ayrıca durulması da 19 Sayılı Tavsiye Kararında dikkat çeken başka bir husustur. Uzlaştırmacıların, toplumu iyi tanınması ve iyi tahlil etmesi beklenmektedir. Uzlaştırma işi sadece tarafların bir araya getirilmesi şeklindeki bir organizasyon değil, ayrıca özel beceri gerektiren kişisel yeteneklerin ön plana çıkabileceği ayrı bir alandır. Bir çok alanda uzlaştırmacıların eğitim alması ve kendilerini geliştirmesi beklenmektedir. Özellikle uzlaştırmacıların psikolojik rehberlik altında davalara taraf değil tamamen tarafsız ve profesyonel davranmaları uluslararası belgelerde de tavsiye olunmaktadır³²².

2.3.2.6. 21 Sayılı Tavsiye Kararı

17 Eylül 1987 Tarihinde Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından “*21 Sayılı Mağdura Yardım Edilmesi Ve Mağduriyetlerin Önlenmesi Hakkında Tavsiye Kararı*”³²³ kabul edilmiştir. Bu Tavsiye Kararında, mağdurların korunmasına yönelik çalışma ve çalıştayların düzenlenmesi, organize edilmesi, savunmasız kalan mağdurların ve yakınlarının faile karşı korunması tedbirleri alınması, mağdur hakları bağlamında bilgilendirme çalışmaları yapılması, mağduriyetlerin katlanarak büyümesini engelleyici önlemler alınması gibi mağdur haklarının önemine ilişkin tavsiyelere verilmiştir³²⁴.

³²² Sezer, s. 33.

³²³ Karar metni için bkz. [16804f856c \(coe.int\)](https://www.coe.int/t/turkey/legislation/16804f856c.aspx), e.t. 13.08.2021.

³²⁴ Sezer, s. 34.

2.3.3. Birleşmiş Milletler Belgelerinde Uzlaşma

Birleşmiş Milletler'in 28 Ağustos-6 Eylül 1985 tarihleri arasında Milano'da yapılan "Suçların Önlenmesi ve Faillerin Islahı" konulu 7. Kongresinde kabul edilen ve BM Genel Kurulu'nun 13 Aralık 1985 Tarih ve 40/146 Sayılı kararıyla onaylanan "Yargı Bağımsızlığının Temel İlkeleri" ilki Yargı gücünün bağımsız ve tarafsız olması, hukukun üstün olduğu demokratik bir rejimin vazgeçilmez koşulu olması ilkesidir.

26 Ağustos ve 6 Eylül 1985 tarihlerinde yapılan BM 7. Kongresinde suçların önlenmesi ve suçluların tedavi edilmeleri konusu ele alınmış ve mağdur haklarını konu alan bir deklarasyon³²⁵ yayımlanmıştır. Deklarasyonda yer verilen mağdur hakları; ceza muhakemesinde mağdurun adil işlem hakkının gözetilmesi gereği, mağdur zararlarının tazmini hakkı, suç fiili ile oluşan zarar verici durumun eski hale getirilmesi hakkı ve mağdura ilişkin yardım ve gerekli hallerde tedavi uygulanması hakkı şeklindedir³²⁶. Bu hakların tavsiye edilmesinde, tazmin edici ve onarıcı adaletin bir gereği olarak özellikle üye devletlere ceza davalarında uygulanan cezalara ek olarak, zararların giderilmesini de güvence altına almaları tavsiye olunmaktadır³²⁷. Ancak Deklarasyonda onarıcı adalet kavramının, evrensel kabul görmemesi gerekçesiyle kullanılmasından imtina edilse de "onarıcı süreç" olarak ifade edilmekle yetinilmeye çalışılmıştır³²⁸. Anılan Kongre sonrasında Dünya Viktimoloji Teşkilatı'nın gayretleri ile yayınlanan deklarasyon ile dört temel mağdur hakkına vurgu yapıldığı görülmektedir. Bahsedilen bu temel haklar; zararın tazmini hakkı, ceza muhakemesinde adil işlem hakkı, eski hale iade hakkı ve mağdurlara yardım ve tedavi hakkı olarak sıralanabilir³²⁹.

³²⁵ Sözleşme metni için bkz.

<https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/independencejudiciary.aspx> veya <https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/tr/content/27-birlesmis-milletler-diger-belgeler/>, e.t. 13.08.2021.

³²⁶ Özgenç, s. 204.

³²⁷ Değirmenci, s. 104.

³²⁸ Özbek/Yerdelen/Boz/Yılmaz/Altuntaş/Erdem, s. 47.

³²⁹ Ferhat Uslu, "Çağdaş Ceza Adaleti İçinde Mağdur", **Ankara Barosu Dergisi**, S. 4, 2013 , s. 248.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GENEL OLARAK SORUŞTURMA VE KOVUŞTURMA EVRESİNDE UZLAŞMA VE CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA UZLAŞMA KAPSAMINA GİREN SUÇLAR

5560 Sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun ve 6763 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile yapılan değişikliklerle birlikte uzlaştırmının genel şartlarında da geniş çapta düzenlemeler yapılmıştır. 06.12.2006 Tarihli ve 5560 Sayılı Kanunun Çerçeve 45. maddesi ile yürürlükten kaldırılmadan önce TCK'nın 73/8 maddesinde uzlaşma kurumu: “*Suçtan zarar göreni gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olup, soruşturulması veya kovuşturulması şikâyete bağlı bulunan suçlarda, failin suçu kabullenmesi ve doğmuş olan zararın tümünü veya büyük bir kısmını ödemesi veya gidermesi koşuluyla, mağdur ile fail özgür iradeleri ile uzlaştıklarında ve bu husus Cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafından saptandığında kamu davası açılmaz veya davanın düşürülmesine karar verilir.*” şeklinde düzenlenmekte ve failin suçu ikrarına dayanmakta idi³³⁰. Ayrıca uzlaşma kurumunun sadece takibi şikâyete bağlı suçlarda uygulanacağı düzenlenmişti.

İlerleyen yıllarda yapılan değişikliklerde, CMK'ya taşınan ve ilk düzenlemesinde uzlaştırma kapsamındaki suçları içermeyip sadece uzlaştırma usulünden bahseden CMK'nın 253. madde; 06.12.2006 Tarihli ve 5560 Sayılı Kanunun 24. maddesi ile değiştirilmiş ve böylelikle uzlaştırmının kapsamı genişletilmiştir³³¹. Konuyu örneklendirecek olursak, uzlaştırma kapsamı genişletilmekle uzlaştırmaya tabi olan suçların sayısı arttırılmış, ikrar şartı kaldırılmış, zararın tazmini yerine edim kavramı düzenlenmekle bir alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olan uzlaşma kurumunun ruhuna uygun olarak taraflara geniş bir hareket alanı bırakılmıştır. Ayrıca değişiklikle, etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçların da³³² diğer tüm şartları karşılaması durumunda uzlaştırma kapsamına alınması düzenlenmiştir³³³.

³³⁰ Muammer Ketizmen, “Uzlaşmanın Sirayet Etmezliği İlkesinin Sonucu Olarak Mağdurun Yargılanacak Kişiyi Seçebilme Yetkisi”, **Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 2, S. 1, 2012, s.4.

³³¹ E. Şahin/Yemenici, s.463-464.

³³² Yrg. 6. C.D.'nin 07.10.2021 Tarihli, 2021/1035 Esas ve 2021/15251 Karar Sayılı İlamı. UYAP, e.t. 28.10.2021.

³³³ Özbek/Yerdelen/Boz/Yılmaz/Altuntaş/Erdem, s. 146.

3.1. Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma Kurumuna İlişkin Genel Şartlar

Uzlaşma kurumuna ilişkin genel hükümler, CMK'nın 253 ve 254. maddeleri ile Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğinin 7. maddesinde³³⁴ düzenlenmektedir. Suç fiili gerçekleştirildikten sonra alternatif uyuşmazlık çözüm yolu olarak uzlaşma kurumunun devreye girebilmesi için suça, taraflara ve ceza muhakemesine ilişkin bir takım genel şartların varlığı aranmaktadır³³⁵.

3.1.1. Suçun Uzlaşma Kapsamında Bulunması Şartı

Uzlaşma kurumu bütün suçları içerisine alan ve genel bir uygulama alanına sahip olan bir ceza muhakemesi kurumu değildir. Uzlaşma kurumunun kapsamı, CMK'nın 253. maddesinde düzenlenmiştir³³⁶. Ancak her şikâyete tabi olan suç hangi kanunda düzenlenirse düzenlensin uzlaşma kapsamında kalacaktır³³⁷. Suçun uzlaşma kapsamında bulunması koşulunu, şikâyete tabi suçlar bakımından ve şikâyete tabi olup olmadıklarına bakılmaksızın kanunda katalog olarak sayılan suçlar hakkında ayrı ayrı değerlendirmek gerekmektedir. Üzerinde durulması gereken bir diğer husus, uzlaşma kurumu bağlamında Yargıtay içtihatlarında “kabule göre bozma” olarak da bilinen uyarı, öğreti ve yol gösterme niteliğindeki bozma nedenlerinin çoğunluğunu, uzlaşma kurumunun kapsamına ilişkin uyuşmazlıkların oluşturduğudur³³⁸. Bu durumun asıl

³³⁴ “Genel Hükümler” başlıklı 7. madde için bkz. Ceza Muhakemesi Uzlaştırma Yönetmeliği, **Resmi Gazete**, 5 Ağustos 2017, Sayı: 30145. Ayrıca bkz.

<https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/Mevzuat/312020115054uzla%C5%9Ft%C4%B1rma%20y%C3%B6netmeli%C4%9Fi.pdf>, e.t. 25.06.2021.

³³⁵ Aşkın/Topuz/Bilge, s. 85.

³³⁶ Öztürk/Tezcan/Erdem/S. Gezer/S. Kırıt/A. Akçan/Özaydın/E.Tütüncü/A.Villemin/Tok, s. 60.

³³⁷ Şahin, s. 70.

³³⁸ Yrg. C. Gnl. Krl'nin 25.06.2020 Tarihli, 2017/4-932 Esas ve 2020/322 Karar Sayılı İlamında, “Sanığın tehdit suçundan mahkûmiyetine ilişkin Yerel Mahkemece verilen hükmün, sanık tarafından temyiz edilmesi üzerine Özel Dairece "1-02/12/2016 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak aynı tarihte yürürlüğe giren 6763 sayılı Kanun'un 34. maddesiyle değişik 5271 sayılı CMK'nın 253. maddesi ve maddeye eklenen fıkraya göre uzlaşma hükümleri yeniden düzenlenmiş ve sanığa isnat edilen TCK'nın 106/1. maddesi kapsamındaki tehdit suçunun uzlaştırma kapsamında bulunduğu anlaşılmış olmakla, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 2 ve 7. maddeleri de gözetilerek, uzlaştırma işlemi uygulanarak sonucuna göre sanığın hukuki durumunun bu kapsamda tekrar değerlendirilip belirlenmesinde zorunluluk bulunması, 2-Kabule göre de; sanığın tekrerrür esas alınan, adli sicil kaydındaki ilama konu TCK'nın 106/1-1.cümlesine uyan suçun, hükümden sonra yürürlüğe giren 6763 sayılı Kanun'un 34.maddesiyle değişik 5271 sayılı CMK'nın 253.maddesi ve maddeye eklenen fıkraya göre uzlaştırma kapsamına alındığının anlaşılması karşısında, anılan hükmeye ilişkin uyarılama yargılaması yapılıp yapılmadığı araştırılarak sonucuna göre tekrerrür hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağına yeniden değerlendirilmesi" gerektiğinden bahisle bozulmasına karar verildiği anlaşılan dosyada; Sanığın adli sicil kaydındaki ilam yönüyle tekrerrür hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağına ilişkin iki numaralı bozma nedeni ancak ilk bozma nedenine bağlı olarak uzlaşma hükümlerinin uygulanmaması hâlinde

nedeninin, çok sık olarak yapılan mevzuat değişiklikleri olduğu kanaatindeyim. Uygulamacıların her bir dosyada, suç tarihi ile uzlaşma kurumunun kapsamında yapılan tüm değişiklikleri, her olay için ayrı ayrı karşılaştırarak karar vermeleri gerekmektedir. Yargıtay 4. CD bir kararında, suç tarihinde uzlaştırma kapsamında olmayan tehdit suçundan sanığın beraat ettiği, TCK'nın 125/1. maddesinde düzenlenen hakaret suçunun CMK'nın 253/3. maddesi uyarınca uzlaşmaya tabi hale geldiği, CMK'nın 253 ve 254. maddeleri uyarınca uzlaşma hükümlerinin uygulanması ve sonucuna göre sanığın hukuki durumunun belirlenmesini kabul etmiştir³³⁹. Aksi durumda, uzlaşma kapsamına alınan ya da uzlaşma kapsamı dışında bırakılan suç bağlamında, yanılı ile yanlış uygulamalara gidilmesi kaçınılmazdır. Uzlaşma kurumunun kapsamı, CMK'nın 253. maddesine göre 1. fıkranın (a), (b) ve (c) bentlerine ayrı ayrı düzenlendiği görülmektedir. Bu düzenlemeye göre; (a) bendinde soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlar sayılmış, (b) bendinde şikâyete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın katalog olarak aşağıdaki suçlar sıralanmıştır³⁴⁰.

Türk Ceza Kanununda yer alan;

1. Kasten yaralama (üçüncü fıkra hariç, madde 86; madde 88),
2. Taksirle yaralama (madde 89),
3. Tehdit (madde 106, birinci fıkra),
4. Konut dokunulmazlığının ihlali (madde 116),
5. İş ve çalışma hürriyetinin ihlali (madde 117, birinci fıkra; madde 119, birinci fıkra (c) bendi),
6. Hırsızlık (madde 141),
7. Güveni kötüye kullanma (madde 155),
8. Dolandırıcılık (madde 157),
9. Suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi (madde 165),
10. Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (madde 234),

---

sonuç doğurabilecek olup uzlaşma hükümlerinin uygulanması durumunda geçerliliğini kaybedeceğinden 'kabule göre' bozma niteliğindedir. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının itiraz yetkisi olağanüstü bir yasa yolu olup bir yasa yolunun olağanüstü olarak değerlendirilmesi itiraz nedenleri yönünden de bazı sınırlamaları beraberinde getireceğinden ve yerleşik Ceza Genel Kurulu uygulamalarına göre kabule göre bozma olarak da bilinen uyarı, öğreti ve yol gösterme niteliğindeki bozma nedenlerine yönelik bir hususta kanun yoluna başvurulmasında hukuki bir yarar bulunmadığından sırf bu nedene dayalı olarak Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının itiraz yetkisinin bulunmadığının kabulü gerekmektedir. Bu itibarla Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı itirazının esasına girilmeden saptanan ön sorun nedeniyle reddine karar verilmelidir.” şeklinde karar verilmiştir. UYAP, e.t. 28.10.2021.

³³⁹ Yrg. 4. C.D.'nin 30.09.2021 Tarihli, 2021/26950 Esas ve 2021/23190 Karar Sayılı İlamı. UYAP, e.t. 28.10.2021.

³⁴⁰ Temiz Gül, s. 83.

11. Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (dördüncü fıkra hariç, madde 239) suçları³⁴¹. Listeleme yöntemi ile sayılan bu suçlar, şikâyete tabi olup olmadıklarına bakılmaksızın uzlaşma kapsamında kabul edileceklerdir. Uzlaştırma kapsamına ilişkin yapılan kanuni listeleme, farklı tarihlerde yeni değişiklikler ile güncellenerek uzlaştırma kapsamı genişletilme eğilimi göstermektedir³⁴².

Son olarak da (c) bendinde ise; mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla, suça sürüklenen çocuklar bakımından ayrıca, üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçların da uzlaşma kapsamında kaldığı düzenlenmiştir³⁴³. TCK'da yer alan; cinsel saldırı (TCK m. 102), çocukların cinsel istismarı (TCK m. 103), reşit olmayanla cinsel ilişki (TCK m. 104) ve cinsel taciz ((TCK m. 105) suçları olarak sayılacak cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar, şikâyete tabi olup olmadığına bakılmaksızın CMK 253/3 maddesi gereği uzlaşma kapsamı dışında bırakılmıştır³⁴⁴. Kanımca, cinsel suçların mağdurları üzerinde kalıcı izler bırakması, fail ile anlaşma sonucu ihtilafın giderilmesinin uygulamada bu suç çeşitleri bakımından mümkün olmaması ve bu suç türlerinin toplumsal olarak oldukça tepki ile karşılanan suçlar arasında olması nedeniyle kanun koyucu tarafından haklı olarak uzlaştırma kapsamı dışında bırakıldıklarını düşünmekteyim. Aynı zamanda özellikle kadın ve çocukların mağduru oldukları bu tür suçlarda, mağdurların içerisine düşecekleri ruhsal çöküntü ve güçsüzlük hali ile birlikte örneğin hakaret ve tehdit suçlarında olduğu gibi özgür iradeleri ile rahat bir şekilde fail ile müzakerelere katılmak ya da iletişim sağlamak suretiyle uzlaşma sağlamaları hayatın olağan akışına aykırıdır.

Uzlaştırma kapsamında olan suç ile uzlaştırma kapsamında olmayan bir suçun birlikte işlenmesi durumunda, uzlaşma ile ilgili olarak suça ilişkin yeterli delilin bulunması şartı önem arz etmektedir. Zira, uzlaşma kapsamında kalan bir suç ile uzlaşma kapsamı dışında kalan bir suçun birlikte işlenmesi durumunda Yargıtayın istikrar bulmuş içtihatlarında da vurgulandığı gibi³⁴⁵ uzlaştırma hükümleri kanunun açık

³⁴¹ 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, **Resmi Gazete**, 17 Aralık 2004, Sayı: 25673. Ayrıca bkz. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5271&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, e.t. 08.10.2021.

³⁴² Yrg. C. Gnl. Krl'nin 08.06.2020 Tarihli, 2017/15-1184 Esas ve 2021/257 Karar Sayılı İlamı. UYAP, e.t. 28.10.2021.

³⁴³ Yenisey/ Nuhoglu, s. 827.

³⁴⁴ Öztürk/Tezcan/Erdem/S. Gezer/S. Kırıt/A. Akçan/Özaydın/E. Tütüncü/A. Vilemin/Tok, s. 61.

³⁴⁵ Yrg. 4. C.D.'nin 04.10.2021 Tarihli, 2019/1527 Esas ve 2021/23222 Karar Sayılı İlamı. Ayrıca Bkz.; Yrg. 2. C.D.'nin 04.10.2021 Tarihli, 2021/13137 Esas ve 2021/15764 Karar Sayılı İlamı. Ayrıca Bkz.; Yrg. 4. C.D.'nin 29.09.2021 Tarihli, 2019/1258 Esas ve 2021/23008 Karar Sayılı İlamı. UYAP, e.t. 28.10.2021.

hükmü gereği uygulanmayacaktır³⁴⁶. Örneğin uzlaştırma kapsamında olan bir suç ile uzlaştırma kapsamında olmayan bir suçun birlikte işlenmesi durumunda uzlaştırma hükümleri uygulanmayacağı gibi, kanun değişikliği sonucu uzlaştırma kapsamı dışında kalan bir suçun da ileri bir tarihte uzlaştırma kapsamına alınması, Yargıtay içtihatlarında bozma nedeni kabul edilmektedir. Yargıtay 6. CD bir kararında, suç tarihinde uzlaştırma kapsamında olmayan hırsızlık suçu ile uzlaştırma kapsamında olan konut dokunulmazlığını ihlal etme suçunun birlikte işlendiği olayda anılan şekilde karar vermiştir. Kararda, ilk derece mahkemesinde verilen hükümden sonra 02/12/2016 Tarih ve 29906 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak aynı gün yürürlüğe giren ve 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair 6763 Sayılı Kanun'un 34. maddesi ile değişik CMK'nın 253/1. madde hükmü uyarınca, sanığın üzerine atılı TCK'nın 144/1-b maddesinde düzenlenen hırsızlık suçunun uzlaştırma kapsamına alındığı hususuna vurgu yapılmaktadır. Dolayısıyla, konut dokunulmazlığının ihlali suçundan uzlaştırma işlemi yapılması gerekliliği ortaya çıkmış ve CMK'nın 254. maddesi gereğince sanığın hukuki durumunun yeniden değerlendirilmesi görüşüne yer verilmiştir³⁴⁷. Burada ayrıca dikkat edilmesi gereken bir diğer husus ise madde metninin değişiklik öncesi hallerinde de uzlaştırma kapsamında olan bir suça ilişkin yanılığa düşülerek CMK'nın 253/18 maddesine aykırı bir şekilde tekrar uzlaştırma işlemlerinin yapılmasıdır. Yargıtay 11. CD konuya ilişkin bir kararında; Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 25.10.2018 Tarihli, 2018/4-394 Esas ve 2018/478 Karar Sayılı ilamına atıf yaparak, 5237 Sayılı TCK'nin 86/2. maddesinde düzenlenen yaralama suçunun değişiklikten önce de uzlaşma kapsamında olduğunu, 5271 Sayılı CMK'nın 253/18 hükmü karşısında yeniden uzlaşma yoluna gidilemeyeceğini ifade etmiştir³⁴⁸.

CMK'nın 253/18 maddesi gereği “*uzlaştırmanın sonuçsuz kalması halinde tekrar uzlaştırma yoluna gidilmez*” emredici hükmü açıktır. Uzlaşma kapsamında kalan bir suçun uzlaşma kapsamında olmayan bir suç ile birlikte işlenmesi durumunda uzlaşma hükümleri uygulanmamaktadır. Ancak bahsi geçen nitelikteki suçların birlikte işlenmemelerine rağmen birlikte işlendikleri yanılığısına düşülerek uygulamada hatalı kararlar verildiği görülmektedir. Nitekim Yargıtay 6. CD bir kararında, sanığın üzerine

³⁴⁶ Özgenç, s. 305.

³⁴⁷ Yrg. 6. C.D.'nin 29.09.2021 Tarihli, 2020/11612 Esas ve 2021/14519 Karar Sayılı İlamı, UYAP, e.t. 28.10.2021.

³⁴⁸ Yrg. 11. C.D.'nin 28.09.2021 Tarihli, 2021/34082 Esas ve 2021/7338 Karar Sayılı İlamı. UYAP, e.t. 28.10.2021.

atılı suç tarihi olan 11.05.2009 tarihinden 10 gün kadar öncesi suç tarihli sair tehdit suçunun, 11.05.2009 suç tarihli ve uzlaşmaya tabi olmayan silahla kasten yaralamaya teşebbüs suçundan bağımsız nitelikte oluşunu ifade etmiştir. Bu bağlamda her iki suçun birlikte işlenmiş olduğunun kabul edilemeyeceği belirtilmiştir³⁴⁹. Uzlaştırma kapsamındaki bir suç ile uzlaştırma kapsamında olmayan bir suçun ayrı ayrı işlenmesi durumunda, uzlaştırma hükümleri bağlamında zaman ve mekân birliği içerisinde işlenmediğinden birbirlerini etkilemeleri elbette söz konusu olmayacaktır. Nitekim Yargıtay 8. CD konuya ilişkin bir kararında, Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 13.12.2018 gün ve 2018/112-635 Sayılı kararında atıf yapıldıktan sonra, 02.12.2016 Tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 6763 Sayılı Kanun'un 34. maddesi ile uzlaşma kapsamına sokulan TCK'nın 106/1. maddesinde düzenlenen tehdit suçunu uzlaştırma kapsamına girmeyen iftira suçu ile birlikte zaman ve mekân birliği içerisinde işlemediğinden tehdit suçu açısından uzlaştırma hükümlerinin uygulanması gerektiği görüşüne yer verilmiştir³⁵⁰.

Uzlaştırma kapsamında olmayan bir suçun uzlaşma kapsamında kalan başka bir suçla birlikte işlenmesi durumunda, öncelikle delillerin değerlendirilmesi dikkate alınmalıdır. Şayet uzlaşma kapsamında olmayan suç hakkında yeterli delil yoksa ve Cumhuriyet savcısı bu suç hakkında KYOK vermiş ise ya da mahkemesinde beraat kararı verilmiş ise kesinleşen bu karar sonrası ilgili merciin uzlaştırmaya tabi olan suç ile alakalı olarak, dosyayı uzlaştırma bürosuna göndermesi gerekmektedir³⁵¹.

3.1.2. Uzlaştırmanın Taraflarına İlişkin Şartları

Uzlaşma kurumunun genel şartları arasında, taraflara ilişkin şartlar irdelendiğinde; tarafların gerçek kişi olmalarının arandığı görülmektedir. Özel hukuk tüzel kişisi olan mağdur ve suçtan zarar görenler hakkında da uzlaşma kurumu uygulanabilirse de devlet ya da başkaca kamu tüzel kişisine karşı işlenen suçlarda uzlaştırma hükümlerinin uygulanma imkânı yoktur. Mağdur ya da suçtan zarar görenin gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olması zorunludur. Uzlaştırma Yönetmeliğin 7. maddesinin birinci fıkrasında bu şart vurgulanmıştır. Bu hükümden çıkartılacak sonuç ise; Devlet ya da

³⁴⁹ Yrg. 6. C.D.'nin 13.10.2021 Tarihli, 2021/1073 Esas ve 2021/15468 Karar Sayılı İlamı. UYAP, e.t. 28.10.2021.

³⁵⁰ Yrg. 8. C.D.'nin 10.02.2021 Tarihli, 2020/4575 Esas ve 2021/2006 Karar Sayılı İlamı. UYAP, e.t. 28.10.2021.

³⁵¹ Yrg. 4. C.D.'nin 30.09.2021 Tarihli, 2021/26950 Esas ve 2021/23190 Karar Sayılı İlamı. UYAP, e.t. 28.10.2021.

başkaca herhangi bir kamu tüzel kişisi aleyhine işlenen suçlarda 5271 Sayılı CMK'da düzenlenen uzlaştırma hükümleri uygulanamayacaktır³⁵². Kanımca, uzlaştırmanın taraflarından birinin kamu tüzel kişisi olması, uzlaştırmanın tarafların özgür iradeleri ile yapılması kuralını ihlal edecektir. Uzlaştırma kural olarak tarafların eşit şartlar altında müzakerelere katılmaları esasına dayanmaktadır ancak taraflardan birinin kamu tüzel kişisi olması durumunda bu hususlardan bahsedilemeyecektir. Ayrıca taraflardan birinin kamu tüzel kişisi olması durumunda, eşitsizlikler yaratacak şekilde failin şahsi hakkı ile kamu hakkının uzlaştırmaya konu olması gerekecektir. Tüm bunlardan dolayı anılan düzenlemeyi doğru buluyorum.

Uzlaştırma kurumunun taraflarına ilişkin bir diğer durum, kusur yeteneğinin var olup olmaması durumudur. Kişinin kusur yeteneği olmaması nedeniyle ceza ehliyetinin olmaması durumlarında uzlaşma hükümleri uygulanamaz³⁵³. Tarafların reşit olması ya da kısıtlanmış olmaması gerektiğinden, uzlaştırmanın taraflarının bu şartları taşımaması durumunda, reşit olmayan ya da kısıtlanmış olan tarafın kanuni temsilcileri, uzlaştırmanın dolaylı olarak tarafı konumuna geçmektedir. Uzlaştırma kurumunun uygulanması aşamasında, taraflarda TCK 32. maddesi anlamında akıl zayıflığının bulunması halinde, uzlaştırma kurumunun uygulanmasına ilişkin kanuni bir engel yoktur. Sadece failin ya da mağdurun onsekiz yaşından küçük olması durumunda uzlaştırma teklifi kanuni temsilcilerine yapılması gerekmektedir³⁵⁴.

Yönetmeliğin 7. maddesinin yedinci fıkrasında düzenlendiği şekli ile soruşturma evresinde mağdur veya suçtan zarar görenin ölümü durumunda, uzlaştırma işlemi sonlandırılacaktır. Kovuşturma evresi bağlamında, Uzlaştırma Yönetmeliğinin atıf yaptığı CMK'nın 243. maddesi hükmüne göre katılma hükümsüz kalmaktadır. Ancak mirasçılar, katılanın haklarını takip etmek üzere davaya katılabileceklerdir. Nitekim Yargıtay 4. CD konuya ilişkin bir kararında; uzlaştırmanın, şikâyet hakkı ve davaya katılma hakkı gibi kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca bu hakların sadece suçtan zarar gören kişi tarafından kullanılabilmesi, mal varlığına ilişkin haklardan olmaması nedeniyle mirasçılara geçmesi ya da başkasına devredilmesi mümkün olmadığı vurgulanmıştır. Ancak kanun koyucunun, suçtan zarar gören kişi dışındakiler tarafından bu hakların kullanılabilmesini düzenlediği durumların istisna

³⁵² Erdal Yerdelen, "Soruşturma Evresinde Uzlaştırma Usulü", **Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı**, 1. Baskı, Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara 2018, s. 56.

³⁵³ Olgun Değirmenci, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kitabı**, s. 48.

³⁵⁴ Yerdelen, s. 58.

olduğu, CMK'nın 243. maddesindeki düzenlemeden dolayısıyla, katılanın ölmesi durumunda mirasçılarının, davaya katılanın haklarını takip etmek üzere katılmasının mümkün olduğu ifade edilmiştir. Bu bağlamda anılan karara göre mirasçılar, miras bırakanın davaya katılmış olması koşuluyla miras bırakanın haklarını takip etme hakları mevcuttur. Ancak davaya katılmayan ve daha sonra ölen mağdurun mirasçılarında davaya katılma hakkı tanınmadığı gibi bu mirasçılar, ölen mağdurun haklarını takip etmeleri de mümkün olmadığı görüşüne yer verilmiştir³⁵⁵. Şikâyet hakkı, şahsa sıkı sıkıya bağlı olan haklardandır. Mirasçılar, ancak kendilerine yetki verilen ayrıksı durumlarda kanunda açıkça düzenleme varsa bu hakkı kullanabileceklerdir. Uzlaştırma kurumunun uygulanmasında ise mağdur veya suçtan zarar görenin ölümü durumlarında, şikâyet hakkı mağdur veya suçtan zarar görenin mirasçılara intikal etmeyecektir. Bu bağlamda, örneğin mağdurun soruşturma evresinde ölümü durumunda, mağdurun mirasçılara uzlaşma teklifinin yapılması doğru değildir³⁵⁶.

Birden çok kişi tarafından işlenen suçlarda uzlaştırma işlemlerinin her bir şerik bakımından ayrı ayrı ele alınarak yürütülmesi gerekmektedir. CMK'nın 255. maddesinde olduğu gibi Uzlaştırma Yönetmeliğinin 7/2 maddesinde suçun özel görünüm şekillerinden iştirak iradesi üzerinde durulmuştur. Bu düzenlemeye göre; uzlaştırma kurumuna ilişkin hükümler birden çok kişi tarafından işlenen suçlarda aralarında iştirak ilişkisinin varlığına bakılmaksızın, her bir şüpheli ya da sanık için ayrı ayrı değerlendirilecektir. Birden çok kişi tarafından işlenen suçlarda, bunlardan her biri ayrı ayrı değerlendirilerek ancak uzlaşan şüpheli veya sanıklar uzlaştırma hükümlerinden istifade edebileceklerdir³⁵⁷. Diğer taraftan, CMK 253/7 maddesi ile Uzlaştırma Yönetmeliğinin 7/3 maddesinde düzenlendiği şekli ile bir fiil neticesinde, birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine de sebebiyet verilmesi söz konusu olabilmektedir. Böyle bir durumda, uzlaştırma hükümlerinin taraflar arasında uygulanabilmesi için, mağdur veya suçtan zarar görenlerin hepsinin, uzlaşma anlaşmasını hep birlikte kabul etmesi gerekmektedir. Mağdur veya suçtan zarar görenlerin bir kısmının uzlaşma hükümlerini kabul ettiğini beyan etmesi yeterli olmayacaktır³⁵⁸. Uzlaştırma raporu ilam niteliğinde olduğundan, edimin murisin mirasçıları tarafından yerine getirilmesi gerekmektedir. Failin ölümü durumunda,

³⁵⁵ Yrg. 4. C.D.'nin 15.12.2017 Tarihli, 2017/19259 Esas ve 2017/28186 Karar Sayılı İlamı. UYAP, e.t. 28.10.2021.

³⁵⁶ Yerdelen, s. 57.

³⁵⁷ Değirmenci, s. 187.

³⁵⁸ Yrg. 4. C.D.'nin 30.09.2021 Tarihli, 2019/1860 Esas ve 2021/23094 Karar Sayılı İlamı. UYAP, e.t. 28.10.2021.

uzlaştırma kurumu bağlamında ayrıksı bir durum söz konusudur. Soruşturma evresinde failin ölümünün sonucu takipsizlik kararı verilmesi ya da kovuşturma evresinde failin ölümünün sonucu düşme kararı verilmesi gerekirken, uzlaştırma kurumunun uygulanması durumunda, şayet edim daha sonra yerine getirilecekse ve uzlaştırma raporu düzenlendikten sonra fail ölmüşse, yerine getirilmesi gereken bir edim söz konusu olmaktadır³⁵⁹.

Uzlaştırma Yönetmeliğin 7/5 maddesinde düzenlendiği şekli ile uzlaştırmanın sonuçsuz kalması hâlinde, tekrar uzlaştırma yoluna gidilemeyecektir³⁶⁰. Ayrıca uzlaştırma kurumunun genel şartlarına ilişkin altıncı fıkrada; soruşturma veya kovuşturma konusu suç fiiline ilişkin olmak kaydı ile tazminat davası açılmayacağı ve açılmış olan tazminat davasından feragat edilmiş sayılacağı da hükme bağlanmıştır.

Uzlaştırma Yönetmeliğinin 7/8 maddesinde düzenlendiği şekli ile uzlaştırma süreci ile soruşturma işlemleri çakışmamakta, uzlaşma teklifi soruşturma ya da kovuşturma konusu suça ilişkin delillerin toplanmasına ve koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel teşkil etmemektedir. Uzlaştırma işlemleri soruşturma evresinde devam ederken soruşturma işlemlerinin durdurulması söz konusu değildir. Özellikle suça ilişkin delillerin toplanmasının ve koruma tedbirlerinin uygulanmasının durdurulması, telafisi mümkün olmayacak sonuçlar doğurabileceğinden kanun koyucu tarafından uygun görülmediği anlaşılmaktadır.

Uzlaştırma Yönetmeliğinin 7/9 maddesinde düzenlendiği şekli ile uzlaştırma kurumu, bazı kurumlar ile birlikte değerlendirildiğinde, uygulanma önceliği söz konusu olmaktadır. Uzlaştırma kapsamında kalan bir suça ilişkin olarak kamu davasının açılmasının ertelenmesi veya hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmek istenildiğinde, öncelikle uzlaştırma kurumunun uygulanması girişiminde bulunulması gerekmektedir. Aksi takdirde, kamu davasının açılmasının ertelenmesi veya hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesi hukuka aykırı olacaktır.

3.1.3. Muhakeme Şartlarının Gerçekleşmesi

Ceza muhakemesi hukukunda yargılamanın devam edebilmesi için bulunması ya da bulunmaması gerekli olan bir takım koşullara, muhakeme şartları denilmektedir³⁶¹. Ceza

³⁵⁹ Yerdelen, s. 57.

³⁶⁰ Yrg. 11. C.D.'nin 28.09.2021 Tarihli, 2021/34082 Esas ve 2021/7338 Karar Sayılı İlamı. UYAP, e.t. 28.10.2021.

³⁶¹ Şahin, s. 51.

muhakemesi hukuku her ne kadar kural olarak kendiliğinden yürüyen bir işleyişe sahipse de bazı durumlarda dava açılması ya da açılmış bir davada yargılamaya devam edilebilmesi belirli şartların yerine getirilmesine bağlanmıştır. Dava açılabilmesi için dava şartlarının gerekliliği ile yargılamaya devam edilebilmesi için gerekli olan yargılama şartlarının tamamına muhakeme şartları denilmektedir³⁶². Uzlaşma kurumunun uygulanabilmesi için de failin yaptığı fiilin soruşturulmasının ve kovuşturulmasının önünde engel bulunmaması, yani muhakeme şartlarının sağlanması gerekmektedir³⁶³.

Dava ve yargılama şartları olarak ikiye ayrılan muhakeme şartlarını, kendi içerisinde de alt başlıklar halinde listelemek mümkündür. Dava şartlarını sırasıyla; şikâyet, dava süresi, izin, yargı bulunmaması, talep, açık dava bulunmaması, ön ödemenin yerine getirilmemesi, uzlaşma olmaması, yeni delil bulunmaması, ceza ehliyetinin varlığı, diploması ve yabancı asker kişilerin dokunulmazlığının bulunmaması, fiilin kabahat değil suç oluşturması, ceza miktarı ve seçimlik ceza öngörülmemiş olması şeklinde saymak mümkündür³⁶⁴. Yargılama şartları ise sanığın hazır bulunması, sanığın akıl hastası olmaması, bekletici meselenin çözümü, yasama dokunulmazlığının bulunmaması olarak sıralanabilir³⁶⁵.

Muhakeme şartlarının, muhakemenin her aşamasında kendiliğinden değerlendirilmesi gerekmektedir. Dava açılmayacak olmasının sonucu olarak soruşturma yapılmasında hukuki bir yarar kalmayacağından soruşturma evresinde de muhakemeye engel olan şartlar değerlendirilmelidir³⁶⁶. Muhakeme şartları, bir başka sınıflandırmaya göre ise olumlu ve olumsuz muhakeme şartları olarak ikiye ayrılır. Muhakemenin devam edebilmesi için varlığı aranan muhakeme koşullarına olumlu ya da pozitif şartlar, muhakemenin devamı için bulunmaması gereken muhakeme koşullarına ise olumsuz ya da negatif muhakeme şartları denilmektedir³⁶⁷.

Şikâyet; kanunlarda sınırlı sayıdaki suçlar için öngörülmüş olan, tüm suçları kapsamayan, kapsadığı şikâyete bağlı bir suçtan dolayı şikâyet hakkını kullanma yetkisine sahip olan kişinin, yetkili mercilerden soruşturma ve kovuşturma yapılmasını

³⁶² Öztürk/Tezcan/Erdem/S. Gezer/S. Kırıt/A. Akçan/Özaydın/E. Tütüncü/A. Vıllemın/Tok, s. 44.

³⁶³ E. Şahin/Yemenici, s.458.

³⁶⁴ Veli Özer Özbek/Mehmet Nihat Kanbur/Koray Doğan/Pınar Bacaksız/İlker Tepe, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 4. Baskı, Seçkin Yayınları, 2012, s. 126.

³⁶⁵ Öztürk/Tezcan/Erdem/S. Gezer/S. Kırıt/A. Akçan/Özaydın/E. Tütüncü/A. Vıllemın/Tok, s. 45.

³⁶⁶ Özbek/ Kanbur/ Doğan/ Bacaksız/ Tepe, s. 124.

³⁶⁷ Şahin, s. 52.

talep etme hakkı olarak tanımlanabilmektedir³⁶⁸. Uzlaştırma kurumunun şikâyete tabi suçlarda uygulanması için en başta süresinde ve usulüne uygun olarak yapılmış bir şikâyetin varlığı aranmaktadır³⁶⁹. İzne tabi bir suç hakkında ise aynı şekilde izin şartının gerçekleşmesi ile uzlaştırma hükümleri uygulanabilecektir³⁷⁰.

Soruşturma ve kovuşturma şartlarının, maddi ceza hukukunun mu yoksa ceza muhakemesi hukukunun mu alanına girdiği öğretide tartışmalıdır³⁷¹. Bir görüşe göre ceza muhakemesi şartları, düzenlendiği kanuna bakılmaksızın ceza muhakemesi hukuku ilkelerine tabidir. Bu bağlamda da zaman bakımından derhal uygulanma ilkesi söz konusu olmaktadır. Zira, muhakeme şartları ceza muhakemesinin ilerleyişine doğrudan doğruya müdahale eden şartlardır. Failin cezalandırılmasına sebebiyet verilmesi, muhakeme şartlarını maddi ceza hukuku kurumu niteliğine sokmamaktadır. Aynı şekilde soruşturma ve kovuşturma yapılmasına engel olan her durum da muhakeme şartı olarak değerlendirilemeyecektir³⁷². Diğer bir görüşe göre ise uzlaştırmanın sonuçlanması ile fail ile devlet arasında ceza ilişkisi sona erektir. Ayrıca taraflar arasında kararlaştırılmış olsa da bir yaptırım söz konusudur. Dolayısıyla bu görüşe göre; uzlaştırma kurumu maddi ceza hukuku kurumu olmaktadır³⁷³.

Uzlaştırma kurumu, Yargıtay'ın da yerleşik içtihatlarında belirttiği gibi olumlu muhakeme şartlarındandır. Nitekim Yargıtay 8. CD bir kararında, 5237 Sayılı TCK'nın 234/3. maddesinde düzenlenen çocuğun kaçırılması ve alıkonulması suçunun 5560 Sayılı Kanun ile değişik 5271 Sayılı CMK'nın 253. maddesi uyarınca uzlaşma kapsamında kaldığı, dolayısıyla ceza muhakemesi şartı olan uzlaşma hükümlerinin uygulanması zorunlu olduğunu kabul etmiştir³⁷⁴. Olumsuz muhakeme şartlarına örnek verecek olursak; şikâyet, izin, kusur yeteneği, dokunulmazlığın bulunmaması, suçun zaman aşımına uğramamış olması sayılabilmektedir. Olumlu muhakeme şartları içerisinde olan uzlaştırma kurumunda olduğu gibi muhakemenin devamı için örneğin, davanın açılması için uzlaştırma işlemlerinin yerine getirilmesi gerekmektedir³⁷⁵. Muhakeme şartı olan uzlaştırma kurumunun, kanuna uygun bir şekilde uygulanıp

³⁶⁸ Öztürk/Tezcan/Erdem/S. Gezer/S. Kırıt/A. Akçan/Özaydın/E. Tütüncü/A. Vilemin/Tok, s. 46.

³⁶⁹ Yrg. 6. C.D.'nin 22.09.2021 Tarihli, 2021/22 Esas ve 2021/14033 Karar Sayılı ilamı. UYAP, e.t. 28.10.2021.

³⁷⁰ Eriş, s. 262.

³⁷¹ İzzet Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 3. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2008, s. 552.

³⁷² Şahin, s. 52-53.

³⁷³ Sezer, s. 58.

³⁷⁴ Yrg. 8. C.D.'nin 04.10.2021 Tarihli, 2019/4932 Esas ve 2021/18536 Karar Sayılı ilamı. UYAP, e.t. 28.10.2021.

³⁷⁵ Yenisey/Nuhoğlu, s. 822.

uygulanmadığı konusunun, kanun yolu incelemelerinde öncelikle ele alınarak değerlendirildiği görülmektedir. Yargıtay 12. CD bir kararında; Dairenin yerleşik uygulamalarına göre, taksirle yaralama suçunun zarar suçu, TCK'nın 179/3. maddesinde düzenlenen trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçunun tehlike suçu olması, her iki suçun birlikte işlendiği hallerde, sanığın hangi suç nedeniyle cezalandırılacağı belirlenirken, anılan suçlar için kanunda öngörülen cezaların ağırlığının değil, zarar suçu-tehlike suçu olmaları kriterinin esas alınması gerektiği, buna göre, sanığın taksirle yaralama suçundan cezalandırılmasının mümkün olduğu durumlarda sadece taksirle yaralama suçundan cezalandırılması, kovuşturma şartı olan şikâyetin gerçekleşmemesi, şikâyetten vazgeçme veya uzlaşma nedeniyle taksirle yaralama suçundan cezalandırmanın mümkün olmadığı durumlarda ise sanığın trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçundan cezalandırılması gerektiğinin kabul edilmektedir³⁷⁶.

3.1.4. Yeterli Şüphenin Bulunması Şartı

Suçla ilişkin yeterli şüphenin bulunmasına ilişkin şartlara bakıldığında; uzlaşma kapsamına giren suçlar bakımından eğer yeterli şüphe mevcutsa, şartları oluştuğu takdirde uzlaşma kurumunun uygulanması zorunludur³⁷⁷.

Suç ve delil arasındaki ilişkinin kurulması belirli bir sürecin sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. CMK'nın 160. maddesinde düzenlenen hükümlerde, bir suçun işlenmesini öğrenen Cumhuriyet savcısının görevleri sayılmaktadır. İlk olarak CMK'nın 160/1 maddesine göre; ihbar veya başka suretle bir suçun işlendiğinin öğrenilmesi üzerine, Cumhuriyet savcısı vakit kaybetmeden kamu davası açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmakla görevlidir. Bu araştırmanın amacı, Cumhuriyet savcısı tarafından en kısa sürede kamu davasını açmaya yer olup olmadığına ilişkin bir karar verebilmektir. Anılan maddenin ikinci fıkrasına göre ise Cumhuriyet savcısı, failin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve failin haklarını korumakla yükümlüdür. Bu yükümlülüğünü emrindeki adli kolluk görevlileri marifetiyle yerine getirmektedir.

Uzlaştırma kurumunun uygulanabilmesi için öncelikle suç konusu bir fiilin varlığı gerekmektedir. Suç fiilinin varlığı sonrasında ise bu suçun CMK 253. madde bağlamında, uzlaştırma kapsamında kalan bir suç olması gerekmektedir. Ancak tüm bu

³⁷⁶ Yrg. 12. C.D.'nin 29.09.2021 Tarihli, 2020/3063 Esas ve 2021/6367 Karar Sayılı İlâmı. UYAP, e.t. 28.10.2021.

³⁷⁷ Değirmenci s. 159.

hususlar sağlansa da iddianame düzenlenme koşulları oluşmadıkça, uzlaştırma yoluna gidilemez. İddianame düzenlenmesi için gereken yeterli suç şüphesinin bulunmaması durumunda, uzlaştırma kurumu da uygulanamayacaktır³⁷⁸.

3.1.5. Uzlaşmanın Yetkili Kimse Tarafından Yapılması

Uzlaşma teklifinde bulunma, Uzlaştırma Yönetmeliğin 29. maddesine göre uzlaştırmacıya verilmiş bir görevdir. Bu görev, 6763 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun³⁷⁹ ile yapılan değişiklik sonucu, kamu görevlilerinden alınarak, uzlaştırmacılara bırakılmıştır. Sözü edilen değişikliğin olumlu yansımaları, uygulamada uzlaşma kurumunun işlevselliğinin hızla artması ve başarı oranının yükselmesi ile kendini göstermiştir³⁸⁰.

Uzlaştırmacı, Uzlaştırma Yönetmeliğinin 4. maddesine göre; dosyanın tarafları arasındaki uzlaştırma müzakerelerini yöneten, Cumhuriyet savcısının onayı ile görevlendirilen avukat veya hukuk öğrenimi görmüş kişidir. Uzlaştırmacı olarak görevlendirilecek kişilerin belirli niteliklere sahip olmaları, bu nitelikleri korumak için devamlı eğitimlere katılmaları ve mevzuatta belirlenen bir kısım davranışlara uygun hareket etmeleri gerekmektedir. Uzlaştırma Yönetmeliğinin 48. maddesinin üçüncü fıkrasında ise uzlaştırmacı olma şartları sayılmaktadır. Buna göre, uzlaştırmacı siciline kayıt olabilmek için; Türk vatandaşı olmak, tam ehliyetli olunması, avukatlar yönünden bir baroya kayıtlı olmak, hukuk öğrenimi görmüş kişiler yönünden üniversitelerin hukuk fakültelerinden mezun olmak veya hukuk ya da hukuk bilgisine programlarında belirtilen şekillerde yeterli düzeyde yer veren siyasal bilgiler, idari bilimler, iktisat veya maliye veya polis akademisi alanlarında en az dört yıllık yükseköğrenim yapmış olmak, kasten işlenmiş bir suçtan mahkûm olmamak, terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı olmama, uzlaştırmacı eğitimini başarıyla tamamlamak ve yazılı sınavda gerekli şartları sağlayarak başarılı olmak gerekmektedir. Ayrıca Uzlaştırma Yönetmeliğinin 48. maddesinin üçüncü fıkrasının (g) bendinde, disiplin yönünden herhangi bir meslekten veya memuriyetten çıkarılmamış ya da geçici olarak yasaklanmamış olma şartı

³⁷⁸ Berrin Akbulut/Murat Aksan, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma**, 2. Baskı, Seçin Yayınları, Ankara 2019, s. 125.

³⁷⁹ 6763 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, **Resmi Gazete**, 2 Aralık 2016, Sayı: 29906. Ayrıca bkz.

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/12/20161202-1.htm> e.t. 30.09.2021.

³⁸⁰ Yıllara göre artarak değişen uzlaşma kurumuna dair adli istatistik bilgileri için bkz. “Adli İstatistikler Yayın Arşivi”, Ayrıca bkz. <https://adlisicil.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/adli-istatistikler-yayin-arsivi>, e.t. 28.10.2021.

bulunmaktadır. Bununla birlikte, Uzlaştırma Yönetmeliğinin 48. maddesinin dördüncü fıkrasına göre ise uzlaştırmacı olacak kişinin asıl mesleğinin düzenlendiği mevzuatında, uzlaştırmacılık görevini yapmaya engel bir düzenlemenin de olmaması gerekir.

3.2. Genel Olarak Soruşturma Evresinde Uzlaştırma

Soruşturma evresindeki uzlaştırma sürecini, üç aşamada incelemek mümkündür. Bu aşamalar sırasıyla; teklif aşaması, müzakere süreci ve uzlaştırma raporunu düzenleme süreçleri olarak sayılabilir. Uzlaştırma kurumu esas itibarıyla soruşturma aşamasında uygulanması öngörülmuş bir alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemidir. Soruşturma aşamasında öncelikle Cumhuriyet savcısı maddi gerçeği araştırmakla yükümlüdür. Suç isnadının uzlaştırma müessesesi kapsamında kaldığı düşüncesi ile Cumhuriyet savcısının soruşturma işlemlerini askıya alması düşünülemez³⁸¹. Uzlaştırma kurumunun işletilmesi sonucu, kesin bir şekilde uzlaştırma işleminin olumlu sonuçlanacağı söylenemeyeceği için etkin bir soruşturmanın devam ettirilmesi gerekmektedir.

3.2.1. Dosyanın Uzlaştırma Bürosuna Gönderilmesi Kararı

Öncelikle ihbar veya şikâyet sonucu öğrenilen suç fiili ile alakalı olarak yeterli suç şüphesine ulaşılmış olması durumunda, Uzlaştırma Yönetmeliğinin 10/2 maddesi gereği soruşturma savcılığı, suç fiilinin uzlaştırma kapsamında kaldığını tespit eder ise Çocuk Suçları Bürosu, Müracaat Bürosu gibi dosyayı bulunduğu bürodan³⁸², gönderme kararı vererek *Uzlaşma Bürosuna* dosyayı göndermesi gerekmektedir³⁸³. Bunun aksi durumunda Cumhuriyet savcısı, suç fiili ile ilgili olarak yeterli şüphe elde edemezse uzlaştırma kapsamında kaldığı gerekçesiyle dosyayı Uzlaştırma Bürosuna göndermekle yetinmemelidir. Bu durumda, Cumhuriyet savcısının yapması KYOK vermektir³⁸⁴.

Uzlaştırma bürosuna dava dosyasının gönderilmesi kararı, Uzlaştırma Yönetmeliği EK-1'de³⁸⁵ düzenlenmiş olan örneğe uygun olarak yapılmalıdır. Zira özellikle uzlaştırmacı ilk olarak gönderme kararı ile dosya hakkında bilgi edinebilecektir. Uzlaştırma Yönetmeliğinin 10/4 maddesinde, Cumhuriyet Başsavcısı ya da Cumhuriyet

³⁸¹ Tan, s. 82.

³⁸² Çocuk büroda görevli olan Cumhuriyet savcısı, ayrıca 5395 sayılı ÇKK'da çocuklar yararına düzenlenen koruyucu önlemleri de gözetmek zorunda olduğuna ilişkin görüş için bkz. Tan, s. 82.

³⁸³ Değirmenci, s. 233.

³⁸⁴ Sezer, s. 115.

³⁸⁵ Gönderme kararı için bkz. 5 Ağustos 2017 tarihli Ceza Muhakemesinde Uzlaşma Yönetmeliği EK-1.; Ayrıca aşağıda bkz. Tez çalışmamız EK-B.

Başsavcısı vekilinin gönderme kararı sonrası, “görüldü” işlemi yapması, kendi içerisinde bir kontrol mekanizması olarak oluşturulmuştur³⁸⁶.

Uzlaştırma Yönetmeliğinin 10/3 maddesinde ise, uygulamada çeşitli kargaşaların yaşanmasına neden olan bir hükmün düzenlendiği görülmektedir. Uzlaştırma Yönetmeliğine göre; uzlaştırma kapsamındaki bir suç, uzlaştırma kapsamında olmayan bir suç ile birlikte işlendiğinde, uzlaştırma kapsamına girmeyen suç hakkında, KYOK verilerek kesinleşmesi ile dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesi gerekmektedir. KYOK, itiraz üzerine Sulh Ceza Hâkimliği tarafından itirazın reddedilmesi ya da itiraz süresinin geçirilmesi ile kesinleşecektir³⁸⁷.

Soruşturma bürosu, Cumhuriyet Başsavcılıkları, iş ve işlemlerinin hızlı ve etkin bir şekilde yürütülebilmesi amacıyla uzmanlaşma yoluna gidilmesi için İl Cumhuriyet Başsavcılıklarının iş bölümü esasına göre kurulmaktadır. Kurulan büroların hangi konulara, suçlara bakacağı ve bürolarda çalışacak savcı sayısı, Cumhuriyet Başsavcıları, Cumhuriyet Başsavcı Vekilleri ya da kıdemli Cumhuriyet Savcıları tarafından yargı alanında meydana gelen iş ve işlem sayısı göz önüne alınarak belirlenmektedir. Kanunda kurulması öngörülen bürolar arasında uzlaştırma büroları sayılabilecektir. CMK'nın 253/4 maddesi, uzlaştırma bürolarının işlevini açık bir şekilde düzenlemiştir³⁸⁸. Kanun metninde soruşturma konusu suçun uzlaştırmaya tâbi olması ve kamu davası açılması için yeterli şüphenin bulunması koşullarının gerçekleşmesi durumunda, soruşturma dosyasının uzlaştırma bürosuna gönderileceği belirtilmiştir. Burada Kanunun aradığı diğer şartların, örneğin şikâyet hakkının kullanılması gibi muhakeme şartlarının gerçekleşmesi hususlarının unutulmaması gerekmektedir.

Uzlaştırma bürosuna soruşturma dosyasının gönderilmesi sonrasında, büronun görevi usulüne uygun bir şekilde uzlaştırmacı görevlendirmektir. Usulüne uygun bir şekilde görevlendirilen uzlaştırmacı, öncelikle şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene ya da şüphelinin, mağdurun veya suçtan zarar görenin reşit olmaması halinde, bunların

³⁸⁶ Özbek/Yerdelen/Boz/Yılmaz/Altuntaş/Erdem, s. 181.

³⁸⁷ Arslan, s. 73.

³⁸⁸ Dosyadaki bir kısım belgelerin uzlaştırma bürosuna gönderilmesine ilişkin olarak, 5237 sayılı CMK m. 253/4'e incelendiğinde; soruşturma konusu suçun uzlaştırmaya tâbi olması ve kamu davası açılması için yeterli şüphenin bulunması hâlinde, dosya uzlaştırma bürosuna gönderileceğinin düzenlendiği görülmektedir. Bundan sonraki aşamada, uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaştırma teklifinde bulunacaktır. Sayılanların reşit olmaması halinde, uzlaştırma teklifi anılan kişilerin kanunî temsilcilerine yapılacaktır. Uzlaştırmacı, uzlaşma teklifini açıklamalı tebligat veya istinabe yoluyla da yapabilir. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin uzlaşma teklifine karşı cevap verme süresi sınırlandırılmıştır. Buna göre, anılan kişiler kendilerine uzlaşma teklifinde bulunulmasından itibaren üç gün içinde kararını bildirmezler ise uzlaştırma teklifini reddetmiş sayılacaklardır.

kanunî temsilcilerine uzlaşma teklifinde bulunacaktır. Ancak özellikle yüz yüze uzlaştırma teklifinin yapılması önerilmekteyse de Kanunda sayılan şekliyle uzlaşma teklifinin açıklama tebligat veya istinabe yoluyla da yapılması geçerlidir. Kanun burada uzlaştırma kurumunun ruhu ile uyuşan bir süre öngörmüştür. CMK'nın 253/4 maddesi gereği kendilerine uzlaşma teklifinde bulunulduktan itibaren, madde metninde düzenlenen hak düşürücü üç günlük süre içerisinde şüpheli, mağdur veya suçtan zarar gören, uzlaştırmacıya kararlarını bildirmediği takdirde, teklifi reddetmiş sayılacaklardır.

Uzlaştırma iş ve işlemlerine ilişkin hizmetlerin yürütülmesini sağlamakla görevli olan uzlaştırma bürosunun görev ve sorumlulukları, Uzlaştırma Yönetmeliğinin 40. maddesinde sayılmış olup, bunlar arasında Cumhuriyet savcısının onayıyla uzlaştırmacı görevlendirmesi yapmak, uzlaştırmacıya ücret takdirinde bulunmak da yer almaktadır. Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğinin 39. maddesinde, her başsavcılık bünyesinde uzlaştırma bürolarının bulunacağı ve bu büroların nasıl ve ne şekilde işleyeceği düzenlenmiştir. Bu hüküm uyarınca uzlaştırma büroları kurulmuş ve uzlaştırma işlemlerinin daha profesyonel ellerde yürütülmesi amaçlanmıştır. Uzlaştırma Yönetmeliğinin 40 ve devamı maddelerinde ise, uzlaştırma bürosunda görevli kişilerin görev ve sorumlulukları, iş bölümünün nasıl olduğu, evrakların nasıl ve ne şekilde tutulması, saklanması gerektiği ve bu kişilerin denetimlerinin nasıl olması gerektiği düzenlenmiştir. Periyodik olarak yapılan eğitimler ile uzlaştırma bürolarındaki kalitenin ve verimliliği artırılması amaçlanmaktadır.

Uzlaşma teklifi soruşturma işlemlerini askıya aldırılmamaktadır. Uzlaştırma Yönetmeliğinin 10. maddesine göre devam edilen soruşturma sonucu, kamu davasının açılması için yeterli suç şüphesi oluşturacak delil elde edilememesi veya kovuşturma imkânının bulunmaması hâllerinde soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı dosyayı büroya göndermeksizin kendisi sonuçlandıracaktır. Bu durumda, dosya durumuna göre soruşturmaya veya KYOK verilecektir. CMK 158/6 maddesine göre: *“İhbar ve şikâyet konusu fiilin suç oluşturmadığının herhangi bir araştırma yapılmasını gerektirmeksizin açıkça anlaşılması veya ihbar ve şikâyetin soyut ve genel nitelikte olması durumunda soruşturma yapılmasına yer olmadığına karar verilir. Bu durumda şikâyet edilen kişiye şüpheli sıfatı verilemez. Soruşturma yapılmasına yer olmadığına dair karar, varsa ihbarda bulunana veya şikâyetçiye bildirilir ve bu karara karşı 173 üncü maddedeki usule göre itiraz edilebilir. İtirazın kabulü hâlinde Cumhuriyet başsavcılığı soruşturma işlemlerini başlatır. Bu fıkra uyarınca yapılan işlemler ve verilen kararlar, bunlara*

mahsus bir sisteme kaydedilir. Bu kayıtlar, ancak Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından görülebilir.” lekelenmeme hakkı kapsamında, şüpheli hakkında SYOK verilmesi gerekiyor ise dosya uzlaştırma bürosuna gönderilmemelidir. Aynı şekilde, CMK 172/1 maddesine göre de; *“Cumhuriyet savcısı, soruşturma evresi sonunda, kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesi veya kovuşturma olanağının bulunmaması hâllerinde kovuşturmaya yer olmadığına karar verir. Bu karar, suçtan zarar gören ile önceden ifadesi alınmış veya sorguya çekilmiş şüpheliye bildirilir. Kararda itiraz hakkı, süresi ve mercii gösterilir.”* emredici hükmü uygulanmakla dosyaların şartları oluştuğu takdirde kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilerek sonuçlandırılması gerekmektedir. Bu aşamalardan geçildiği takdirde Uzlaştırma Yönetmeliğinin 10/2 maddesi gereği, soruşturmaya konu suçun uzlaştırmaya tâbi olması ve iddianame düzenlenmesi için yeterli şüphenin bulunması şartları karşılandıktan sonra, soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı gönderme kararı ile büroya gönderir. Dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesi, Uzlaştırma Yönetmeliğinin Ek-1’de örnek olarak yer alan *“uzlaştırma bürosuna gönderme kararı”* adı verilen matbu bir karar ile gönderilmektedir. Bu karara karşı mevzuatta herhangi bir kanun yolu öngörülmemiştir.

3.2.2. Kamu Davasının Açılması İçin Gerekli Olan Yeterli Şüphenin Varlığı

Soruşturma bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı, bir suç işlendiği ihbarını aldığı anda bu hususta bir karar vermek üzere işin gerçeğini araştırmakla mükelleftir. Bu yükümlülük, emrinde bulunan kolluk gücünü de kullanmak suretiyle failin lehine veya aleyhine olabilecek tüm delilleri toplamak şeklinde gerçekleşir. Toplanan deliller neticesinde kamu davası açmaya yeter nitelikte delilin elde edilememesi durumunda kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilir. KYOK kararı verilmesi gereken hallerde uzlaştırma yoluna gidilmesi mümkün değildir. Ayrıca, KYOK kararı verilmesi gereken failin, beraat etme ihtimali de kuvvetle muhtemeldir. Bu durumda beraat edecek failin uzlaşmasını beklemek de gerçekçi ve hakkaniyetli değildir. Soruşturma savcısının fail hakkında kamu davası açmaya yeter nitelikte delil elde edememesi halinde dosya, suçun uzlaştırma kapsamında olma şartlarının da sağlanması kaydıyla, uzlaştırma işlemlerinin yerine getirilmesi üzerine uzlaştırma bürosuna gönderilmektedir. Bu durum, Uzlaştırma Yönetmeliğinin 10. maddesinde de belirtilmiştir.

Uzlaştırma Yönetmeliğinin 10. maddesinde, öncelikle uzlaşma kapsamında kalan suç hakkında yeterli şüphenin varlığı aranmaktadır. Yeterli suç şüphesi mevcut değilse ya da kovuşturma imkânı yoksa Cumhuriyet savcısı, dosyayı uzlaştırma bürosuna gönderemez. Mevcut hali ile soruşturmaya veya SYOK vermek zorundadır. Zira, yeterli delil olmadan uzlaştırma işlemlerine başlanması mümkün kabul edilse idi, kötü niyetli kimselerin bu zayıf düzenlemeden istifade ederek haksız kazanç sağlamaya çalışacakları mümkün olabilirdi³⁸⁹. Burada sözü edilen yeterli şüphe kavramı, iddianame düzenlenmesi için oluşan yeterli suç şüphesidir. Suçun uzlaşmaya tabi olması ve kovuşturma şartlarının gerçekleşmesi sonucu eğer iddianame düzenlenmesi için oluşan yeterli suç şüphesi de mevcut ise dosya uzlaşma bürosuna gönderilebilecektir. İddianame düzenlenmesi için gereken şartların mevcut olmaması durumunda, uzlaşma müessesesi de işlerlik kazanamayacaktır. Burada yeterli delil kavramına ilişkin takdir yetkisi Cumhuriyet savcısına aittir³⁹⁰.

3.2.3. Uzlaştırmacı Görevlendirilmesi

Kanun koyucu uzlaştırma işlemi gibi hassas bir konunun, uzman ve belirli eğitimler almış ayrıca bağımsız ve çok sıkı kurallara tabi bir kişinin kontrolü altında gerçekleşmesini uygun görmüştür³⁹¹. Uzlaştırma Yönetmeliğinin “Tanımlar” başlıklı 4. maddesinde uzlaştırmacı: “*Şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören arasındaki uzlaştırma müzakerelerini yöneten, Cumhuriyet savcısının onayıyla görevlendirilen avukat veya hukuk öğrenimi görmüş kişiyi*” ifade eder şekilde tanımlanmıştır.

Uzlaştırmacı görevlendirilmesi, 6763 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile yapılan değişiklik sonrası; Cumhuriyet savcısının bizzat uzlaştırma teklifi yapması ya da adli kolluk görevlileri tarafından talimatla uzlaşma teklifi yaptırması yerine, CMK 253/4 maddesi gereğince soruşturmayı doğrudan uzlaştırma bürosuna göndermesi öngörülmüştür³⁹².

CMK'nın 253/24 maddesi uyarınca, uzlaştırma bürosunda görevli ya da uzlaştırma işlemlerinden sorumlu kılınan Cumhuriyet savcısı, belirli şartların gerçekleşmesi koşuluyla Adalet Bakanlığı Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı tarafından

³⁸⁹ Temiz Gül, s. 104.

³⁹⁰ Akbulut/Aksan, s. 125.

³⁹¹ Özgenç, s. 353.

³⁹² Akbulut/Aksan, s.198.

güncellenen listeden olmak üzere uzlaştırmacı görevlendirir. Bu şartlar; öncelikle suçun uzlaştırma kapsamında kalması, iddianame düzenlenmesi için yeterli suç şüphesinin varlığının devam ediyor olması ve kovuşturmayaya engel başkaca bir halin olmaması durumlarıdır³⁹³. Burada üzerinde durulması gereken “*hukuk öğrenimi görmüş kişi*” sınıflandırmasıdır. Hukuk öğrenimi görmüş kişilerin, hukuk fakültesi mezunu olması şart olmayıp belirli hukuk derslerini müfredatlarında zorunlu tutan fakültelerin derslerini tamamlamış olmaları yeterli kabul edilmektedir. Ancak uzlaştırma siciline kaydedilebilmek için aranan şartlara ilişkin Uzlaştırma Yönetmeliğinin 47/1 maddesinde sayılan öğrenim şartları öğretide tartışmalı³⁹⁴ olmakla birlikte, sınırlayıcı değil örnek olarak sayıldığı kanaatindeyim.

Uzlaştırmacı görevlendirilmekle uzlaştırma işlemleri başlatılmış olduğundan, uzlaştırmacı görevlendirilmesi de Uzlaştırma Yönetmeliğinde sayılan iletişim araçları ile taraflara bildirilmelidir. Dosyanın bulunduğu ve fiilin işlendiği ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı yargı çevresinde yeteri kadar uzlaştırmacı bulunmaması hâlinde ise, Uzlaştırma Yönetmeliğinin 12/2-3 maddesi uyarınca en yakın ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı listesinden görevlendirme yapılabilmektedir.

3.2.4. Uzlaştırma Teklifi

Uzlaştırma teklifi, belirli bir kişinin belirli taraflara belirli şartlar dâhilinde, olumlu yönlendirme içeren soru yöneltmesi olarak anlaşılabilir. Uzlaştırma bürosuna gönderilme şartlarını taşıyan uzlaşmaya konu dosyaya ilişkin görevlendirilen uzlaştırmacı, uzlaştırma teklifini taraflara sunacak kişidir. Şüpheli ya da mağdur veya suçtan zarar görene ya da kanuni temsilcilerine; öncelikle uzlaşmanın anlamı, teklifin kabul ve reddine ilişkin sonuçları anlatılmalıdır. Sonuç olarak uzlaştırmacı tarafından, uzlaşma yolunun uygulanmasının taraflara teklifi söz konusu olmaktadır.

Uzlaştırma Yönetmeliğinin 29. maddesi uyarınca uzlaşma teklifinin, şüpheliye, sanığa, *katılana*³⁹⁵, mağdura veya suçtan zarar görene karşı yapılması gerekmektedir. Sözü edilen kişilerden herhangi birinin yerine, uzlaşma teklifinin kanuni temsilcisine yapılmasının zorunlu olduğu durumlar da söz konusudur³⁹⁶. Buna göre; şayet şüpheli,

³⁹³ Arslan, s. 74.

³⁹⁴ Temiz Gül, s. 105.

³⁹⁵ CMK 253/4’te uzlaşma teklifinin şüpheli, mağdur ve suçtan zarar görene yapılacağı düzenlenmiş olsa da katılan ve sanığa uzlaşma teklifinin yapılacağı Yönetmeliğin 29/1 . maddesinde düzenlenmiştir. Ayrıca bkz. Arslan, s. 77.

³⁹⁶ Temiz Gül, s. 111.

sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar gören kişilerden biri veya birden fazlasının reşit olmaması, ayırt etme gücünün bulunmaması veya kısıtlı olması durumlarında, bu kişilere uzlaşma teklifi yapılması kanunen mümkün değildir. Aynı şekilde, müşteki veya suçtan zarar görenin özel hukuk tüzel kişisi olması durumunda da uzlaşma teklifi tüzel kişinin özel olarak vekâletnamesinde yetkilendirilmiş vekiline yapılır. Ancak gerçek kişiler bakımından müdafî veya vekile uzlaştırma teklifi yapıp yapılamayacağı hususu tartışmalıdır³⁹⁷. Yargıtay uygulamalarında da her iki görüş bağlamında, katılan vekilinin beyanını yeterli gören ya da doğrudan doğruya taraflara yöneltilmeyen uzlaşma tekliflerini bozma gerekçesi yapan farklı kararlara rastlanılmaktadır³⁹⁸.

Ergin olmayanların ve kısıtlıların uzlaştırmanın tarafı olması halinde, Uzlaştırma Yönetmeliğinin 29. maddesi uyarınca, uzlaşma teklifinin kanuni temsilcilerine yapılması gerekmekte olup, Çocuk Koruma Kanununun (ÇKK) 15/2 maddesine göre, uzlaşma teklifinin kanuni temsilcilerine yapılacağı ve sosyal çalışma görevlilerinin yardımından da faydalanılabileceği belirtilmektedir³⁹⁹. Uzlaştırma teklifinin, suçun işlenmesinden başlamak üzere bir aylık koruyucu süre geçmeden yapılamayacağı, 12/5 maddede düzenlenmiştir⁴⁰⁰.

Kısıtlanması gerektiği söz ve fiillerinden anlaşılan uzlaştırma tarafının, öncelikle TMK'nın 403 ve devam eden maddeleri uyarınca, vasi ataması yapılması için yetkili Sulh hukuk mahkemesine ihbarı gerekmektedir. Tarafın kısıtlanması durumunda, kendisine vasi atanmakla uzlaştırma teklifinin muhatabı vasi olmaktadır. Aksi durumda, uzlaşma tarafı olan kişi kısıtlanmaması halinde, uzlaştırma teklifi de kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğundan, teklifin bizzat kendisine yapılması gerekecektir⁴⁰¹.

Uzlaşma teklifinin, ilk olarak hangi tarafa yapılacağı hususu öğretilmektedir⁴⁰². Uygulamada genellikle ilk olarak uzlaştırma teklifinin mağdur ve müştekiye yöneltildiği görülmektedir⁴⁰³. Kanaatimce, uzlaştırmacının, uzlaşma sürecini olumlu yönlendireceğine ilişkin kanaatine göre ilk olarak hangi tarafa uzlaştırma teklifinde bulunulması inisiyatifinin uzlaştırmacıda olması gerekmektedir. Uzlaşma teklifinin, bir

³⁹⁷ Değirmenci, s.243.; Akbulut/Aksan, s. 160.; Aşkın/Topuz/Bilge, s. 135.

³⁹⁸ İpek/Parlak, s. 106.

³⁹⁹ Bkz. Çocuk Koruma Kanunu m. 15/2; 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu, **Resmî Gazete**, 15 Temmuz 2005, Sayı: 25876. Ayrıca bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050715-1.htm>, e.t. 30.09.2021.

⁴⁰⁰ Akbulut/Aksan, s. 156.

⁴⁰¹ Mustafa Serdar Özbek, "Soruşturma Evresinde Uzlaştırma Usulü", **Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı**, Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara 2018, s. 95-96.

⁴⁰² Arslan, s. 78.

⁴⁰³ Temiz Gül, s. 115.

tarafça reddedilmesi ile diğer tarafa uzlaşma teklifi yapılmasında hukuki yarar söz konusu değildir⁴⁰⁴.

Ayrıca CMK'nın 253/6 maddesinde, taraflardan birine veya kanuni temsilcilerine ulaşılamaması durumunda, uzlaştırma yoluna gidilmeyeceği belirtilmiştir. Bu hüküm, uzlaştırma teklifinin bizzat taraflara yapılması gerektiğinin Uzlaştırma Yönetmeliğinin 29. maddesi ile birlikte yasal dayanağını oluşturmaktadır. Burada belirtilen kanuni temsilci terimi ile veli, vasi olarak kanuni temsilciler kastedilmektedir. Bu durumda uzlaşma teklifi; reşit olan, kısıtlı olmayan taraflardan birine veya onların menfaatlerini gözetmekle sorumlu olan kanuni temsilcilerine ya da vekâletnamelerinde özel yetkilerini bulunan avukatlara yapılmalıdır.

Uzlaştırımcı tarafından yapılan uzlaşma teklifi, esas itibariyle taraflar ile yüz yüze görüşerek yerine getirilmelidir. Bunun mümkün olmaması durumunda açıklamalı tebligat, istinabe veya SEGBİS yolu ile de uzlaştırımcının taraflara uzlaşma teklifinde bulunması mümkündür⁴⁰⁵. Ancak burada dikkat edilmesi gereken bir husus da tebligat, istinabe veya SEGBİS yolu ile yapılan teklif yöntemlerinin hepsinde uzlaştırma bürosunun aracı kılınması gereğidir. Nitekim Yargıtay 4. CD bir kararında, uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen uzlaştırımcının, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunacağı, uzlaştırımcının, uzlaşma teklifini açıklamalı tebligat veya istinabe yoluyla da yapabileceği ifade edilmiştir. Ayrıca şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin, kendisine uzlaşma teklifinde bulunulduktan itibaren üç gün içinde kararını bildirmediği takdirde teklifi reddetmiş sayılacağı belirtilmiştir. Anılan kararın devamında, uzlaştırımcı taraflara ulaşamamış ise ancak açıklamalı tebligat veya istinabe yoluyla uzlaşma teklifinde bulunabileceği, ancak uzlaştırımcının tarafların bulunduğu yerdeki uzlaştırma bürosuna talimat yazma hak ve yetkisi bulunmadığı, uzlaştırmanın yargı işlemi niteliğinde olduğu nazara alındığında anılan fıkrada sözü edilen açıklamalı tebligat, kazai mercilerce yapılacak tebligatı düzenleyen 7201 Sayılı Tebligat Kanunu hükümlerine göre yapılacak olan tebligat olduğu ve normal posta yoluyla bu işlem gerçekleştirilemeyeceği gibi açıklamalı tebligat ya da istinabe işlemi ancak uzlaştırımcıya görev veren uzlaştırma bürosu aracılığıyla yerine getirilebileceği kabul edilmiştir⁴⁰⁶. Aksi takdirde, uzlaştırımcılar hakkında idari ve adli işlem

⁴⁰⁴ Aşkın/Topuz/Bilge, s. 133.

⁴⁰⁵ Arslan, s. 85.; Tan, s. 86.

⁴⁰⁶ Yrg. 4. C.D.'nin 04.10.2021 Tarihli, 2019/2529 Esas ve 2021/23232 Karar Sayılı İlamı. UYAP, e.t. 28.10.2021.

yönünden, sorumluluk doğabilmektedir⁴⁰⁷. Uzlaştırıcı tarafından yapılan uzlaşma teklifinin yapılış usulüne ilişkin uygulamada oldukça benzer hataların tekrarlandığı hususu, Yargıtay kararlarında da yer verildiği üzere sık görülmektedir⁴⁰⁸. Oysaki, tarafların hür iradelerine dayanan uzlaştırma kurumunun, doğru bir şekilde yerine getirilebilmesi için usulüne uygun olarak uzlaştırma teklifinin taraflara yapılması kanuni bir zorunluluktur.

3.2.5. Uzlaştırma Müzakereleri

Uzlaştırma müzakereleri, uzlaşma amacıyla tarafların bir araya getirilerek yüz yüze toplanmasının sağlanılmasından ibarettir. Tarafların özgür iradelerinin yansımaları, özellikle bu aşamada gerçekleştiğinden, taraflar arasındaki müzakereler, oldukça önemli bir göreve sahiptir⁴⁰⁹. Uzlaşma teklifinin her iki tarafça kabulü ile uzlaşma müzakereleri evresi başlamaktadır. Tarafların kendi aralarında yaptıkları alelade görüşmeler değil, Cumhuriyet savcısı tarafından görevlendirilen uzlaştırıcının taraflarla ayrı ayrı ya da yüz yüze yaptıkları görüşmeler, müzakere süreci içerisinde kabul edilmektedir.

Uzlaştırma müzakerelerine; şüpheli, sanık, mağdur, katılan, suçtan zarar gören, kanuni temsilci, müdafii, vekil ve uzlaştırıcı katılabilir. Uzlaştırma sağlanabilmesi için birden fazla görüşme gerçekleştirilebilecektir. Uzlaştırma müzakerelerine tarafın haklarını korumak amacıyla tayin ettiği vekili de katılabilecektir. Kanunda sınırlı olarak sayılan müzakerelere katılabileceklerin, haklı mazeretleri olmaksızın müzakerelere katılmamaları durumunda uzlaşılmamış sayılma söz konusu olmaktadır⁴¹⁰.

Uzlaştırıcı, müzakereler esnasında izlenmesi gereken yöntemle ilgili olarak Cumhuriyet savcısıyla görüşebileceği gibi; Cumhuriyet savcısı da bu konuda uzlaştırıcıya re'sen talimat verebilecektir. Ancak, buradaki talimat sözcüğünü emir verme şeklinde anlamamak gereklidir. Diğer taraftan, uzlaştırıcı, şüpheliye isnat edilen suç ve meydana gelen zarar bağlamında, tarafları bilgilendirmelidir.

Uzlaştırma Yönetmeliğinin 5/8 bendindeki düzenlemeye göre: “*Uzlaştırıcı müzakerelere başlamadan önce taraflara; uzlaştırmanın temel ilkelerini, kendisinin tarafsızlığını, uzlaştırma süreci ve sonuçlarını, uzlaştırıcı ile tarafların*

⁴⁰⁷ Arslan, s. 86.

⁴⁰⁸ Yrg. 18. C.D.’nin 13/09/2017 Tarihli, 2015/38811 Esas ve 2017/8922 Karar Sayılı İlamı., Ayrıca bkz; Yrg. 4. C.D.’nin 04/10/2021 Tarihli, 2019/1339 Esas ve 2021/23233 Karar Sayılı İlamı. UYAP, e.t. 28.10.2021.

⁴⁰⁹ Tan, s. 90.

⁴¹⁰ Arslan, s. 96.

uzlaştırmadaki işlevlerini, gizlilik yükümlülüğünü açıklar ve onların süreci anlamalarını sağlar.” denilmekle uzlaştırma müzakerelerine bir hazırlık evresi öngörüldüğü anlaşılmaktadır. Bu evrede, temel ilkeler arasında, uzlaşma müzakerelerine gerekli hazırlıkların yapılmasının önemine yer verilmiştir⁴¹¹.

Uzlaşma müzakereleri, kısa bir konuşma ile başlamalıdır. Ardından sadece mağdurun ya da suçtan zarar görenin zararının giderilmesi amacıyla toplanıldığı izlenimi verilmeden, esas amacın, tarafların sulh olmaları, barışmalarının sağlanması ve failin ıslahının amaçlandığı vurgulanmalıdır⁴¹². Uzlaştırmacının uzlaştırma müzakereleri sırasında, oldukça aktif rol alması, taraflar arasında çözümü bizzat örneklendirerek sağlaması hukuka aykırıdır. Uzlaştırmacının görevi, tarafların yüzleşmesini sağlamak, yüzleşmeleri mümkün olmadığı takdirde, dolaylı iletişimlerinde kendisinden bir şeyler katmadan sürecin olumlu sonuçlanmasına hizmet etmektir⁴¹³.

Uzlaştırma müzakerelerinin nerede ve ne zaman yapılacağı hususu Uzlaştırma Yönetmeliğinin 35. maddesinde:

“Uzlaştırmacının yapılacağı yer ve zaman

MADDE 35 – (1) Uzlaştırma müzakereleri;

a) Adliye binalarında uzlaştırma müzakereleri için oda tahsis edilmişse bu yerlerde,

b) Kamu kurum ve kuruluşlarında bu amaçla ayrılan yerlerde,

c) Tarafların kabul etmesi şartıyla uzlaştırmacının faaliyetlerini yürüttüğü büroda,

ç) Tarafların menfaatlerine uygun, kendilerini huzurlu hissedecekleri güvenli bir ortamda veya taraflarca kabul edilen bu işe uygun başka yerlerde, gerçekleştirilebilir.

(2) Uzlaştırma müzakerelerinin adliye binalarında gerçekleştirilmesi hâlinde toplantı odalarının düzenlenmesi, gerekirse güvenliğinin sağlanması, uzlaştırma toplantıları için tahsis sıra ve saatlerinin belirlenmesi Cumhuriyet başsavcılığı tarafından yerine getirilir.” şeklinde düzenlenmiştir.

Düzenlemeden de anlaşılacağı üzere, sayılan mekânlar örnek olarak verildiği anlaşılmaktadır. Özellikle uzlaştırma kurumunun ruhuna uygun olacak alanların seçildiği görülmektedir. Zira, uzlaştırma müzakereleri gizli yürütülmek zorundadır. Uzlaştırma Yönetmeliğinin 32/1 maddesine göre, bu gizliliğin ihlal edilmemesi doğrudan ve ilk önce uzlaştırmacıya aittir⁴¹⁴.

⁴¹¹ Özbek/Yerdelen/Boz/Yılmaz/Altuntaş/Erdem, s. 213.

⁴¹² Akbulut/Aksan, s.186.

⁴¹³ Temiz Gül, s. 120-121.

⁴¹⁴ Sezer, s. 124.

3.2.6. Uzlaştırmada Edimin Belirlenmesi

Edim, tarafların ortaklaşa olarak üzerinde anlaştıkları uzlaşma anlaşmasının konusunu ifade etmektedir⁴¹⁵. Edimin konusuna ilişkin mevzuattaki düzenlemelere bakıldığında, CMK'nın 25317 maddesinin, “*Cumhuriyet savcısı, uzlaşmanın, tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlerse raporu veya belgeyi mühür ve imza altına alarak soruşturma dosyasında muhafaza eder.*” şeklinde olup, Uzlaştırma Yönetmeliğinin 33. maddesinin başlığının ise doğrudan “*Edimin konusu*” olarak düzenlendiği görülmektedir. Uzlaştırma kurumu ile ilgili olarak edimin belirlenmesinde, öncelikle edimin konusunun özellikleri üzerinde durulması gerekmektedir. Edim, hukuki bir değer taşımalıdır. Edim, belirli ve belirlenebilir olmalıdır(TMK m. 2/2, 23; TBK m. 87, 207/3, 233/1). Edim, hukuka, genel ahlaka ve kamu düzenine aykırı olmamalıdır(TBK m. 27/1)⁴¹⁶.

Edimler, öğretilerde konularına göre; yapma ve yapmama edimleri, kişisel edimler olarak ayırma tabi tutulurlar. Sürelerine göre ise; sürekli, ani ve dönemsel edimler olarak ayrılmaktadırlar. Bölünebilme özelliklerine göre; bölünebilen ve bölünemeyen edimler, doğrudukları sonuçlara göre; fiili edimler ve hukuki edimler olarak, taraflar arasındaki ilişkiye göre ise; ferde ve topluluğa yapılan edimler olarak sınıflandırılmaktadırlar⁴¹⁷.

Uzlaştırma Yönetmeliğinin 33/1 maddesi edimi: “*Taraflar uzlaştırma sonunda belli bir edimin yerine getirilmesi hususunda anlaşmaya vardıkları takdirde aşağıdaki edimlerden bir ya da birkaçını veya bunların dışında belirlenen hukuka ve ahlaka uygun başka bir edimi kararlaştırabilirler:*

a) *Fiilden kaynaklanan maddî veya manevî zararın tamamen ya da kısmen tazmin edilmesi veya eski hâle getirilmesi,*

b) *Mağdurun veya suçtan zarar görenin haklarına halef olan üçüncü kişi ya da kişilerin maddî veya manevî zararlarının tamamen ya da kısmen tazmin edilmesi veya eski hâle getirilmesi,*

c) *Bir kamu kurumu veya kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluş ile yardıma muhtaç kişi ya da kişilere bağış yapmak gibi edimlerde bulunulması,*

⁴¹⁵ Tan, s. 92.

⁴¹⁶ Değirmenci, s.280.

⁴¹⁷ Arslan, s. 102.

ç) *Mağdur, suçtan zarar gören, bunların gösterecekleri üçüncü şahıs veya bir kamu kurumu ya da kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluşun belirli hizmetlerinin geçici süreyle yerine getirilmesi,*

d) *Topluma faydalı birey olmayı sağlayacak bir programa katılımın sağlanması,*

e) *Mağdurdan veya suçtan zarar görenden özür dilenmesi.” şeklinde düzenlemiştir.*

Burada sınırlayıcı bir sayma söz konusu değildir. Uzlaşma kurumunun tarafları, hukuka ve ahlaka uygun olması koşuluyla aralarında başkaca bir edim kararlaştırabileceklerdir. Ayrıca Uzlaştırma Yönetmeliğinin 33/2 maddesine göre de tarafların aralarında bir edim kararlaştırarak uzlaşma yoluna gitmeleri de zorunlu değildir. Edim kararlaştırmaksızın da uzlaşmaları mümkündür⁴¹⁸.

Edim kavramını, yerine getirilme şekline göre ikiye ayırarak inceleyebiliriz. Borçlunun olumlu olarak hareket etme ödevi altında kaldığı verme, yapma gibi edimlere olumlu edimler denilmektedir. Bunun aksine, borçlunun olumsuz ve pasif eylemselliğinin arandığı kaçınma, katlanma gibi edimlere ise olumsuz edimler denilmektedir⁴¹⁹. Uzlaştırma çerçevesinde edim kavramı; haksızlık teşkil eden suç fiilini gerçekleştiren kişinin, fiilin olumsuz sonuçlarına maruz kalan kişi ya da kişilere karşı yapmayı yüklediği davranış olarak da tanımlayabilmektedir⁴²⁰.

İşlenen suç sonucu ortaya çıkan zarar maddi ya da manevi bir zarar olabilir. Maddi zarar kişinin malvarlığında iradesi dışında meydana gelen zararı, manevi zarar ise şahıs varlığında oluşan hukuki haklarının ihlal edilmesi anlamına gelmektedir⁴²¹.

Edim söz konusu olduğunda, uygulamada ön plana çıkan hususun mağdurun zararının giderilmesi olgusu olduğu görülmektedir. Zira, CMK 253/19 maddesi de bu doğrultudadır. Anılan maddeye göre taraflar arasında uzlaşmanın sağlanması durumunda, soruşturma konusu suç fiili nedeniyle tazminat davası açılmayacaktır. Ayrıca katılan, varsa açılmış olan davadan da feragat edilmiş sayılacaktır. Mağdur ve suçtan zarar görenden başka, CMK'nın 144/1-c maddesine göre failin de uzlaşma sonrası, koruma tedbirleri nedeniyle tazminat hakkı söz konusu olmayacaktır⁴²².

⁴¹⁸ Arslan, s. 105.

⁴¹⁹ Değirmenci, s.281.

⁴²⁰ Akbulut/Aksan, s. 229.

⁴²¹ Arslan, s. 107.

⁴²² Ragıp Şahin, **Teori ve Uygulamalı Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat Davaları**, Seçkin Yayınları, Ankara 2010, s. 271.

3.2.7. Uzlaştırma Raporu

Uzlaştırma raporu⁴²³ tarafların müzakereler sonucu uzlaşmayı kabul etmesi üzerine düzenlenecek olan rapordur. Öğretideki bir görüşe göre; tarafların uzlaşmaması durumunda, rapor düzenlenmesi gerekmez. Ancak uzlaşılmamasına dair görüşme yer ve zamanları, uzlaşılama nedenleri, müzakerelere katılmayanlar vb. hususlar ayrıca rapor altına alınmalıdır⁴²⁴. Diğer görüşlerde ise uzlaşma ya da uzlaşmama durumunda her iki hal için de ayrı uzlaşma raporu düzenlenmesi gerekmektedir. Özellikle müzakerelerin olumsuz sonuçlanma nedeni de uzlaştırma raporunda gösterilecektir⁴²⁵. Ayrıca teklif aşamasında kalan; müzakere aşamasına hiç geçilemeyen uzlaştırma girişimlerinde, uzlaşma raporunun da düzenlenmesi söz konusu olmadığına dair görüşler de mevcuttur⁴²⁶. Kanımca, uzlaştırma raporu düzenlenmesi, uzlaştırmacının yükümlülüğünde olduğundan, müzakerelerin başlayıp başlamaması veya olumlu ya da olumsuz sonuçlanmasının rapor düzenlenmesine engel teşkil etmemesi gerekir. CMK'nın 253/15 maddesine göre de; *“Uzlaşma müzakereleri sonunda uzlaştırmacı, bir rapor hazırlayarak kendisine verilen belge örnekleriyle birlikte uzlaşma bürosuna verir. Uzlaştırmanın gerçekleşmesi halinde, tarafların imzalarını da kapsayan raporda, ne suretle uzlaşıldığı ayrıntılı olarak açıklanır. (Ek cümle: 24/11/2016-6763/34 md.) Uzlaştırma bürosu soruşturma dosyasını, raporu ve eğer mevcutsa yazılı anlaşmayı Cumhuriyet savcısına gönderir.”* Uzlaşma müzakereleri sonunda, uzlaştırmacının, bir rapor hazırlamakla görevli olduğu vurgulanmıştır. Uzlaştırmacı kendisine verilen belge örnekleriyle birlikte uzlaştırma bürosuna bu raporu uzlaşma sağlansın sağlanmasın gerekli kayıtları alarak vermek zorundadır. Uzlaştırma raporu, Uzlaştırma Yönetmeliğinin 4. maddesinde; *“Uzlaştırma işlemleri sonuçlandırıldığında uzlaştırmacı tarafından düzenlenen rapor”* olarak tanımlanmıştır. Uzlaştırma raporunun hazırlanması ayrıntılı olarak düzenlenmiş ve EK-3'te de örnek olarak “Uzlaştırma Raporu Örneği” ile uygulamada tekdüzelik sağlanmaya çalışılmıştır⁴²⁷.

Tarafların edimli veya edimsiz olarak aralarında anlaşmaları ile uzlaşma müzakereleri tamamlanmış olmaktadır. Bundan sonraki aşama ise rapor düzenlenmesi aşamasıdır. Uzlaşma raporunda tarafların ve uzlaştırmacının ıslak imzaları bulunmalıdır. Ayrıca uzlaşılma şekli ayrıntılı açıklanmış ve edim belirlenmiş olarak

⁴²³ Uzlaştırma raporu örneği için bkz. Yön. Ek-3. ; Ayrıca aşağıda bkz. EK-D.

⁴²⁴ Temiz Gül, s. 130.

⁴²⁵ Arslan, s. 116.; Aşkın/Topuz/Bilge, s. 168.

⁴²⁶ Değirmenci, s.296.

⁴²⁷ Aşkın/Topuz/Bilge, s. 166.

raporda gösterilecektir. Uzlaştırmacı, uzlaştırma raporunda tarafların edimlerini ayrıntıları ile tereddüte yer vermeyecek şekilde taraf sayısından bir fazla olarak hazırlayarak raporlamalıdır. Uzlaştırmacı, kendisine verilen belge suretleri ile uzlaştırma raporunu son olarak uzlaştırma bürosuna sunar. Uzlaştırma bürosu ise dosya ile birlikte uzlaştırma raporunu Cumhuriyet savcısına gönderir.

Uzlaştırma raporunda, uzlaşmanın olumlu sonuçlanması durumunda, ne suretle uzlaşıldığı ayrıntılı biçimde açıklanmakla yetinilecektir. Uzlaştırma müzakerelerinin gizliliği gereği, uzlaştırma müzakereleri sırasında suçun işlenmesine ilişkin olarak yapılan açıklamalara raporda yer verilemeyecektir. Ayrıca müzakerede ortaya çıkarılan bilgi ve belgeler de rapora yazılmamalıdır.

Uzlaştırma raporunun Cumhuriyet savcısına sunulması sonrası, öncelikle uzlaşmanın tarafların özgür iradeleri ürünü olup olmadığı kontrol edilecektir. Sonrasında ise kararlaştırılan edimin hukuka ve ahlaka uygun olup olmadığı kontrol edilecektir. Bu şartları taşımayan rapor, Uzlaştırma Yönetmeliğinin 18/5 maddesi uyarınca Cumhuriyet savcısı tarafından gerekçelendirilerek onaylanmaz. Edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması nedeniyle Cumhuriyet savcısının uzlaşma raporunu onaylamaması durumunda, uzlaştırma kurumunun süre sınırlarına uyulması koşuluyla edimin değiştirilmesini, Cumhuriyet savcısı uzlaştırmacıdan isteyebilecektir. Ancak Cumhuriyet savcısı tarafların yerine geçerek kendiliğinden başkaca bir edim belirleme yoluna gidemez. Onaylanan uzlaştırma raporu, 09.06.1932 Tarihli ve 2004 Sayılı İcra ve İflas Kanununun 38. maddesinde yazılı ilam niteliğini taşıyan belgelerden olmaktadır.

3.2.8. Soruştırma Aşamasında Uzlaşmanın Hukuki Sonuçları

Uzlaştırma müzakereleri sonrasında iki durumla karşılaşılacağı muhakkaktır. Tarafların anlaşmaları sonucu uzlaşılması durumu söz konusu olabileceği gibi aksi de mümkündür. Taraflar uzlaşma sağlayamazlar ise CMK'nın 253/18 maddesi gereği uzlaştırma sonuçsuz kalmış sayılacak ve tekrar uzlaştırma yoluna gidilemeyecektir. Soruştırma evresinde uzlaşma sağlanamamasının en önemli sonucu, soruşturmanın devam edecek olmasıdır.

CMK'nın 253/19 maddesinde, uzlaşma kurumunun hukuki sonuçları üzerinde durulmuştur. Uzlaşmanın hukuki sonuçları, edimin ifa şekline ya da uzlaşma sağlanıp sağlanamamasına göre farklı değerlendirilmiştir. Uzlaşma sonucunda şüphelinin

edimini bir seferde yerine getirmesi halinde, CMK'nın 253/19 ve Uzlaştırma Yönetmeliğinin 20/1 maddesi uyarınca hakkında Cumhuriyet savcısı tarafından kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir.

Kovuşturmaya yer olmadığı kararı CMK'da 171 ve 172. maddelerde düzenlenmiş olup bu düzenlemelere göre kovuşturmaya yer olmadığı kararı üç halde verilebilmektedir. İlk olarak kamu davası açılması için yeterli suç şüphesini oluşturacak delilin mevcut olmaması, ikinci olarak muhakeme şartının yokluğu, son olarak da Cumhuriyet savcısının takdir yetkisini kullandığı durumlarda kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilebilecektir. Uzlaşma kurumuna ilişkin ise bu şartlar aranmaksızın edimin ifası ile ya da edimsiz uzlaşmada doğrudan kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilecektir.

Edimin bir anda yerine getirilmediği hallerde; edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi durumlarında, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir. Ancak kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilebilmesi için CMK'nın 171. maddesinde aranan şartlar, burada aranmamaktadır. Edimin bir anda değil de belirli bir süreç dâhilinde yerine getirilmesi durumlarında, edimin yerine getirilip getirilmediğinin takibi uzlaştırma bürosu tarafından yapılmaktadır. Ayrıca CMK'nın 253/19 ve Uzlaştırma Yönetmeliğinin 20/2 maddeleri uyarınca erteleme süresince zamanaşımı işlememektedir.

Uzlaşma sonrası edimin bir anda yerine getirilmesi kararlaştırılmayıp edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi durumlarında, verilen kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, başkaca bir şarta tabi olmadan doğrudan kamu davası açılacaktır. Zira uzlaşma, soruşturma evresinde iddianamenin düzenlenebilmesinin yerine uygulanan bir kurumdur⁴²⁸. Uzlaştırmanın bir diğer hukuki sonucu, uzlaştırma sağlanması durumunda, şüpheli ve sanık hakkında herhangi bir adli sicil veya arşiv kaydının tutulmamasıdır.

3.3. Son Düzenlemeler İle Uzlaştırma Kurumunun Kapsamı

Uzlaştırma kurumunun uygulanabilmesi için öncelikle işlenen suçun kanunda tanımlandığı şekli ile uzlaştırma kapsamında olması gerekir. Uzlaştırma kapsamındaki

⁴²⁸ Özbek/Yerdelen/Boz/Yılmaz/Altuntaş/Erdem, s.286.

suçlar CMK'nın 253. maddesinde ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Uzlaştırma bürosunda görev yapan Cumhuriyet savcısının önüne gelen dosyalarda ilk önce bakması gereken husus söz konusu suçun uzlaştırma kapsamında olup olmadığıdır. Uzlaştırma kurumu tüm suçlar hakkında öngörülmemiş, belirli suçlar ile sınırlı olarak düzenlenmiş bir kurumdur. Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlar, CMK 253/1-a maddesi uyarınca uzlaşma kapsamındadır. Bu suçların dışında ise liste olarak maddede sayılan suçlar da şikâyete tabi olmasalar da uzlaşma kapsamında kalmaktadırlar⁴²⁹.

6763 Sayılı Kanun ile uzlaştırma kapsamındaki suçların sayıları artırılmış, TCK'nın 106/1 maddesinde düzenlenen tehdit, 141. maddesinde düzenlenen hırsızlık ve 157. maddesinde düzenlenen dolandırıcılık suçları uzlaştırma kapsamına alınmış, etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlara ilişkin sınırlama kaldırılmıştır. Mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla, suçta sürüklenen çocuklar yönünden de ayrıca, üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlar da uzlaştırma kapsamına dâhil edilmiştir.

7188 Sayılı Kanun ile ise uzlaştırma kapsamına giren suçların sayısı tekrar genişletilmiştir. TCK'nın 155. maddesindeki güveni kötüye kullanma, 165. maddesindeki suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi suçu ve 117. maddesinin ilk fıkrasındaki iş ve çalışma hürriyetini ihlal suçu ile bu suçun birden fazla kişiyle birlikte işlenmesi nitelikli hâline ilişkin 119. maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsam içerisine alınmıştır. Ayrıca CMK'nın 253. maddesinin üçüncü fıkrasındaki “birlikte” ibaresinden sonra gelmek üzere “aynı mağdura karşı” ibaresi eklenmiş, böylece fail tarafından uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen başka bir suçla birlikte farklı mağdura karşı işlenmesi durumunda, tarafların uzlaşabilmesi durumu düzenlenmiştir.

3.3.1. Uzlaştırmaya Tabi Olan Suçlar

Uzlaşmaya tabi olan suçların karışıklığına yer verilmeden kapsamının belirtilmesi oldukça önemlidir. Uygulamada özellikle sık yapılan mevzuat değişiklikleri ve uzlaşma kurumunun kapsamının kısa sürelerde tekrar tekrar genişlemesi bir takım ihtilaflara yol açmaktadır. Kanımca, Yargıtay içtihatları ve uygulamada karşılaşılan kanun yolu değerlendirmelerinin büyük bölümünü, uzlaşma kurumunun kapsamına ilişkin kararlar

⁴²⁹ Şahin, s. 70.

oluşturmakta ve özellikle uygulayıcıların tüm değişikliklere anında yeterli derecede hâkim olamadıkları gözlemlenmektedir.

3.3.1.1. Soruşturulması ve Kovuşturulması Şikâyete Bağlı Suçlar

Kural olarak suça ilişkin soruşturma ve kovuşturma işlemleri, mağdur ya da suçtan zarar görenin isteği doğrultusunda icra edilmez. Ancak bazı suçlarda (şikâyete tabi suçlar) kanun koyucu mağdur ya da suçtan zarar görene şikâyet hakkını tanımıştır. Şikâyet, mağdur ya da suçtan zarar görenin suç fiili nedeniyle yetkili mercilere TCK'nın 73. maddesinde⁴³⁰ belirtilen belirli bir zaman aralığında ilettiği soruşturma ya da kovuşturma yapılması isteğidir⁴³¹. CMK'nın 170. maddesine göre kamu davası açma yetkisi, Cumhuriyet savcısına tanınmış bir yetkidir. Ancak kimi zaman mağdurlar, kamu davasının açılmasını menfaatlerine uygun görmeyebilirler. Kanun koyucunun öngörmesi ile bu gibi durumlarda tanınan şikâyet hakkından vazgeçilmesi halinde, soruşturma ve kovuşturma yapılamayacaktır⁴³².

Kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesi veya kovuşturma imkânının bulunmaması, örneğin şikâyete tabi suç hakkında şikâyet hakkından vazgeçilmesi hâlinde, soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı KYOK vererek dosyayı sonuçlandırır. Buna karşılık şikâyet hakkı kullanılması ve aynı zamanda, soruşturmaya konu suçun uzlaştırmaya tâbi olması ve iddianame düzenlenmesi için yeterli şüphenin bulunması hâlinde, Cumhuriyet savcısı dosyayı gönderme kararı ile uzlaştırma bürosuna gönderir⁴³³.

Uzlaştırma kurumunun ceza yargılaması sistemine sağlayacağı muhtemel fayda ve aşırı derecede adliyelerde oluşan iş yükünü azaltmak adına alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına duyulan ihtiyaç nedeniyle kapsamının daha çok şikâyete tâbi suçlarla sınırlı

⁴³⁰ “Madde 73- (1) Soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olan suç hakkında yetkili kimse altı ay içinde şikayette bulunmadığı takdirde soruşturma ve kovuşturma yapılamaz. (2) Zamanaşımı süresini geçmemek koşuluyla bu süre, şikayet hakkı olan kişinin fiili ve failin kim olduğunu bildiği veya öğrendiği gündən başlar. (3) Şikayet hakkı olan birkaç kişiden birisi altı aylık süreyi geçirmiş ise bundan dolayı diğerlerinin hakları düşmez. (4) Kovuşturma yapılabilmesi şikayete bağlı suçlarda kanunda aksi yazılı olmadıkça suçtan zarar gören kişinin vazgeçmesi davayı düşürür ve hükmün kesinleşmesinden sonraki vazgeçme cezanın infazına engel olmaz. (5) İştirak halinde suç işlemiş olan sanıklardan biri hakkındaki şikayetten vazgeçme, diğerlerini de kapsayacaktır. (6) Kanunda aksi yazılı olmadıkça, vazgeçme onu kabul etmeyen sanığı etkilemez. (7) Kamu davasının düşmesi, suçtan zarar gören kişinin şikayetten vazgeçmiş olmasından ileri gelmiş ve vazgeçtiği sırada şahsi haklarından da vazgeçtiğini ayrıca açıklamış ise artık hukuk mahkemesinde de dava açamaz. (8) (Mülga: 6/12/2006 – 5560/45 md.)” 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, **Resmi Gazete**, 12 Ekim 2004, Sayı:25611. Ayrıca bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/10/20041012.htm> , e.t. 08.10.2021.

⁴³¹ Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 553.

⁴³² Temiz Gül, s. 91.

⁴³³ Tan, s. 64-65.

olması uygulayıcılar tarafından eleştirilmiş ve uygulamada başkaca suçların da uzlaşma kapsamına alınması talep edilmiştir. 6763 Sayılı Kanun ile yapılan değişikliklerle, şikâyete bağlı olmasalar dahi bazı suçları uzlaştırma kapsamına alan kanun koyucu, uygulama talep ve ihtiyaçlarına kayıtsız kalmamıştır⁴³⁴.

Şikâyetten vazgeçme hakkı ile uzlaştırma kurumu kendi içerisinde uygulama bakımından çelişen kurumlardır. Aynı zamanda, uzlaşma kurumu kapsamında olan bir suç ile şikâyete tabi bir suç arasında yeterli bir mantıksal bağlantının olmadığı noktalarında da öğretilerde çeşitli eleştiriler mevcuttur⁴³⁵. Mağdur olan müştekinin şikâyetten vazgeçmesi ile uzlaşma yoluna gidilemeyecektir. Uzlaşma yoluna gidilebilmesi için öncelikle mağdurun şikâyetçi olması aranmaktadır. Ayrıca şikâyete tabi suçlarda etkin pişmanlık hükümleri öngörülmüş olsa dahi 6763 Sayılı Kanun ile yapılan değişiklik sonrası, uzlaşma yolu açılmıştır⁴³⁶.

TCK'da düzenlenen suçlardan sırasıyla şikâyete bağlı olup uzlaştırma kapsamında yer alan suçlar şunlardır:

TCK. 11/2 Yurt Dışında Vatandaş Tarafından İşlenen Suç

TCK. 12/2 Yurt Dışında Yabancı Tarafından İşlenen Suç

TCK. 86/2 Kasten Basit Yaralama Suçu

TCK. 89 Taksirle Yaralama Suçu(Bilinçli taksir hariç)

TCK.106/1- (2. Cümle) Malvarlığını Zarara Uğratacağı Ve Sair Kötülükle Tehdit Suçu⁴³⁷

TCK. 116/1 ve 2 Konut ve İşyeri Dokunulmazlığının İhlali Suçu

TCK. 117/1 İş ve Çalışma Hürriyetinin İhlali Suçu⁴³⁸

TCK. 123 Kişilerin Huzur Ve Sükûnunu Bozma Suçu

TCK. 125 Hakaret Suçu(TCK. 125/3-a hariç)

TCK 130 Kişinin Hatırasına Hakaret Suçu

TCK. 132 Haberleşmenin Gizliliğini İhlal Suçu

TCK. 133 Kişiler arasındaki konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması

TCK. 134 Özel Hayatın Gizliliğini İhlal Suçu

⁴³⁴ Yerdelen, s. 64.

⁴³⁵ Temiz Gül, s. 92.

⁴³⁶ Yenisey/ Nuhoglu, s.826.; Temiz Gül, s. 95.

⁴³⁷ Yrg. 4. C.D.'nin 04.10.2021 Tarihli, 2019/1768 Esas ve 2021/23221 Karar Sayılı İlamı. UYAP, e.t. 28.10.2021.

⁴³⁸ Yrg. 6. C.D.'nin 30.09.2021 Tarihli, 2021/20164 Esas ve 2021/14601 Karar Sayılı İlamı. UYAP, e.t. 28.10.2021.

TCK. 144 Paydaşın Veya Elbirliği İle Malikin Hırsızlığı Veya Hukuki İlişkiye Dayanan Alacağı Tahsil Amacıyla Hırsızlık Suçu⁴³⁹

TCK. 146/1 Kullanma Hırsızlığı Suçu

TCK. 151 Mala Zarar Verme Suçu⁴⁴⁰

TCK 154 Hakkı Olmayan Yere Tecavüz Suçu

TCK. 155/1 Güveni Kötüye Kullanma Suçunun Basit Şekli (2. Fıkra Hariç)

TCK. 156 Bedelsiz Senedi Kullanma Suçu

TCK. 159 Hukuki Alacağı Tahsil Amacıyla Dolandırıcılık Suçu

TCK. 160 Kaybolmuş Veya Hataen Ele Geçmiş Eşyanın Tasarrufu Suçu

TCK. 167/2 Yağma Hariç Yakın Akrabanın İşlediği Malvarlığı Suçları

TCK. 209/1 Açığa İmzanın Kötüye Kullanılması Suçu

TCK. 233/ 1 Aile Hukukundan Kaynaklanan Yükümlülüğün İhlali Suçu

TCK 234/3 Çocuğun Kaçırılması Ve Alıkonulması Suçunun Daha Az Ceza Gerektiren Hali

TCK. 239/1, 2 Ve 3 Ticari Sır, Bankacılık Sırrı Veya Müşteri Sırrı Niteliğindeki Bilgi Veya Belgelerin Açıklanması Suçu

TCK. 340/ 2 Yabancı Devlet Başkanına Karşı Suç

TCK. 341/ 2 Yabancı Devlet Bayrağına Karşı Hakaret Suçu

TCK. 342/ 2 Yabancı Devlet Temsilcilerine Hakaret Suçu⁴⁴¹.

Bir suçun kanunda düzenlenen temel şeklinin şikâyete tabi olması, nitelikli hallerinin de şikâyete tabi olacağı sonucunu kendiliğinden doğurmayacaktır. Bundan dolayı bir suçun temel ve nitelikli halleri ayrı ayrı değerlendirilmelidir⁴⁴².

3.3.1.2. Şikâyete Bağlı Olup Olmadığına Bakılmaksızın Ceza Muhakemesi Kanununda Yer Alan Uzlaşmaya Tabi Suçlar

Şikâyete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın CMK'da yer alan ve liste halinde sayılan bazı suçlar uzlaşmaya tabidir. Bu suçlar CMK'nın 253/1-b maddesinde liste

⁴³⁹ Yrg. 2. C.D.'nin 04.10.2021 Tarihli, 2020/10509 Esas ve 2021/15712 Karar Sayılı İlamı. UYAP, e.t. 28.10.2021.

⁴⁴⁰ Yrg. 6. C.D.'nin 04.10.2021 Tarihli, 2021/1418 Esas ve 2021/14742 Karar Sayılı İlamı. UYAP, e.t. 28.10.2021.

⁴⁴¹ Aşkın/Topuz/Bilge, s. 88-100.; Yerdelen, s. 64.; Münevver İlay Vuslat Şahin, "Şikâyet Kurumu, Takibi Şikâyete Bağlı Suçlar", *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)*, 2019, C. 5, S. 1, s. 61.

⁴⁴² Değirmenci, s. 165.

halinde sayılmıştır: “(1) Aşağıdaki suçlarda, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişininin uzlaştırılması girişiminde bulunulur:

a) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlar.

b) Şikâyete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın, Türk Ceza Kanununda yer alan;

1. Kasten yaralama (üçüncü fıkra hariç, madde 86; madde 88),

2. Taksirle yaralama (madde 89),

3. Tehdit (madde 106, birinci fıkra),

4. Konut dokunulmazlığının ihlali (madde 116),

5. İş ve çalışma hürriyetinin ihlali (madde 117, birinci fıkra; madde 119, birinci fıkra

(c) bendi),

6. Hırsızlık (madde 141),⁴⁴³

7. Güveni kötüye kullanma (madde 155,⁴⁴⁴,

8. Dolandırıcılık (madde 157),

9. Suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi (madde 165),⁴⁴⁵

10. Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (madde 234),

11. Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması

(dördüncü fıkra hariç, madde 239) suçları” sayılmaktadır.

Şikâyete tabi suçlar uzlaştırma kapsamında olsa da cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar bu kuralın istisnasını teşkil etmektedir. Aynı şekilde şikâyete tabi olmasa da CMK'nın 253/1-b maddesinde liste halinde sayılan suçlar ise uzlaştırma kapsamında kalmaktadır⁴⁴⁶. Liste halinde sayılan suçlarda, uzlaşma kapsamının sadece olumlu olarak belirlendiği söylenemez. Madde numaraları ile belirtilen suçlar hakkında, kimi suçların nitelikli halleri sayılmayarak ya da hariç tutularak uzlaşma kapsamı dışına bırakılmıştır. Liste halinde sayılan suçlar şikâyete tabi olsa da şikâyet hakkı gerçekleşmeden uzlaştırma yoluna gidilemeyecektir⁴⁴⁷.

⁴⁴³ Yrg. 2. C.D.'nin 04.10.2021 Tarihli, 2020/14606 Esas ve 2021/15760 Karar Sayılı İlamı. UYAP, e.t. 28.10.2021.

⁴⁴⁴ Yrg. 6. C.D.'nin 29.09.2021 Tarihli, 2021/830 Esas ve 2021/14709 Karar Sayılı İlamı. UYAP, e.t. 28.10.2021.

⁴⁴⁵ Yrg. 2. C.D.'nin 04.10.2021 Tarihli, 2020/14492 Esas ve 2021/15763 Karar Sayılı İlamı. UYAP, e.t. 28.10.2021.

⁴⁴⁶ Aşkın/Topuz/Bilge, s. 101.

⁴⁴⁷ Değirmenci, s.166-167.

3.3.1.3. Özel Kanunlarda Uzlaşmaya Tabi Suçlar

CMK'nın 253/2 maddesi gereği, TCK dışındaki diğer kanunlarda açık hüküm bulunması kaydıyla ya da takibi şikâyete bağlı suçlarda da uzlaşma yoluna gidilebilecektir⁴⁴⁸. Özel kanunlarda şikâyete tabi olan suçlar; yukarıda sayılan madde metni gereği uzlaşma kapsamındadır. Ancak özel kanunlarda düzenlenen suçların, şikâyete tabi olmasa da uzlaşma kapsamında olduğuna dair açık hüküm barındırması karşısında, bu suçların da uzlaşma kapsamında kaldığı söylenebilir⁴⁴⁹. Örneğin, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun 71 ve 72. maddelerinde Sayılı suçlar 75. maddesinde şikâyet koşulu nedeniyle uzlaştırma yoluna başvurulabilecektir. İİK'da yer alan, alacaklısını zarara sokmak kastıyla mevcudunu eksilten borçluların cezası başlıklı 331. maddesi kapsamındaki suçlar uzlaştırma kapsamındadır. 5491 Sayılı Çek Kanununun diğer ceza hükümlerinde yer alan 7. maddesinin dördüncü ve beşinci fıkralarında yer alan suçlar, uzlaştırma kapsamındadır. 6769 Sayılı Sınâi Mülkiyet Kanununun marka hakkına tecavüze ilişkin suçların 30. maddesinde yer alan suçlar uzlaştırma hükümlerine tabidir. 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununda (TTK) yer alan cezayı gerektiren eylemlerin, 6/1-a, d bentleri de dâhil olarak yer alan suçlar bakımından, şikâyete tabi olmaları nedeniyle uzlaştırma yoluna başvuru mümkündür. 1163 Sayılı Kooperatifler Kanununun "*Ticari defterler ve sır saklama hükümleri ve ceza*" başlıklı 25. maddesi uzlaştırma kapsamındadır⁴⁵⁰.

3.3.2. Uzlaştırmaya Tabi Olmayan Suçlar

Uzlaştırma kurumunun uygulanamayacağı suçlar konusunu; uzlaşma uygulanamayan bağlantılı suçlar, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar, ön ödemeye tabi suçlar ve mağduru kamu tüzel kişisi olan suçlar olmak üzere dört ayrı kategoride incelemek mümkündür.

CMK'nın 253/3-e maddesine göre cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar (TCK 102/1, 104/1, 105/1) kesinlikle uzlaşma kapsamı dışına alınmıştır. Burada kanun koyucu şikâyete tabi suçlar hakkında uzlaşma kurumunun uygulanması kuralına istisna getirmiş olmaktadır. Yapılan değişikliklere bakıldığında 5560 Sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun ile yapılan CMK'nın 253/3 maddesindeki değişiklikle cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda, uzlaşma yasağı söz konusu olmuştur.

⁴⁴⁸ Akbulut/Aksan, s.87.

⁴⁴⁹ Aşkın/Topuz/Bilge, s. 103-104.

⁴⁵⁰ Özgenç, s. 285-295.; Aşkın/Topuz/Bilge, s. 105-106.; İpek/Parlak, s. 65.

Dolayısıyla CMK'nın yürürlük tarihi olan 01.06.2005 ile 5560 Sayılı Kanunun yürürlük tarihi olan 06.12.2006 tarihleri arasında takibi şikâyete bağlı cinsel dokunulmazlığa bağlı suçlar hakkında, uzlaşma hükümleri uygulanabilmiştir⁴⁵¹.

TCK'nın 75.maddesine göre belirli ağırlık derecesine ulaşmayan suçlarla ilgili olarak şüpheli ya da sanığın belirli miktar parayı devlet hazinesine ödemesi şartıyla kamu davası açılmayacağı ya da açılmış olan kamu davasının düşeceği düzenlenmiştir. Ancak aynı maddede yer alan önödeme koşulları arasında suçun uzlaşma kapsamına girmemesi hali sayıldığından, bu durumlarda önödeme uygulanamayacaktır⁴⁵².

Uzlaşma kapsamına giren bir suçun bu kapsama girmeyen başka bir suç ile işlenmesi halinde, uzlaşma hükümleri CMK'nın 253/5 maddesine göre uygulanamayacaktır. Bağlantılı suçlarda, uzlaşma hükümlerinin uygulanabilmesi için uzlaşma kapsamında olmayan suç hakkında KYOK ya da beraat kararı gibi kesinleşmiş ortadan kaldırııcı bir kararın mevcudiyeti gerekmektedir.

3.3.3. Çocuklar Bakımından Uzlaştırma Kapsamı

Çocuk kavramı ile ilgili olarak ceza mevzuatı incelendiğinde; TCK'nın 6/1-b maddesi uyarınca “*Çocuk deyiminden; henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi*” kastedildiği ifade edilmiştir. Suça sürüklenen çocuk (SSÇ) kavramı; ÇKK'nın 3/1-a maddesinde: “*Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuğu*” ifade eder şeklinde tanımlanmıştır. 01.06.2005 Tarihinde yürürlüğe giren TCK'nın ilk düzenlemesinde, 73/8 maddesinin yer verilen uzlaşma kurumu; çocuklar açısından ÇKK'nın⁴⁵³ 24. maddesinin 15.07.2005 tarihinde yürürlüğe girmesiyle birlikte, bir buçuk aylık dönem hariç olarak, ayrı düzenlemeye tabi tutulmuştur. ÇKK'nın 24. maddesi SSÇ hakkında hangi durumlarda uzlaşma kurumunun uygulanacağını düzenlemektedir. Buna göre öncelikle soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçların ele alındığı görülmektedir. İkinci olarak SSÇ'ler hakkında taksirli suçlar ya da kasten işlenmiş olsa da onbeş yaşını doldurmuş olanlar için alt sınırı iki yılı aşmayan, on beş yaşını doldurmamayan SSÇ'ler bakımından üç yılı aşmayan suçlar veya adli para cezası gerektiren suçlar hakkında uygulanacağı

⁴⁵¹ Temiz Gül, s. 100.

⁴⁵² Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 597-600.; Yenisey/Nuhoğlu, s.830.

⁴⁵³ 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, **Resmi Gazete**, 15 Temmuz 2005, Sayı: 25876. Ayrıca bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050715-1.htm>, e.t. 30.09.2021.

düzenlenmişti. Ancak uzlaşma kurumunda oldukça kapsamlı değişiklikler öngören 5560 Sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun⁴⁵⁴ ile ÇKK'nın 24. maddesinde de köklü değişikliğe gidilmiş ve suça sürüklenen çocuklar hakkında da sadece CMK'ya atıf yapmakla yetinilmiştir⁴⁵⁵. Nitekim Yargıtay 5 CD bir kararında, sanık B.'in suç tarihindeki yaşı ve mağdur Ş.'ye yönelik işlediği kabul edilen eyleminin karşılığı olan 765 Sayılı TCK.nun 415/2. maddesinde öngörülen ırz ve namusa tasaddide bulunmak suçuna ilişkin cezanın alt sınırının 3 yıl olduğu vurgulanmıştır. Bu bağlamda uzlaştırmanın da bir kovuşturma şartı olduğu gözetilerek anılan fiil, 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 24. maddesi uyarınca uzlaşma kapsamında kaldığı ifade edilmektedir. 5560 Sayılı Yasayla değişik CMK.nun 253/3. maddesinde cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda uzlaşma yoluna gidilemeyeceği belirtilmiş ise de, atılı suçun aleyhe düzenleme getiren bu değişiklikten önce işlendiği ve 5237 Sayılı Yasanın 7/2. maddesi de nazara alındığında uzlaşma hükümlerinin uygulanması gerektiği düşüncesi kabul edilmiştir⁴⁵⁶.

6763 Sayılı Kanunla yapılan değişiklik sonrası CMK'nın 253/1-c maddesinde yapılan düzenlemeye göre: *“Mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla, suça sürüklenen çocuklar bakımından ayrıca, üst sınırı üç yılı⁴⁵⁷ geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlar.”* uzlaşma

⁴⁵⁴ 5560 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun, **Resmi Gazete**, 19 Aralık 2006, Sayı: 26381. Ayrıca bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/12/20061219-1.htm>, e.t. 30.09.2021.

⁴⁵⁵ Değirmenci, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kitabı**, s. 35.

⁴⁵⁶ Yrg. 5. C.D.'nin 12.05.2010 Tarihli, 2006/5506 Esas ve 2010/3539 Karar Sayılı İlamı. UYAP, e.t. 28.10.2021.

⁴⁵⁷ Yrg. 2. C.D.'nin 27.09.2021 Tarihli, 2021/3000 Esas ve 2021/15158 Karar Sayılı İlamında, *“...Suça sürüklenen çocuk hakkında hırsızlık ve konut dokunulmazlığının ihlali suçlarından kurulan hükümlere yönelik temyiz isteminin incelenmesinde; Suça sürüklenen çocuk hakkında Mahkemenin 10/10/2013 tarih ve 2013/667 Esas ve 2013/707 Karar sayılı kararı ile hırsızlık ve konut dokunulmazlığının ihlali suçlarından hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildiği, kararın kesinleştiği 01/11/2013 tarihinden 3 yıllık denetim süresi içerisinde 23.09.2014 tarihinde işlediği kasıtlı suç nedeniyle ihbarda bulunulan Bakırköy 4. Çocuk Mahkemesi 2015/92 Esas ve 2015/283 Karar sayılı kararın, TCK'nın 86/2, 86/3-e, 31/3 maddelerinde düzenlenen yaralama suçuna ilişkin olduğu, 02/12/2016 tarihinde 29906 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 6763 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 34. maddesi ile değişik 5271 sayılı CMK'nin 253. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendine eklenen alt bentler arasında yer alan ve suça sürüklenen çocuklar için üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçların da uzlaşma kapsamına alındığı, ihbara konu olan 5237 sayılı TCK'nın 86/2, 86/3-e, 31/3. maddelerinde düzenlenen suçun üst sınırının da 3 yıla kadar hapis veya adli para cezası olduğu ve uzlaşma kapsamında kaldığının anlaşılması ve UYAP incelemesinde ilgili dava hakkında uzlaşmaya dair verilen bir ek karara rastlanılmadığı, ancak suça sürüklenen çocuğun güncel adli sicil kaydına göre, 3 yıllık denetim süresi içinde Bakırköy 2. Çocuk Ağır Ceza Mahkemesinin 13/07/2016 tarihli, 2014/373 Esas ve 2016/245 Karar sayılı ilamına göre 16/10/2014 tarihinde TCK'nın 149/1-c-h maddesinde düzenlenen suçu işlediği ve açıklanması geri bırakılan kararın açıklanma koşullarının olduğu belirlenerek yapılan incelemede;...”* şeklinde onama kararı verilmiştir. UYAP, e.t. 28.10.2021.

kurumunun yetişkinler ile aynı olan SSÇ bakımından uygulanma kapsamı genişletilmiştir⁴⁵⁸.

SSÇ bakımından uzlaştırmaya tabi suçları; şikâyete tabi suçlar, kanunda listeleme yöntemi ile ismen sayılan suçlar⁴⁵⁹, üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis cezasını gerektiren suçlar ve adli para cezasını gerektiren suçlar olarak sayabiliriz⁴⁶⁰.

Önemle vurgulanması gereken bir diğer husus, CMK’da sayılan mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşulu sadece SSÇ bakımından aranan bir şart olmadığı gibi yetişkinler için de gerekli bir koşuldur. Yetişkinler hakkında, uzlaşma kapsamında olan tüm suçlar SSÇ bakımından da uzlaşma kapsamında kabul edilmiştir. Cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar ise SSÇ hakkında da uzlaştırma yasağına tabidir⁴⁶¹.

Uzlaştırma hükümlerinin uygulanabilmesi için fiilin soruşturulabilir ve kovuşturulabilir olmasından başka aynı zamanda failin de kusur yeteneğinin bulunması gerekmektedir. Fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış ve işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya davranışlarını yönlendirme yeteneği yeterince gelişmemiş olan çocuklar hakkında uzlaştırma hükümlerinin uygulanamayacaktır⁴⁶². Nitekim Yargıtay 8 CD bir kararında özetle; uzlaşma hükümlerinin uygulanabilmesi için her şeyden önce fiilin ‘soruşturulabilir’ veya ‘kovuşturulabilir’ olması zorunluğunu ifade etmiştir. Fiilin soruşturulabilir ve kovuşturulabilir olmasından maksat, fiilin ceza kovuşturmasına tabi olması, yani muhakeme (soruşturma ve kovuşturma) şartlarının bulunması gerektiğini, bir fiilin soruşturulabilir olması, uzlaşma hükümlerinin uygulanabilmesi için tek başına yeterli olmadığını, failin cezalandırılabilir olması, yani kusurunu ortadan kaldıran nedenlerin bulunmaması gerektiğini kararında vurgulamıştır. Anılan kararın devamında, uzlaştırmanın güvenlik tedbirlerinin değil, ceza sorumluluğunun alternatifi olması nedeniyle failin yaşının küçüklüğü, sağır ve dilsizlik, akıl hastalığı gibi nedenlerle kusur yeteneğinin bulunmadığı hallerde faile ceza verilemeyeceği, bu kişilere karşı güvenlik tedbiri uygulanabilir ise de ceza verilemediğinden, uzlaşma hükümlerinin uygulanması mümkün bulunmadığı görüşünü kabul etmiştir⁴⁶³.

⁴⁵⁸ Değirmenci, s.173.

⁴⁵⁹ Yrg. 6. C.D.’nin 29.09.2021 Tarihli, 2021/830 Esas ve 2021/14709 Karar Sayılı İlamı. UYAP, e.t. 28.10.2021.

⁴⁶⁰ Arslan, s. 53.

⁴⁶¹ Aşkın/Topuz/Bilge, s. 106-107.

⁴⁶² Akbulut/Aksan, s. 107.

⁴⁶³ Yrg. 8. C.D.’nin 26.02.2018 Tarihli, 2017/13852 Esas ve 2018/1956 Karar Sayılı İlamı. UYAP, e.t. 28.10.2021.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

UZLAŞMA KURUMUNUN KOVUŞTURMA EVRESİNDEKİ GÖRÜNÜMÜ VE UYGULAMADA YAŞANILAN SORUNLAR

4.1. Kovuşturma Evresinde Uzlaşma Teklifinde Bulunulması Gereken Haller

CMK 2. maddesinde tanımlanan sanık, kovuşturmanın başlamasından itibaren hükmün kesinleşmesine kadar suç şüphesi altında bulunan kişiyi ifade etmektedir. Burada başlangıcı ve bitişi belirli olan bir süreç söz konusudur ki bu süreç kovuşturma evresidir⁴⁶⁴. Kovuşturma evresi, iddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreyi kapsamaktadır. Bu bağlamda, kanun yolu aşamasında da henüz hüküm kesinleşmemiş olduğundan, bu aşamada da uzlaşma hükümlerinin uygulanması gerekmektedir⁴⁶⁵.

Kovuşturma evresinde mahkeme tarafından yapılan uzlaştırma, CMK'nın 253. maddesindeki yirmibeş ayrı fıkra içerisinde düzenlenmemiş ve ayrı bir hüküm olarak 254. maddesinde düzenlenmiştir. Burada kovuşturma evresindeki uzlaşma hükümlerinin ayrı bir madde başlığı altında düzenlenmesi kanımca isabetli olmuştur. Zira, kovuşturma evresinde uzlaşma kurumunun uygulanması, soruşturma evresinde uygulanan uzlaşma kurumunun gelişimine içtihatlar ile yol göstermek bağlamında doğrudan etki edecektir. Ancak mevcut düzenlemenin, oldukça sınırlı kalması ve 253. maddedeki, soruşturma evresine ilişkin usul hükümlerine atıf yapılarak yetinilmesi, uygulamada karışıklıklara yol açtığından ve açmaya devam edeceğinden doğru olmadığını düşünmekteyim. Özellikle uzlaşma hükümlerinin duruşmalı ya da duruşmasız olarak uygulanıp uygulanmayacağına ilişkin olarak anılan maddede bir düzenleme yoktur. Ancak öğretide ve Yargıtay içtihatlarında⁴⁶⁶, uzlaşma kurumunun uygulanması için duruşma yapılması gerektiği kabul edilmektedir⁴⁶⁷.

CMK'nın 254. maddesine göre kamu davası açıldıktan sonra, kovuşturma konusu suçun uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması mümkündür. Uygulamada sıkça karşılaşıldığı gibi kamu davası açıldıktan sonra, kovuşturma konusu suçun uzlaşma

---

⁴⁶⁴ Sezer, s.130.

⁴⁶⁵ Tan, s. 103.

⁴⁶⁶ Yrg. 6. C.D.'nin 09.11.2006 Tarihli ve 2006/1942 Esas ve 2006/11060 Karar sayılı ilamı, UYAP, e.t. 28.10.2021.

⁴⁶⁷ Yener Ünver/Hakan Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 5. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2012, s. 807.

kapsamında olduğunun anlaşılması halinde, kovuşturma dosyası uzlaştırma bürosuna gönderilmeye ilişkin bir ara karar kurularak, uzlaştırma bürosuna gönderilmektedir. Bu dosyayı uzlaştırma bürosuna gönderme ara kararında; bürodan talep edilecek olan uzlaştırma işlemlerinin, 253. maddede belirtilen esas ve usûle göre en kısa zamanda yerine getirilmesi istenilmektedir. Bu aşamada mahkeme, uzlaştırma bürosunun cevabını bekleyecektir. Uzlaştırma bürosu, uzlaştırma prosedürünü tamamladıktan sonra, uzlaşmasının gerçekleştiği ya da gerçekleşmediğine ilişkin raporunu mahkemeye sunar. CMK'nın 254/2 maddesine göre uzlaşma gerçekleştiği takdirde, mahkeme, tarafların arasında kararlaştırdıkları edimin türüne göre farklı karar verecektir. Uzlaşmada, taraflar arasında edimin defaten yerine getirilmesini kararlaştırılabilir. Uzlaşma sonucunda uzlaşma anlaşmasına uygun olarak sanığın edimini defaten yerine getirmesi durumunda, mahkeme davanın düşmesine karar verecektir. Buna karşılık, edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde, CMK'nın 231. maddesindeki hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin şartlar aranmaksızın, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir⁴⁶⁸.

Uzlaştırma Yönetmeliğinin 22. maddesine göre kovuşturma evresinde uzlaştırma usulü düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre; kamu davası açıldıktan sonra, anılan maddede sayılan belirli durumlarda mahkemenin uzlaşma işlemlerinin uygulanmasını uzlaştırma bürosundan talep etmesi gerekir. Uzlaştırma bürosu, CMK'nın 253. maddesinde belirtilen esas ve usule göre dosyayı ele alacaktır. Uzlaştırma Yönetmeliğinin 22. maddesinin birinci fıkrasında, hangi hallerde uzlaştırma kurumunun işletileceği belirtilmiştir. Bunlar; kovuşturma konusu suçun hukukî niteliğinin değişmesi nedeniyle uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması⁴⁶⁹, soruşturma evresinde uzlaşma teklifinde bulunulması gerektiğinin ilk olarak kovuşturma evresinde anlaşılması, Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenlenmeksizin, iddianame yerine geçen belge ile doğrudan mahkeme önüne gelen uzlaşmaya tâbi bir suçun varlığı⁴⁷⁰ ve kovuşturma evresinde kanun değişikliği nedeniyle suçun uzlaşma kapsamına girmesi⁴⁷¹ halleridir.

⁴⁶⁸ Diyarbakır BAM. 8. C. Dai'nin 04.10.2021 Tarihli ve 2021/1139 E., 2021/1141 K. Sayılı İlamı. UYAP, e.t. 25.10.2021.

⁴⁶⁹ İpek/Parlak, s. 136.

⁴⁷⁰ Akbulut/Aksan, s. 147-148.

⁴⁷¹ Aşkın/Topuz/Bilge, s. 175.

4.1.1. Suçun Niteliğinin Değişmesi Durumu

Olaylara ilişkin olarak maddi olgular ya da hukuki vasıflandırmalarda bir takım değişiklikler, iddianamenin düzenlenmesinden sonra da gündeme gelebilmektedir. Ancak mahkeme maddi vakıalar ve anlatılan fiille bağlı olsa da vasıflandırma ile bağlı değildir⁴⁷². 5271 Sayılı CMK'nın 174. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen, iddianamenin suçun hukukî nitelendirilmesi sebebiyle iade edilemeyeceği kuralı, CMK'nın 225. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen mahkemenin fiilin nitelendirilmesinde, iddia ve savunmalarla bağlı olmaması kuralı ile çelişmemektedir. Mahkeme, iddianameyi Cumhuriyet savcısının iddianamedeki nitelendirmesi dolayısıyla CMK m. 174/2 gereği iade edemez ise de tensip zaptında ya da ilerleyen aşamalarda suçun niteliğinin değiştiğinden bahisle, görevsizlik ya da uzlaştırma bürosuna gönderme kararları verebilecektir. Başka bir anlatımla, mahkemenin iddianamenin kabulüne ilişkin kararıyla, sadece Cumhuriyet savcısının iddianamede fiili, vasıflandırmasıyla ilgili olarak sınırlı bir şekilde bağlı olduğu ifade edebilir⁴⁷³.

CMK'nın 174. maddesi, ceza muhakemesinde iddianamenin iadesi kurumunu düzenlemiştir. Anılan maddeye göre mahkeme, iddianame UYAP ortamında kendisine tevzi edildiği andan itibaren onbeş gün içerisinde belirli şartlar altında iddianameyi iade edebilecektir. Bu iddianamenin iadesi de sadece sınırlı sayıda kanunda belirtilen hallerde mümkün olmaktadır. Aynı şekilde iade kararının da şekli şartları vardır. En geç onbeş günlük süre sonunda, iade edilmeyen iddianame kabul edilmiş sayılır. İade kararında dosya kapsamındaki bütün belgeler incelendikten sonra, tüm eksik veya hatalı noktalar ayrı ayrı ve tereddüde yer vermeyecek şekilde belirtilmelidir⁴⁷⁴. İddianamenin iadesine ilişkin Kanunda sayılan hallerden söz edecek olursak; CMK'nın 170. maddesine aykırı olarak düzenlenen iddianameler, iade edilmek zorundadır. İkinci iade sebebi, suçun sübütuna doğrudan etki edecek mevcut bir delil toplanmadan düzenlenen iddianamelerin iade edilmesi mecburiyetidir. Üçüncü iddianamenin iadesi sebebi ise yargılamayı çabuklaştırma amacı güden kurumların işletilmemesi durumudur. Önödeme veya uzlaştırmaya ya da seri muhakeme usulüne tâbi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşılan işlerde, önödeme veya uzlaştırma ya da seri muhakeme usulü uygulanmaksızın düzenlenen iddianameler, bu sebepten dolayı iade edilmelidir⁴⁷⁵.

⁴⁷² Schroeder/Verrel, s. 208.

⁴⁷³ Değirmenci, s. 310-311.

⁴⁷⁴ Özbek/Yerdelen/Boz/Yılmaz/Altuntaş/Erdem, s.490.

⁴⁷⁵ Yenisey/Nuhoğlu, s.697.

Aynı şekilde son olarak soruşturma veya kovuşturma yapılması izne veya talebe bağlı olan suçlarda izin alınmaksızın veya talep olmaksızın düzenlenen iddianamenin mahkeme tarafından iade edilmesi gerekmektedir⁴⁷⁶. CMK'nın 174. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen, iddianamenin suçun hukukî nitelendirilmesi sebebiyle iade edilemeyeceği kuralı ise anılan Kanunun birinci fıkrasındaki düzenlemenin istisnası niteliğindedir. Cumhuriyet savcısı, olayın uzlaştırma kapsamında kalmadığı düşüncesinde ise şartları oluştuğu takdirde iddianame düzenlemek ve dava açmak zorundadır. Örneğin, uzlaşma kapsamında olan bir suç yerine, uzlaşma kapsamında olmayan bir suç ile vasıflandırılan bir suç fiiline ilişkin düzenlenen iddianame mahkemece, suç vasfının değişme ihtimaline binaen uzlaşmaya tabi olacağı ve öncelikle uzlaştırma işlemleri yapılması gerektiği gerekçesi ile iade edilemeyecektir⁴⁷⁷. Şayet, CMK'nın 174/2 maddesindeki düzenleme mevcut olmasaydı, uzlaşma usulünün uygulanma ihtimaline ilişkin suç vasfının değişeceği gerekçesiyle, iddianame iade edilebilecekti. Sonuç olarak şikâyete tabi suçlarda ya da uzlaşma kapsamında kalan suçlar için şikâyet şartı gerçekleşse bile, CMK 253. maddesi gereğince uzlaştırma kurumu işletilmeden kamu davası açılmayacaktır⁴⁷⁸. Bu durum, uzlaşma kurumunun ceza muhakemesi şartı olma özelliğinin bir gereğidir⁴⁷⁹. Yargıtay iddianamenin iadesi nedenlerinin tahdidi yani sınırlı sayıda olduğu fikrini benimsemektedir. Bu bağlamda, iddianamede anlatılan eylem ve fail mahkeme tarafından değiştirilemeyeceği gibi fiilin hukuki olarak nitelendirilmesi de CMK'nın 225. maddesi uyarınca mahkemenin görevidir⁴⁸⁰.

Suçun uzlaşmaya tabi olduğunun sonradan anlaşılması durumlarından bir diğeri de mahkemeye görevsizlik kararı ile gelen dosyalara ilişkindir. İddianame kabul edildikten sonra, başka mahkemenin görev alanına girdiği gerekçesiyle verilen görevsizlik kararı sonrası dosya kendisine tevzi edilen mahkeme, aslında suçun hukuki vasıflandırması nedeniyle ya da başkaca bir nedenle uzlaşma hükümlerinin uygulanması gerekirken işletilmediğini fark edebilir. Burada yapılacak olan, görevli mahkemenin CMK'nın 253. maddesi hükmüne göre uzlaştırma işlemlerini başlatmasıdır. Bu konuya örnek vermek gerekirse; Adana 13. Ağır Ceza Mahkemesinin 2021/46 Esas Sayılı Dava dosyasının 21.04.2021 tarihli ve 1 numaralı celsesi sonunda kurulan ilk ara kararında; dava

⁴⁷⁶ Değirmenci, s.309.

⁴⁷⁷ Özbek/Yerdelen/Boz/Yılmaz/Altuntaş/Erdem, s.273.

⁴⁷⁸ E. Şahin/Yemenici, s.454.

⁴⁷⁹ Eriş, s. 258.

⁴⁸⁰ Yenisey/Nuhoğlu, s.698.

hakkında görevsizlik kararı verilerek dosyanın Adana 13. Ağır Ceza Mahkemesine gönderildiği belirtilmiştir. Ancak suçun bir bütün olarak TCK'nın 158/1-l maddesi kapsamında kaldığı, suç tarihinin 27.02.2014 olması itibariyle sanığın lehine olan TCK'nın 157/1 maddesinin uygulanma ihtimalinin olduğu anlaşılmıştır. Tüm bunlardan dolayı ara kararda TCK'nın 157/1 maddesinin uzlaşmaya tabi olduğu, uzlaşma hükümlerinin uygulanmadan, kamu davasının açıldığı anlaşıldığından bahisle dosyanın Adana Cumhuriyet Başsavcılığı Uzlaştırma Bürosuna gönderilmesine karar verildiği ve ara karar ile gönderme kararı kurulduğu görülmektedir⁴⁸¹.

4.1.2. Suçun Uzlaşmaya Tabi Olduğunun Sonradan Anlaşılması

Uzlaşma kapsamında kalan bir suç hakkında uzlaşma hükümleri işletilmeden doğrudan ve yanlışlıkla iddianame düzenlenmesi durumu, CMK'nın 174/1-c maddesi gereğince iddianamenin iadesi sebebidir⁴⁸². İddianamesi iade edilen Cumhuriyet savcısı, mahkeme ile aynı kanaatte olup iade kararına itiraz etmez ise uzlaşma hükümlerinin uygulanması amacıyla dosyayı uzlaşma bürosuna gönderecektir⁴⁸³. Ancak, hata sonucu düzenlenen iddianamenin, hata sonucu ya da süresinin geçirilmesi nedeniyle kendiliğinden kabul edilmesi de söz konusu olabilecektir. Kanımca, uygulamada hâkimlerin çok sık yer ve yetki değiştirmesi sonucu, geçici yetki ile mahkemeye bakan hâkimlerin tutuklu olmayan dosyaların iddianamelerini incelemedikleri ve sürekli yetkili hâkime bıraktıkları ve dolayısıyla kendiliğinden kabul edilen uzlaşmaya tabi suçlar hakkındaki iddianamelerin kabul edilmiş olması ile kovuşturma evresinde çok sayıda uzlaştırma kurumunun uygulanması zorunluluğu doğduğu söylenebilecektir. Kovuşturma evresinde suçun uzlaştırmaya tabi olduğunun sonradan anlaşılması durumunda, uzlaşma kurumunun kovuşturma evresinde uygulanmasına başlanması gerekmektedir⁴⁸⁴. Her ne kadar uzlaşma kapsamındaki bir suça ilişkin olarak iddianamede, dava açılmasına konu yapılmadan önce soruşturma evresinde uzlaşma işlemlerinin yapılması gerekliyse de uygulamada bu durum göz ardı edilmiş olabilecektir. Mahkemenin de bu ayırksı durumu yeterli inceleme yapmama gibi nedenlerden dolayı fark edemeyerek iddianameyi iade etmeksizin ya da iddianamenin

⁴⁸¹ Adana 13. Ağır Ceza Mahkemesi 08.07.2021 Tarihli, 2021/46 Esas ve 2021/264 Karar sayılı ilamı, UYAP, e.t. 28.10.2021.

⁴⁸² Bahri Öztürk, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2012, s. 62.

⁴⁸³ Şahin, s. 122.

⁴⁸⁴ Değirmenci, s. 312.

kendiliğinden kabul edilmiş sayıldığı durumlarda fark edememesi de mümkündür⁴⁸⁵. Mahkeme, asıl olarak iddianamede yer verilen fiilin uzlaşma kapsamında kaldığını tespit etmesiyle iddianamedeki niteleme ile bağlı kalarak iddianamenin iadesine CMK'nın 174/1-c maddesi gereğince kendiliğinden gitmelidir. Ancak bu madde hükmünün uygulanmadığı durumlarda, yapılması gereken CMK'nın 254. maddesi gereğince mahkeme tarafından kovuşturma evresinde uzlaşma kurumunun işletilmesidir⁴⁸⁶. İlk olarak Cumhuriyet savcısının ve daha sonra da mahkemenin yanılması sonucu, kovuşturma evresine geçen uzlaşma kapsamındaki bir suç hakkında, böylece kovuşturma evresinde uzlaşma kurumuna ilişkin hükümlerin işlerlik kazanacağından şüphe yoktur⁴⁸⁷. Tüm bu hususlardan başka, soruşturma evresinde uzlaşma kurumuna başvurularak uzlaşma hükümleri işletilmiş, ancak uzlaşma sağlanamamış ve dava açılmış ise mahkeme bundan sonra kovuşturma evresinde uzlaşma hükümlerini uygulamak zorunda değildir. Zira, CMK'nın 253/18 maddesi gereğince yerleşik içtihatlarla uygulanmasına devam edilen uzlaştırmanın sonuçsuz kalması halinde, tekrar uzlaştırma yoluna gidilemeyeceği kuralı⁴⁸⁸ bu durumda da geçerlidir⁴⁸⁹. Ancak kanuni bir düzenleme olmamasına rağmen, Uzlaştırma Yönetmeliğinin 26. maddesi uyarınca tarafların hüküm verilinceye kadar, kendi aralarında uzlaşma sağlamaları her zaman mümkündür⁴⁹⁰.

Suçun uzlaşmaya tabi olduğunun sonradan anlaşılması durumlarından bir diğeri de mahkemesine görevsizlik kararı ile gelen dosyalar ve haklarında yakalama kararı çıkartılan ve yakalanamayan sanıklara ilişkin olarak düzenlenen iddianamelerin kabulü sonrası, sanıkların yakalandığı durumlarda da uzlaştırma kurumu zorunlu olarak kovuşturma evresinde uygulanacaktır⁴⁹¹. İddianame kabul edildikten sonra, başka mahkemenin görev alanına girdiği gerekçesiyle verilen görevsizlik kararı sonrası, dosya

⁴⁸⁵ İpek/Parlak, s. 136.

⁴⁸⁶ Değirmenci, s. 309.

⁴⁸⁷ Özbek/Yerdelen/Boz/Yılmaz/Altuntaş/Erdem, s.273.

⁴⁸⁸ Yrg. 11. C.D.'nin 28.09.2021 Tarihli, 2021/34082 Esas ve 2021/7338 Karar Sayılı İlamı,UYAP, e.t. 28.10.2021.

⁴⁸⁹ Sezer, s. 130-131.

⁴⁹⁰ Aşkın/Topuz/Bilge, s. 175. Ayrıca kovuşturma aşamasında taraflar arasında uzlaşma belgesi tanzimi için bkz: Yönetmelik madde 26 : "(1) Kovuşturma evresinde uzlaştırmanın uygulanabileceği hâllerde, yapılan uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen hüküm verilinceye kadar sanık ile mağdur, katılan veya suçtan zarar görenin aralarında uzlaşmaları halinde; taraflarca niteliğine uygun düştüğü ölçüde Ek-3'te yer alan Uzlaştırma Raporu Örneği'ne uygun bir uzlaşma belgesi düzenlenir ve mahkemeye sunulursa, hâkim bu belgeyi 25 inci maddenin dördüncü ve beşinci fıkralarında belirtilen kıstaslara göre inceler ve değerlendirir.", Ceza Muhakemesi Uzlaştırma Yönetmeliği, **Resmi Gazete**, 5 Ağustos 2017, Sayı: 30145. Ayrıca bkz.

<https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/Mevzuat/312020115054uzla%C5%9Ft%C4%B1rma%20y%C3%B6netmeli%C4%9Fi.pdf>, e.t. 25.06.2021.

⁴⁹¹ Değirmenci, s. 312.

kendisine tevzi edilen mahkeme aslında suçun uzlaştırmaya tabi olması nedeniyle iddianamenin iade edilmesi gerekirken kabul edildiği ya da başkaca bir nedenle uzlaştırma hükümlerinin işletilmediğini fark edebilir. Bu durumda yapılması gereken, görevli mahkemenin CMK'nın. 253. madde hükmüne göre uzlaştırma işlemlerini başlatmasıdır.

4.1.3. İddianame Yerine Geçen Belge İle Doğrudan Doğruya Mahkemeye Dosyanın İntikali

Kovuşturma evresi, kural olarak iddianamenin kabulü ile başlamaktadır. CMK'nın 2/f maddesi uyarınca kovuşturma evresi, iddianamenin kabulüyle başlayıp hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreyi kapsamaktadır. Ancak, kovuşturma evresinin iddianame yerine geçen belge ile başladığı durumlar da söz konusudur⁴⁹². Bu durumlara avukatların görev suçları ile ilgili yargılanmaları, İcra ve İflas Kanununun (İİK) 349. maddesi uyarınca icra ceza mahkemesine verilecek olan şikâyet dilekçesi ile açılacak davalar⁴⁹³ ve 2547 Sayılı Yüksek Öğretim Kanununun "Zamanaşımı" başlıklı 53/C maddesi gereğince son soruşturmanın açılması kararı da örnek olarak sayılabilir⁴⁹⁴. Görüldüğü üzere, Cumhuriyet savcısı tarafından, kanunlarında özel düzenleme bulunması ya da bazı kişiler yönünden özel yargılama usullerine tabi olunması nedeniyle, CMK'nın 2. maddesi bağlamında, tanımlanan şekli ile soruşturma yapılmadan dava açılabilir. Bu bağlamda, bir soruşturma evresinden de söz edilemeyeceğinden, soruşturma evresinde uzlaştırma kurumunun uygulanması da mümkün değildir. Bu nedenden dolayı ki, uzlaştırma kapsamında kalan bir suç hakkında, iddianame yerine geçen belge ile kovuşturma evresinin başladığı durumlarda, kovuşturma evresinde uzlaştırma hükümlerinin uygulanması gerekmektedir⁴⁹⁵.

4.1.4. Kanun Değişikliği Nedeniyle Fiilin Sonradan Uzlaşma Kapsamına Alınması

Kanun değişiklikleri, uzlaştırma kurumuna ilişkin olarak dosyanın kovuşturma evresine geldiği bir dönemde de gerçekleşebilecektir⁴⁹⁶. Davaya konu suç hakkında uzlaştırma kapsamına alınma ya da şikâyete tabi kılınma gibi değişiklikler olabilir⁴⁹⁷.

⁴⁹² İpek/Parlak, s. 139.

⁴⁹³ Öztürk/Tezcan/Erdem/S. Gezer/S. Kırıt/A. Akçan/Özaydın/E. Tütüncü/A. Vıllemın/Tok, s. 841.

⁴⁹⁴ Değirmenci, s. 311; Akbulut/Aksan, s. 148.

⁴⁹⁵ Özbek/Yerdelen/Boz/Yılmaz/Altuntaş/Erdem, s.274.

⁴⁹⁶ Yrg. C. Gnl. Krl'nin 25.06.2020 Tarihli, 2017/4-932 Esas ve 2020/322 Karar Sayılı İlamı, UYAP, e.t. 28.10.2021.

⁴⁹⁷ Akbulut/Aksan, s. 149.

Kanun değişikliği sebebiyle suç fiilinin sonradan uzlaştırma kapsamına alınması durumu, özellikle uzlaştırma kurumunun hukuki niteliği ile yakından ilişkilidir. Karma hukuki niteliğe sahip olan uzlaştırma kurumu, kanun değişikliği sonucu kapsam değişikliğine uğradığında, lehe kanun değerlendirmesi yapılarak sonuca göre karar verilmesi gerekecektir⁴⁹⁸. Zira, maddi ceza hukuku ile ceza muhakemesi hukukunda zaman bakımından uygulanma farklılıkları mevcuttur. Ceza muhakemesi hukukunda derhal uygulanma ilkesi geçerlidir. Maddi ceza hukukunda ise lehe kanunun geçmişe etkili olması söz konusudur. Zaman bakımından kanunun uygulanmasına ilişkin TCK'nın 7. maddesinin birinci fıkrasında, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanuna göre suç sayılmayan bir fiilden dolayı kimseye ceza verilemeyeceği düzenlenmiştir. Anılan maddenin ikinci fıkrasında ise failin lehine olan kanunun geçmişe yürüyeceği kuralına değinilerek suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise, failin lehine olan kanunun uygulanacağı düzenlenmiştir. Bu bağlamda, Yargıtay içtihatlarına da uygun şekilde⁴⁹⁹; uzlaştırma kapsamında olmayan bir suç uzlaştırma kapsamına alındığında, failin suçu işlediği zaman, bu fiili uzlaştırma kapsamında olmasa dahi daha sonra bu suç fiili uzlaştırma kapsamına alınmakla, failin lehine olan uzlaştırma hükümlerinin uygulanması gerekecektir⁵⁰⁰.

Kanunların zaman bakımından uygulanmasına ilişkin olarak, uzlaştırma kurumuna dair yapılan kanun değişikliği, uzlaştırma kurumunun uygulanma usulü ile ilgili ise burada derhal uygulanma ilkesi söz konusudur. Ancak kanun değişikliği, uzlaştırma kurumunun kapsamı ile ilgili olarak örneğin, kanunda liste halinde sayılan uzlaştırma kapsamında kalan suçlar hakkında, bir değişiklik olması ya da şikâyete tabi olmayan bir suçun şikâyete tabi kılınması durumunda ise failin lehine olan uzlaştırma hükümlerinin uygulanması ile lehe kanunun geriye yürümesi söz konusu olacaktır⁵⁰¹. Örnek olarak, Yargıtay 6. Ceza Dairesinin 14.10.2021 Tarihli İlamında özete; sanığa ilk derece mahkemesi tarafından TCK'nın 142/1-e maddesi uygulanmak suretiyle hakkında fazla ceza tayin edilmiştir. Yargıtay 6. Ceza Dairesi sanığın eylemlerin, TCK'nın 141/1. maddesine uyduğunun kabulü hâlinde, mahkemenin uzlaştırma kurumunun uygulanması gerektiğini ifade etmiştir. Mahkemenin, TCK'nın 142/1-e maddesini

⁴⁹⁸ Özbek/Yerdelen/Boz/Yılmaz/Altuntaş/Erdem, s.275.

⁴⁹⁹ Yrg. 6. C.D.'nin 07.10.2021 Tarihli, 2021/1035 Esas ve 2021/15251 Karar Sayılı İlamı, UYAP, e.t. 28.10.2021.

⁵⁰⁰ Aşkın/Topuz/Bilge, s. 175-176.

⁵⁰¹ Değirmenci, s. 312. ; Yrg. C. Gnl. Krl'nin 08.06.2020 Tarihli, 2017/15-1184 Esas ve 2021/257 Karar Sayılı İlamı, UYAP, e.t. 28.10.2021.

uygulayarak ceza verdiği olayda, hükümden sonra 02.12.2016 tarihinde 29906 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 6763 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanununun 34. maddesi ile değişik CMK'nın 253. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendine eklenen alt bentler arasında yer alan ve TCK'nın 141. maddesinde tanımı yapılan hırsızlık suçunun da uzlaştırma kapsamına alındığı anlaşılmıştır. Bu bağlamda, TCK'nın 7/2. maddesi gözetilerek 6763 Sayılı Kanununun 35.maddesi ile değişik CMK'nın 254. maddesi uyarınca, 253. maddesine göre uzlaştırma işlemleri yerine getirildikten sonra, sonucuna göre sanık hakkında karar verilmesi gerektiği belirtilmektedir⁵⁰².

4.2. Kovuşturma Evresinde Uzlaşma Usulü

Uzlaştırma kurumu esas itibariyle soruşturma evresi için öngörülmüş bir kurumdur. CMK'nın 253 ve devamı maddelerinde düzenlenen uzlaştırma kurumunun, kovuşturma evresi bakımından ise istisnai hallerde uygulanmasının düzenlendiği anlaşılmaktadır⁵⁰³. CMK'nın 254. maddesi uyarınca belirtilen istisnai durumlarda, kamu davası açıldıktan sonra kovuşturma konusu suçun uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması halinde, kovuşturma dosyası hakkında gönderme kararı verilecektir. Bu bağlamda, anılan madde hükmüne göre uzlaştırma işlemlerinin soruşturma evresindeki uzlaştırma hükümleri doğrultusunda, 253.maddede belirtilen esas ve usûle göre yerine getirilmesi öngörülmüştür⁵⁰⁴. Uzlaştırma Yönetmeliğinde de aynı şekilde, CMK'daki kanuni düzenlemeye paralel olarak öncelikle soruşturma evresinde, uzlaştırma hükümlerini düzenlemektedir. Daha sonra kovuşturma evresindeki uzlaştırma kurumu düzenlenmiş ve son olarak da ortak hükümler, düzenleme alanı bulmuştur⁵⁰⁵.

4.2.1. Mahkeme Tarafından Gönderme Ara Kararı Verilmesi, Taraflara Uzlaşma Teklifi Yapılması

Uzlaştırma işlemleri, ilk düzenlemedeki gibi hâkim ve savcı tarafından yerine, kovuşturma evresinde de soruşturma evresindeki usule paralel olarak uzlaştırma bürosunca görevlendirilen uzlaştırmacı tarafından yerine getirilmektedir. Uzlaştırma kurumuna ilişkin uluslararası belgelerde de hâkim ve savcılarının görevinin uzlaştırma

⁵⁰² Yrg. 6. C.D.'nin 14.10.2021 Tarihli, 2021/1594 Esas ve 2021/15627 Karar Sayılı İlamı, UYAP, e.t. 28.10.2021.

⁵⁰³ Şahin, s. 70.

⁵⁰⁴ Özgenc, s.388.

⁵⁰⁵ Değirmenci, s. 314.

dışında kalarak uzlaştırma işlemlerini denetlemekle yetinilmesinin tavsiye edildiği görülmektedir⁵⁰⁶. CMK'nın 254. maddesine göre uzlaştırma işlemlerinin, soruşturma evresindeki uzlaştırma hükümleri doğrultusunda, 253.maddede belirtilen esas ve usûle göre yerine getirilmesi düzenlendiğinden⁵⁰⁷ soruşturma evresinde, uzlaştırma teklifi konusunda ayrıntılı olarak söz edilmiştir. Uzlaştırma Yönetmeliğinin 22. maddesinin ikinci ve devam eden fıkralarına göre mahkeme tarafından uzlaştırma bürosuna gönderilen dosya, büro esas defterine kaydedildikten sonra, büro numarası verilmektedir. Uygulamada her ne kadar tüm dosyanın uzlaştırma bürosuna geri gönderilmesi uygulaması yerleşmiş durumda olsa da Uzlaştırma Yönetmeliğinin 22. maddesinin üçüncü fıkrasına göre dosya kapsamındaki belgelerden uzlaştırma için gerekli olup da hâkim ya da mahkeme heyetince uygun görülenler, büroya gönderilmektedir. Özellikle uzlaştırma ile ilgisi olmayan bilgi ve belgeler uzlaştırma bürosuna gönderilmemelidir⁵⁰⁸. Ayrıca, gönderme kararında da belirtilmesi zorunlu hususlar Uzlaştırma Yönetmeliğinde düzenlenmiştir. Buna göre; gönderme ara kararında uzlaştırma işlemlerinin yapılacağı kişiler ile uzlaştırmaya tabi suçlar açıkça belirtilmek zorundadır. Birden fazla sanık ve mağdur olan dosyalara ilişkin olarak hangi suçlar ve hangi taraflar arasında uzlaşma uygulanacağıının gösterilmesi zorunluluğu, mahkeme üzerinde bırakılmıştır⁵⁰⁹. Uzlaştırma bürosunun hangi taraflar ve hangi suçlar için uzlaştırma işlemlerini yapacağına karar verme ve ayırt etme yükümlülüğü yoktur⁵¹⁰. Tüm bu düzenlemelerin kovuşturma evresinde uzlaştırma işlemlerinin sekteye uğramaması ve hızlı bir şekilde olumlu sonuçlanması hedeflenerek yapıldığı düşünmekteyim. Anca, uygulamada bu hususlara dikkat edilmediği gözlemlenmektedir. Özellikle, dosya bir bütün olarak gönderilmektedir.

Uzlaştırma Yönetmeliğinin 22. maddesinin dördüncü ve devam eden fıkralarına göre uzlaştırma bürosunda kaydı yapılan dosya, uzlaştırma bürosundan sorumlu uzlaştırma Cumhuriyet savcısına tevdi edilmektedir. Mahkemenin gönderme kararı sonrası, dosya kendisine tevzi edilen Cumhuriyet savcısı, mahkemenin gönderme ara kararında uzlaştırma işleminin yapılacağı kişilerin veya uzlaştırmaya tabi suçların açıkça gösterilmemesi durumunda, bu eksikliklerin giderilmesini mahkemeden talep edebilmektedir. Bu talep hakkı CMK'nın 26. maddesi 7 anlamında, itiraz kanun yolu

⁵⁰⁶ Mesut Bedri Eryılmaz, **Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri**, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2012, s. 42.

⁵⁰⁷ Çolak, s. 144.

⁵⁰⁸ Yerdelen, s. 151.

⁵⁰⁹ Aşkın/Topuz/Bilge, s. 180.

⁵¹⁰ Özbek/Yerdelen/Boz/Yılmaz/Altuntaş/Erdem, s.276.

değildir. CMK’da anılan mahkemenin arar kararı niteliğindeki gönderme kararına karşı bir kanun yolu ön görülmemiştir⁵¹¹. Ancak, Uzlaştırma Yönetmeliğinin 22. maddesinin altıncı fıkrasında da düzenlendiği gibi, Cumhuriyet savcısı tarafından suçun açıkça uzlaşma kapsamında olmadığı tespit edilmesi hâlinde, mahkemeden ara kararın *yeniden değerlendirilmesini* talep edebilecektir. Kanımca, yerinde bir düzenleme ile dosyaların sürüncemede kalmaması ve uzlaştırma bürolarının iş yükünün gereksiz yere artmasına sebebiyet verilmemeye çalışılmıştır. Aksi durumda, uzlaştırma kapsamında olmayan bir suç hakkında, itiraza kabil olmayan hatalı mahkeme ara kararı gereği uzlaştırma usulünün gereksiz bir şekilde işletilmesi ve sonuçta uzlaşma sağlansa bile uygulanamaması durumu ile karşılaşılacağı düşünülebilir. Ancak, Cumhuriyet savcısının sözü geçen talepleri, CMK’nın 267. maddesi gereğince yapılabilecek ve mahkemenin gönderme ara kararlarının denetimini sağlayacak istinaf ve temyiz kanun yollarından önce, kendiliğinden yanlışlığın düzeltilmesi için bağlayıcılığı bulunmayan ve kesinliği olmayan bir hatırlatmadan ibarettir⁵¹².

4.2.2. Uzlaştırma Görevlendirilmesi

Uzlaştırma kurumu, sadece faili suçtan kurtarmaya ya da sadece mağdurun zararını tazmin etmeye yönelik bir kurum değildir. Her iki taraf bakımından suç fiilinin kötü izlerini silmeyi amaçlayan onarıcı bir alternatif çözüm yöntemidir⁵¹³. Bu bağlamda, her iki tarafın da haklarını gözetecek bir uzlaştırmanın varlığı oldukça önemli olduğu kanısındayım. Uzlaştırma Yönetmeliğinin 22. maddesinin yedinci ve sekizinci fıkralarında ise mahkemeden gönderilen dosya sonrası, Cumhuriyet savcısının uzlaştırmacı görevlendirmesi aşaması düzenlenmiştir. Uzlaştırmacı görevlendirilmesi yapıldığı sırada, tüm etik ilkelerin yanında, uzlaştırmacının avukat olması durumunda, tarafların uzlaştırmacı hakkında uzlaştırma yaptığı olaylarla ilgili olarak daha sonra vekil veya müdafii şeklinde görev üstlenemeyeceği hususunun, taraflara bildirilmesi gerekmektedir⁵¹⁴. Uzlaştırmacı görevlendirilmesi, Uzlaştırma Yönetmeliğine göre uzlaştırma, mahkeme tarafından değil, bizzat uzlaştırma bürosu tarafından iş bölümü ve iş yoğunluğu göz önüne alınarak görevli Cumhuriyet savcısının onayıyla yapılmaktadır. Dosya Cumhuriyet savcısının onayıyla görevlendirilen uzlaştırmacıya tevdi edildikten

⁵¹¹ Aşkın/Topuz/Bilge, s. 181.

⁵¹² Özbek/Yerdelen/Boz/Yılmaz/Altuntaş/Erdem, s.277.

⁵¹³ Mahmut Kaplan, “Onarıcı Adalet Ve Türk Ceza Hukukuna Yansımaları”, **Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 5, S. 1, Haziran 2015, s. 82.

⁵¹⁴ Eriş, s. 254.

sonra, taraflara bu husus en kısa sürede telefon, SMS veya diğer elektronik araçlarla bildirilecektir. Uzlaştırmacı, mahkeme tarafından uzlaştırma için gönderilen belgeleri eksiksiz olarak teslim aldıktan sonra, soruşturma hükümlerindeki uzlaştırma usulüne uygun olarak uzlaştırma işlemlerine başlamayacaktır⁵¹⁵.

Uzlaştırmacıya, uzlaştırma bürosunca uzlaştırmaya ilişkin belgelerin teslimi, uzlaştırmacının bu belgeleri inceleyerek taraflar ile iletişime geçmesi, taraflar arasında özel müzakereler ayarlaması, taraflar arasında uzlaştırma formu düzenlenmesi ve imzalanması, sonuç olarak uzlaştırma raporunu düzenlenmesi ve bu raporu uzlaştırma bürosuna teslim etmesi aşamalarının tamamı, soruşturma evresindeki uzlaştırma hükümlerine tabidir⁵¹⁶. Uzlaştırma müzakereleri, tarafların kendilerini rahat hissedebilecekleri, uzlaşma sağlanmasına uygun, güvenli ve taraflarca kabul edilmiş bir ortamda olmalıdır⁵¹⁷.

Uzlaştırmacıya belgelerin verilmesi, Uzlaştırma Yönetmeliğinin 23. maddesinde düzenlenmiştir. Anılan maddeye göre uzlaştırma hükümlerinin uygulanması için mahkeme tarafından uzlaştırma bürosuna gönderilen dosya, büro personeli tarafından uzlaştırmacıya büro personelinin ve uzlaştırmacının imzasını içeren bir tutanakla teslim edilir ve alındı belgesi dosyasına eklenir. 23. madde, CMK'nın 253/11 maddesi ile Uzlaştırma Yönetmeliğinin 16. maddesinde düzenlenen soruşturma evresine ilişkin hükümlere paralel bir düzenleme içermektedir. CMK'nın 253/11 maddesi ile Uzlaştırma Yönetmeliğinin 16. maddesi, özellikle soruşturmanın gizliliğine vurgu yaparken 23. maddesi ise madde başlığında ifade edildiği gibi sadece belgelerin verilmesi usulünü düzenlemiştir.

CMK'nın 253/11 maddesine göre soruşturma evresindeki uzlaşma hükümlerine incelendiğinde, uzlaştırmacıya uzlaştırma bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı tarafından uygun görülen belgelerin birer örneği verilir. Ancak, CMK'nın 254/1 maddesine göre kovuşturma evresinde yapılacak olan uzlaştırma işlemlerinde, mahkeme tarafından dosyanın tamamı yerine, hâkim ya da heyetçe uygun olan belgeler uzlaştırmacıya gönderilecektir. Kovuşturma ve soruşturma evrelerindeki uzlaşma hükümlerinin uygulanmasında, belgelerin teslimi için onay makamı değişmektedir. Uzlaştırmacıya verilmesi gerektiği düşünülebilecek olan belgeler; sanık, mağdur, müşteki ve katılan beyanları, kaza tespit tutanakları ve hastane raporları gibi somut

⁵¹⁵ Değirmenci, s. 315.

⁵¹⁶ Özbek/Yerdelen/Boz/Yılmaz/Altuntaş/Erdem, s.278-279.

⁵¹⁷ Gökalp, s. 27.

olaya ilişkin dayanak belgeler olarak sayılabilecektir. Mahkeme ya da başsavcılık tarafından verilen belgelerin yeterli olmadığı kanaatinde olan uzlaştırmacı, uzlaştırma için gerekliliğini ifade eden gerekçesini de belirtmek suretiyle Cumhuriyet savcısından veya mahkemeden başkaca belgeleri talep edebilecektir⁵¹⁸.

CMK'nın 253/12 maddesine paralel olarak Uzlaştırma Yönetmeliğinin 24. maddesinde, uzlaştırma işlemlerinin kovuşturma evresinde hangi sürelerle tabi olduğunu göstermektedir. Anılan maddeye göre uzlaştırma işlemlerinin sonuçlandırılma süresi otuz gün ile sınırlandırılmıştır. Uzlaştırma evraklarını teslim alan uzlaştırmacı, evrakları teslim almasından itibaren otuz gün içinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırmak zorundadır. Bu süre kendiliğinden uzatılabilecek bir süre değildir. Uzlaştırmacı otuz gün içerisinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandıramaz ise ek süre talep edebilecektir. Uzlaştırmacı, bu ek süre talebini uzlaştırma bürosundan yapar. Uzlaştırma bürosu, Cumhuriyet savcısının onayını aldıktan sonra yirmi güne kadar uzatılabilir. Ancak bu süre, en çok her defasında yirmi günü geçmemek üzere en fazla iki kez uzatılabilmektedir. Soruşturma evresindeki uzlaştırma hükümlerinde olduğu gibi kovuşturma evresinde uygulanan uzlaştırma hükümlerinde de ek süreyi verecek ve verilen süreyi onaylayacak merciler aynıdır⁵¹⁹.

4.2.3. Uzlaşma Raporu

Uzlaştırma raporunun hazırlanması, Uzlaştırma Yönetmeliğinin 25. maddesine göre uzlaştırmacının görev ve sorumluluğundadır. Uzlaştırmacı, uzlaştırma işlemlerinin sonuçlandırıldığı tarihten itibaren, tarafların edimlerini ayrı ayrı, şüphe ve tereddüte yer vermeyecek şekilde göstereceği uzlaştırma raporunu, taraf sayısından bir fazla olarak hazırlayacaktır. Anılan raporun, Uzlaştırma Yönetmeliğinin Ek-3'te yer alan Uzlaştırma Raporu Örneğine uygun olarak hazırlanması yine Yönetmeliğin aynı maddesinde düzenlenmiştir. Uzlaştırmacı, raporla birlikte ayrıca kendisine verilen belge örneklerini ve varsa yapmış olduğu masrafları gösteren belge, gider pusulası veya rayice uygun yazılı beyanını uzlaştırma bürosuna UYAP ortamında teslim edecektir⁵²⁰. Uzlaşmanın gerçekleşmemesi durumunda, gerçekleşmeme nedenlerini de gösterir tarzda rapor düzenleneceği gibi Uzlaştırma Yönetmeliğinin 25. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca

⁵¹⁸ E. Şahin/Yemenici, s.484.

⁵¹⁹ Özbek/Yerdelen/Boz/Yılmaz/Altuntaş/Erdem, s.278.

⁵²⁰ Mümin Güngör, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma", **Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi SBE, Ankara 2019, s. 210.

uzlaşmanın gerçekleşmesi durumunda ise taraflar arasında ne suretle uzlaşıldığı ayrıntılı biçimde açıklanır. Taraflar uzlaştırma tutanağını imzalarlar. Bu raporda uzlaştırma müzakereleri sırasında, suçun işlenmesine ilişkin olarak yapılan açıklamaların bulunmaması gerekmektedir.

Uzlaştırma bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı, Uzlaştırma Yönetmeliğinin 25. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca dosyayı ve raporu üst yazıyla uzlaştırma işlemleri için dosyayı büroya ileten mahkemeye gönderir. Mahkeme, öncelikle uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka ve ahlaka uygun olduğuna dair inceleme yapar. Anılan hususların mevzuata uygun olması durumunda mahkeme, raporu mühür ve imza altına alarak kovuşturma dosyasında muhafaza eder. Ancak aksi durumda mahkeme, tarafların özgür iradelerine dayanmayan, kararlaştırılan edim türü hukuka ve ahlaka uygun olmayan raporları onaylamaz. Bu durumda, süresinde gerekli değişikliklerin yapılması için dosyayı büroya gönderebilir. Ancak tarafların yerine geçerek kendiliğinden yeni bir edim belirleyemez⁵²¹.

4.2.4. Hâkim ya da Heyet Tarafından Raporun İncelenmesi

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin 15 Eylül 1999 Tarihli ve R (99) 19 Sayılı Tavsiye Kararına⁵²² göre, uzlaşma raporunda uzlaştırma müzakereleri ayrıntılı olarak anlatılmamalı, fail aleyhine suçun ikrarı şeklinde yargılama safhasında delil olarak kullanılmamalı, müzakereler esnasında tarafların davranışları raporlanmamalıdır⁵²³. Uzlaşma raporu, uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından dosya ve ekleri ile birlikte mahkemeye gönderilecektir. Mahkeme bu aşamadan sonra, Uzlaştırma Yönetmeliğinin 25. maddesinin dört ve beşinci fıkralarına göre uzlaştırmanın tarafların özgür iradelerine dayanıp dayanmadığı ve edimin hukuka ve ahlaka uygun olup olmadığı hususlarında inceleme yapacaktır. Bu inceleme sonucu, karşımıza iki durum çıkmaktadır. İlk durumda, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığı ve edimin de hukuka ve ahlaka uygun olduğu kanaatine varıldığında uzlaştırma raporu, mühür ve imza altına alarak kovuşturma dosyasında muhafaza edilecektir⁵²⁴. Uygulamada, uzlaşma raporunun dosyasına havale edilerek imza altına alındığı, ancak mühür altına alınmadığı gözlemlenmektedir. İkinci durumda ise

⁵²¹ Değirmenci, s. 315.

⁵²² Sözleşme metni için

bkz., https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=090000168062e02b, e.t. 14.09.2021.

⁵²³ Eriş, s. 250.

⁵²⁴ Temiz Gül, s. 130.

uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayanması ve edimin de hukuka ve ahlaka uygun olması kuralına uyulmamasının, mahkemece tespit edilmesi söz konusu olabilmektedir. Mahkeme, bu durumda uzlaşma raporunu onaylamayacak ve gerekçesini de rapora yazarak belirtecektir. Bu aşamadan sonra yapılacak olan, uzlaşma dosyasının tekrar uzlaşma bürosuna edimin süresinde değiştirilmesi için gönderilmesinden ibarettir. Mahkeme re'sen edim tayin edemeyeceği gibi uzlaşmamış sayılmasına da hükmedemeyecektir⁵²⁵.

4.3. Kovuşturma Evresinde Uzlaşma Sağlanması Durumunun Hukuki Sonuçları

Kovuşturma evresinde uzlaştırmanın hukuki sonuçları, Uzlaştırma Yönetmeliğinin 27. maddesinde düzenlenmiştir. Burada da soruşturma evresinde olduğu gibi edimin ifasına paralel olarak karar verileceği görülmektedir. Taraflar arasında uzlaşma gerçekleştiği takdirde, uzlaşmanın niteliğine göre mahkeme davanın düşmesine ya da hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verecektir. Anılan kararlar, edimin yerine getiriliş şekline göre değişmektedir. Uzlaşma sonucunda sanığın edimini def'aten yani bir anda yerine getirmesi hâlinde, davanın düşmesine karar verilir. Edimin yerine getirilmesinin bir sürece bağlandığı durumlarda; edimin ifasının ileri tarihe bırakılması, taksidde bağlanması⁵²⁶ veya süreklilik arz etmesi hâlinde; hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilecektir⁵²⁷. Ancak bu sürece yayılan edimin ifasının gerçekleşmesi sonucunda, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmesi hâlinde, açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak davanın düşmesine karar verilir. Buna karşılık, edimin ifasının gerçekleşmemesi halinde ise açıklanması ertelenen hüküm açıklanacaktır⁵²⁸.

4.4. Öğretide Kovuşturma Evresinde Uzlaştırma Kurumuna Yöneltilen Eleştiriler ve Uygulamadaki Tartışmalı Durumlar

Uygulama ve öğretide kovuşturma evresinde uzlaştırma kurumunun uygulanmasına ilişkin olarak bir çok konunun tartışıldığı görülmektedir. Öncelikle en önemli tartışmaların başında, gelen uzlaştırma kurumunun uygulanması sonucu verilen hükmün

⁵²⁵ Güngör, s. 216-217.

⁵²⁶ Kayseri BAM. 8. C. Dai'nin 25.06.2020 Tarihli ve 2020/412 E., 2020/402 K. Sayılı İlamı. UYAP, e.t. 25.10.2021.

⁵²⁷ Çetin, s. 29-30.

⁵²⁸ Erdener Yurtcan, **CMK Avukatının ve Uzlaşma Avukatının Başvuru Kitabı**, 5. Basım, Beta Yayınları, İstanbul 2007, s. 82.

açıklanmasının geri bırakılması kararına ilişkin bir çok belirsizlik olduğu konusudur. Bunun yanında, tazminat hukukuna ve müsadere yargılamasına dair tartışmalar da mevcuttur⁵²⁹. Ancak özellikle uygulamada ihtilaflara neden olan zaman bakımından uygulanma, iddianamenin iadesine ilişkin sorunlar, mirasçılar bakımından yaşanan sorunlar, birden fazla mağdur veya failin olması durumunda uzlaştırma hükümlerinin uygulanması ve uzlaştırma uygulamalarında tebligata ilişkin sorunlar önem arz etmektedir.

4.4.1. Kovuşturma Evresinde Uzlaşma Sonucu Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararı Verilebilmesinin Hukuken Mümkün Olup Olmaması Sorunu

Kurulan hükümün sanık bakımından hukuki bir sonuç doğurmamasını sağlayan karara CMK'nın 231/5 maddesinde düzenlendiği şekli ile hükümün açıklanmasının geri bırakılması kararı denilmektedir. Hükümün açıklanmasının geri bırakılması kurumu da 06.12.2006 Tarihli ve 5560 Sayılı Kanun ile getirilmiş bir yenilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Uzlaştırma kurumunun uluslararası ve ülkemizdeki gelişimine paralel olarak, hükümün açıklanmasının geri bırakılması kurumu da ilk defa suça sürüklenen çocuklara ilişkin yargılama usullerinde düzenlenmiştir⁵³⁰.

6763 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun⁵³¹ ile yapılan değişikliklerin, özellikle uygulamaya yönelik ve uygulamacıları doğrudan ilgilendiren sistemsel düzenlemeler olduğu açıktır. Aynı şekilde, anılan değişiklik sonucu uzlaştırma işlemleri, artık mahkeme tarafından yapılmayacaktır. Mevcut düzenleme öncesi, mahkeme tarafından uzlaştırılmaya ilişkin hükümleri, hâkimin yasaklanması veya reddi nedeni oluşturacağı gerekçesiyle öğretide haklı olarak eleştirilmekteydi⁵³². Öğretideki bazı görüşlere göre ise kanunda açıkça mahkemelerin uzlaştırma yapma yetkisi tanınmadığı gerekçesiyle mahkemelerin sadece denetimle sınırlı olarak uzlaştırma işlemlerine müdahale etmelerinin ceza hukuku açısından daha doğru olduğunu savunan görüşler vardı⁵³³. Kanımca, yerinde bir

⁵²⁹ Güngör, s. 233.

⁵³⁰ Özbek/Yerdelen/Boz/Yılmaz/Altuntaş/Erdem, s.700.

⁵³¹ 6763 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, **Resmî Gazete**, 2 Aralık 2016, Sayı: 29906. Ayrıca bkz.

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/12/20161202-1.htm> e.t. 30.09.2021.

⁵³² Nurullah Kunter/Feridun Yenisey/Ayşe Nuhoğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 18. Baskı, İstanbul 2010, Beta Yayınları, s. 1245.

⁵³³ Galma Jahic/Burcu Yeşiladalı, **Onarıcı Adalet, Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları: Türkiye ve Avrupa Bakışı**, İstanbul 2008, Sena Ofset, s. 62.

değişiklik ile mahkemeye sadece uzlaştırma bürosuna gerekli evrakları gönderme yetkisi verilmiştir. Soruşturma evresinde olduğu gibi Cumhuriyet savcısının onayıyla görevlendirilecek uzlaştırıcı tarafından yapılacaktır⁵³⁴. Uzlaştırmanın sonuçları bakımından ise bir değişiklik yapılmamıştır. Uzlaştırma Yönetmeliğinin 27. maddesinde uzlaştırmanın kovuşturma evresindeki sonuçları düzenlenmiştir. Taraflar arasında uzlaşma gerçekleştiği takdirde, mahkeme, edimin ifa şekline göre muhakeme şartı olması nedeniyle davanın düşmesine⁵³⁵ ya da hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verecektir. Anılan düzenlemeye göre edimin derhal ve defaten ifasında düşme kararı verilecektir. Ancak edimin ifasının belirli bir süreye yayılması durumunda, kararın da ertelenerek düşme kararı verilmediği görülmektedir. Bu durumda, CMK'nın 254/2 ile Uzlaştırma Yönetmeliğinin 27/2 maddesi uyarınca edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, taksidde bağlanması veya süreklilik arz etmesi hâlinde; verilecek olan karar hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararıdır⁵³⁶.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verildikten sonra edim ifa edilebilir. Bu durumda da CMK'nın 254 maddesinde bir düzenleme olmamakla birlikte, Uzlaştırma Yönetmeliğinin 27/3 uyarınca daha öncesinde açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak davanın düşmesine karar verilecektir. Kanunda düzenlenmeyen sıklıkla karşılaşılabilecek bu önemli durumun, doğrudan yönetmelikte düzenlenmesinin uygun olmadığı kanısını taşımaktayım. Kanımca, kovuşturma evresi özellikle kanun yolu incelemeleri sonrasında uygulamaya yön verme kabiliyetine sahip olması nedeniyle oldukça önem arz ederken, kanuni düzenlemelerin yetersiz olması ve karışıklıklara sebebiyet verilmesi uzlaştırma uygulamalarının en zayıf yönünü oluşturmaktadır. Bu sakıncalı duruma, bir diğer örnek de uzlaştırma kurumunun kovuşturma evresinde uygulanması halinde, edimin defaten yerine getirilen bir edim olmaması durumunda karşımıza çıkmasıdır. Şöyle ki, kovuşturma evresinde uzlaşma sağlanması durumunda, CMK'nın 254/2 maddesi ile Uzlaştırma Yönetmeliğinin 27/2 maddesi uyarınca edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, taksidde bağlanması veya süreklilik arz etmesi hâlinde, mahkeme tarafından verilecek karar, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararıdır. CMK'nın 254/2 maddesinde edimin yerine getirilmemesi durumunda, 231'e maddesine atıf yapılarak 231. maddesinin

⁵³⁴ Yaprak Öntan, "Kovuşturma Evresinde Uzlaşmanın Sonucu Olarak Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararı Verilmesinin Yerindeliliği", **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C: 9, S.1, 2018, s. 62. <https://dergipark.org.tr/pub/inuhfd/issue/33699/380000>, e.t. 15.11.2021.

⁵³⁵ Schroeder/Verrel, s. 159.

⁵³⁶ Denizhan Horozgil, **Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması**, Savaş Yayınevi, Ankara 2017, s. 187.

onbirinci fıkrasındaki şartlar aranmaksızın hükmün açıklanacağı düzenlenmiştir⁵³⁷. Ancak, edimin yerine getirilmesi durumunda, sanık hakkında, CMK'nın 231. maddedeki şartlar aranmaksızın hükmün açıklanmasının nasıl geri bırakılacağı ve her iki kurumun nasıl bağdaştırılacağı ayrıntılı olarak düzenlenmemiştir. Özellikle, yargılamanın ilk aşamalarında örneğin kanun değişikliği nedeniyle uzlaştırma kapsamına giren bir suç bağlamında, uzlaştırma yoluna gidildiğinde; tarafların aralarında kararlaştırdıkları edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi nedeniyle anılan kanuni düzenlemelerden dolayı, hükmün açıklanmasının geri bırakılması gerekmektedir. Ancak, henüz ilk duruşmanın yeni yapılmaya başlandığı ya da duruşmaya henüz başlanamadığı bir aşamada, hükmün açıklanmasının ertelenmesine karar verilecek bir hükmün oluşması düşünülemeyecektir. Delillerin tartışılması, duruşmanın ve hükmün temel kısmıdır⁵³⁸. Ayrıca, edimin ifasının gerçekleşmemesi durumunda da anılan düzenlemelere göre oluşmamış olan bu hükmün de açıklanması gerekmektedir⁵³⁹. Kovuşturma evresinde, uzlaştırma kurumunun uygulanması gerektiğinde, ama henüz duruşma hazırlık evresinde edimin zamana yayılması nedeniyle hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesi durumunda, mahkeme yargılamaya devam edemeyecektir⁵⁴⁰. Bu durumda, mahkûmiyet hükmünü erteleyecek olan hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilmesi durumunda, ertelenmiş olan bir hüküm henüz tesis edilmiş olacaktır. Hatta sözü edilen edim eğer yerine getirilmeyecek olursa bu seferde var olmayan ancak yokken ertelenen hükmün açıklanması gündeme gelecektir. Bu bağlamda, zamana yayılan edimin yerine getirilmemesi sonucu duruşmada taraflara karşı açıklanacak olan hükmün mahiyeti belirsizdir⁵⁴¹. Ayrıca, uzlaşma hükümlerinin mahkûmiyet hükmünün alternatifi olduğu unutulmamalıdır. Bu bağlamda, beraat kararı verilmesi gereken durumlarda, derhal beraat kararı verilmeli uzlaşma sağlansa dahi uzlaşma nedeniyle düşme kararı verilmemelidir⁵⁴². Öğretide bazı görüşlerde ve az sayıda Yargıtay içtihadında⁵⁴³, sözü edilen tüm sakıncaları bertaraf etmek adına, edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi durumlarında, verilecek olan

⁵³⁷ Horozgil, s. 187.

⁵³⁸ Schroeder/Verrel, s. 189.

⁵³⁹ Öntan, s. 68.

⁵⁴⁰ Ahmet Kezer, **80 Soru ve Yanıtta Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması (HAGB) Güncel Yargıtay İçtihatları Işığında**, , Adalet Yayınevi, Ankara 2020, s. 69.

⁵⁴¹ Değirmenci, s. 318-319; Tan, s. 115-116.

⁵⁴² Özgenc, s. 392.

⁵⁴³ Karar metni için bkz.; Yrg. 4. C.D.'nin 13.07.2017 Tarihli, 2017/18093 Esas ve 2017/19362 Karar Sayılı İlamı.

hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı yerine, durma kararı verilmesi gerektiği savunulmaktadır⁵⁴⁴. Duruşmanın hükümle sona ereceği ilkesi⁵⁴⁵ karşısında, açıklanması ertelenen hükümle duruşmanın sonlandırılması da kendiliğinden ertelenmektedir. Ancak, bu ertelemeye durma kararı denilemez. Kanımca, CMK'nın 254. maddedeki kanuni düzenleme açıktır. Bu bağlamda, edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi durumlarında, uzlaşma kapsamında olan suça ilişkin yapılan kovuşturmayla, derhal beraat kararı verilmesini gerektiren bir durum söz konusu değil ise devam edilemeyeceği için muhakeme şartı engelinin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Mahkemenin, uzlaşma anlaşması gereği kararlaştırılan edimin ifa edilmemesi nedeniyle hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararındaki hükmün açıklanabilmesi için muhakeme şartı olan uzlaştırma kurumunun sonucunu beklemeden, yargılamaya devam etmesi ve hüküm tesis etmesi de kanuna aykırı olacaktır. Kanımca, mevzuat değişikliği ile bu belirsizliklerin ve uygulama karışıklığının giderilmesi mümkün olabilecektir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi durumlarında, edimin yerine getirilmemesinin sonucu olarak taraflar arasında uzlaşmanın sağlanamamış sayılması gerektiği düşüncesindeyim. Belirli bir süre ile sınırlandırılabilir olan muhakeme işlemlerinin ertelenmesinin, edimin yerine getirilmesinin zamana yayılmasına karşılık, edimin ifasının beklenilmesi ve eğer edim uzlaşma anlaşması uyarınca ifa edilmez ise bu takdirde de yargılamaya devam edilerek sanık hakkında hüküm kurulması gerektiği düşüncesindeyim. Mevcut düzenleme ile yapılan yargılamalara ilişkin olarak hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesi gerekirken, bu karar yerine durma kararı verilmesi doğru olmayacaktır.

CMK'nın 254. maddesine göre hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilen hallerde, uygulamada başkaca sorunların çıkması kuvvetle muhtemeldir. Kanundaki düzenlemeler incelendiğinde, özellikle CMK'nın 231. Maddesine yapılan atıfların uygulamayı sadeleştirmeye yönelik olduğu düşünülebilir. Ancak, CMK'nın 254/2'maddesine göre hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının, 231. maddedeki şartlar aranmaksızın verileceği şeklindeki düzenlenmenin⁵⁴⁶, karışıklıklara yol açacak nitelikte olduğunu düşünmekteyim. Zira, 231. maddenin on birinci fıkrasındaki şartlar aranmaksızın hükmün açıklanacağı kuralı da ayrıntılı bir düzenleme

⁵⁴⁴ Değirmenci, s. 319; Öntan, s. 71-72.

⁵⁴⁵ Schroeder/Verrel, s. 213.

⁵⁴⁶ Yenisey/Nuhoğlu, s.797.

ile desteklenmemiştir. Diğer taraftan, sanık hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmekle, CMK'nın 231. maddesindeki şartlar aranmaksızın verilen geri bırakma kararı sonrası, bir denetim süresinin varlığı ve uygulanıp uygulanmaması hususlarında belirsizdir⁵⁴⁷. Ancak öğreti ve uygulamada edimle orantılı olarak denetim süresi kabul edilmektedir⁵⁴⁸. Denetim süresinin belirlenmesi durumunda ise nasıl bir yol izleneceği, denetimli serbestlik tedbiri uygulanıp uygulanmayacağı, edim ile ve uzlaşma kurumunun gönüllülüğü ile bağdaşır nitelikte hangi tedbirlerin uygulanabileceği durumları da şüphelidir⁵⁴⁹. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı, uzlaşma ya da mahkûmiyet arasında verilmiş olan bir karardır. Bu bağlamda, beraat kararı verilecek olan bir dosya hakkında uzlaşma hükümlerinin uygulanması için hükmün açıklanmasının geri bırakılması da söz konusu olmamalıdır⁵⁵⁰. Yargılama sonucunda verilecek olan mahkûmiyet kararının alternatifi olarak düşünülen uzlaştırma kurumu dolayısıyla verilecek olan karar, her türlü şüpheden uzak ve tam bir vicdani kanaat ile kurulan bir karar olmalıdır. Ancak, edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, taksidde bağlanması veya süreklilik arz etmesi durumlarında verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının, sözü edilen sübut halinden uzaklığı aşikârdır⁵⁵¹. CMK'nın 254 ve Uzlaştırma Yönetmeliğinin 27. maddesinin. 231. maddeye yaptığı atıflarda, hükmün açıklanmasının geri bırakılması şartlarının uygulanmaması düzenlenmiştir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunun uygulanabilmesi için uzlaşma kurumunun işletilmiş olması gerekir⁵⁵².

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması koşullarını bir bütün olarak ele aldığımızda ise suça ilişkin koşulların; yargılama sonucunda sanık hakkında verilen cezanın iki yıl veya daha az süreli hapis ya da adli para cezası olması ve dava konusu suçun, AY'nin 174. maddesinde sayılan inkılap kanunlarında yer alan suçlardan olmamasının arandığı anlaşılmaktadır⁵⁵³.

Yargıtay 6. Ceza Dairesi'nin 30.09.2021 tarihli bir ilamına konu olaya ilişkin sanık hakkında yapılan yargılama sonucunda, ilk derece mahkemesi tarafından atılı suçtan

⁵⁴⁷ T.C. Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankası, *Özer Yılmaz ve Ahmet Yılmaz*, B. No: 2013/2146, 07.05.2015. <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2013/2146>, e.t. 25.11.2021.

⁵⁴⁸ Esra Aközek, "Türk Ceza Adalet Sisteminde Uzlaşma Kurumu", **Yüksek Lisans Tezi**, Uludağ Üniversitesi SBE, Bursa 2016, s. 103.

⁵⁴⁹ Öntan, s. 69.

⁵⁵⁰ Özgenç, s. 393.

⁵⁵¹ Değirmenci, s. 320.

⁵⁵² Yrg. 6. C.D.'nin 30.09.2021 Tarihli, 2021/788 Esas ve 2021/14635 Karar Sayılı İlamı. UYAP, e.t. 28.10.2021.

⁵⁵³ Yenisey/Nuhoglu, s.797.

hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmiştir. Kararın kesinleşmesinden sonra, sanığın denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlemesi nedeniyle hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı kaldırılmıştır. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı kaldırılmakla ayrıca hükmün açıklanmasına karar verilmiştir. Sanığın denetim süresi içinde işlediği TCK'nın 106. maddesinin 1. fıkrasının 1. cümlesinde tanımlanan tehdit suçunun hüküm sonrasında, uzlaşma kapsamına alındığı anlaşılmaktadır. Suça ilişkin Milas 5. Asliye Ceza Mahkemesinin 26.03.2015 Tarihli ve 2014/127 Esas ve 2015/194 Karar Sayılı İlâmının ise 11.01.2017 Tarihli Ek Sayılı Kararla uzlaşma nedeniyle ortadan kaldırıldığı anlaşılmaktadır. Tüm bu nedenlerden dolayı, sanık hakkında hükmün açıklanmasının koşulları oluşmadığı gözetilmeden, yazılı şekilde hükmün açıklanması bozma nedeni sayılmıştır.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için sanığa ilişkin koşullar yönünden CMK'nın 231. maddesinde aranan şartlar⁵⁵⁴ incelendiğinde, öncelikle sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış bulunması hususunun arandığı görülmektedir⁵⁵⁵. Bu husustan başka, ayrıca sübjektif bir şart olarak mahkemece, sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceğine dair kanaate varılması gerekmektedir. Üçüncü bir koşul ise tazmin koşuludur. Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi aranmaktadır ki, uzlaştırma kurumunda mevcut mevzuat hükümlerinde böyle bir zorunluluk yoktur⁵⁵⁶. Uzlaştırma kurumunun uygulanabilmesi için zararın tazmini ya da sanığın ikrarı gerekmektedir⁵⁵⁷. Ayrıca, sanığın uzlaştırma kurumunun uygulanması noktasında, kabulden daha ileri olarak bizzat anlaşmanın bir tarafı olduğu görülmektedir. Anılan maddeye göre ise hükmün açıklanmasının geri bırakılması için sanığın kabulü bir şarttır⁵⁵⁸.

Uzlaştırma kurumu ceza muhakemesi içerisinde uygulama önceliğine sahip bir muhakeme şartıdır. Uzlaştırma Yönetmeliğinin 7. maddesinin dokuzuncu fıkrasında düzenlendiği şekli ile uzlaştırma kurumunun, bazı kurumlar ile birlikte değerlendirilerek uygulandığı hallerde, uygulanma önceliği söz konusudur. Bu kurumlardan birisi de CMK'nın 231. maddesinde düzenlenen hükmün açıklanmasının geri bırakılması

⁵⁵⁴ Fidan Balcı/Seyithan Öztürk, **Hüküm Kurma ve Cezanın Belirlenmesi**, Adalet Yayınevi, Ankara 2019, s. 111-117.

⁵⁵⁵ Yenisey/Nuhoğlu, s.799.

⁵⁵⁶ Çolak, s. 140.

⁵⁵⁷ Özbek/Yerdelen/Boz/Yılmaz/Altuntaş/Erdem, s. 146.

⁵⁵⁸ Balcı/Öztürk, s. 117.

kurumudur⁵⁵⁹. Uzlaştırma kapsamında kalan bir suça ilişkin olarak hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmek istenildiğinde, öncelikle uzlaştırma kurumunun uygulanması girişiminde bulunulması gerekmektedir. Aksi takdirde, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesi hukuka aykırı olacaktır⁵⁶⁰.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına tabi olan bir suçun hükmün açıklanmasının geri bırakılması aşamasında, uzlaşma kapsamına alınması durumunda öncelikle uzlaşma işlemlerinin yapılması gerekmektedir. Yargıtayın bir ilamında özetle; hükmün açıklanmasına neden olan karardaki suçun, TCK'nın 86/2 ve 86/3 maddelerinde düzenlenen basit yaralama suçu olduğu, 24.11.2016 Tarihli ve 6763 Sayılı Kanununun 34. maddesi ile CMK'nın 253. maddesinde yapılan değişiklikle, bu suçun uzlaştırma kapsamına alındığı vurgulanmıştır. Böyle bir durumda yapılması gereken uzlaştırma hükümlerinin uygulanıp uygulanmadığının araştırılması yoluna gitmektir. Bu suçlarla ilgili uzlaştırma hükümlerinin uygulanıp uygulanmadığı hususunun, mahkemesinden sorulması gerekmektedir. Anılan suçlar yönünden uzlaştırma işleminin olumlu sonuçlanmış olması durumunda, bu defa başkaca bir araştırmaya gidilecektir. Sanığın denetim süresinde işlediği başkaca kasıtlı suçlardan mahkûm olup olmadığı tespit edilip sonucuna göre, açıklanması geri bırakılan hükmün açıklanıp açıklanmayacağı değerlendirilmesi gerekmektedir⁵⁶¹. Doğrudan doğruya hüküm açıklanmayacaktır. Bunun için de mahkeme öncelikle uzlaştırma usulünü işleterek dosyayı uzlaştırma bürosuna gönderecektir. Şayet, uzlaştırma bürosunca uzlaştırma sağlandığına ilişkin rapor mahkemeye sunulduysa mahkeme uzlaştırma nedeniyle düşme kararı vermek zorundadır. Burada uzlaşma nedeniyle hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı kaldırılacaktır. Ancak, uzlaştırma bürosunca uzlaştırma sağlanamadığına ilişkin rapor mahkemeye sunulduysa, mahkeme artık hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararını açıklamak zorundadır⁵⁶². Başka bir örnek kararda ise Yargıtay 4. C.D.'nin 30.03.2017 Tarihli, 2015/21521 Esas ve 2017/10064 Karar Sayılı İlamında belirtildiği gibi; denetim süresi içerisinde kasten suç işlenerek açıklanması geri bırakılan hükmün açıklanmasına neden, ilk derece mahkemesi kararına konu olan TCK'nın 86/2. maddesine uyan basit yaralama suçuna ilişkin olarak 02.12.2016 Tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak aynı tarihte yürürlüğe giren 6763

⁵⁵⁹ Aközec, s. 101.

⁵⁶⁰ Kezer, 69-70.

⁵⁶¹ Yrg. 10. C.D.'nin 22.06.2021 Tarihli, 2020/21131 Esas ve 2021/7959 Karar Sayılı İlamı; UYAP, e.t. 28.10.2021.

⁵⁶² Kezer, s. 69.

Sayı Kanununun 34. maddesiyle değişik CMK'nın 253. maddesi ve bu maddeye eklenen fıkra göre uzlaştırma hükümleri yeniden düzenlenmiş ve sanığa isnat edilen TCK'nın 86/2. maddesi kapsamındaki basit yaralama suçu, önceden de uzlaşma kapsamında ise de, 6763 Sayılı Kanununun 34. maddesiyle, CMK'nın 253. maddesinin 24 ve 25. fıkralarındaki uzlaştırma bürosuna ilişkin düzenleme dikkate alınıp, TCK'nın 2 ve 7. maddeleri de gözetilerek, uzlaştırma işlemi uygulanarak sonucuna göre sanığın hukuki durumunun değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu kapsamda tekrar değerlendirilip belirlenmesinde zorunluluk bulunması karşısında, ilk derece mahkemesi kararı ile ilgili uyarılama yargılaması yapıp yapılmadığı araştırılarak sonucuna göre denetim süresi içerisinde kasten yeni bir suç işleme koşulunun oluşup oluşmadığının yeniden değerlendirilmesi zorunluluğuna dikkat çekildiği görülmektedir⁵⁶³.

Uygulamada genellikle hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumuna ilişkin olarak uyarılama yargılaması yapıp yapılmadığı araştırılmamaktadır. Oysaki, Yargıtayın yerleşik içtihatlarında da belirtildiği gibi uzlaştırma kurumunun muhakeme koşulu olması nedeniyle öncelikli olarak uygulanması gerekmektedir. Örneğin, Yargıtay bir ilamında; hükmün açıklanmasına sebebiyet veren ihbara konu ilamlarda, suç tarihi itibarıyla uzlaşma kapsamında bulunan hakaret suçu, kasten yaralama suçu ve uzlaşma kapsamına girmeyen TCK'nın 106/1 maddesi birinci cümlesinde düzenlenen tehdit suçlarından mahkûm olmuş ise de hükümden sonra, 02.12.2016 Tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak aynı tarihte yürürlüğe giren, 6763 Sayılı Kanununun 34. maddesiyle değişik, CMK'nın 253. maddesi ve maddeye eklenen fıkra göre, söz konusu tehdit suçunun uzlaştırma kapsamına alınması üzerine, yeni bir araştırma yapma yükümlülüğü doğduğunu belirtmiştir. Buna göre ihbara konu suçlara ilişkin mahkemelerince uyarılama yargılaması yapıp yapılmadığının araştırılması gerekmektedir. Bu araştırma sonucuna göre açıklanması geri bırakılan hükmün açıklanıp açıklanmayacağını değerlendirilmesinde zorunluluk bulunmaktadır⁵⁶⁴.

Uygulamada karşılaşılan genel yanlışlardan birisi de güncel adli sicil kaydı ile dosyalar hakkında karar verilmemesidir. Zira, uzlaşma kurumu sadece uzlaşma kapsamına dâhil olan suçlar bakımından hüküm ifade edebilmektedir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararında denetim süresinde işlenen kasıtlı bir suç nedeniyle hükmün açıklanması gerektiği durumda, şayet bu suç daha sonra uzlaştırma

⁵⁶³ Yrg 4. C.D.'nin 30.03.2017 Tarihli, 2015/21521 Esas ve 2017/10064 Karar Sayılı İlâmı, UYAP, e.t. 28.10.2021.

⁵⁶⁴ Yrg. 8. C.D.'nin 01.11.2021 Tarihli, 2021/6797 Esas ve 2021/20008 Karar Sayılı İlâmında; UYAP, e.t. 28.10.2021.

kapsamına alınmış bir suç ise uzlaştırma kurumunun uygulanıp uygulanmadığı araştırması yapılmalıdır. Ancak, daha önce sanık hakkında güncel adli sicil kaydının dosyasına getirilmesi gerekmektedir. Güncel adli sicil kaydında, başkaca uzlaştırma kapsamında olmayan ve hükmün açıklanmasını gerektirecek bir başka suçun varlığı da söz konusu olabilecektir⁵⁶⁵.

4.4.2. İddianamenin İadesi Gerektiği Durumlarda Yaşanan Uygulamaya Dair Sorunlar

İddianame oldukça önemli bir işleve sahip olan ceza muhakemesi kurumudur. Bir çok önemli özelliğinin başında gelen ise sanığı bilgilendirme ve suç konusunu sınırlandırma fonksiyonları gelmektedir. Mahkemenin önüne gelecek olan dava konusunu belirleme ve sınırlandırma görevi, iddianame düzenleyen Cumhuriyet savcısına aittir. Aynı şekilde iddianame ile sanık hakkındaki isnadı öğrenme işlevi de yerine getirilmiş olmaktadır. Sınırlandırma işlevine aykırı olarak düzenlenen iddianameler ise kanunda belirli denetimlere tabi kılınmışlardır⁵⁶⁶. CMK'nın 174. maddesi ceza muhakemesinde iddianamenin iadesi kurumunu düzenlemiştir. Anılan maddeye göre iddianame kendisine tevzi edildiği andan itibaren mahkeme onbeş gün içerisinde kanunda aranan şartları taşımayan iddianameyi iade etmek zorundadır. Bu onbeş günlük süre içerisinde iade edilmeyen iddianameler kabul edilmiş sayılmaktadır⁵⁶⁷. İddianamenin iadesi de sadece kanunda belirtilen belirli hallerde mümkün olabilmektedir. İade kararında, dosya kapsamındaki bütün belgeler incelendikten sonra, tüm eksik veya hatalı noktalar ayrı ayrı ve tereddüde yer vermeyecek şekilde belirtilmelidir. İddianamenin iadesinin kanunda sayılan haller; iddianamelerin CMK'nın 170. maddesine aykırı olarak düzenlenmesi, suçun sübütuna doğrudan etki edecek mevcut bir delil toplanmadan düzenlenmesi, önödeme veya uzlaştırmaya ya da seri muhakeme usulüne tâbi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşılan işlerde önödeme veya uzlaştırma ya da seri muhakeme usulü uygulanmaksızın düzenlenmesi, şeklinde sıralanabilir⁵⁶⁸. Ayrıca, soruşturma veya kovuşturma yapılması izne veya

⁵⁶⁵ Hüküm öncesi güncel adli sicil kayıtlarının getirilmesine dair kararlara ilişkin bkz: Yrg. 2. C.D.'nin 27.10.2021 Tarihli, 2021/7687 Esas ve 2021/17785 Karar Sayılı İlamı. ; Yrg. 11. C.D.'nin 21.10.2021 Tarihli, 2019/7396 Esas ve 2021/8909 Karar Sayılı İlamında; UYAP, e.t. 28.10.2021.

⁵⁶⁶ Schroeder/Verrel, s. 140.

⁵⁶⁷ Burak Taş, "Ceza Muhakemesi Hukukunda İddianamenin Kabulü, Tensip Zaptı Ve İlk Duruşma", *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 6, S. 2, 2020, s. 292.

<https://dergipark.org.tr/pub/iauhfd/issue/60481/755619>, e.t. 15.11.2021.

⁵⁶⁸ Öztürk/Tezcan/Erdem/S. Gezer/S. Kırıt/A. Akçan/Özaydın/E. Tütüncü/A. Villemin/Tok, s. 627-628.

talebe bağı olan suçlarda izin alınmaksızın veya talep olmaksızın düzenlenen iddianamenin de mahkeme tarafından iade edilmesi gerekmektedir⁵⁶⁹. Bu sayılan nedenlerin dışında, CMK'nın 174. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen, iddianamenin suçun hukukî nitelendirilmesi sebebiyle iade edilemeyecektir. Örnek olarak Cumhuriyet başsavcılığının TCK'nın 158/1-f maddesi uyarınca düzenlediği iddianameye ilişkin olarak kendisine iddianame tevzi edilen ağır ceza mahkemesi, suçun TCK'nın 157. maddesi kapsamında kaldığı kanaatinde ise iddianamenin bu hukuki nitelendirme farklılığı nedeniyle iadesine karar veremeyecektir⁵⁷⁰.

İddianameyi değerlendirecek makam, esas itibariyle yargılama makamını işgal eden süje olarak hâkimdir. Ancak, her mahkeme sadece tek hâkim ile yargılama faaliyeti yapmamaktadır. 5235 Sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri İle Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev Ve Yetkileri Hakkında Kânunun “Ceza mahkemelerinin kuruluşu” başlıklı 9. maddesinde asliye ceza mahkemelerinin tek hâkimli olarak görev yapmaları düzenlenmesine karşılık, ağır ceza mahkemesinde bir başkan ile yeteri kadar üye bulunacağı ve heyet halinde bir başkan ve iki üye ile toplanarak yargılama faaliyeti icra edecekleri düzenlenmiştir⁵⁷¹. Bu bağlamda, Sulh ceza hâkimliklerinin iddianame değerlendirme yetkileri olmaması nedeniyle; asliye ceza ve ağır ceza mahkemelerine ilişkin ayrı ayrı değerlendirme yapmak gerekmektedir. Soruşturma evresinde, hâkim sıfatıyla verilmesi gereken kararların talep edildiği merci Sulh ceza hâkimliğidir. Kovuşturma evresinde ise asliye ceza ve ağır ceza mahkemelerinde görevli hâkim ya da hâkimlerden oluşan heyet, yargılama faaliyeti sonunda görevli oldukları mahkeme makamı sıfatına dayanarak hüküm vermektedirler⁵⁷².

Tek hâkimli olarak görev yapan asliye ceza hâkimlerinin iddianamelerin değerlendirilmesinde, uygulamaya yönelik bir takım sorunları olduğu gözlemlenmektedir. Öncelikle günümüzdeki mevcut ceza yargılamaları göz önüne alındığında, il merkezlerine ku'ra kararnamesi ile yapılan atamalar, hâkim adaylarının dosya okumasını sıra ve usulünü dahi öğrenemeden geçirdikleri oldukça verimsiz adaylık süreçleri sonucu doğrudan kürsüye çıkararak karar vermeye başlatılmaları ve tüm bu hususların yanında, oldukça fazla olan iş yükününde getirisi olarak bir takım sıralı

⁵⁶⁹ Yenisey/Nuhoğlu, s. 698.

⁵⁷⁰ Yerdelen, s. 150.

⁵⁷¹ 5235 Sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri İle Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun, **Resmî Gazete**, 7 Ekim 2004, Sayı: 25606. Ayrıca bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/10/20041007.htm#1>, e.t. 25.06.2021.

⁵⁷² Şahin, s. 73.

sorunlar yargı teşkilatını meşgul etmektedir. Ku'ra kararnamesi ile il merkezlerine atanabilen hâkimlerin kısa bir süre sonra tayinen görev yerlerinin değiştirilmesi de iddiamelerin otomatik şekilde kabul edilmesinin yani onbeş günlük iade sürelerinin kaçırılmasının⁵⁷³ başlıca nedenlerinden birini oluşturmaktadır. Bu nedenle uzlaştırma kurumunun; özellikle soruşturma evresinde uygulanması amacıyla getirildiği düşünüldüğünde⁵⁷⁴, uyuşmazlıkların mahkeme dışı alternatif uyuşmazlık çözüm yolu olan uzlaştırma kurumu ile en kısa zamanda çözülmesi amacının gerçekleşemediği görülmektedir. Kanımca, tüm hâkimler hakkında olması gereken coğrafi teminatın en yararlı yansımalarından biri de gereksiz yetki değişiklikleri ile yargılama faaliyetlerinin işleyişinin aksatılmasıdır. Diğer bir uygulamaya yönelik çözüm önerim; özellikle belirli ölçekte iş yükü olan adliyeler başta olmak üzere, mesleki ihtisaslaşmanın suç çeşitlerine kadar derinleştirilmesidir. Örneğin, belirli bir il merkezinde birden çok sayıda bulunan asliye ceza mahkemelerinin her birinin, asliye ceza mahkemelerinin görev alanlarındaki her bir ayrı suça bakması yerine, Hâkimler ve Savcılar Kurulunun (HSK) belirleyeceği numaradaki asliye ceza mahkemelerinin, sınırlı sayıdaki suç çeşidine bakmaları sağlanabilir. Bu durumda, örnek olarak uzlaştırma kapsamında olan bir suçun uygulanmasına ilişkin olarak ku'ra kararnamesi ile göreve yeni başlayan bir hâkimin dahi kısa zamanda ihtisas mahkemesinde çalışmanın getirdiği beceriyi edinebileceği düşüncesindeyim. Uygulamada Yargıtay içtihatlarına da yansıdığı şekli ile uzlaştırma kapsamında olan bir suç hakkında uzlaştırma usulünün işletilmemesi, muhakeme şartının karşılanmaması nedeniyle mutlak bozma nedeni sayılmaktadır. Ayrıca, uzlaştırma kurumunun yargılamaların en kısa zamanda sonlandırılmasını amaçlamasının aksine, ceza muhakemesindeki uzlaştırmaya ilişkin ayrıntılı düzenlemelerin, uygulamacılar tarafından gözden kaçırılmasının sonucu olarak yargılamalar daha da uzamaktadır.

Ağır ceza mahkemeleri ise kanunen heyet halinde toplanması ve yargılama faaliyeti yapması gereken mahkemelerdir. Heyetin oluşabilmesi için bir başkan ve iki üye ile toplanması aranmaktadır. 5235 Sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri İle Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanununun 5. maddesinde ifade edildiği şekli ile başkan ve üye hâkimler arasında iş dağılımına ilişkin esaslar, işlerde denge sağlanacak biçimde mahkeme başkanı tarafından önceden tespit edilecektir. Bu bağlamda, uygulamada kıdemsiz üye tabir edilen, ku'ra kararnamesi ile

⁵⁷³ Güngör, s.201.

⁵⁷⁴ Şahin, s. 70.

ağır ceza mahkemesi bölgesine atanıp ayrıca ağır ceza mahkemesinde yetkilendirilen ve ilk görev yerlerinde ağır ceza mahkemesinde göreve başlayan hâkimlerin sayılarının oldukça fazla olduğu görülmektedir. Uygulamada, ağır ceza mahkemesi heyeti içerisindeki kıdemsiz hâkimler, mahkeme başkanı tarafından heyet nezdinde daha basit görülen işlerde görevlendirilmektedirler. Bu görevlerin başında ise iddianamelerin değerlendirilmesi ve itiraz mercii olarak iddianamelerin iadesi kararlarına yapılan itirazların incelenmesi hususları gelmektedir. Her ne kadar iddianame hakkında verilen kararlar, heyet tarafından verilen kararlar olarak gözükmese de oldukça ağır olan iş yükünün gereği olarak, kıdemsiz olan hâkimin değerlendirmesi neticesinde, uzlaştırma kurumuna ilişkin birçok hatalı kararın verildiği görülmektedir. Uzlaştırma kapsamında olan bir suça ilişkin hatalı olarak düzenlenen iddianamenin iadesi, CMK'nın 174/1-c maddesinde düzenlemiştir. Anılan maddeye göre uzlaştırmaya tâbi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşılabilir işlerde, uzlaştırma usulü uygulanmaksızın düzenlenen iddianamenin Cumhuriyet başsavcılığına iadesine karar verilir. Bu durumda, mahkemenin takdir yetkisi yoktur ve iade kararı vermek zorundadır. Ancak, uzlaştırma kapsamında olan ya da uzlaştırma kapsamına sonradan kanun değişikliği ile girdiği anlaşılabilir bir suça ilişkin olarak düzenlenen iddianame kabul edilmekle, uzlaştırma kurumunun amacına aykırı olarak taraflar arasındaki uyuşmazlığın, aylarca daha uzamasına ve mahkemenin iş yükünün de artmasına neden olmaktadır. Kanımca, hâkimlik mesleğine ilk defa başlayan hâkimlerin ağır ceza mahkemelerinde görevlendirilmesi, kıdemsiz hâkimler kadar yargılama sistemi bakımından da vahim neticeler doğurmaktadır. Aksi durumda, yargılamaların heyet halinde yapılmasının görünürde yapılan bir toplanma ve dağılmadan ibaret kalacağı, kararların hayatın olağan akışına aykırı şekilde daima oybirliği ile alınacağı ve uzlaştırma gibi asıl amacı iş yükünü hafifletmek olan kurumların amaçlarından saptırılarak iş yükünün artmasına sebebiyet verileceği söylenebilir. Örnek olarak Adana 13. Ağır Ceza Mahkemesinin 22.06.2021 Tarihli, 2021/38 Esas ve 2021/234 Karar numaralı kararında: “...eylemin tehdit etmek suretiyle, hukuki alacağını tahsil etmek amacıyla yağma suçu kapsamında değerlendirilebileceği ve TCK 150. madde delaletiyle TCK 106/1-1.cümle kapsamında kaldığının görüldüğü, TCK 106/1-1'de belirtilen tehdit suçunun uzlaşmaya tabi olduğu, bu nedenle dosyanın uzlaşma bürosuna gönderildiği, uzlaştırma raporuna göre tarafların edimsiz olarak uzlaştıkları anlaşılmış, bu nedenle bu suça ilişkin kamu davasının uzlaşma nedeniyle düşmesine karar vermek gerektiği sonucuna varılarak aşağıdaki şekilde hüküm tesis edilmiştir.” şeklinde düşme kararı verildiği

görülmektedir. Bu kararda olduğu gibi uzlaştırma kapsamında olduğu kanaatiyle *TCK 150. madde delaletiyle TCK 106/1-1.cümle kapsamında kaldığı* durumlar bakımından da uygulamada mahkemelerin kovuşturma evresinde uzlaştırma hükümlerini uygulamadıkları görülmektedir. Aynı konuya ilişkin olarak Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 09.06.2020 Tarihli kararında da hukuki vasıflandırma ve sonucuna göre uzlaştırma hükümlerinin tatbikine dair uygulamaya ışık tutacak şekilde karar verildiği görülmektedir. Bu kararda⁵⁷⁵ özetle: Yargıtay 6. Ceza Dairesi ile Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı arasında oluşan ve Ceza Genel Kurulunca çözümlenmesi gereken uyuşmazlığın, sanığın eyleminin nitelikli yağma suçunu mu yoksa tehdit suçunu mu oluşturduğunun belirlenmesine ilişkin olup, eylemin tehdit suçunu oluşturduğunun kabulü hâlinde, 6763 Sayılı Kanununun 34. maddesi ile değişik CMK'nın 253. maddesi uyarınca uzlaştırma kapsamında kalıp kalmadığı hususunun da değerlendirilmesi gerekeceği de vurgulanmıştır. Dosya konusu olayda, sanığın eyleminin nitelikli yağma suçunu mu yoksa tehdit suçunu mu oluşturduğunun belirlenmesine ilişkin Genel Kurul görüşünde ise; Gece vakti alkollü bir vaziyette eve gelen sanığın, babası olan mağdura *“Bana 20 TL vereceksin yoksa camları kapıları kırarım, silah alıp hepinizi vuracağım.”* diyerek tehdit edip 10 TL'sini aldığı iddia olunduğu belirtilmiştir. Mağdurun soruşturma evresinde, sanığın tehdit ederek kendisinden para istediğini beyan etmesine rağmen, kovuşturma evresinde sanığın kendisinden para istemediği ifade edilerek beyandan dönüldüğü hususu vurgulanmıştır. Olayın doğrudan tek tanığının ise beyanında, sanığın hiç bir zaman mağdurdan para istemediğini ifade ettiği, alkollü olan sanık yatmayıp konuşmalarıyla sınırlarını bozduğu için polise haber verdiklerini, zorla para isteme olayının olmadığını söylediği hususu üzerinde durularak, sanığın tehdit etmek suretiyle mağdurdan para istediğine dair tek delilin mağdurun soruşturma evresindeki beyanı olduğu, mağdurun aşamalarındaki beyanın çelişkili olduğu ve sanıkla aralarının iyi olmadığına dair tanık anlatımları olduğu hususları bir bütün olarak değerlendirilmeye, sanığın üzerine atılı nitelikli yağma suçunu işlediğine dair her türlü şüpheden uzak mahkûmiyete yeterli somut delil bulunmadığı, ancak gerek tanık beyanı gerekse sanığın ikrara yönelik anlatımlarından, sanığın üzerine atılı TCK'nın 106/1 maddesinin birinci cümlesinde düzenlenen tehdit suçunu işlediğinin sabit olduğu kabul edilmiştir.

⁵⁷⁵ Yrg. C. Gnl. Krl'nin 09.06.2020 Tarihli, 2018/6-486 Esas ve 2020/276 Karar Sayılı İlâmı. UYAP, e.t. 25.06.2021.

Bu karar ile ilgili olarak, sanığın uzlaştırma kapsamında kalan TCK'nın 106/1 maddesinin birinci cümlesinde düzenlenen tehdit suçunu işlediği hususu ile yargılama devam ettirilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla, Ceza Genel Kurulunun da anılan kararda üzerinde durduğu gibi muhakemenin devam edebilmesi için muhakeme şartlarından olan uzlaştırma işlemlerinin de usulüne uygun olarak yerine getirilmesi gerekmektedir. Anılan Ceza Genel Kurulu kararında belirtildiği gibi yapılan tüm değişiklikler dikkate alındığında, ilk düzenlemeden günümüze kadar değişmeyen bir olgu; uzlaştırmanın, asıl olarak soruşturma evresinde yapılması gereken bir işlem olduğu hususudur. Ancak, her ne suretle olursa olsun uzlaştırma usulü uygulanmaksızın dava açılması veya suçun uzlaştırma kapsamında olduğunun ilk defa duruşmada anlaşılması halinde, mahkeme bir muhakeme şartı olan uzlaştırma usulünü kovuşturma evresinde soruşturma evresindeki usule uygun olarak uygulanmak zorundadır⁵⁷⁶. Uzlaştırma işlemleri mahkeme tarafından kovuşturma evresinde uygulanmakla uzlaştırma başarıyla gerçekleşir ve edim def'aten yerine getirilirse kamu davasının düşmesine karar verilecektir. TCK'nın "Zaman bakımından uygulama" başlıklı 7. maddesinde; ceza hukuku kurallarının yürürlüğe girdikleri andan itibaren işlenen suçlara uygulanacağına ilişkin ileriye etkili olma prensibi ile bu ilkenin istisnasını oluşturan, "failin lehine olan kanunun geçmişe etkili olması", "geçmişe etkili uygulama" veya "geçmişe yürürlük" ilkesine yer verilmiştir⁵⁷⁷. Dolayısıyla, ceza hukukunda genel kural, suçun işlendiği tarihte yürürlükte bulunan kanunun uygulanmasıdır. Ancak, sonradan yürürlüğe giren bir kanunun sanık hakkında lehe sonuçlar doğurması durumunda, yürürlük tarihinden önce işlenen suçlara tatbik edilebilmesi mümkün olmaktadır. Ceza Genel Kurulunun da anılan kararda yer verdiği üzere, TCK'nın 106/1 maddesinin birinci cümlesinde düzenlenen tehdit suçunu oluşturduğu sübut bulan sanığın, mağdura yönelik eylemi hakkındaki değerlendirme sonrasında ve ilk derece mahkemesinin, mahkûmiyet hükmünden sonra CMK'nın 253. maddesinde 02.12.2016 Tarihli Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 6763 Sayılı Kanun ile yapılan değişiklikler sonucu anılan suçun uzlaştırma kapsamında kaldığının göz önünde alınması gerekmektedir. Bu bağlamda, mahkeme tarafından dosya uzlaştırma bürosuna gönderilerek CMK'nın 253. maddesinde belirtilen esas ve usule göre uzlaştırma işlemleri yerine getirildikten sonra,

⁵⁷⁶ Erim Tekin, "Türk Ceza Adalet Sisteminde Mağdur – Fail Arabuluculuğu: Uzlaşma Kurumunun Yasal Analizi", **Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Bilgi Üniversitesi SBE, İstanbul 2010, s. 122.

⁵⁷⁷ Tunç, s.18.

sonucuna göre sanığın hukuki durumunun yeniden değerlendirilmesinin gerektiği belirtilmiştir.

4.4.3. Uzlaştırma Kurumu ile İlgili Kanuni Değişikliklerde Zaman Olarak Uygulanması Sorunu

Uzlaştırma kurumunun hukuki niteliğinin sonucu olarak bir takım uygulama farklılıkları oluşmaktadır. Uygulama ve öğretide genel kabul gören görüş, uzlaştırma kurumunun hukuki niteliğinin, karma nitelikli bir yapıya sahip olduğudur. Anayasa Mahkemesi bir kararında, uzlaştırma hükümlerinin, bir ceza yargılaması kurumu olmasının yanı sıra maddi ceza hukukunu da ilgilendirdiğini vurgulamıştır. Başvuruya konu olayda ilk derece mahkemesi başvurucunun talebini, uzlaştırmaya ilişkin düzenlemelerin usul hükümleri olarak ele alınması gerektiği ve lehe uygulamaya konu olamayacağı gerekçesiyle reddetmiştir. Üst merciine yapılan itirazında reddedilmesi ile karar kesinleşmiştir. Bundan sonra başvuru tarafından kanun yararına bozma incelemesine gidilmiştir. Yargıtay kanun yararına bozma incelemesinde uzlaştırma hükümlerinin, bir ceza yargılaması kurumu olmasının yanı sıra maddi ceza hukukunu da ilgilendirdiğini kabul etmiştir. Anayasa Mahkemesi, taraflar arasındaki hukuki uyumsuzluğun hukuka uygun olan Yargıtay kararı ile giderildiğini kabul etmiştir⁵⁷⁸. Uzlaştırma kurumunun karma özelliği gereği, lehe kanunun geçmişe yürümesi ilkesinin işlerlik kazanabileceği durumlar söz konusu olabilmektedir. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 08.12.2020 Tarihli, 2017/15-592 Esas ve 2020/505 Karar Sayılı İlamında, uzlaştırma kurumu bağlamında, kanunların zaman bakımından uygulanmasına ilişkin olarak özetle: *"Ceza hukukunda genel kural, suçun işlendiği tarihte yürürlükte bulunan kanunun uygulanmasıdır. Sonradan yürürlüğe giren bir kanunun, yürürlük tarihinden önce işlenen suçlara tatbik edilebilmesi, ancak lehe sonuçlar doğurması durumunda mümkündür. Önceki ve sonraki kanunlara göre hükmedilecek cezalar ve güvenlik tedbirleri aynı ise, suç tarihinden sonra yürürlüğe giren kanunun uygulanmasına imkân bulunmamaktadır. TCK'nın "zaman bakımından uygulama" başlıklı 7. maddesi, 765 Sayılı Kanun'un 2. maddesine benzer şekilde düzenlenmiş olup, her iki maddede de ceza hukuku kurallarının yürürlüğe girdikleri andan itibaren işlenen suçlara uygulanacağına ilişkin ileriye etkili olma prensibi ile bu ilkenin istisnasını oluşturan, "failin lehine olan kanunun geçmişe etkili olması", "geçmişe etkili uygulama" veya "geçmişe yürürlük"*

⁵⁷⁸ T.C. Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankası, Hüseyin Cem Arıkan (2), B. No: 2017/16565, 11.03.2021. <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2017/16565>, e.t. 25.11.2021.

ilkesine de yer verilmiştir. Bu ilke uyarınca, suçtan sonra yürürlüğe giren ve fail lehine hükümler içeren kanun, hükümde ve infaz aşamasında dikkate alınmalıdır.” şeklinde karar verildiği görülmektedir. Dolayısıyla, uzlaştırma kurumu ile ilgili olarak mevzuat değişikliklerinin tarihlerinin belirlenmesi ve bilinmesi ayrıca önem arz etmektedir.

Uzlaştırma kurumu, taraflar arasındaki uyuşmazlıkların yargı makamları nezaretinde, ancak yargı dışı yollar ile çözümlenmesini amaçlayan bir alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemidir. 02.12.2016 Tarihli Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 6763 Sayılı Kanunun 34. maddesiyle yapılan değişikliğe kadar, “uzlaşma” başlığı altında düzenlenmiştir.

19.12.2006 Tarihinde yürürlüğe giren 5560 Sayılı Kanunun 2. maddesiyle, TCK’nın 73. maddesinin başlığında yer alan “uzlaşma” ibaresi metinden çıkarılmış ve 45. maddesiyle de aynı maddenin 8. fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır. Anılan Kanunun 24 ve 25. maddeleri ile CMK’nın 253 ve 254. maddeleri değiştirilmiştir.

02.12.2016 Tarihli Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 6763 Sayılı Kanunun 34. maddesi ile yapılan değişiklikle madde başlığı “Uzlaştırma” olarak değiştirilmiş ve uzlaştırma kapsamındaki suçların sayıları artırılarak uzlaştırmanın kapsamı genişletilmiştir. TCK’nın 106. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen tehdit⁵⁷⁹, 141. maddesinde düzenlenen hırsızlık ve 157. maddesinde düzenlenen dolandırıcılık suçları uzlaştırma kapsamına alınmıştır. Ayrıca, etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlara ilişkin sınırlama kaldırılmıştır. Mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla, suça sürüklenen çocuklar yönünden ayrıca, üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlar da uzlaştırma kapsamına dâhil edilmiştir.

24.10.2019 Tarihli Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 7188 Sayılı Kanunun 26. maddesi ile yapılan değişikliklerle ise uzlaştırma kapsamına giren suçların sayısı tekrar artırılmıştır. TCK’nın 155. maddesindeki güveni kötüye kullanma, 165.

⁵⁷⁹ Yrg. 7. C.D.’nin 26.10.2021 Tarihli ve 2019/5384 Esas 2021/13516 Karar Sayılı İlamında; “Hükümün açıklanmasına neden olan suçun, TCK’nın 106/1. maddesi uyarınca hükmolunan tehdit suçu olması hükümden sonra, 02/12/2016 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak aynı tarihte yürürlüğe giren 6763 sayılı Kanunun 34. maddesiyle değişik 5271 sayılı CMK’nın 253. maddesi ve maddeye eklenen fıkraya göre uzlaşma hükümleri yeniden düzenlenmiş olup, sanığa isnat edilen tehdit suçunun da uzlaşma kapsamına alınmış olması nedeniyle TCK’nın 2 ve 7. maddeleri de gözetilerek, uzlaştırma işlemi uygulanarak sonucuna göre sanığın hukuki durumunun bu kapsamda tekrar değerlendirilip belirlenmesinde zorunluluk bulunması karşısında, tehdit suçu yönünden uyarılama yargılaması yapılıp yapılmadığı araştırılarak, anılan hüküm yönünden uzlaştırma işleminin olumlu sonuçlanmış olması durumunda, sanığın denetim süresinde işlediği başkaca kasıtlı suçlardan mahkum olup olmadığı tespit edilip sonucuna göre, açıklanması geri bırakılan hükmün açıklanıp açıklanmayacağına değerlendirilmesi zorunluluğu,” şeklinde karar verilmiştir. UYAP, e.t. 28.10.2021.

maddesindeki suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi suçu ve 117. maddesinin ilk fıkrasındaki iş ve çalışma hürriyetini ihlal suçu ile bu suçun birden fazla kişiyle birlikte işlenmesi nitelikli hâline ilişkin 119. maddenin birinci fıkrasının (c) bendi uzlaştırma kurumunun kapsamına dâhil edilmiştir.

Uzlaştırma kurumunun kovuşturma evresinde uygulanmasına ilişkin olarak 01.06.2005 Tarihinde yürürlüğe giren CMK'nın 254. maddesi; *“(1) Kamu davasının açılması halinde, uzlaşmaya tâbi bir suç söz konusu ise, uzlaştırma işlemleri 253 üncü maddede belirtilen usule göre, mahkeme tarafından da yapılır. (2) Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde davanın düşmesine karar verilir.”* şeklinde düzenlenmiştir.

19.12.2006 Tarihli Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5560 Sayılı Kanununun 25. maddesi ile 01.06.2005 Tarihinde yürürlüğe giren CMK'nın 254. maddesi; *“(1) Kamu davası açıldıktan sonra kovuşturma konusu suçun uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması halinde, uzlaştırma işlemleri 253 üncü maddede belirtilen esas ve usûle göre, mahkeme tarafından yapılır. (2) Uzlaşma gerçekleştiği takdirde, mahkeme, uzlaşma sonucunda sanığın edimini defaten yerine getirmesi halinde, davanın düşmesine karar verir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde; sanık hakkında, 231 inci maddedeki şartlar aranmaksızın, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir. Geri bırakma süresince zamanaşımı işlemez. Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, mahkeme tarafından, 231 inci maddenin onbirinci fıkrasındaki şartlar aranmaksızın, hüküm açıklanır.”* şeklinde değiştirilmiştir.

02.12.2016 Tarihli Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 6763 Sayılı Kanununun 35. maddesi ile CMK'nın 254. maddesinin birinci fıkrası son değişiklik ile; *“Kamu davası açıldıktan sonra kovuşturma konusu suçun uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması halinde, kovuşturma dosyası, uzlaştırma işlemlerinin 253 üncü maddede belirtilen esas ve usûle göre yerine getirilmesi için uzlaştırma bürosuna gönderilir.”* şekline dönüştürülmüştür⁵⁸⁰. Görüldüğü üzere, uzlaştırma kurumunun özellikle uygulamaya ilişkin kapsamı, ilerleyen süreçte genişletilmiştir. Uzlaştırma kurumunun kapsamı, öğretide tartışmalı bir konudur. Hangi suçların uzlaştırma kapsamına alınması hangisinin alınmaması tartışmaların odak noktasını oluşturmaktadır. Özellikle, malvarlığına ilişkin olan suçların uzlaştırma kurumu ile daha

⁵⁸⁰ Ankara BAM. 11. C. Dai'nin 04.10.2017 Tarihli ve 2017/463 E., 2017/576 K. Sayılı İlamı. UYAP, e.t. 25.10.2021.

çok bağdaşması düşüncesi hâkimse de başkaca birçok suçun uzlaştırma kurumuna müsait olmadığı düşünülmektedir. Örneğin, kasten yaralama suçu isnat edilen bir olayda esasında, kasten öldürmeye teşebbüs suçunun tartışılabilir olmasının, uzlaştırma kurumuna olan güveni sarstığı savunulmaktadır. Ayrıca, kasten yaralama suçlarında uzlaştırma hükümlerinin uygulanmasının sakıncalı olmasından başka, çocuğun kaçırılma ve alıkonulması gibi suçların, uzlaştırma kapsamına alınmasıyla devlet tarafından bu suç fiillerinin küçümsendiği izlenimi verebileceği düşünülmektedir⁵⁸¹. Uzlaştırma kapsamında kalan bir suç hakkında karar verilmiş olsa da uzlaştırma kurumunun uygulanması gerekmekte ve kanun yolu incelemesinde, bu husus öncelikle irdelenmektedir. Yargıtay uzlaştırma kurumunun bir ceza muhakemesi şartı olduğu görüşündedir⁵⁸². Adana 13. Ağır Ceza Mahkemesinin 08.07.2021 Tarihli, 2021/46 Esas ve 2021/264 Karar Sayılı İlamında özetle: olay günü müştekiyi arayan sanığın... Bankası müşteri hizmetlerinden aradığını söyleyerek sigorta hizmetlerinden aradığını ve sigorta borcu olduğu için sigortayı iptal ettirmek istiyorsa kredi kartı bilgilerini ve GSM numarasına gelecek mesajı kendisine vermesini istediği, daha önceden Hayat sigortası yaptırmış olan müştekinin de sanığa inanarak kart bilgilerini ve telefonuna gelen mesaj bilgilerini sanığa vermesi sonucunda, hesabından 750,00 TL tutarında harcama yapıldığı anlaşılan olayla ilgili olarak her ne kadar sanık hakkında başkasına ait banka veya kredi kartının izinsiz kullanılması suretiyle yarar sağlama ve dolandırıcılık suçlarından kamu davası açılmış ise de sanığın eylemlerinin kül halinde, TCK'nun158/1-1 maddesinde düzenlenen nitelikli dolandırıcılık suçunu oluşturduğu, eylemin 27.02.2014 olan suç tarihi itibarıyla sanığın lehine olan TCK'nın 157/1 maddesi kapsamında kaldığı, bu haliyle atılı suçun uzlaştırma kapsamında bulunduğu gerekçesiyle, dosya uzlaştırma bürosuna gönderilmiştir. Akabinde taraflar arasında uzlaşmanın sağlandığı anlaşılmaktadır. Her ne kadar sanığın eylemlerinin kül halinde,TCK'nın158/1-1 maddesinde düzenlenen nitelikli dolandırıcılık suçunu oluştursa da eylemin anılan suç tarihi itibarıyla sanığın lehine olan TCK'nın 157/1 maddesi kapsamında kalması sonucu, bu durumda atılı suçun uzlaştırma kapsamında bulunduğu gerekçesiyle kamu davasının düşmesine karar verilmiştir⁵⁸³.

⁵⁸¹ Öztürk/Tezcan/Erdem/S. Gezer/S. Kırıt/A. Akçan/Özaydın/E. Tütüncü/A. VILLEMIN/TOK, s. 68.

⁵⁸² Yenisey/Nuhoğlu, s. 839-840.

⁵⁸³ Adana 13. Ağır Ceza Mahkemesi 08.07.2021 Tarihli, 2021/46 Esas ve 2021/264 Karar sayılı ilamı. UYAP, e.t. 25.06.2021.

4.4.4. Asıl Yerine Kanuni Temsilci, Vekil ve Müdafiyeye Uzlaştırma Teklifi Yapılması

CMK'nın 253/4 maddesi gereği, uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunacaktır. Ancak şüphelinin, sanığın, mağdurun veya suçtan zarar görenin uzlaşma teklifine subjektif olarak muhatap olamamaları söz konusu olduğunda, uzlaşma teklifi kanunî temsilcilerine yapılacaktır. Şüphelinin, sanığın, mağdurun veya suçtan zarar görenin reşit olmaması hali olarak kanunda ifade edilen uzlaşma teklifine muhatap olunamaması durumu esasında, daha geniş bir mana ifade etmektedir. 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu (TMK) bağlamında “*erginlik*” kavramı, “*reşit olmama*” durumunu ifade etmekten uzaktır. Uzlaştırma anlaşması sonucu tarafların, *karşılıklı olarak birbirlerine yükümlülükler yükledikleri düşünüldüğünde, burada kastedilenin “fiil ehliyeti”* olduğu anlaşılmaktadır. Kanuni düzenlemenin eksik olması, ceza muhakemesinde sınırlı kıyasın söz konusu olmaması nedeniyle uygulama bağlamında, sorun teşkil etmemektedir⁵⁸⁴.

Uzlaştırma Yönetmeliğinin 29. maddesine göre uzlaştırmacı doğrudan; şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulacaktır. Ancak, anılan şahısların reşit olmaması ya da kısıtlı olması hâli ile mağdur veya suçtan zarar görenin ayırt etme gücü bulunmaması durumunda uzlaşma teklifi kanunî temsilcilerine yapılır. TMK'nın 11. maddesi bağlamında evlenmek ile reşit olan kişi, onsekiz yaşından küçük olsa da doğrudan uzlaşma teklifinin kanuni temsilcisine değil reşit olan sanığa ya da müştekiye yapılması gerekmektedir. Uzlaştırma Yönetmeliğinin anılan maddesinin ikinci fıkrasında ise müştekinin veya suçtan zarar görenin, özel hukuk tüzel kişisi olması hâlinde vekâletnamede özel yetki var ise vekile de uzlaşma teklifinde bulunulabileceği düzenlenerek istisnai bir hüküm getirilmiştir. Esas itibarıyla uzlaştırmacının; şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görene doğrudan yöneltilmesi⁵⁸⁵, belirli durumlarda sayılan şahısların kanunî temsilcilerine yapılması gerekmekte olup, bunun dışında anılan şahısların müdafî ve vekillerine uzlaşma

⁵⁸⁴ Özbek/Yerdelen/Boz/Yılmaz/Altuntaş/Erdem, s. 295.

⁵⁸⁵ Açıklamalı tebligat ya da istinabe işlemi ancak uzlaştırmacıya görev veren uzlaştırma bürosu aracılığıyla yerine getirilebileceği, kendisine uzlaştırma işlemlerini gerçekleştirmek üzere dosya tevdi edilen uzlaştırmacının öncelikle uzlaştırma teklifi yapılacak ilgililere telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi araçlardan yararlanılmak suretiyle uzlaştırma teklifi yapmak üzere çağrı yapması gerektiğine ilişkin karar için bkz.; Yrg. 4. C.D.'nin 30.09.2021 Tarihli, 2019/1662 Esas ve 2021/23097 Karar Sayılı İlamı, UYAP, e.t. 28.10.2021.

teklifinde bulunulamaması gerektiğini düşünmekteyim. Yargıtay bir kararında⁵⁸⁶; CMK'nın 253/4. maddesine ve Uzlaştırma Yönetmeliğinin 29/1-2 maddesine atıfta bulunarak, gerçek kişi müştekiye bizzat uzlaştırma teklifi yapılmasının gerekliliğini ifade etmiştir. Anılan maddelerde her ne kadar açık bir düzenleme olmasa da kanun koyucunun iradesini Yüksek Mahkeme bu şekilde yorumlamaktadır. Müştekiye uzlaşmanın mahiyeti ve uzlaşmayı kabul veya reddetmesinin hukukî sonuçları anlatıldıktan sonra, sonucuna göre uzlaştırma işlemlerinin tamamlanması gerektiği vurgulanmıştır. Müştekiye soruşturma evresinde usulüne uygun bir uzlaşma teklifi yapılmaması nedeniyle uzlaştırma işlemlerinin de geçerli olmadığı durumlarda, CMK'nın 253 ve 254. maddelerindeki usulüne uygun uzlaştırma işlemleri yapılarak dosyadan gerekli evrakların, uzlaştırma bürosuna gönderilmesi gerekmektedir. Ancak, uygulamada farklı kararlar ile karşılaşmak mümkündür. Örnek olarak, Adana 13. Ağır Ceza Mahkemesi'in 03.06.2021 Tarihli, 2019/270 Esas ve 2021/208 Karar Sayılı dosyasının 9 Nolu celsesinde kurulan ara kararlar incelendiğinde; uzlaştırma dosyasının iade edilmesine ilişkin olarak *“Her ne kadar katılana tebliğ edilemediğinden bahisle uzlaştırma dosyası iade edilmiş ise de; katılanın vekilinin bulunduğu, vekâletnamede uzlaştırma yetkisinin yer aldığı, uzlaştırma işlemlerinin vekil ile de yapılabileceği, bu nedenle yapılan uzlaştırma işlemlerinin eksik olduğu anlaşıldığından, dosyanın gerekli uzlaştırma işlemlerinin yapılabilmesi için Adana Cumhuriyet Başsavcılığı Uzlaştırma Bürosuna gönderilmesine,”* şeklinde açık yargılamada karar verildiği görülmektedir. Her ne kadar uzlaştırma işlemlerinin vekil aracılığı ile yapılabilmesi mümkünse de özellikle uzlaşma teklifinin vekile yapılması ile geçerli sayılması söz konusu değildir. Bu ara kararında da mahkemenin vurguladığı husus, uzlaştırmaya ilişkin olarak uzlaşma teklifinin vekile yapılması hususu değildir. Uzlaştırma Yönetmeliğinin 7/12 ve 29/1 maddeleri gereğince, taraflara, yani mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye, sanığa veya kanunî temsilcisine soruşturma veya kovuşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle ulaşılamaması hâlinde, uzlaştırma uygulanmayacaktır. Kanımca, kendisini müdafî veya vekil ile temsil ettiren tarafa ulaşılamaması durumunda, müdafî veya vekile tebligat çıkartılması ve tarafların uzlaşmaya ilişkin görüş ve müzakereye katılma isteklerinin öğrenilmeye çalışılması gerekmektedir. Tebligat, ceza muhakemesindeki bir çok sürede olduğu gibi yasa yollarına başvurma süreleri için de kritik öneme sahiptir. Usulüne uygun bir tebligattan

⁵⁸⁶ Yrg. 8. C.D.'nin 10.12.2019 Tarihli, 2019/10293 Esas ve 2019/14602 Karar Sayılı İlamı. UYAP, e.t. 28.10.2021.

söz edilemeyen durumlarda anılan süreler işlemeye başlamayacaktır. Vekil ile takip edilen işlemlerde tebligat vekile yapılacak ve birden fazla vekil mevcutsa birine yapılan tebliğ yeterli kabul edilecektir⁵⁸⁷. Tarafların reşit ve gerçek kişi olduğu durumlarda vekil veya müdafiiine uzlaştırma teklifi yapılması hukuka aykırı olacaktır. Ancak, uygulamada da kurulan ara kararlarda vekâletnamelerinde özel yetki bulunması koşuluyla avukatlara da uzlaşma teklifi yapılması gerektiğini savunan görüşler öğretide mevcuttur. Bu durumun en önemli katkısı, olumlu sonuçlanan uzlaşma sayılarının artacak olması, yargılamaların sürüncemede kalmaması ve mahkemelerin de daha çabuk uzlaştırma kurumundan verim alacağı hususları olduğu savunulmaktadır. Zira, taraflara ulaşılması ve taraflar arasında müzakerelerin yapılması amacıyla toplantılar yapılması, uzlaştırma kurumunun en sıkıntılı olduğu konulardır⁵⁸⁸. Ancak, uygulamada Yargıtay içtihatları doğrultusunda müdafî ve vekillere uzlaşma teklifi yapılmamakta ve anılan Yönetmelik maddeleri uyarınca, uzlaşma teklifinin sanık ve müştekiye yapılması gerekirken tarafların vekillerine yöneltilmiş olması bozma nedeni sayılmaktadır⁵⁸⁹.

Cezai ehliyeti mevcut olmayan TCK'nın 31/1 ve 32/1 maddelerinde düzenlenen “oniki yaşını doldurmamış çocuklar” ve “akıl hastaları” bakımından uzlaştırma hükümleri uygulanmayacaktır. Oniki yaşını doldurmuş ancak onbeş yaşını doldurmamış olan çocuklar hakkında da işledikleri fiillerin hukuki anlam ve sonuçlarını kavrayamadıkları ve davranışlarını yönlendirme yeteneklerinin gelişmediğinin tespitiyle cezai ehliyetleri olmaması nedeniyle uzlaşma kurumu uygulanamayacaktır. Bunun dışında, onbeş yaşını doldurmuş ancak onsekiz yaşını doldurmamış olan çocuklar hakkında, uzlaştırma hükümleri uygulansa da uzlaşma teklifi kanuni temsilcilerine yapılmak zorundadır⁵⁹⁰.

4.4.5. Kovuşturma Evresinde Uzlaşma Kurumunun Ceza Hâkimi Tarafından Uygulanmaması Eğilimi

Uzlaştırma kurumu oldukça teknik ve kendine özgü özellikleri olan bir alternatif uyuşmazlık çözüm yoludur. Uzlaştırma faaliyetinde faile ceza verilmez. Failin kişiliğinin bir saygınlığı olduğu ve cezadan önce kendisinin de kişiliğinin saygınlığının farkına varması hedeflenir. Bu bağlamda, uzlaştırmada fail ile mağdurun her ikisinin de

⁵⁸⁷ Yargıtay 4. Ceza Dairesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Meslek İçi Eğitim Notları, Türkiye Adalet Akademisi Yayınları, S. 16, Ankara 2013, s. 49.

⁵⁸⁸ Temiz Gül, s. 139.

⁵⁸⁹ Yrg. 19. C.D.'nin 5.11.2018 Tarihli, 2018/5167 Esas ve 2018/11358 Karar Sayılı İlamı. UYAP, e.t. 28.10.2021.

⁵⁹⁰ Özbek/Yerdelen/Boz/Yılmaz/Altuntaş/Erdem, s. 296.

adil gördüğü bir çözüm aranmaktadır⁵⁹¹. Kanımca, kovuşturma evresinde, mahkeme yasal düzenlemede yer verilen konulara hem de makul sürede yargılama ilkesine uygun yargılama yapmaya dikkat etmeli ve uzlaştırmanın temel amacı olan en kısa sürede uyuşmazlıkların çözümü düşüncesi gereği gerekli bilgi birikimine sahip olarak uyuşmazlıkların çözümünde gecikmelere sebebiyet vermemelidir. Uygulamada “*makul süre*” adı altında AİHS’nin 6. maddesinde⁵⁹² yer verilen ceza muhakemesindeki *hızlandırma ilkesinin* uygulamacılar üzerindeki baskısı, artan iş yükü ile orantılı olarak ivme kazanmaktadır. Bu zaman baskısı altında kalmanın önemli bir diğer nedeni ise birbiri ile çelişir gözükken muhakeme ilkeleri altında, adil bir yargılama yapma çabasını en pratik şekilde geliştirmeye çalışmak gelmektedir. Özellikle, aleni olan yargılamada medya ve kamuoyu baskısı altında yargılamaların selametinin korunmaya çalışılması, bu duruma örnek gösterilebilir⁵⁹³. Bu bağlamda, kanımca, uzlaştırma kurumunun kovuşturma evresinde uygulanması durumlarında, uygulamacılar bakımından çekingen davranılabileceği düşünülebilir. Öğretide ise uzlaştırma kurumunun, yargının dışına çıkarılması gerektiğini savunan görüşler vardır. Uzlaştırma kurumunun işleyişinin yargının bir işi olarak görülmesi eleştirilmiş, gerektiği gibi işlemeyecek bir sistemin kurulmadığı ve bu nedenle uzlaşma kurumunun yargı dışına taşınması zorunluluğu vurgulanmıştır⁵⁹⁴. Her ne kadar uzlaştırma kurumunun uygulanması, mahkemenin takdirine bırakılmamış olsa da uygulamacılar tarafından uzlaştırma kurumunun bir ceza muhakemesi engeli olması kuralının dolaşılabilceği durumlar söz konusu olabilmektedir. Zira, uzlaştırma kurumunun uygulanması kovuşturma evresi bağlamında, yargılama bakımından ek külfetler getirmektedir. Ceza hâkiminin uzlaştırma kurumuna daha az rağbet etmesine neden olacak bu külfetlerin başında, uzlaştırma kurumunun oldukça hassas ve teknik bir uygulama alanı olması gelmektedir⁵⁹⁵. Tarafların mağduriyetlerinin giderilmesinde gösterilecek özen ve çalışmanın mevcut devam eden iş yükü ile birlikte daha da bunaltıcı olacağı ise aşikârdır. Durum böyle olunca, çok teknik ve detaylı olan uzlaştırma sürecinin hassasiyetlerine dikkat edilmeden, bir an önce karar verme ve hatta cezalandırma çabası içerisine düşüldüğü gözlemlenmektedir. Benzer bir uygulamanın sonucu olarak

⁵⁹¹ Eryılmaz, s. 35.

⁵⁹² AİHS m. 6’da yer bulan yargılamaların makul sürede bitirilmesi hakkına ilişkin birinci fıkrasının tercümesinde: “*Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir.*” Sözleşme metni için bkz.; <https://www.yargitay.gov.tr/documents/AIHM.pdf> , e.t. 28.10.2021.

⁵⁹³ Ünver/Duttge, s. 335.

⁵⁹⁴ Uzlaşma kurumunun yargının dışına taşınması gerektiği görüşü için bkz.; Öztürk/Tezcan/Erdem/S. Gezer/S. Kırıt/A. Akçan/Özaydın/E. Tütüncü/A. Vilemin/Tok, s. 68.

⁵⁹⁵ Özbek/Yerdelen/Boz/Yılmaz/Altuntaş/Erdem, s. 900.

Yargıtayın bozmaya yönelik bir ilamında özetle; 5560 Sayılı Kanununun 24. maddesi ile değişik CMK'nın 253/1-a maddesi gereğince uzlaştırma kapsamında olan kişilerin huzur ve sükûnunu bozma ile hakaret suçlarından dolayı soruşturma evresinde, CMK'nın 253. maddesi uyarınca şüpheli ile şikâyetçi arasında uzlaştırma işlemleri gerçekleştirilmeden dava açılması söz konusu olmuştur. Açık kanuni düzenleme gereği her iki suçun da uzlaştırma kapsamında kaldığı aşikârdır. Kovuşturma evresinde ise 254. madde uyarınca, bu eksikliğin giderilerek uzlaştırma kurumunun uygulanması gerekirken burada da uygulanmadığı görülmektedir. Esas itibariyle mahkemenin yapması gereken, soruşturma evresinde uygulanmayan uzlaştırma kurumunun CMK'nın uzlaştırma başlıklı 253 ve 254. madde hükümleri uygulanmak suretiyle uzlaştırma bürosuna gerekli evrakları göndermesidir. Daha sonra uzlaştırma bürosundan gelecek cevaba göre sanığın hukuki durumunun belirlenmesi gerekir⁵⁹⁶. Ünlü ceza hukuku bilim insanı Cesare Beccaria'nın da ifade ettiği gibi; *“Yasaların açık seçik kesin oldukları durumlarda, yargıcın görevi, sadece eylemin işlenip işlenmediğini saptamaktan ibarettir. Eğer bir suçla ilgili kanıtların araştırılmasında yetenek ve beceriye gerek duyuluyorsa, eğer onların sonuçlarını sunma biçiminde açık seçiklik ve kesinlik zorunlu ise, bunlardan çıkan sonuca göre hüküm kurmak için de yalnızca yalın ve sıradan bir sağduyuya gerek vardır. Zira bu sağduyu, yargıçların bilgisinden daha az aldatır. Çünkü yargıçlar, zamanla ille de bir suçlu bulmaya heves etme ve her şeyi incelemeyen öğrenimlerinden ve deneyimlerinden edindikleri yapay bir sisteme indirgeme alışkanlığını kazanırlar.”* Ceza hâkimlerinin zamanla cezalandırma ve suçlu bulma eğilimleri tecrübeleri ile doğru orantılı olarak artmaktadır⁵⁹⁷. Aynı zaman da uygulamada hatalı kararların aşamalarda da tekrarlandığını görülmektedir. Yargıtay 2. C. D. yakın tarihli bir kararında, sanık hakkında, TCK'nın 116/1 ve 142/2-h maddelerinde düzenlenen konut dokunulmazlığını ihlal ve hırsızlık suçlarından iddianame düzenlenerek açılan kamu davasında, olaya ilişkin olarak ilk derece mahkemesi tarafından taraflara uzlaşma teklifinde bulunulmasını yerinde bulmuştur. Şöyle ki; ilk derece mahkemesi tarafından sanığın konut dokunulmazlığını ihlal suçundan mahkûmiyetine, hırsızlık suçundan ise beraatine karar verilen olayda, mahkeme duruşma esnasında katılanlara CMK'nın 253.maddesi uyarınca uzlaştırmannın hukuki sonuçları anlatmak suretiyle uzlaşmak isteyip istemediklerini sormuştur. Katılanlar tarafından kendilerine yöneltilen uzlaşma teklifi, duruşmada kabul edilmemiştir. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının olaya ilişkin olarak Daireye sunduğu Tebliğnamesinde ise uzlaştırma işlemi yapılması gerektiğini içeren bozma

⁵⁹⁶ Yrg. 12. C.D.'nin 22.09.2021 Tarihli, 2020/4492 Esas ve 2021/6106 Karar Sayılı İlamı; UYAP, e.t. 28.10.2021.

⁵⁹⁷ Beccaria, s. 77.

düşüncesine rağmen, onama kararı verilmiştir⁵⁹⁸. Kanımca, anılan karar hatalıdır. Zira CMK'nın 253. maddesinde yapılan değişiklikler göz önüne alındığında, uzlaşma teklifini yapma görevi, soruşturma evresinde savcılık ve kovuşturma evresinde mahkeme makamlarından alınarak tamamen uzlaştırmacıya tanınan bir yetkidir. Mahkemenin burada yapması gereken, uzlaştırma kapsamını belirlemek ve dosyası uzlaştırma bürosuna tevdi etmekten ibarettir. Uygulamada, mahkemelerin özellikle uzlaştırmacı yerine geçerek belirli bir süre ve sabrı gerektiren uzlaştırma teklifi ve müzakereleri sürecini kanuna aykırı olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Bunun aksine, uzlaştırmacıyı denetleme görevi altında olan mahkemelerin; uzlaştırmacının yanlış uygulamalarını da gerektiğinde ihbar etmeleri lazımdır. Örnek olarak, kovuşturma evresinde duruşma esnasında, müştekinin zapta geçirilen beyanında; kendisini uzlaştırmacının çağırdığını, uzlaştırmacının kendisine sanığın cezaevinde olduğunu ve bu nedenle parayı alamayacağını söyleyerek mahkemeye gitmesi gerektiğini söyledi, ben de bu nedenle uzlaşmadığını ifade ettiği bir durumda öncelikle müştekinin beyanı zapta olduğu şekli ile geçirilmelidir. Daha sonra mahkeme tarafından uzlaştırma usulüne uygun olarak yapılmadığı kanaati ile Uzlaştırmacının müştekiyi uzlaştırma işlemlerinde doğru bilgilendirmediği değerlendirilmekle; müştekinin ifadesinin yer aldığı iş bu duruşma tutanağı ile uzlaştırma raporunun gereğinin takdir ve ifası için Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Uzlaştırma Daire Başkanlığına gönderilmesine ara karar ile hükmetmelidir. Kanımca, uzlaştırma kurumunun alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi oluşu, gizlilik, gönüllülük gibi özelliklerinden kaynaklanan hassasiyeti gereği, uygulamacıların mevzuat kapsamında kalmalarına ve denetim makamlarının da ayrı bir özenle uzlaştırma kurumunun uygulanmasının sağlanmasına dikkat göstermeleri gerekmektedir. Hatta, öğretilerde kimi görüşlere göre uzlaşma teklifini sebepsiz yere kabul etmeyen mağdurun, bu tutumuna karşılık olarak uzlaştırmayı kabul eden sanık hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilmesi gerektiği konusunu mahkemenin takdirine bırakan bir düzenleme yapılması savunulmaktadır⁵⁹⁹. Kanımca, mahkemenin takdirine bırakılmaktan ziyade uzlaştırma kurumunun denetimi noktasında, mahkemelere daha geniş yetkiler verilmeli, kovuşturma evresinde uzlaştırma kurumunun uygulanmasının kanunda daha ayrıntılı şekilde düzenlemeye gidilmesi ve sürece katılanlara açık olacak şekilde uzlaştırmaya ilişkin örneğin e-devlet⁶⁰⁰ üzerinden gerekli işlemlerin yapılması ve sürecin aşamalarının görülmesi sağlanmalıdır.

⁵⁹⁸ Yrg. 2. C.D.'nin 28.09.2021 Tarihli, 2021/15345 Esas ve 2021/15285 Karar Sayılı İlamı; UYAP, e.t. 28.10.2021.

⁵⁹⁹ Mustafa Serdar Özbek, **Alternatif Uyuşmazlık Çözümü**, 2009, Yetkin Yayınları, s. 800.

⁶⁰⁰ Temiz Gül, s. 140.

Kanımca, kovuşturma evresinde uzlaştırma kurumunun, ceza hâkimi tarafından uygulamama eğiliminin bir nedeninin de uzlaştırma kurumunun genel karakteristiği olduğu söylenebilir. Zira, uzlaştırma kurumu ceza muhakemesinin kamu davasının mecbûriliği ve re'sen araştırma ilkesi gibi temel ilkelerine istisna teşkil eden bir kurumdur⁶⁰¹. Ancak, bu istisna teşkil etme durumu, yargının iş yükünün hafifletilmesi adına kanun koyucunun temel bazı ilkelerden taviz vermesinin bir sonucu olduğunu düşünmekteyim. Dolayısıyla yıllarca uygulanan ceza muhakemesinin temel ilkelerinin uygulamacılar üzerinde bıraktığı alışkanlığın bir gereği olarak, bir kısım uygulamacıların uzlaştırma kurumuna tam olarak sıcak bakamadıkları söylenebilir.

4.4.6. Uzlaştırma Kapsamında Olan ve Olmayan Suçların Birlikte İşlenmesi

Uzlaştırma kurumunun uygulanmasında, heyet olarak çalışılan mahkemelerde ya da tek hâkimli asliye ceza mahkemelerinde birlikte karşılaşılabilen tecrübe eksikliğinden kaynaklı bir diğer sorun, birlikte işlenen ve biri uzlaşmaya tabi olduğu halde, diğeri uzlaşmaya tabi olmayan suçlara ilişkin uygulama sorunlarıdır. Uzlaştırma kapsamında kalan bir suçun, uzlaştırma kapsamında olmayan bir suç ile birlikte işlenmesi durumunda, CMK'nın 253/3 maddesi uyarınca, uzlaştırma hükümleri uygulanamaz. Uygulamada sıkça yaşanan sorunlardan biri de uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, uzlaştırma kapsamına girmeyen bir suçla birlikte işlenip işlenmediği hususlarının belirlenmesi sorunudur. Anılan uzlaştırma yasağı için aynı mağdura karşı bir fiil ile farklı zamanlarda, birden fazla suç işlendiği söz konusu olduğunda, suçlar hakkında uzlaştırma hükümlerinin ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekmektedir⁶⁰². Örnek olarak verilebilecek bir yargılamada, suç tarihinde uzlaştırma kapsamında olmayan hırsızlık suçu ile uzlaştırma kapsamında olan konut dokunulmazlığını ihlal suçunun birlikte işlendiği bir olaya ilişkin olarak, CMK'nın 253/3 maddesi gereğince uzlaştırma hükümlerinin uygulanmaması gerekmektedir. Ancak, hükümden sonra 02.12.2016 Tarihli yayımlanarak aynı gün yürürlüğe giren ve 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair 6763 Sayılı Kanunun 34. maddesi ile değişik CMK'nın 253/1 maddesi hükmü uyarınca, TCK'nın 144/1-b maddesinde düzenlenen hırsızlık suçunun uzlaştırma kapsamına alınmıştır. Her iki suçun da uzlaştırma kapsamında kalması nedeniyle uzlaştırma işlemi yapılması

⁶⁰¹ Nevzat Toroslu/Metin Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Savaş Yayınları, 2012, 9. Baskı, s. 314.

⁶⁰² Öztürk/Tezcan/Erdem/S. Gezer/S. Kırıt/A. Akçan/Özaydın/E. Tütüncü/A. Vilemin/Tok, s. 63.

gerekliliği gerekçesiyle Yargıtay CMK'nın 254. maddesi gereğince bozma kararı vermiştir⁶⁰³.

Uzlaştırma kapsamında olan bir suç ile uzlaştırma kapsamında olmayan başka bir suçun birlikte işlenmesi durumunda, uzlaştırma kapsamında olmayan suç hakkında, beraat kararı verilmesi durumunda, CMK'nın 253/3 maddesinde düzenlenen engel kendiliğinden kalkmış olmaktadır. Dolayısıyla, uzlaştırma kapsamında kalan suç hakkında öncelikle uzlaştırma işlemlerinin yapılması gerekmektedir. Ayrıca öğretilerde, birlikte işlenen suçlardan uzlaştırma kapsamında kalan suç bağlamında, uzlaştırma işlemlerinin uygulanabileceği, uzlaştırma kapsamında kalmayan suç hakkında ise yargılamanın devam ettirilebileceğine dair görüşler mevcuttur⁶⁰⁴. Kanımca, yargılamayı etkileyebilecek nitelikte olan birlikte işlenen suçların ayrılarak, sürece yayılan uzlaştırma işlemlerine başlanması ve diğer uzlaştırma kapsamında olmayan suç hakkında yargılamaya devam edilmesi doğru olmayacaktır. CMK'nın 253/3 maddesinin uzlaştırma kapsamında kalmayan bir suç⁶⁰⁵ ile uzlaştırma kapsamında kalan bir suçun birlikte işlenmesi durumunda, uzlaştırma işlemlerinin uygulanmayacağını düzenleme nedeninin de uzlaştırma kurumunun kapsamının, yanlış bir şekilde genişletilmemesi olduğunu düşünüyorum. Uzlaştırma kapsamında olmayan bir suç ile uzlaştırma kapsamında kalan bir suçun birlikte işlenmesi durumunda, uzlaştırma kapsamında kalmayan suç hakkında beraat kararı verilmesinin, diğer suç hakkında uzlaştırma işlemlerine başlanmasını doğurması ayrı bir sorundur. Bu durumda, zaten beraat kararı ile diğer suça ilişkin yargılama sona erdirilmektedir. İlk derece mahkemesi uygulamalarından örnek verecek olursak, Adana 13. Ağır Ceza Mahkemesinde heyet halinde verdiği 18.05.2021 Tarihli ve 2019/302 Esas ve 2021/190 Karar Sayılı İlamında, sanık hakkında üzerine atılı hizmet nedeniyle güveni kötüye kullanma suçunun uzlaşmaya tabi olması ve tarafların uzlaşmaları dikkate alınarak CMK'nın 223/8 ve 254/2.maddeleri uyarınca yüklenen suça ilişkin kamu davasının düşmesine ve belgede sahtecilik suçunu işlediğinin sabit olmaması nedeniyle CMK'nın 223/2-e maddesi gereğince münnet suçtan beraatine karar verildiği, Gerekçeli kararda, "*Hizmet nedeniyle güveni kötüye kullanma suçundan ise; atılı suçun uzlaşmaya tabi olduğu, bu nedenle dosyanın uzlaşma bürosuna gönderildiği, uzlaşma raporuna göre tarafların*

⁶⁰³ Uzlaşma kapsamında kalan ve uzlaşma kapsamında kalmayan iki ayrı suçun birlikte işlenmesi durumuna ilişkin bkz.; Yrg. 6. C.D.'nin 29.09.2021 Tarihli, 2020/11612 Esas ve 2021/14519 Karar Sayılı İlamında yukarıda özetlendiği şekli ile karar verilmiştir. UYAP, e.t. 28.10.2021.

⁶⁰⁴ Özbek/Yerdelen/Boz/Yılmaz/Altuntaş/Erdem, s. 302.

⁶⁰⁵ Tunç, s. 78-79.

edimsiz olarak uzlaştıkları anlaşılmiş, bu nedenle bu suça ilişkin kamu davasının uzlaşma nedeniyle düşmesine karar vermek gerektiği sonucuna ulaşılarak aşağıdaki şekilde hüküm tesis edilmiştir.” denilerek uzlaştırmaya tabi olan hizmet nedeniyle güveni kötüye kullanma suçu hakkında, birlikte işlenen diğer suç ile ilgili olarak beraat kararı verileceği düşünülmele, dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderildiği ve sonuca göre karar verildiği görülmektedir⁶⁰⁶. Burada özellikle, hâkimlik mesleğine yeni atanan hâkimlerin ağır ceza hâkimliklerinde yanlış olarak yetkilendirilmeleri ve başkanlar tarafından kendilerine dosyalar hakkında tensip zabıtlarının hazırlanması görevleri verildiği durumlarda, anılan kararda olduğu gibi uzlaştırmaya tabi olan bir suç ile uzlaştırmaya tabi olmayan bir suçun birlikte işlenmesi davalarına ilişkin yanlış uygulamalar yapılabilmektedir. Tensip zabıtları dosya üzerinden hazırlanırken, bu aşamada uzlaştırma kapsamında olmayan suçun beraat kararı ile sonuçlanabileceği kuvvetle muhtemel görülerek, dosyanın tamamen değil gerekli evrak örnekleri ile diğer suç hakkında uzlaştırma bürosuna gönderilmesi gerekirken, bu hususun ekseriyetle uygulamada gözden kaçırıldığı görülmektedir. Uzlaşma sağlandığı takdirde, ilk celsede tamamlanacak olan bir yargılamanın, daha da uzayarak birkaç celse ertelenmesi söz konusu olmaktadır. Yine Adana 13. Ağır Ceza Mahkemesinde 15.03.2021 Tarihli, 2020/93 Esas ve 2020/176 Karar Sayılı dosyası üzerinden yürütülen davada 09.11.2020 Tarihli üç numaralı duruşmasında, iddia makamı esasa hakkındaki mütalaasını sunmuştur. Anılan mütalaada: *“Sanık ile müştekinin arkadaş oldukları, daha sonra ayrıldıkları, sanığın müştekiye whatsapp üzerinden mesaj göndererek müştekiye hitaben ‘seni öldürmeyenin a.... s....., sen bekle, Allah siz, sen bekle yarını bekle, s. seni mahfedeceğim, hayatını zindan edeceğim’ şeklinde müştekiye mesaj attığı, sanığın 02/10/2018 günü müştekinin okuluna gittiği, müştekinin sanık ile aynı araca binerek okuldan ayrıldıkları, araç içerisinde tarafların tartıştıkları, araçta sanığın müştekiden telefonunu istediği, müştekinin telefonunu vermemesi üzerine sanığın müştekinin araç içerisinde kolunu kıvrarak müştekiye ait telefonu zorla aldığı, sanığın müştekiye hitaben ‘senin Allah belanı versin, sana telefonu vermeyeceğim’ diyerek bağırdığı ve daha sonra müştekinin araçtan indiği, sanığın daha sonra müştekinin telefonundan S.’nin telefonunu aradığı, telefonu müştekinin açtığı, sanığın telefonda ‘o.... k....., sen beni nasıl aldatırsın’ diyerek hakaret ettiği olayla ilgili olarak, sanığın olayı tevil yoluyla ikrar etmesi, tanık S.’nin olayı doğrulaması, mesaj çıktıları karşısında sanığın*

⁶⁰⁶ Adana 13. Ağır Ceza Mahkemesi 18.05.2021 Tarihli, 2019/302 Esas ve 2021/190 Karar sayılı ilamı. UYAP, e.t. 30.11.2021.

üzerine atılı tehdit suçunu atmış olduğu ‘seni öldürmeyenin a.... s....., sen bekle, Allah siz, sen bekle yarını bekle, s. seni mahfedeceğim, hayatını zindan edeceğim’ şeklinde mesajlarla, yağma suçunu müştekinin kolunu kıvrarak müştekiye ait telefonu zorla almak suretiyle ve hakaret suçunu da aramak suretiyle “o... k....., sen beni nasıl aldatırsın” şeklinde işlediğinin kabulüyle eylemine uyan TCK'nın 106/1, 125, 148, 168/3, 53 maddeleri uyarınca cezalandırılmasına” karar verilmesini talep etmiştir. Mahkeme heyeti ise sanık müdafine iddia makamının mütalaasına karşı esas hakkındaki savunmasını hazırlayabilmesi için gelecek celseye kadar süre verilmesine ve sanık hakkında TCK'nın 148/1. maddesinin uygulanmama ihtimali, bu haliyle diğer suçların uzlaştırma kapsamında kalacağı dikkate alınarak dosyanın, uzlaştırma işlemlerinin yapılması için Adana Cumhuriyet Başsavcılığına tevdiine ilişkin ara kararlar kurmuştur. Uzlaştırma işlemlerinin de zaman alacak olması nedeniyle en erken dördüncü celsede nihayete erdirilen bu dosyada son duruşmanın da ileri tarihe atılarak yargılamanın uzlaştırma işlemleri nedeniyle uzadığı görülmektedir. Kanımca, mevzuat değişikliğine gidilerek uzlaştırma kapsamında olmayan bir suçla birlikte işlenen başka bir uzlaştırmaya tabi suç hakkında iddianame düzenlenirken, uzlaştırma kapsamında kalan suç için iddia makamının gerekli gördüğü durumlarda, uzlaştırma kapsamı dışında kalan suç haricindeki diğer suçların uzlaştırma kapsamında kalacağı ihtimali dikkate alınarak uzlaştırma bürosuna göndermede, takdir hakkının tanınması gerekmektedir. Her ne kadar suçun hukuki vasıflandırması nedeniyle iddianame iade edilemeyecek olsa da iddia makamına tanınacak bu takdir hakkı ile yargılamaların daha da kısaltılabilmesi mümkündür. Benzer bir olaya ilişkin Yargıtay’ın bir kararında, tehdit suçu ve hakaret suçunun birlikte işlendiğinin iddia edildiği bir olayda, suç tarihinde uzlaştırma kapsamında olmayan tehdit suçu nedeniyle esas itibariyle uzlaştırma işlemleri başlatılamayacaktır. Ancak, suç tarihinde uzlaştırma kapsamında olmayan tehdit suçundan, sanığın beraat etmesi durumunda, TCK'nın 125/1 maddesinde düzenlenen hakaret suçunun, CMK'nın 253/3maddesi uyarınca, uzlaşmaya tabi hale geleceği açıktır. Bu nedenlerle, Yüksek Mahkeme, 253 ve 254. maddeleri uyarınca uzlaştırma hükümlerinin uygulanması ve sonucuna göre sanığın hukuki durumunun belirlenmesi gerekçesiyle ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur⁶⁰⁷.

⁶⁰⁷ Birlikte işlenen ancak uzlaştırma kapsamında olmayan suç için beraat kararı verilmesi durumunda uzlaşma kapsamında kalan diğer suç hakkında uzlaşma hükümlerinin uygulanması hakkında bkz.; Yrg. 4. C.D.’nin 30.09.2021 Tarihli, 2021/26950 Esas ve 2021/23190 Karar Sayılı İlamında yukarıda özetlendiği şekli ile karar verilmiştir. UYAP, e.t. 28.10.2021.

4.4.7. Tek Olayda Birden Fazla Mağdur veya Suçtan Zarar Görenin veya Birden Fazla Sanığın Bulunması

CMK'nın 253/7 maddesi uyarınca; aynı olayda bir fiil ile birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine sebebiyet verilebilmesi ihtimal dâhilindedir. Böyle bir durumda, uzlaştırma anlaşmasını mağdurlardan ya da suçtan zarar görenlerden sadece birinin yapması yeterli değildir. Mağdur ya da suçtan zarar gören birden çok olduğu durumlarda, uzlaştırma hükümlerinin uygulanabilmesi için tamamının uzlaşmayı kabul etmesi gerekmektedir⁶⁰⁸. Birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine neden olan bir suçtan dolayı, uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, mağdur veya suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmesi gerekir. Burada üzerinde durulması gereken husus, anılan maddenin “*bir suç*” hakkında uygulanabilir olmasıdır. Kanunda eksik bırakılan ancak Uzlaştırma Yönetmeliğinin 7/4 maddesinde düzenlenmekle yetinilen birden fazla suç olması durumunda ise birden fazla suç olmasına rağmen, kanunda tek ceza öngörülen hâllerde her suç için ayrı ayrı uzlaştırma yapılacağı düzenlenmiştir. Ancak, her ne kadar TCK'nın 43/2 maddesi gereğince aynı neviden fikri ıçtima uygulanan suçlarda tek bir ceza öngörülse de bir suç değil birçok suç söz konusudur. Örneğin, CMK'nın m. 253/1-b maddesinde düzenlenen şikâyete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın katalog olarak sayılan suçlar arasındaki taksirle yaralama suçunu düzenleyen TCK'nın 89. maddedeki bütün haller, uzlaşmaya tabidir. CMK'nın 253/7 maddesinde, “*Birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine sebebiyet veren bir suçtan dolayı uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, mağdur veya suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmesi gerekir.*” düzenlemesine karşılık, bu hükmün işlenen suçun tek suç olduğu durumlarda ve o suçtan mağdur olanların birden fazla olması durumunda uygulama alanı bulacağı kuşkusuzdur. TCK'nın 89. maddesinde düzenlenen taksirle yaralama suçu bakımından ise, birden fazla mağdur bulunmasına rağmen fiilin esasen birden fazla suça sebebiyet verdiği ortadadır. Ancak, TCK'nın 89/4 maddesinde yer alan özel düzenleme gereği, sanığa tek ceza verilmektedir. Dolayısıyla, TCK'nın 89. maddesi uygulanması durumunda, her bir mağdur açısından ayrı ayrı uzlaştırma yoluna gidilmelidir⁶⁰⁹. CMK'nın 255. madde hükmü gereği; sanıkların iştirak iradelerine bakmaksızın birden çok kişi tarafından

⁶⁰⁸ Toroslu/Feyzioğlu, s. 315.

⁶⁰⁹ TCK'nın 89. maddesi uygulanması durumunda, her bir mağdur açısından ayrı ayrı uzlaştırma yoluna gidileceğine ilişkin karar için bkz.; Yrg. 12. C.D.'nin 11.03.2020 Tarihli, 2019/5588 Esas ve 2020/2684 Karar Sayılı İlamında yukarıda özetlendiği şekilde karar verilmiştir. UYAP, e.t. 28.10.2021.

işlenen suçlarda, ancak uzlaşan kişi uzlaştırma hükümlerinden faydalanabilecektir⁶¹⁰. Bu durumun sonucu olarak, mağdurun uzlaştırmanın sirayet etmezliği kuralı gereği, yargılanacak kişiyi dolaylı olarak seçebilme hakkını sağladığı görüşü de savunulmaktadır⁶¹¹. Kanımca, kanun koyucunun iradesi, anılan görüşten ziyade uzlaştırma kurumunun doğası gereği, tarafların özgür iradelerine verilen değer bir sonucu olarak ayrı bir maddede bu kural düzenlenmiştir.

4.4.8. Mirasçılar İle Uzlaşma

Soruşturma evresinde olduğu gibi kovuşturma evresinde de uzlaşma teklifinin kimlere yöneltilmesi gerektiği hususu önem arz etmektedir. Örnek olarak dava dosyasında duruşmaya katılan müteveffanın belirli bir tarihte öldüğü, yasal mirasçılarında eşi ve çocukları ise çocuklardan birinin uzlaşma teklifini kabul etmesine karşın, diğer çocuğuna uzlaştırma teklifinin yapılmadığı bir durumda, CMK'nın 254. maddesi uyarınca usule aykırı olarak kovuşturma evresinin tamamlandığı anlaşılmaktadır. Kanuna uygun olarak yapılması gereken ise yasal mirasçı olan müteveffanın diğer çocuğuna da hakaret ve tehdit suçlarından CMK'nın 254. maddesi uyarınca 253. maddesinde belirtilen esas ve usule göre uzlaştırma işlemleri yerine getirilip sonucuna göre sanığın hukuki durumunun değerlendirilmesi gerekmektedir⁶¹². Kovuşturma evresinde mağdurun katılan sıfatını alıp almaması durumuna, göre mirasçılarının durumu farklılık göstermektedir. Mağdur ya da suçtan zarar gören katılan sıfatını aldıktan sonra ölürse⁶¹³ mirasçılarının uzlaştırma işlemlerine kaldığı yerden devam etme hakları vardır. Ancak, katılan sıfatı almadan mağdur ya da suçtan zarar görenin ölümü durumunda, CMK'nın 243. maddesi gereği uzlaştırma işlemleri sonlandırılır⁶¹⁴.

⁶¹⁰ Çolak, s. 145.

⁶¹¹ Ketizmen, s. 7.

⁶¹² Yrg. 4. C.D.'nin 17.05.2021 Tarihli, 2018/909 Esas ve 2021/13678 Karar Sayılı İlamında yukarıda özetlendiği şekilde karar verilmiştir. UYAP, e.t. 28.10.2021.

⁶¹³ Mirasçılarının, miras bırakanın davaya katılmış olması koşuluyla miras bırakanın haklarını takip edebileceklerine ve davaya katılmayan ve daha sonra ölen mağdurun mirasçılarında davaya katılma hakkı tanınmadığı nazara alındığında bu mirasçılarının, ölen mağdurun haklarını takip etmelerinin de mümkün olmadığına dair karara ilişkin olarak bkz.; Yrg. 4. C.D.'nin 15.12.2017 Tarihli, 2017/19259 Esas ve 2017/28186 Karar Sayılı İlamı, UYAP, e.t. 28.10.2021.

⁶¹⁴ Özbek/Yerdelen/Boz/Yılmaz/Altuntaş/Erdem, s. 310.

4.4.9. Tarafların Haricen Uzlaşma Belgesi Düzenlemesi

CMK'da haricen düzenlenen belge ile taraflar arasında uzlaştırma hükümlerine yer verilmemiştir⁶¹⁵. Öğretide adliye dışı ya da uzlaştırmatsız uzlaşma olarak da isimlendirilen bu usule göre tarafların bir uzlaştırmacı olmadan kendi aralarında yaptıkları anlaşma ve uzlaşmaya hukuki sonuç bağlandığı bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır⁶¹⁶. Ancak, Uzlaştırma Yönetmeliğinin 26. maddesi “*Uzlaşma Belgesi*” başlığı altında tarafların haricen uzlaşması hükümlerini düzenlemiştir. Esasen kanunda yer almayan ve kanunun hükümleri ile çatışabilecek bir hususun, yönetmelik hükümleri ile uygulamaya yerleştirilmeye çalışılması doğru değildir. Bu konuda önceki Yönetmeliğin aynı düzenleme konusuna ilişkin 25/3 maddesi hükmünün Yüksek Mahkemece⁶¹⁷ iptal edilmesinden sonra, kanuni bir düzenleme yapılmadan tekrar yönetmelik ile aynı konunun düzenlenmesinin de ayrıca doğru olmadığı kanısındayım. Mevcut Uzlaştırma Yönetmeliğinin 26. maddesi: “*Kovuşturma evresinde uzlaştırmanın uygulanabileceği hâllerde, yapılan uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen hüküm verilinceye kadar sanık ile mağdur, katılan veya suçtan zarar görenin aralarında uzlaşmaları halinde; taraflarca niteliğine uygun düştüğü ölçüde Ek-3'te yer alan Uzlaştırma Raporu Örneği'ne uygun bir uzlaşma belgesi düzenlenir ve mahkemeye sunulursa, hâkim bu belgeyi 25 inci maddenin dördüncü ve beşinci fıkralarında belirtilen kıstaslara göre inceler ve değerlendirir.*” şeklindedir. Uygulamada ve yerleşik içtihatlarda da yer bulduğu şekli ile hüküm verildikten sonra tarafların uzlaşması söz konusu olmasa da hüküm verilmezden önce tarafların aralarında düzenleyecekleri uzlaştırma belgesi ile uzlaşmaları mümkündür⁶¹⁸. Uzlaşma belgesi, tarafların özgür iradelerine dayanıp dayanmadığı ve edimin hukuka ve ahlaka uygun olup olmadığı hususlarında, kovuşturma evresinde mahkeme tarafından incelenir ve değerlendirilir. Mahkemenin onayını alan uzlaşma belgesi, uzlaşma raporu gibi sonuçları doğuracaktır⁶¹⁹.

⁶¹⁵ Tan, s.98.

⁶¹⁶ Özgenç, s.396.

⁶¹⁷ Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmının Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik m. 25/3'ün iptaline ilişkin karar için bkz. Danıştay 10. D., 20.06.11, E. 2007/ 6843, K. 2011/ 2365.

⁶¹⁸ Değirmenci, s. 315-316.

⁶¹⁹ E. Şahin/Yemenici, s.500.

SONUÇ

Uzlaştırma kurumu, hukuk sistemimize yakın tarihlerde girebilmiş olsa da özellikle Anglo-Sakson hukuk sistemleri ve daha sonrasında ise Kıt'a Avrupası hukukunda daha eski tarihlerden beri uygulanmış olan onarıcı adalet yaklaşımının bir sonucudur. Onarıcı adalet anlayışı ve bu anlayışın sonucu olan alternatif uyuşmazlık çözüm yolları, teknolojik gelişmelerin sonucu olarak, her gün değişen ve çeşitlenen suç tiplerinin klasik ceza hukuku sistemlerini zorlaması sonucu keşfedilmiştir. Gerçekte, ceza yargılamasından sapma olarak görülebilecek olan alternatif uyuşmazlık çözüm yolları içerisinde önemli bir yere sahip olan uzlaştırma kurumu, klasik ceza muhakemesini tamamlayan yönü ile ceza hukuku sistemlerine çok daha kolay bir şekilde uyum sağlamaktadır. Ülkemizde uzlaştırma kurumunun verimli uygulanmasının, ilk düzenleme zamanlarında oldukça geri kaldığı söylenebilirse de günümüzde uzlaştırma kapsamının genişletilmesi ve uzlaştırmacılığın ön plana çıkarılması sonucu, büyük bir ivme yakaladığı gözlemlenmektedir. Fail ve mağdur uzlaşmasının uygulandığı bir çok ülkede olduğu gibi ülkemizde de uzlaştırma kurumunun verimli bir şekilde uygulanmaya başlanması, oldukça olumlu bir durumdur. Zira, uzlaştırma kurumu toplum barışını sağladığı gibi mahkemelerin iş yükünü azaltıcı niteliktedir. Aynı zamanda, mağdur ve suçtan zarar görenlerin zararlarının tazminine bir ölçüde olanak tanınmaktadır. Failin ise yaptığı fiilin sonucu ile yüzleşerek sorumluluk üstlenmesi ve telafi imkânı sağlanarak da topluma geri kazandırılması amaçlanmaktadır.

Tüm bu olumlu yanlara rağmen ülkemizde, uzlaştırma kurumunun geleceğini tehdit eden bir çok eksikliğin ve yanlış uygulamanın da mevcudiyeti gizlenemeyecek boyutlardadır. Özellikle, kovuşturma evresinde uzlaştırma kurumunun işleyişine ilişkin uygulamadaki sorunlar, ceza muhakemesinden sapmanın adaletten de sapma haline dönüştüğü düşüncesini toplumda yerleştirebilecek kadar, uzlaştırma kurumunun meşruiyetini sorgulamaya açacak mahiyet taşımaktadır. Örnek olarak, kovuşturma evresinde tarafların uzlaşma sonucu usulüne uygun olarak aralarında kararlaştırdıkları edimin defaten değil de belirli bir süreye bağlı şekilde yerine getirilmesinin ileri bir tarihe bırakılması, taksidde bağlanması veya süreklilik arz etmesi hâlinde, mahkemenin vereceği karar; CMK'nın 254/2 ve Uzlaştırma Yönetmeliğinin 27/2 maddesi uyarınca hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararıdır. Yargılama yapılmaya yeni başlanılan ve henüz bir çok delil toplanmamış ya da tartışılmamış olan bir davada, örneğin daha ilk duruşma gerçekleşirken, tarafların bu şartlar altında uzlaşmaları mümkündür. Hüküm

kurulmasının imkânsız olduğu böyle bir durumda, hangi hükmün açıklanmasının geri bırakılacağı ya da edim yerine getirilmez ise hangi hükmün açıklanacağı hususları belirsizdir. Kovuşturma evresinde, uzlaştırma kurumunun işleyişine ilişkin uygulamadaki sorunların başında saydığımız hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının belirsizliği sorununun varlık sebebinin ise mevzuattaki eksiklikler olduğu kanısındayım. Özellikle, soruşturma evresindeki hükümlerin yer aldığı CMK'nın 253. maddesinin oldukça karmaşık bir şekilde düzenlenmiş olması ve uzlaştırma kurumunun esas itibariyle soruşturma evresinde uygulanması planlanan bir kurum olması nedeniyle kovuşturma evresine ilişkin ise sadece soruşturma evresindeki hükümlere atıf yapılmakla yetinilmesi büyük bir eksikliklerdir. Zira, uygulamaya yön verme kabiliyetine sahip ve uzlaştırma uygulayıcılarını denetleyen mahkemelerin, önlerindeki uzlaştırmaya tabi olan davalarda, yeknesak kararlar verememeleri dikkate değer bir sorundur. Uzlaştırma işlemlerinde denetim makamında olan hâkimin, soruşturma evresindeki uygulamalara da yol gösterecek olan kovuşturma evresinde uzlaştırma işlemlerinin denetiminde ve sonucunda verilecek kararlarda belirsizlik içerisinde bırakılması, uzlaştırma kurumuna duyulan güveni sarsacak niteliktedir. Kanımca, kanunda yapılacak bir değişiklik ile edimin defaten değil de belirli bir süreye bağlı şekilde yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, taksidde bağlanması veya süreklilik arz etmesi hâlinde, muhakeme şartının yerine getirilmesinin beklenilmesi amacıyla mahkeme tarafından durma kararı verilmesi gerekmektedir. Anılan edimin yerine getirilmesi söz konusu olmadığı takdirde, yargılamaya uzlaşma sağlanamadığı hallerde olduğu gibi devam edilecektir. Edimin yerine getirilmesinde de uzlaşmanın sağlanması sonucu düşme kararı verilecektir. Ancak, şu anki düzenleme ile uygulamada çıkabilecek sorunlara zemin hazırlanmış olmaktadır.

6763 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile yapılan değişiklik sonrası Cumhuriyet savcısı ve hâkimin yerine, bağımsız bir uzlaştırmacının kontrolünde uzlaştırma işlemlerinin yapılması, oldukça doğru bir düzenlemedir. Uzlaştırma kurumu, yargının iş yükünü azaltıcı, toplumsal barışın tesisine hizmet eden alternatif bir uyuşmazlık çözüm yoludur. Ayrıca, daha az ceza tayini gerektiren kanunlarda belirli suçlar hakkında öngörülmuş ve tarafların özgür iradelerini kullanarak aralarında uyuşmazlıkları, uzlaştırmacı sıfatındaki üçüncü bir kişinin pasif yönlendirmesi ile müzakere etmelerini sağlayan bir kurumdur. Failin, topluma kazandırılmasının yanı sıra, mağdurun zararının tazminini sağlayabilen bir

kurum olması nedeniyle uzlaştırma kurumu, toplum bakımından da oldukça faydalı olduğu kadar, ceza muhakemesinin işlerliği yönünden de yararlıdır.

Uzlaştırma kurumunun işlerliğinin on yıl öncesine nazaran, ülkemizde artarak çoğalmasının nedeni ise öğretilerde yapılan yerinde eleştirilerin değerlendirilerek gerekli düzenlemelerin ve uygulamaların yapılmasıdır. Özellikle, çeşitli kitapçık ve afişler ile uzlaştırma kurumunun tanıtılmaya çalışılması, uzlaştırma kurumunun kapsamının genişletilmesi, uzlaştırma bürolarının kurularak başlarına uzlaştırma savcılarının getirilmesi, yazılı ve görsel medyada uzlaştırma kurumunun tanıtımının yapılması, mahkeme ve savcılık makamlarından ayrı, bağımsız uzlaştırmacıların sayı ve niteliklerinin artırılmaya çalışılması gibi eksikliklerin giderilmesi ile oldukça hızlı bir ilerleyiş sağlanmıştır. Ancak, mukayeseli hukuk nazara alındığında ise hukuki açıdan nitelik ve nicelik olarak düzenlemelerin yetersizlik sebepleri, ayrıca sorgulanmalı ve tüm eksiklikler giderilmeye çalışılmalıdır. Kanımca, alternatif uyuşmazlık çözüm yolu olan uzlaştırma kurumunun ayrı bir birim altında uygulanması sağlanarak Cumhuriyet savcılıkları ile birlikte ya da müstakil olarak adliyelerin dışına çıkarılması, yapılması gereken en önemli değişiklik olacaktır. Aynı suç çeşidi hakkında aynı şüpheli veya sanığın tekrar tekrar uzlaşma yoluna gidebilmesinin, belirli şartlar altında sınırlandırılmasına yönelik düzenleme yapılması gerektiği düşünmekteyim. Uzlaşma öncesi, soğuma süresi olarak belirli bir süre uzlaşma yapılmaması öngörüldüğü gibi uzlaşma öncesi uzlaştırma kurumu hakkında, gerekli bilgilendirmelerin yapılabildiği kısa bir aşamanın getirilmesinin de uygun olacağı kasındayım. Tarafların ilk defa adli bir iş ile ilgili olarak resmi kurumlarla karşılaşmaları durumunda, içerisine düşecekleri tedirgin ruh halini bertaraf edebilecek, uzlaştırmacıdan ayrı ve öncesinde uzlaştırma kurumunu kurumsal bir anlayışla tanıttık, yararlarından ve avantajlarından bahsedecek, yaşanan olayın duygusallığından uzaklaştıracak kısa bir aşamanın da kurulması gerektiği kanısındayım. Uzlaştırma kurumunun uzlaştırma işlem ve aşamalarına tahsis edilmiş ayrı binalarda yerine getirilmesi, bu kuruma ilişkin saygıyı ve güveni artıracığı gibi uygulamacılar bakımından da uzlaşma sağlama aşamalarına, olumlu katkı sağlayacak ortamın temini bakımından önemli olduğunu düşünmekteyim. Uygulamada uzlaştırma sürecinde taraflara ulaşılması, uzlaştırma teklifi, müzakereler ve sonuç olarak da uzlaştırma raporu hazırlanması işlemleri profesyonel yaklaşımlarla yapılmaktan oldukça uzaktır. Uzlaştırma müzakereleri için uygun yer temini sorunu, taraflara ulaşılma sorunu ve tarafları uzlaştırmacıya dahi güven sağlamasına ikna etmedeki güçlükler sıralandığında; uzlaştırmacıların bir çok işlemi alelacele ve

gelişigüzel yapmalarını doğal karşılamak gerekmektedir. Ancak, tüm bu olumsuzluklara rağmen uzlaştırmacı ve uzlaşma müzakerelerinin giderek olumlu sonuçlanması sayısındaki artışlar, uzlaştırma kurumunun geleceği açısından önemlidir. Uzlaştırma teklifi, müzakereler ve sonuç olarak da uzlaştırma raporu hazırlanması işlemleri, günümüzde olduğu gibi neredeyse aynı anda yapılmak yerine, ayrı uzlaştırma binalarında ayrı aşamalar halinde kanuna uygun olarak yapılmalıdır. Bazı suçlarla sınırlı olarak vekâletnamesinde özel yetki bulunduran ve açık muvafakatleri alınan tarafların müdafilerine, uzlaştırma tekliflerinin yapılabilmesinin ve uzlaştırma tekliflerini kabul ya da ret hakkı tanınmasının, uzlaştırma kurumunun doğasına daha uygun olacağını düşünmekteyim. Böylece hem uzlaştırma işlemlerinin daha da hızlandırılması hem de özellikle mağdur ya da suçtan zarar gören tarafın suç fiili sonrası belki hiç bozulmayan günlük hayat akışının gereksiz prosedürler ile sekteye uğramaması sağlanmış olacaktır.

Kanımcıca, uzlaştırma kurumunun daha çok uygulanabilir olması ve toplum nezdinde daha çok benimsenmesi için kanunlarda gerekli değişikliklerin yapılması, uzlaştırma kurumunun soruşturma ve kovuşturma evreleri olarak ayrı ayrı ve daha ölçülü şekilde kanun yapım sistematığına uygun olarak tamamen yenilenecek düzenlenmesi, uzlaştırma kurumunun uygulanacağı alanların, adliyelerden ayrılması ve daha kurumsal olarak ele alınması gerekmektedir. Uzlaştırma kurumunun uygulanmasının basitleştirilmesi ve uygulamacıların bu bağlamda, eğitime tabi tutulması da ayrıca gerekmektedir. Uzlaştırmacıların niceliği kadar niteliklerinin de artırılması amacıyla gerekli eğitimlerin verilmesi ve uzlaştırmacı listelerinden süreli yasaklama ya da listeden çıkarma şeklinde, mahkemelere doğrudan yetki verilmesinin uygun olduğunu düşünmekteyim. Uzlaştırma kurumunun her ne kadar daha az ceza gerektirmesi nedeniyle daha küçük oldukları kabul edilen suçlar için getirildiği söylenebilirse de uygulamada, sayı itibarıyla oldukça fazla işlenen suç tiplerini karşıladığı görülmektedir. Bu durumda, toplumun adalet inancının tam manasıyla tatmin edilebilmesi için uzlaştırma kurumuna verilen önemin daha da artırılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- Aertsen, I. / Dünkel F. (2015). “Belgium” in Adélaïde Vanhove / Giulia Melotti (eds.), **European Research on Restorative Juvenile Justice – Volume I: Research and Selection of the Most Effective Juvenile Restorative Justice Practices in Europe: Snapshots from 28 EU Member States**. International Juvenile Justice Observatory.
- Akbulut, B. / Aksan, M. (2019). **Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma**. Seçkin Yayınları.
- Arslan Ç. “Uzlaştırma Süreci”, (2021). **Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Kitabı**. Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı, Ankara ACİK İş Yurdu Müdürlüğü Matbaa Atölyesi.
- Aşkın, U. / Topuz, V. / Bilge, B. (2021). **Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma**. Adalet Yayınevi.
- Avcı, M. (2018). **Osmanlı Ceza Hukuku II Özel Hükümler**. Adalet Yayınevi.
- Balcı, F. / Öztürk, S. (2019). **Hüküm Kurma ve Cezanın Belirlenmesi**. Adalet Yayınevi.
- Barberan, J. M. (2005). “Juvenile Penal Mediation In Spain: The Experience In Catalonia”, in Anna Mestitz/Simona Ghetti (eds.) **Victim-Offender Mediation with Youth Offenders in Europe, An Overview and Comparison of 15 Countries**. Springer.
- Beccaria, C. (2016). **Suçlar ve Cezalar Hakkında**, (Çev. Sami Selçuk). İmge Kitabevi.
- Centel, N. / Zafer, H.(2019). **Ceza Muhakemesi Hukuku**. Beta Yayınevi.
- Dandurand, Y. / Griffiths, C. T. (2006). **Handbook on Restorative Justice Programmes**. United Nations Publication, New York. https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Handbook_on_Restorative_Justice_Programmes.pdf , e.t. 30.09.2021.
- Değirmenci, O. (2021). “Ceza Adaleti, Ceza Adaleti Türleri, Onarıcı Adalet Kavramı, Tarihsel Gelişim ve Onarıcı Adalet Uygulamaları”, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kitabı**. Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı Yayınları.
- Değirmenci, O. (2021). **Onarıcı Adalet Uygulaması Olarak Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma**. Seçkin Yayınları.

- Doak, J. (2015). “England and Wales” in Adélaïde Vanhove/Giulia Melotti (eds.), **European Research on Restorative Juvenile Justice – Volume I: Research and Selection of the Most Effective Juvenile Restorative Justice Practices in Europe: Snapshots from 28 EU Member States**. International Juvenile Justice Observatory.
- Duttge, G. / Ünver, Y. (2021). **Ceza Muhakemesi Hukukunun Güncel Sorunları**. Seçkin Yayınları.
- Dünkel, F. / Grzywa-Holten, J. / Horsfield, P. / Păroşanu, A. (2015). “Restorative Justice and Juvenile Offenders in Europe – Comparative Overview” in Adélaïde Vanhove/Giulia Melotti (eds.), **European Research on Restorative Juvenile Justice – Volume I: Research and Selection of the Most Effective Juvenile Restorative Justice Practices in Europe: Snapshots from 28 EU Member States**. International Juvenile Justice Observatory.
- Erdener, Y. (2007). **CMK Avukatının ve Uzlaşma Avukatının Başvuru Kitabı**. Beta Yayınları.
- Eryılmaz, M. B. (2012). **Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri**. Seçkin Yayınları.
- Gombots, R. / Pelikan, C. (2015). “Austria” in Adélaïde Vanhove/Giulia Melotti (eds.), **European Research on Restorative Juvenile Justice – Volume I: Research and Selection of the Most Effective Juvenile Restorative Justice Practices in Europe: Snapshots from 28 EU Member States**. International Juvenile Justice Observatory.
- Groenhuisen, M. (2000). Victim-Offender Mediation: Legal and Procedural Safeguard: Experiments and Legislation in Some European Jurisdictions. **The European Forum for Victim-Offender Mediation and Restorative Justice (ed.)**. **Victim-Offender Mediation in Europe**.
- Horozgil, D. (2017). **Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması**. Savaş Yayınevi.
- İpek, Ali İ. / Parlak, E. (2011). **Mevzuatta Yapılan En Son Değişiklikler İle Ceza Muhakemesinde Uzlaşma**. Adalet Yayın Evi.
- Jahic, G. / Yeşiladalı, B. (2008). **Onarıcı Adalet, Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları: Türkiye ve Avrupa Bakışı**. Maraton Dizgievi.
- Kezer, A. (2020). **80 Soru ve Yanıtta Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması (HAGB) Güncel Yargıtay İçtihatları Işığında**. Adalet Yayınevi.
- Kunter, N./ Yenisey, F. / Nuhoglu, A. (2010). **Ceza Muhakemesi Hukuku**. Beta Yayınları.
- Lemonne, A. / Vanfraechem, I., (2005). “Victim-Offender Mediation for Juveniles in Belgium” in Anna Mestitz/Simona Ghetti (eds.), **Victim-Offender Mediation with**

- Youth Offenders in Europe: An overview and comparison of 15 countries.** Springer. https://www.researchgate.net/publication/226415868_Victim-Offender_Mediation_for_Juveniles_in_Belgium, e.t. 30.09.2021.
- Messmer, H. (1992). "Victim-Offender Mediation İn Germany", **Making Amends. Mediation and Reparation in Criminal Justice.** Routledge Publication. [\(PDF\) Victim-offender mediation in Germany \(researchgate.net\)](#), e.t. 30.09.2021.
- Mestitz, A. / Ghetti, S. (2005). "Victim-Offender Mediation And Youth Offenders: The Italian Experience", **Victim-Offender Mediation with Youth Offenders in Europe, An Overview and Comparison of 15 Countries.** Springer.
- Özbek M. S. (2018). "Soruşturma Evresinde Uzlaştırma Usulü". **Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı.** Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı Yayınları.
- Özbek, M. S. (2009). **Alternatif Uyuşmazlık Çözümü.** Yetkin Yayınları.
- Özbek, M. S. / Yerdelen, E. / Boz, B. / Yılmaz, B.A. / Altuntaş, Ş. / Erdem, D.Ö. (2018). **Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma.** Adalet Yayınevi.
- Özbek, V. Ö. / Kanbur M. N. / Doğan, K. / Bacaksız, P. / Tepe, İ. (2012). **Ceza Muhakemesi Hukuku.** Seçkin Yayınları.
- Özgenç, İ. (2008). **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler.** Seçkin Yayınları.
- Özgenç, N. B. (2015). **Türk Hukukunda ve Mukayeseli Hukukta Uzlaşma.** Legal Yayınları.
- Öztürk, B. (2012). **Nazari Ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku.** Seçkin Yayınları.
- Öztürk, B. / Tezcan, D. / Erdem, M. R. / Sırma Gezer, Ö. / Saygılar Kırıt, Y.F. / Alan Akcan, E. / Özaydın, Ö. / Erden Tütüncü, E. / Altıok Vıllemın, D. / Tok, M.C. (2020). **Nazari Ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku.** Seçkin Yayınları.
- Schroeder, F.-C / Verrel, T. (Çeviren: Salih Oktar). (2019). **Ceza Muhakemesi Hukuku.** Yetkin Yayınları.
- Selçuk, S. (2015). **Eski Çağlarda Suç Hukuku.** Ankara Üniversitesi Yayınları. http://repository.bilkent.edu.tr/bitstream/handle/11693/48906/Eski_%C3%A7a%C4%9Flarda_su%C3%A7_hukuku.pdf, e.t. 10.09.2021.
- Sezer, A. (2010). **Öğreti Ve Uygulamada Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma.** Adalet Yayınevi.
- Sözuer A. (2021). **Ceza Muhakemesi Ve İnfaz Hukuku.** İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi yayınları.

http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/adalet_ao/cezamuhakemesivih.pdf , e.t.

10.09.2021.

Şahin, C. (2011). **Ceza Muhakemesi Hukuku I**. Seçkin Yayınları.

Tan, H. (2020). **Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma**. Seçkin Yayınları.

Temiz Gül, Y. (2021). **Ceza Hukukunda Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları**. Adalet Yayınevi.

Toroslu, N. / Feyzioğlu, M. (2012). **Ceza Muhakemesi Hukuku**. Savaş Yayınları.

Umbreit, M. S. / Greenwood, J. (2000). **Guidelines for Victim-Sensitive Victim-Offender Mediation: Restorative Justice Through Dialogue**. Office for Victims of Crime Publications.

Umbreit, M. S. / Greenwood, J. / Fercello, C. / Umbreit, J. (2000). **National Survey of Victim-Offender Mediation Programs in the United States**. Office for Victims of Crime Publications.

Ünver, Y./Hakeri, H. (2012). **Ceza Muhakemesi Hukuku**. Adalet Yayın Evi, 5. Baskı.

Varfi, T./Parmentier, S./Aertsen, I. (2014). **Developing judicial training for restorative justice: Towards a European approach. Final Research Report**. https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/10/19/Developing-judicial-training-for-restorative-justice-Final-research-report_300115_.pdf, e.t. 30.09.2021.

Yargıtay 4. Ceza Dairesi Ceza Ve Ceza Muhakemesi Hukuku Meslek İçi Eğitim Notları. (2013), Türkiye Adalet Akademisi Yayınları.

Yaşar, O./Gökcan, H. T./Artuç, M. (2010). **Yorumlu Ve Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**. Adalet Yayınevi.

Yenisey, F./Nuhoglu, A. (2020). **Ceza Muhakemesi Hukuku**. Seçkin Yayınları.

Yerdelen, E. (2018). “Soruşturma Evresinde Uzlaştırma Usulü”. **Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı**. Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı Yayınları.

Yerdelen, E. (2021). “Soruşturma Evresinde Uzlaştırma Usulü”. **Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Kitabı**. Ankara ACİK İş Yurdu Müdürlüğü Matbaa Atölyesi.

Zehr, H. (2002). **The Little Book of Restorative Justice**. Intercourse, PA: Good Books.

TEZLER

- Aközec, E. (2016). Türk Ceza Adalet Sisteminde Uzlaşma Kurumu [**Yüksek Lisans tezi**, Uludağ Üniversitesi]
- Ayata Özyiğit, Ö. (2009). Türkiye’de Uzlaşma Kurumu’nun Yasal Çerçevesinin Ve Uygulamasının Onarıcı Adalet Prensipleri İle Değerlendirilmesi [**Yüksek Lisans tezi**, İstanbul Bilgi Üniversitesi]
- Candide, Ş. (2009). Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma [**Yüksek Lisans tezi**, Dokuz Eylül Üniversitesi]
- Gümüşel, E. (2007). Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma Kurumu, Uzlaştırma [**Yüksek Lisans tezi**, İstanbul Üniversitesi]
- Güngör, M. (2019). Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma [**Yüksek Lisans tezi**, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi]
- Köse, S. (2012). Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma Kurumu [**Yüksek Lisans tezi**, Çankaya Üniversitesi]
- Tekin, E. (2010). Türk Ceza Adalet Sisteminde Mağdur – Fail Arabuluculuğu: Uzlaşma Kurumunun Yasal Analizi [**Yüksek Lisans tezi**, İstanbul Bilgi Üniversitesi]
- Tunç, N. (2010). Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma [**Yüksek Lisans tezi**, Bilecik Üniversitesi]

MAKALELER

- Aertsen Ivo & Willemsens Jolien, “The European Forum For Victim–Offender Mediation And Restorative Justice”, **European Journal on Criminal Policy and Research**, Kluwer Academic Publishers, S. 9, Netherlands 2001.
- Alan Akcan Esra, “Ceza Hukukunda Mağdurun Korunmasına Yönelik Düzenlemeler”, Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ’e Armağan, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 16, S. 2014, 2015.
- Avcı Mustafa, “Osmanlı Ceza Muhakemesinde Sulh (Uzlaşma)”, **SÜHFD**, C: 25, S.1, 2017.
- Baytemir Kontacı Burcu, “Çocuklar Bakımından Uzlaştırma: Farklı Yararlar Arasında Bir Denge Arayışı”, **Ankara Üni. Hukuk Fak. Dergisi**, C: 69, S. 4, 2020. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1533192>, e.t. 12.09.2021.

- Berzins Andrejs / Lindsay Mac, Sunum; V.O.M Semineri (Victim and Offender Mediation), Ankara 2008.
<https://uzlasma.adalet.gov.tr/doc/ihtiyac/uzmansnm/vomank.pdf>, e.t. 12.09.2021.
- Castillo Mercedes Matás / Méndez Inmaculada / Esteban Cecilia Ruiz / Soto Gloria, “Restorative Justice Education from Intrajudicial Criminal Mediation Associated Factors”, **European Journal of Investigation in Health, Psychology and Education**, S. 11, 2021.
- Crawford Adam, “Justice De Proximité – The Growth Of ‘Houses Of Justice’ And Victim/Offender Mediation In France: A Very Unfrench Legal Response?”, **Social&Legal Studies**, SAGE Publications, C: 9, S.1, London 2000.
https://www.researchgate.net/publication/249692282_Justice_De_Proximite_-_The_Growth_of_'Houses_of_Justice'_and_VictimOffender_Mediation_in_France_A_Very_Unfrench_Legal_Response, e.t. 18.09.2021.
- Çakır Kerim, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Gizliliğin İhlali Suçu Ve Ceza Muhakemesi Hukuku İle İlişkisi”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, C: 18, S. 1, 2012.
- Çetin Soner H., “Ceza Muhakemesi Kanunda Uzlaşma (CMK m. 253, 254, 255)”, **TBB Dergisi**, S. 82, 2009.
- Çolak Halûk, “Yeni Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu’nda Cezai Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolu Olarak; Uzlaşma (Mediation)”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 63, 2006.
- Dhami Mandeep K.,”Offer and Acceptance of Apology in Victim Offender Mediation”, **Critical Criminology**, C: 20, S. 1, 2012.
- Ekici Şahin Meral / Yemenici Kürşat, “6763 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler Işığında Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma”, **ERÜHFD**, C: 13, S.1, 2018.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/eruhfd/issue/37046/425593>, e.t. 10.11.2021.
- Eriş Uğur, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Ve Uzlaştırma Eğitimi”, **TBB Dergisi**, S. 137, 2018.
- Gökalp Özge Tuçe, Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma, **Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi**, C: 5, S.1, 2013. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hiad/issue/7653/100181>, e.t. 10.10.2021. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hiad/issue/7653/100181>, e.t. 10.10.2021.
- Gözler Kemal, "Tabiî Hukuk ve Hukukî Pozitivizme Göre Adalet Kavramı", **Muhafazakâr Düşünce Dergisi**, Yıl 4, S. 15, 2008.
<https://www.anayasa.gen.tr/adalet.htm>, e.t. 03.06.2021.

- Güriz Adnan, “Adalet Kavramı”, **Anayasa Yargısı Dergisi**, AYM yayınları, C.7, Ankara 1990. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/muhafazakar/issue/55767/763087>, e.t. 10.10.2021.
- Jonas-van Dijk Jiska / Zebel Sven / Claessen Jacques / Nelen Hans, “Victim–Offender Mediation and Reduced Reoffending: Gauging the Self-Selection Bias”, **Crime&Delinquency Journal**, C: 66, S. 6, 2020.
- Kaplan Mahmut, “Onarıcı Adalet Ve Türk Ceza Hukukuna Yansımaları”, **Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C: 5, S. 1, 2015.
- Karakaş Doğan Fatma, “Suçtan Doğan Mağduriyetin Devlet Tarafından Giderilmesi Ve Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısı”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 95, 2011. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2011-95-724> , e.t. 10.09.2021.
- Karakaş Doğan Fatma, “Uluslararası Düzenlemeler Işığında Mağdur Haklarının ve Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısının Değerlendirilmesi”, Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, C:19, S. 2, 2013.
- Ketizmen Muammer, “Uzlaşmanın Sirayet Etmezliği İlkesinin Sonucu Olarak Mağdurun Yargılanacak Kişiyi Seçebilme Yetkisi”, **Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 2, Sayı 1, 2012.
- Kulesza Cezary / Kuźelewski Dariusz, “Victim-offender Mediation as an Alternative to the Criminal Justice System in Poland”, **Temida**, C: 21, S. 1, 2018.
- Kury Helmut & Kuhlmann Annette, “Mediation in Germany and Other Western Countries”, **Kriminologijos Studijos**, C: 4, 2016.
- Küçük Adnan, “Adalet Kavramı ve Adalet İlişkin Bazı Teoriler”, **Muhafazakar Düşünce Dergisi**, Yıl 4, S. 15, 2008.
- Öner Mehmet Zülfü, “İngiltere Hukukunda Nefret Suçları”, **TBB Dergisi**, 2016.
- Öntan Yaprak, “Kovuşturma Evresinde Uzlaşmanın Sonucu Olarak Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararı Verilmesinin Yerindeliği”, **İNÜHFD**, C: 9, S.1, 2018. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/inuhfd/issue/33699/380000>, e.t. 10.09.2021.
- Özbek, M. S., “Ceza Muhakemesi Kanununda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usûl Ve Esasları”, **AÜHFD**, C: 56, Sa. 4, 2007.

- Radbruch Gustav, Hukuk Kavramı, (Çev. Melike Belkıs Aydın), **Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C: 1, S. 2, 2015. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/andhd/issue/56710/791782> , e.t. 10.10.2021.
- Reimund Mary Ellen, “Confidentiality in Victim Offender Mediation: A False Promise”, **Journal of Dispute Resolution**, C: 2, 2004.
- Romualdi Giuliana, “Problem-Solving Justice and Alternative Dispute Resolution in the Italian Legal Context”, **Utrecht Law Review**, C: 14, S. 3, 2018. [Problem-Solving Justice and Alternative Dispute Resolution in the Italian Legal Context \(utrechtlawreview.org\)](https://www.utrechtlawreview.org) , e.t. 30.09.2021.
- Shenk Alyssa H., “Victim-Offender Mediation: The Road to Repairing Hate Crime Injustice”, **Ohio State Journal On Dispute Resolution**, C: 17, S. 1, 2001. https://kb.osu.edu/bitstream/handle/1811/87120/1/OSJDR_V17N1_185.pdf, e.t. 30.09.2021.
- Taş Burak, “Ceza Muhakemesi Hukukunda İddianamenin Kabulü, Tensip Zaptı Ve İlk Duruşma”, **İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 6, S. 2, 2020, s. 292.
- Trenczek Thomas, “Victim-Offender Mediation in Germany – ADR Under the Shadow of the Criminal Law?”, **Bond Law Review**, C: 13, S. 2, 2001.
- Umbreit Mark S., “Mediation of Victim Offender Conflict”, **Journal Of Dispute Resolution**, C: 1988, S. 5. ["Umbreit: Mediation of Victim Offender Conflict " by Mark S. Umbreit \(missouri.edu\)](https://www.missouri.edu) , e.t. 28.09.2021.
- Uslu Ferhat, “Çağdaş Ceza Adaleti İçinde Mağdur”, **Ankara Barosu Dergisi**, S. 4, 2013.
- Vuslat Şahin Münevver İlay, “Şikâyet Kurumu, Takibi Şikâyete Bağlı Suçlar”, **Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)**, C. 5, S. 1, 2019.

İNTERNET KAYNAKLARI

- <https://adlisicil.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/adl-istatistikler-yayin-arsivi>
- <https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/7122018114706uzlastirma-ve-uzlasma-edimleri.pdf>
- <https://emu.edu/faculty-staff/?show=zehrh>
- <https://islamansiklopedisi.org.tr/esir>
- <https://mgm.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/12112019144700MA%C4%9EDUR%20HAKLARI%20KANUN%20TASARISI.pdf>
- <https://sozluk.gov.tr/>
- <https://uzlasma.adalet.gov.tr/doc/ihtiyac/uzmansnm/vomank.pdf>
- <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/sehit-annesi-kendisine-hakaret-eden-otobus-soforunu-affetti/1108211>
- <https://www.anayasa.gov.tr/media/3664/cmrec198718trcriminaljustice.pdf>
- https://www.ntv.com.tr/turkiye/boyle-ceza-gorulmedi,PTad_eg04kCqY5nCW6CjfA
- <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/independencejudiciary.aspx>
- <https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/tr/content/27-birlesmis-milletler-diger-belgeler/>
- <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss664m.htm>
- <https://www.coe.int/en/web/enter/the-recommendation>

YARGI KARARLARI

- T.C. Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankası, *Hüseyin Cem Arıkan (2)*, B. No: 2017/16565, 11.03.2021. <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2017/16565>
- T.C. Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankası, *Özer Yılmaz ve Ahmet Yılmaz*, B. No: 2013/2146, 07.05.2015. <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2013/2146>
- Yrg. 2. C.D.'nin 04.10.2021 Tarihli, 2020/10509 Esas ve 2021/15712 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. 2. C.D.'nin 04.10.2021 Tarihli, 2020/14492 Esas ve 2021/15763 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. 2. C.D.'nin 04.10.2021 Tarihli, 2020/14606 Esas ve 2021/15760 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. 2. C.D.'nin 04.10.2021 Tarihli, 2021/13137 Esas ve 2021/15764 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. 2. C.D.'nin 27.09.2021 Tarihli, 2021/3000 Esas ve 2021/15158 Karar Sayılı İlamı.

- Yrg. 2. C.D.'nin 27.10.2021 Tarihli, 2021/7687 Esas ve 2021/17785 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. 2. C.D.'nin 28.09.2021 Tarihli, 2021/15345 Esas ve 2021/15285 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg 4. C.D.'nin 30.03.2017 Tarihli, 2015/21521 Esas ve 2017/10064 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. 4. C.D.'nin 04.10.2021 Tarihli, 2019/1527 Esas ve 2021/23222 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. 4. C.D.'nin 04.10.2021 Tarihli, 2019/1768 Esas ve 2021/23221 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. 4. C.D.'nin 04.10.2021 Tarihli, 2019/2529 Esas ve 2021/23232 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. 4. C.D.'nin 04/10/2021 Tarihli, 2019/1339 Esas ve 2021/23233 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. 4. C.D.'nin 05.10.2021 Tarihli, 2019/3457 Esas ve 2021/23428 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. 4. C.D.'nin 13.07.2017 Tarihli, 2017/18093 Esas ve 2017/19362 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. 4. C.D.'nin 15.12.2017 Tarihli, 2017/19259 Esas ve 2017/28186 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. 4. C.D.'nin 17.05.2021 Tarihli, 2018/909 Esas ve 2021/13678 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. 4. C.D.'nin 29.09.2021 Tarihli, 2019/1258 Esas ve 2021/23008 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. 4. C.D.'nin 30.09.2021 Tarihli, 2019/1662 Esas ve 2021/23097 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. 4. C.D.'nin 30.09.2021 Tarihli, 2019/1860 Esas ve 2021/23094 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. 4. C.D.'nin 30.09.2021 Tarihli, 2021/26950 Esas ve 2021/23190 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. 5. C.D.'nin 12.05.2010 Tarihli, 2006/5506 Esas ve 2010/3539 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. 6. C.D.'nin 04.10.2021 Tarihli, 2021/1418 Esas ve 2021/14742 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. 6. C.D.'nin 07.10.2021 Tarihli, 2021/1035 Esas ve 2021/15251 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. 6. C.D.'nin 09.11.2006 Tarihli, 2006/1942 Esas ve 2006/11060 Karar sayılı ilamı.
- Yrg. 6. C.D.'nin 13.10.2021 Tarihli, 2021/1073 Esas ve 2021/15468 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. 6. C.D.'nin 14.10.2021 Tarihli, 2021/1594 Esas ve 2021/15627 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. 6. C.D.'nin 22.09.2021 Tarihli, 2021/22 Esas ve 2021/14033 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. 6. C.D.'nin 29.09.2021 Tarihli, 2020/11612 Esas ve 2021/14519 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. 6. C.D.'nin 29.09.2021 Tarihli, 2021/830 Esas ve 2021/14709 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. 6. C.D.'nin 30.09.2021 Tarihli, 2021/20164 Esas ve 2021/14601 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. 6. C.D.'nin 30.09.2021 Tarihli, 2021/788 Esas ve 2021/14635 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. 7. C.D.'nin 26.10.2021 Tarihli, 2019/5384 Esas ve 2021/13516 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. 8. C.D.'nin 01.11.2021 Tarihli, 2021/6797 Esas ve 2021/20008 Karar Sayılı İlamı.

- Yrg. 8. C.D.'nin 04.10.2021 Tarihli, 2019/4932 Esas ve 2021/18536 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. 8. C.D.'nin 10.02.2021 Tarihli, 2020/4575 Esas ve 2021/2006 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. 8. C.D.'nin 10.12.2019 Tarihli, 2019/10293 Esas ve 2019/14602 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. 8. C.D.'nin 26.02.2018 Tarihli, 2017/13852 Esas ve 2018/1956 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. 10. C.D.'nin 22.06.2021 Tarihli, 2020/21131 Esas ve 2021/7959 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. 11. C.D.'nin 21.10.2021 Tarihli, 2019/7396 Esas ve 2021/8909 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. 11. C.D.'nin 28.09.2021 Tarihli, 2021/34082 Esas ve 2021/7338 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. 12. C.D.'nin 11.03.2020 Tarihli, 2019/5588 Esas ve 2020/2684 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. 12. C.D.'nin 22.09.2021 Tarihli, 2020/4492 Esas ve 2021/6106 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. 12. C.D.'nin 29.09.2021 Tarihli, 2020/3063 Esas ve 2021/6367 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. 18. C.D.'nin 13/09/2017 Tarihli, 2015/38811 Esas ve 2017/8922 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. 19. C.D.'nin 5.11.2018 Tarihli, 2018/5167 Esas ve 2018/11358 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. C. Gnl. Krl'nin 08.06.2020 Tarihli, 2017/15-1184 Esas ve 2021/257 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. C. Gnl. Krl'nin 09.06.2020 Tarihli, 2018/6-486 Esas ve 2020/276 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. C. Gnl. Krl'nin 25.06.2020 Tarihli, 2017/4-932 Esas ve 2020/322 Karar Sayılı İlamı.
- Yrg. C. Gnl. Krl'nun 08.12.2020 Tarihli, 2017/15-592 Esas ve 2020/505 Karar Sayılı İlamı.
- Diyarbakır BAM. 8. C. Dai'nin 04.10.2021 Tarihli, 2021/1139 E., 2021/1141 K. Sayılı İlamı. UYAP, e.t. 25.10.2021.
- Ankara BAM. 11. C. Dai'nin 04.10.2017 Tarihli, 2017/463 E., 2017/576 K. Sayılı İlamı. UYAP, e.t. 25.10.2021.
- Kayseri BAM. 8. C. Dai'nin 25.06.2020 Tarihli, 2020/412 E., 2020/402 K. Sayılı İlamı. UYAP, e.t. 25.10.2021.
- Adana 13. Ağır Ceza Mahkemesinin 15.03.2021 Tarihli, 2020/93 Esas ve 2020/176 Karar Sayılı ilamı. UYAP, e.t. 30.11.2021.
- Adana 13. Ağır Ceza Mahkemesinin 18.05.2021 Tarihli, 2019/302 Esas ve 2021/190 Karar sayılı ilamı. UYAP, e.t. 30.11.2021.

Adana 13. Ağır Ceza Mahkemesinin 03.06.2021 Tarihli, 2019/270 Esas ve 2021/208 Karar Sayılı ilamı. UYAP, e.t. 30.11.2021.

Adana 13. Ağır Ceza Mahkemesinin 22.06.2021 Tarihli, 2021/38 Esas ve 2021/234 Karar ilamı. UYAP, e.t. 30.11.2021.

Adana 13. Ağır Ceza Mahkemesinin 08.07.2021 Tarihli, 2021/46 Esas ve 2021/264 Karar Sayılı ilamı. UYAP, e.t. 25.06.2021.

Adana 2. Sulh Ceza Hâkimliğinin 26.02.2018 tarihli 2018/1719 D.iş numaralı kararı. UYAP, e.t. 28.10.2021.

KANUN/SÖZLEŞME/YÖNETMELİK/RESMİ GAZETE

- 26.09.2004 Tarihli ve 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu, **Resmi Gazete**, 12.10.2004, Sayı: 25611.
- 7.10.2004 Tarihli ve 5235 Sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun, **Resmi Gazete**, 7.10.2004, Sayı: 25606.
- 15.07.2005 Tarihli ve 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu, **Resmi Gazete**, 15.07.2005, Sayı:25876.
- 19.12.2006 Tarihli ve 5560 Sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun, **Resmi Gazete**, 19.12.2006 , Sayı: 26381.
- 09.07.2009 5918 Sayılı Türk Ceza Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, **Resmi Gazete**, 09.07.2009 , Sayı: 27283.
- 02.12.2016 Tarihli ve 6763 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, **Resmi Gazete**, 02.12.2016, Sayı: 29906.
- Ceza Muhakemesi Uzlaştırma Yönetmeliği, **Resmi Gazete**, 05.08.2017, Sayı: 30145.
- 24.10.2019 Tarihli ve 7188 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, **Resmi Gazete**, 24.10.2019, Sayı: 30928.
- 10.06.2020 Tarihli ve 63 Sayılı Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin Sayısı : 63, **Resmi Gazete**, 10.06.2020, Sayı:31151.
- TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, **Mağdur Hakları İnceleme Raporu**, 24. Dönem 4. Yasama Yılı, 12.06.2014, s. 9.
- 2001 yılında Avrupa Birliği Konseyi tarafından alınan *Mağdurların Cezai Takibatlardaki Durumu Hakkındaki Avrupa Birliği Konseyi Çerçeve Kararı* İngilizce metni;
<https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/printficheglobal.pdf?id=19878&l=en>
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Avrupa Antlaşmaları Serisi, No.5, Sözleşmenin Türkçe metni; <https://www.yargitay.gov.tr/documents/AIHM.pdf>
- Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin R (77) 27 Sayılı Kararının İngilizce metni;
https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016804f3e59

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin R (85) 11 Sayılı Tavsiye Kararının İngilizce metni; https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016804dcca

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin R (87) 18 Sayılı Tavsiye Kararının İngilizce metni; https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016804e19f8

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin R (87) 3 Sayılı Tavsiye Kararının İngilizce metni; <https://rm.coe.int/16804f856c>

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin R (99)19 Sayılı Tavsiye Kararının İngilizce metni; https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=090000168062e02b

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin R (99)19 Sayılı Tavsiye Kararının Türkçe metni; <https://cte.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/198201915521710.pdf>

Şiddet Suçu Mağdurlarının Zararlarının Giderilmesine Yönelik Avrupa Sözleşmesi İngilizce metni; <https://rm.coe.int/1680079751>

EKLER

EK- A: Tez Etik Kurulu İzini Talep Formu

T.C	
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ	
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	
TEZ / ARAŞTIRMA / ANKET / ÇALIŞMA İZİNİ / ETİK KURULU İZİNİ TALEP FORMU VE ONAY TUTANAK FORMU	
ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
T.C. NOSU	
ADI VE SOYADI	ÇAĞRI BURAK TÜRK
ÖĞRENCİ NO	20192029
TEL. NO.	
E - MAİL ADRESLERİ	
ANA BİLİM DALI	KAMU HUKUKU
HANGİ AŞAMADA OLDUĞU (DERS / TEZ)	TEZ
İSTEKDE BULUNDUĞU DÖNEME AİT DÖNEMLİK KAYDININ YAPILIP-YAPILMADIĞI	2021 / 2022 - GÜZ DÖNEMİ KAYDINI YENİLEDİM.
ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ BİLGİLER	
TEZİN KONUSU	Uzlaştırma Kurumu ve Kovuşturma Evresinde Uygulamaya İlişkin Sorunlar
TEZİN AMACI	Uzlaştırma kurumu hakkında kovuşturma evresinde uygulamaya ilişkin yaşanan ve yaşanması muhtemel sorunlar ele alınarak öğretilerdeki tartışmalar ile uygulamadaki farklılıklar karşılaştırılmış, çözüm yollarına ilişkin yeni görüşler dile getirilmiştir.
TEZİN TÜRKÇE ÖZETİ	Çalışmamızda birinci bölümde onarıcı adalet anlayışı çerçevesinde uzlaştırma kurumunun tarihi gelişimi ve hukuki niteliği, uzlaştırma kurumuna ilişkin temel ilkeler ve kavramlar üzerinde durulmaya çalışılacaktır. İkinci bölümde ise genel hatları ile Türk hukukunda uzlaştırma kurumu, mukayeseli hukukta ve uluslararası hukuk bağlamında uzlaştırma kurumunun farklı yönleri, işleyiş ve yapısı noktasında incelemelerde ve değerlendirmelerde bulunulacaktır. Üçüncü bölümde ceza muhakemesi hukukunda uzlaşma kapsamına giren suçlara değinilecek ve soruşturma evresinde uzlaşma kurumu genel hatları ile ele alınacaktır. Son olarak dördüncü bölümde uzlaşma kurumunun kovuşturma evresindeki görünümü ve uygulamada yaşanan sorunlar ele alınıp öğretilerdeki tartışmalar ile uygulamadaki farklılıklar karşılaştırılarak, çözüm yollarına ilişkin yeni görüşler dile getirilmiştir.
ARAŞTIRMA YAPILACAK OLAN SEKTÖRLER/ KURUMLARIN ADLARI	
İZİN ALINACAK OLAN KURUMA AİT BİLGİLER (KURUMUN ADI- ŞUBESİ/ MÜDÜRLÜĞÜ - İLİ - İLÇESİ)	

YAPILMAK İSTENEN ÇALIŞMANIN İZİN ALINMAK İSTENEN KURUMUN HANGİ İLÇELERİNE/ HANGİ KURUMUNA/ HANGİ BÖLÜMÜNDE/ HANGİ ALANINA/ HANGİ KONULARDA/ HANGİ GRUBA/ KİMLERE/ NE UYGULANACAĞI GİBİ AYRINTILI BİLGİLER	
UYGULANACAK OLAN ÇALIŞMAYA AİT ANKETLERİN/ ÖLÇEKLERİN BAŞLIKLARI/ HANGİ ANKETLERİN - ÖLÇELERİN UYGULANACAĞI	
EKLER (ANKETLER, ÖLÇEKLER, FORMLAR, ... V.B. GİBİ EVRAKLARIN İSİMLERİYLE BİRLİKTE KAÇ ADET/SAYFA OLDUKLARINA AİT BİLGİLER İLE AYRINTILI YAZILACAKTIR)	1) ..... (.....) Sayfa ..... Ölçeği. 2) ..... (.....) Sayfa ..... Anketi. 3) ..... (.....) Sayfa ..... Formları. 4) 4 adet (6) Sayfa Uzlaştırma Yönetmeliği Eki Formları.

ÖĞRENCİNİN ADI - SOYADI: ÇAĞRI BURAK TÜRK		ÖĞRENCİNİN İMZASI: Enstitü Müdürlüğünde kalan asıl sureti imzalıdır. TARİH: 22 / 12/ 2021				
TEZ/ ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRME SONUCU						
1. Seçilen konu Bilim ve İş Dünyasına katkı sağlayabilecektir.						
2. Anılan. KAMU HUKUKU faaliyet alanı içerisine girmektedir.						
1.TEZ DANIŞMANININ ONAYI	2.TEZ DANIŞMANININ ONAYI (VARSA)	ANA BİLİM DALI BAŞKANININ ONAYI		SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜNÜN ONAYI		
Adı - Soyadı: Mustafa Tevfik ODMAN	Adı - Soyadı:	Adı - Soyadı: Yücel ERTEKİN (Y.)		Adı - Soyadı:Murat KOÇ		
Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı:	Unvanı: Prof. Dr.		Unvanı:Doç. Dr.		
İmzası: Enstitü Müdürlüğünde kalan asıl sureti imzalıdır.	İmzası:	İmzası: Evrak onayı e-posta ile alınmıştır.		İmzası: Evrak onayı e-posta ile alınmıştır.		
.. / .. / 20...	.... / .... / 20....	Dr.Öğr. Üyesi Sami Doğru		.. / .. / 20....		
ETİK KURULU ASIL ÜYELERİNE AİT BİLGİLER						
Adı - Soyadı: Şehnaz ŞAHİNKARA KAŞ	Adı - Soyadı: Yücel ERTEKİN	Adı - Soyadı: Deniz Aynur GÜLER	Adı - Soyadı: Mustafa BAŞARAN	Adı - Soyadı: Mustafa Tevfik ODMAN	Adı - Soyadı: Hüseyin Mahir FİSUNOĞLU	Adı - Soyadı: Jülide İNÖZÜ
Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.
İmzası : Evrak onayı e-posta ile alınmıştır.	İmzası : Evrak onayı e-posta ile alınmıştır.	İmzası : Evrak onayı e-posta ile alınmıştır.	İmzası : Evrak onayı e-posta ile alınmıştır.	İmzası : Evrak onayı e-posta ile alınmıştır.	İmzası : Evrak onayı e-posta ile alınmıştır.	İmzası : Evrak onayı e-posta ile alınmıştır.
.... / ..... / 20....	.... / .. / 20....	... / .... / 20.....	.. / .... / 20.....	... / .... / 20.....	... / .... / 20.....	... / .... / 20.....
Etik Kurulu Jüri Başkanı - Asıl Üye	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi
OY BİRLİĞİ İLE		Çalışma yapılacak olan tez için uygulayacak olduğu Anketleri/Formları/Ölçekleri Çağ Üniversitesi Etik Kurulu Asıl Jüri Üyelerince İncelenmiş olup, 01 / 12 / 2021 - 31 / 12 / 2021 tarihleri arasında uygulanmak üzere gerekli izin verilmesi taraflarımızca uygundur.				
OY ÇOKLUĞU İLE						
AÇIKLAMA: BU FORM ÖĞRENCİLER TARAFINDAN HAZIRLANDIKTAN SONRA ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ SEKRETERLİĞİNE ONAYLAR ALINMAK ÜZERE TESLİM EDİLECEKTİR. AYRICA FORMDAKİ YAZI ON İKİ PUNTO OLACAK ŞEKİLDE YAZILACAKTIR.						

EK- B: Tez Etik Kurul İzin İstek Yazısı

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sayı : E-23867972-050.01.04-2100010167
Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurulu Kararı Alınması Hk.

13.12.2021

REKTÖRLÜK MAKAMINA

İlgi: 09.03.2021 tarih ve E-81570533-050.01.01-2100001828 sayılı Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu konulu yazınız.
İlgi tarihli yazınız kapsamında Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesindeki Lisansüstü Programlarda halen tez aşamasında kayıtlı olan **Çağrı Burak Türk** isimli öğrencimize ait tez evraklarının "Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Onayları" alınmak üzere Ek'te sunulmuş olduğunu arz ederim.

Doç. Dr. Murat KOÇ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Ek : 1 Adet öğrenciye ait tez evrakları listesi.

EK- C: Çağ Üniversitesi Tez Etik İzin Onay Yazısı

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : E-81570533-044-2100010281
Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurul İzni Hk.

16.12.2021

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : a) 13.12.2021 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2100010167 sayılı yazınız.
b) 09.12.2021 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2100010135 sayılı yazınız.
c) 09.12.2021 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2100010127 sayılı yazınız.

İlgi yazılarda söz konusu edilen Zeynep Yıldız Yoo, Değer Daldal, Arzu Cerci, Muhammet Emre Kurt ve Çağrı Burak Türk isimli öğrencilerimizin tez evrakları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunda incelenerek uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Ünal AY
Rektör

EK- D: Uzlaştırma Bürosuna Gönderme Kararı**EK-1****T.C.****CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI****SORUŞTURMA NO : ..... / ....****UZLAŞTIRMA BÜROSUNA GÖNDERME KARARI**

ŞİKÂyetçi :
ŞÜPHELİ :
SUÇ :
SUÇ TARİHİ :
SUÇ YERİ :
SEVK MADDELERİ :
DELİLLER :

SORUŞTURMA EVRAKI İNCELENDİ**Maddi Olay ve Delillerin Değerlendirilmesi :**

.....

Hukukî Nitelendirme;

.....

Karar:

Şüpheli hakkında isnat edilen suçun 5271 sayılı Kanununun 253 üncü maddesi uyarınca “uzlaştırma “ kapsamındaki suçlardan olması, kamu davası açılmadan önce şüpheli ile mağdurun uzlaşmak isteyip istemediklerinin teklif edilmesi ve uzlaştırma işlemlerinin takibi için dosyanın Cumhuriyet başsavcılığı **UZLAŞTIRMA BÜROSUNA GÖNDERİLMESİNE,**

Uzlaşma teklifi ve uzlaştırma işlemlerinin takibinin Uzlaştırma bürosunca yapılmasına karar verildi.

Cumhuriyet Savcısı

EK- E: Soruşturma Bürosuna İade Kararı**EK- 2****T.C.**

.....

CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI**(Uzlaştırma Bürosu)****Soruşturma No: .../...****SORUŞTURMA BÜROSUNA İADE KARARI**

ŞİKÂyetçi :
ŞÜPHELİ :
SUÇ :
SUÇ TARİHİ :
SUÇ YERİ :
SEVK MADDELERİ :
DELİLLER :

SORUŞTURMA EVRAKI İNCELENDİ

.... Soruşturma bürosunun .../.../2.... tarihli kararıyla yapılan soruşturma sonucunda hakkında kamu davası açılması için yeterli şüphe olduğu değerlendirilen şüpheliye ait soruşturma dosyası uzlaşma teklifi ve uzlaştırma işlemleri için büromuza gönderilmiş ise de;

a) Gönderme kararında kabul edilen olayın uzlaşma kapsamındaki suçlardan olmadığı ve uzlaşma kapsamı dışındaki 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun ..... maddesindeki .....suçu oluşturduğu,

b) İncelenen dosya içeriğine göre şüpheli hakkında kamu davası açılması için yeterli şüphenin tespitine yönelik mutlak delil niteliğindeki ..... deliller toplanmadan dosyanın büromuza gönderildiği,

c) .....

Anlaşıldığından, soruşturma dosyası yazımız ekinde gönderilmiştir.

Bilgi ve gereği arz olunur.

Cumhuriyet Savcısı

EK- F: Uzlaştırma Raporu Örneği

UZLAŞTIRMA RAPORU ÖRNEĞİ		EK-3
Uzlaştırma No	:	
Cumhuriyet Bassavcılığı Soruşturma No	:	
Mahkeme Esas No	:	
Uzlaştırma konusu suç / suçlar	:	
Uzlaştırmacının	:	
Adı ve Soyadı	:	
Sicil Numarası	:	
İletişim Adresi	:	
Görevlendirme tarihi	:	
Dosya içindeki belgelerin birer örneğinin verildiği / Uzlaştırma süresinin başladığı tarih	:	
Uzlaşma teklif tarihi	:	
Ek süre verilme tarihi ve süresi	:	
Şüphelinin / Sanığın / Kanunî temsilcisinin	:	
Adı ve Soyadı	:	
T.C. kimlik numarası	:	
Adresi	:	
Müdafinin	:	
Adı ve Soyadı	:	
T.C. kimlik numarası	:	
Adresi	:	
Kayıtlı olduğu baro ve sicil numarası	:	
Mağdur/Katılan / Suçtan zarar görenin / Kanunî temsilcisinin	:	
Adı ve Soyadı	:	
T.C. kimlik numarası	:	
Adresi	:	
Vekilin	:	
Adı ve Soyadı	:	
T.C. kimlik numarası	:	
Adresi	:	
Kayıtlı olduğu baro ve sicil numarası	:	
Tercümanın	:	
Adı ve Soyadı	:	

T.C. kimlik numarası :

Adresi :

**Taraflardan biri yabancı ülkede oturuyorsa
Türkiye'de göstereceği ikametgâhı** :

**Taraflardan biri yabancı ve Türkiye'de göstereceği
bir ikametgâhı yok ise ülkesindeki ikametgâhı** :

Raporun düzenlendiği yer ve tarihi :

Uzlaştırma süresi : ( ) Gün

Uzlaştırma sonucu :

.....
Tarafların üzerinde anlaştıkları edim, edimin yerine getirilme şekli ve zamanı:

.....
Uzlaştırmanın başarısızlıkla sonuçlanması hâlinde nedenleri:

İmzalar

Süpheli / Sanık :

Mağdur / Katılan :

Suçtan zarar gören :

Müdafi :

Vekil :

Kanunî temsilci :

Uzlaştırmacı :

ONAY ŞERHİ

Tarih, mühür ve imza
Cumhuriyet Savcısı / Hâkim

ONAYLAMAMA GEREKÇESİ:

Tarih, mühür ve imza
Cumhuriyet Savcısı / Hâkim

EK- G: Uzlaştırma Teklif Formu

EK-4													
<p>T.C. ..... CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI</p> <p>UZLAŞMA TEKLİF FORMU</p>													
<p>A. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253 ve 254 üncü maddeleri çerçevesinde, soruşturma/kovuşturma konusu ..... suçun/suçların uzlaştırmaya tâbi olması nedeniyle aşağıda açık kimliği belirtilen kişiye bu formun (D) bölümünde yer alan uzlaştırmaya mahiyeti ile uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukukî sonuçları anlatılarak uzlaşma teklifinde bulunulmuştur. .... / .... /20.... Saat: .....</p>													
<p>Teklifte Bulunan Uzlaştırmacının Adı Soyadı Sicil No</p>													
<p>B. UZLAŞMA TEKLİFİ YAPILAN</p>	<p>1. (....) Mağdur/Katılan 2. (....) Mağdurun Kanunî Temsilcisi 3. (....) Suçtan Zarar Gören 4. (....) Suçtan Zarar Görenin Kanunî Temsilcisi 5. (....) Şüpheli/Sanık 6. (....) Şüphelinin/Sanığın Kanunî Temsilcisi</p>												
<p>C. UZLAŞMA TEKLİFİ YAPILAN KİŞİNİN</p>	<table border="1"> <tr> <td>1. T.C. Kimlik No</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2. Adı Soyadı</td> <td></td> </tr> <tr> <td>3. Baba Adı</td> <td></td> </tr> <tr> <td>4. Anne adı</td> <td></td> </tr> <tr> <td>5. Doğum Yeri ve Tarihi</td> <td></td> </tr> <tr> <td>6. Adres ve İletişim Bilgileri</td> <td></td> </tr> </table>	1. T.C. Kimlik No		2. Adı Soyadı		3. Baba Adı		4. Anne adı		5. Doğum Yeri ve Tarihi		6. Adres ve İletişim Bilgileri	
1. T.C. Kimlik No													
2. Adı Soyadı													
3. Baba Adı													
4. Anne adı													
5. Doğum Yeri ve Tarihi													
6. Adres ve İletişim Bilgileri													
<p>D. Uzlaştırmaya mahiyeti ile uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukukî sonuçları:</p>													
<ol style="list-style-type: none"> Uzlaşma, tarafların özgür iradeleriyle belirleyeceği edim karşılığında veya edimsiz olarak anlaşmalarıdır. Uzlaştırma süreci tarafların kabulüyle başlar, taraflardan biri kabul etmezse süreç işlemez. Taraflar uzlaşma sağlanana kadar bu yöndeki iradelerinden her zaman vazgeçebilirler. Şüpheli/sanık ile mağdur/katılan veya suçtan zarar gören arasındaki uzlaştırmada esas hakkındaki kararı taraflar kendileri verirler. Uzlaştırmacı, Cumhuriyet başsavcılığı uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen tarafsız ve bağımsız bir kişidir. Uzlaştırmacı sadece görüşmelerin yürütülmesini kolaylaştırır. Uzlaştırmacı taraflara uzlaştırma süreciyle ilgili ayrıntılı bilgilendirme yapar, hak ve yükümlülüklerini anlatır ve tarafların uzlaştırmaya ilişkin sorularını cevaplandırır. Uzlaştırma ücreti ve giderlerinden mağdur/katılan veya suçtan zarar gören hiçbir şekilde sorumlu değildir. Uzlaşmanın sağlanması hâlinde, şüpheli ya da sanık uzlaştırma giderlerini ödemez. Bu giderler Devlet Hazinesi'nden karşılanır. 													

8. Uzlaşma teklifinden itibaren üç gün içinde kararın uzlaştırmacıya bildirilmemesi hâlinde, teklif reddedilmiş sayılır.
9. Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırma müzakereleri sırasında tarafların konuyla ilgili olarak yapacakları açıklamalar mevcut soruşturmada ve disiplinle ilgili olanlar da dâhil olmak üzere, hiçbir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılamaz, herhangi bir yerde açıklanamaz.
10. Uzlaşma teklif formu ile uzlaştırma raporu taraflarca imzalanır.
11. Mağdur ya da suçtan zarar görenin uzlaşma teklifini kabul etmesi ve uzlaştırma görüşmesi yapması, haklarından vazgeçtiği anlamına gelmez.
12. Şüpheli ya da sanığın uzlaşma teklifini kabul etmesi ve uzlaştırma görüşmesi yapması suç kabul ettiği anlamına gelmez.
13. Uzlaştırma müzakerelerine; uzlaştırmacı, taraflar ile bunların kanunî temsilcileri, müdafî ve vekili katılabilir.
14. Taraflardan herhangi birinin uzlaştırma görüşmelerine katılmaması hâlinde uzlaşma kabul edilmemiş sayılır.
15. Uzlaşmanın sağlanması hâlinde mağdur, yargılama sürecine girmeksizin uzlaşma sonucu belirlenen haklarını alır.
16. Uzlaşmanın sağlanması hâlinde mağdur, soruşturma/kovuşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açamaz, açılmış bir dava varsa feragat etmiş sayılır.
17. Soruşturma evresinde uzlaşmanın gerçekleşmesi ve edimin yerine getirilmesi hâlinde, şüpheli hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilir ve adli sicile kaydedilmez. Aksi hâlde kamu davası açılır.
18. Kovuşturma evresinde uzlaşmanın gerçekleşmesi ve edimin yerine getirilmesi hâlinde, sanık hakkında düşme kararı verilir ve adli sicile kaydedilmez. Aksi hâlde yargılamaya devam olunur.
19. Şüpheli ya da sanığın edimini yerine getirmemesi hâlinde uzlaştırma raporu veya uzlaşma belgesi, 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 38 inci maddesinde yazılı ilâm mahiyetinde belgelerden sayılır. Bu belge mahkeme kararı gibi icra olunur.

UZLAŞTIRMANIN MAHİYETİ, UZLAŞMAYI KABUL VEYA REDDETMENİN HUKUKİ SONUÇLARINI ANLADIM. FORMUN BİR ÖRNEĞİNİ ALDIM.

Şahsıma yapılan uzlaşma teklifini;

Inceleyip üç gün içinde beyanda bulunmak istiyorum.	.../.../20... Saat: ..... İmza
Kabul ediyorum.	.../.../20... Saat: ..... İmza
Kabul etmiyorum.	.../.../20... Saat: ..... İmza